ANUL X.-SERIA II-a.-No 561

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 6 Septembrie 1931

Adevěrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALA a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Specific naţional şi moment istoric

E greu de demonstrat, fiind chestie de apreciere intimă, dar avem impresia, că importanţa excesivă acordată limbei „naţionale" în determinarea caracterelor şi calităţilor operei literare nu corespunde realităţilor. Limba este pentru forţa creiatoare scriitoricească un simplu vehicul ca marmora, lemnul, culoarea sau argila. De când polonezul Conrad este un mare scriitor englez şi atâţia evrei eminenţi împodobesc literaturile cele mai variate ale lumii, limba „naţională" s'a văzut redusă de realitate la adevăratele ei proporţii. Trebuie numai o posesiune de meşteşugar. Importanţa magică acordată e o simplă şi stupidă superstiţie.

Unitatea Omului este primordialul. In condiţiuni identice şi de clasă analogă, reacţionează aproape pretutindeni şi orişicând la fel. Ceeace se chiamă „specific naţional" e de fapt o treaptă anumită sociologică pe care se află Naţiunea respectivă. Intre Klopstock şi alertul Klaus Mann nu văd nicio punte, după cum între cronicarul social Neculce şi agnosticul romancier trepidant Cezar Petrescu nu văd alte asemănări, decât că au băut amândoi vin de Cotnari şi s'au scăldat în Siret. Modul de gândire, perspectivele de unde privesc, idealuri şi procedee sunt la antipod. Dar între:

Paul Morand — Egon Erwin Kisch
Galsworthy — Thomas Mann
Rosegger — Mihail Sadoveanu
Klaus Mann — Mircea Eliade
Unamuno — Papini
Valeriu Marcu — M. Ralea.
Fr. List — V. Brătianu

se întrevăd apropieri structurale profunde. Grupa Morand-Kisch & Co. reprezintă societatea anonimă cu capital financiar vagabond în calitate de funcţionari şi commişi-voiajori. Galsworthy-Thomas Mann sunt exponenţii clasei de rentieri, serviţi de prima grupă, a cărei ubicuitate se reduce la palace-ul elveţian, sanatorii (v. Zauberberg), probleme acute de morală şi proprietate. Copiii şi nepoţii grupei Morand-Kisch încrucişată cu problematica enervantă Galsworthy- Thomas Mann-Gide, sunt Klaus Mann-Mircea Eliade & Co.

Ceeace lucrează în lumea literară Galsworthy-Thomas Mann, cu procedeee înrudite, atacă în lumea ideilor M. du Gard- Valeriu Marcu-Mihai Ralea. Nu e vorba de dimensiuni, ci de esenţe: Rotundul, finitul, oroarea dezordinei şi ispita aventurei, curiozitate şi incuriozitatea tragerii ultimelor consecinţe pentru a trăi orb o „anumită" latură. (Numai astfel se ajunge la ultimele adevăruri şi fundamente).

Nu mai e nevoie să vorbim de grupa Fr. List- V. Brătianu.

* * *

Nu găsim şi n'avem motive să acceptăm culturi „naţionale". Axele au fost altele în Istorie. Stilul Renaşterii şi al Evului Mediu sunt la toate popoarele la fel. O infrastructură (economie) dă o suprastructură (organizare socială, cultură) identică. Această observaţie marxistă are valoarea legii gravitaţiei universale newtoniene.

Teoria culturii naţionale îşi are altă explicaţie şi se încadrează în fenomenul ascensiunii şi întăririi burgheziilor naţionale aflate între ele într'o concurenţă de moarte. Teoriile emise *ad hoc* n'au valoare obiectivă. Ele sunt pledoarii *pro domo* ale unor avocaţi interesaţi. Admiri frumuseţea arhitecturală şi abilitatea, dar nu conving conştiinţa ştiinţifică a omului vremurilor noastre. Pot fi documente omeneşti interesante cu valoare artistică.

Teoria „specificului naţional" a d-lui G. Ibrăileanu nu se confundă cu teoria iorghistă a Naţiunii, care caută în hârţoagele lui Mihai Viteazu pentru a-l găsi întâiu just un erou al Renaşterii europene de dimensiuni într'adevăr istorice (iar nu *condottiere)*, pentru a-şi reaminti brusc necesităţile propagandei apostolice şi a ridica Naţiunea şi naţionalismele la un fel de *factotum* şi explicare universală. Asemenea lirism istoric şi propagandism moralizant nu are nici o semnificaţie ştiinţifică. Se încadrează just în categoria „apostolatelor" şi „moralismelor" cu rădăcini dubioase în politicianism şi celebritate. Din tot ce-a scris dl. N. Iorga în teoria Istoriei nu rămâne absolut nimic. Nenumăratele „sinteze" sunt tot apostolice. Publicarea documentelor intră în capitolul Academiei Române.

Teoria „specificului naţional" face distincţii şi nuanţează, ceeace iorghismul este organic incapabil. Din punct de vedere al succesului *politic*, iorghismul are o semnificaţie eclatantă. Se dovedeşte, că şi naţional-ţărănismul n'a fost decât parţial născut de *Viaţa Romînească*, dovadă izolarea celor doi şefi G. Ibrăileanu şi C. Stere, pe când *Semănătorul* a făcut carieră strălucită în viaţa publică a ţării.

Succesul e un criteriu important pentru clasificarea teoriilor politice şi culturale.

* * *

D. G. Ibrăileanu propunea teoria „specificului naţional" mai mult pentru probleme culturale. Domeniul politic şi social era deschis interdependenţei internaţionale şi progresismelor.

Mi se pare, că teoria a căzut şi va mai cade. O primă dovadă: insuccesul. Naţionalismul merge paralel în teoria culturii, cu protecţionismul economic şi războaiele vamale. După Vintilă Brătianu a învins Iorga. A doua obiecţie: cum ar putea fi un hiatus între infrastructură şi teorie politică?

Vădit: teoria nu are decât valoarea unui document biografic. Ea reprezintă trecerea generoşilor în partidele burgheze. Nu se putea părăsi marxismul definitiv. Apoi, influenţa epocei: lupta burgheziei române pentru extensiune lua caracterul generos de eliberare a minorităţilor fraterne asuprite.

Francis Delaisi în „Les contradictions du monde moderne" socoate naţionalismul ca o creaţie a civilizaţiei agrare.

In acest caz „specific naţional" ar deveni „specific agrar". A fost la noi ţărănimea cu teoria „specificului naţional"? Anul întunecat 1907 dovedeşte o luptă de clasă pe care teoria Naţiunii nu vrea s'o recunoască. Ţărănimea a fost mai de grabă pretutindeni creiatoarea unui stil anonim pe care-l regăsim la toate popoarele. Nu. „Specificul naţional" a fost creiat de burghezia în ascensiune. Ea impune graniţi, tarif vamal, ziar cu teorie „specifică". Ţărănimea şi proletariatul au teorie internaţională, atunci când şi-o fac. Ţărănimea are ocazia şi capacitatea teoretică redusă. Proletariatul a vorbit până acum de internaţionalismul său.

„Specific naţional" s'a dovedit numai un moment istoric: momentul burghez. In loc de „specific" ar trebui să se vorbească de „treaptă".

Inceputul luptei pentru diferenţiere naţională şi căpătarea „specificului" este plasată de mulţi istorici în epoca napoleoniană, cam pela 1815. Până atunci teoria politică şi culturală avea altă fundamentare şi argumentare. „Drepturile Omului" lansate de Revoluţia franceză erau o teorie fără naţionalism. Burghezia luptă la început umanitar şi libertar. Numai pentru cointeresarea claselor inferioare în lupta contra burgheziilor străine concurente se aruncă mitul naţional (adică armistiţiu intern). O teorie *en vogue* în acea epocă a fost *legitimismul*. Târziu numai naţionalismul.

In lupta contra lui Napoleon, clasele stăpânitoare germane au făcut apel la Naţiune. „Cuvântările pentru Naţiunea germană" ale lui Fichte au devenit carte de căpătâiu pentru multe generaţii. Tot Germania a furnizat un eşafodaj teoretic complect burgheziilor europene prin Fr. List. Ea se afla în luptă cu industria veche engleză şi hegemonia franceză, având tot interesul să-şi capete independenţa economică şi un „specific naţional".

Listianismul s'a repetat la multe popoare.

PETRE PANDREA

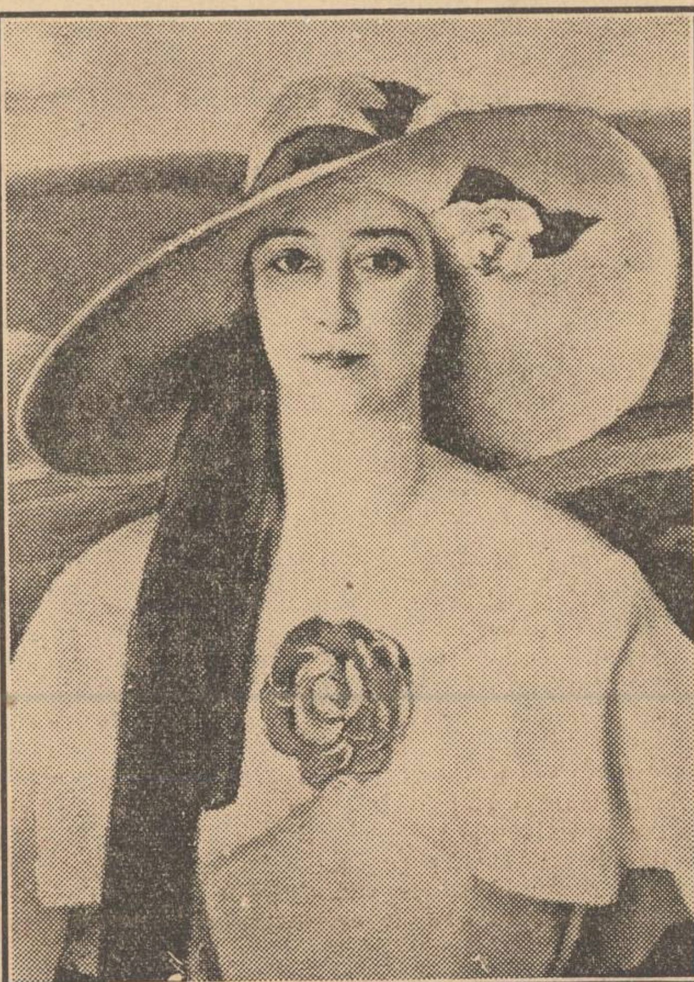
Recuerdo*)

Grădină unde tânăr am învăţat iubirea,
Copaci înalţi, pe care şi vara şi-amintirea
Işi ţes în taină mreaja de gânduri şi de foi,
Şi tu, fântână — undă şi nimfă, umeri goi
De nori în desvelire, oglinzi întunecate...
Ce darabană seara spre porţi închise bate?
Reginele de piatră rămân; dar noi, dar noi?..
Colunul dealtădată oprit din sbor greoi,
Şi râsul tău din ochii iubind întâia oară
Şi apa care plânge şi pasărea ce sboară...

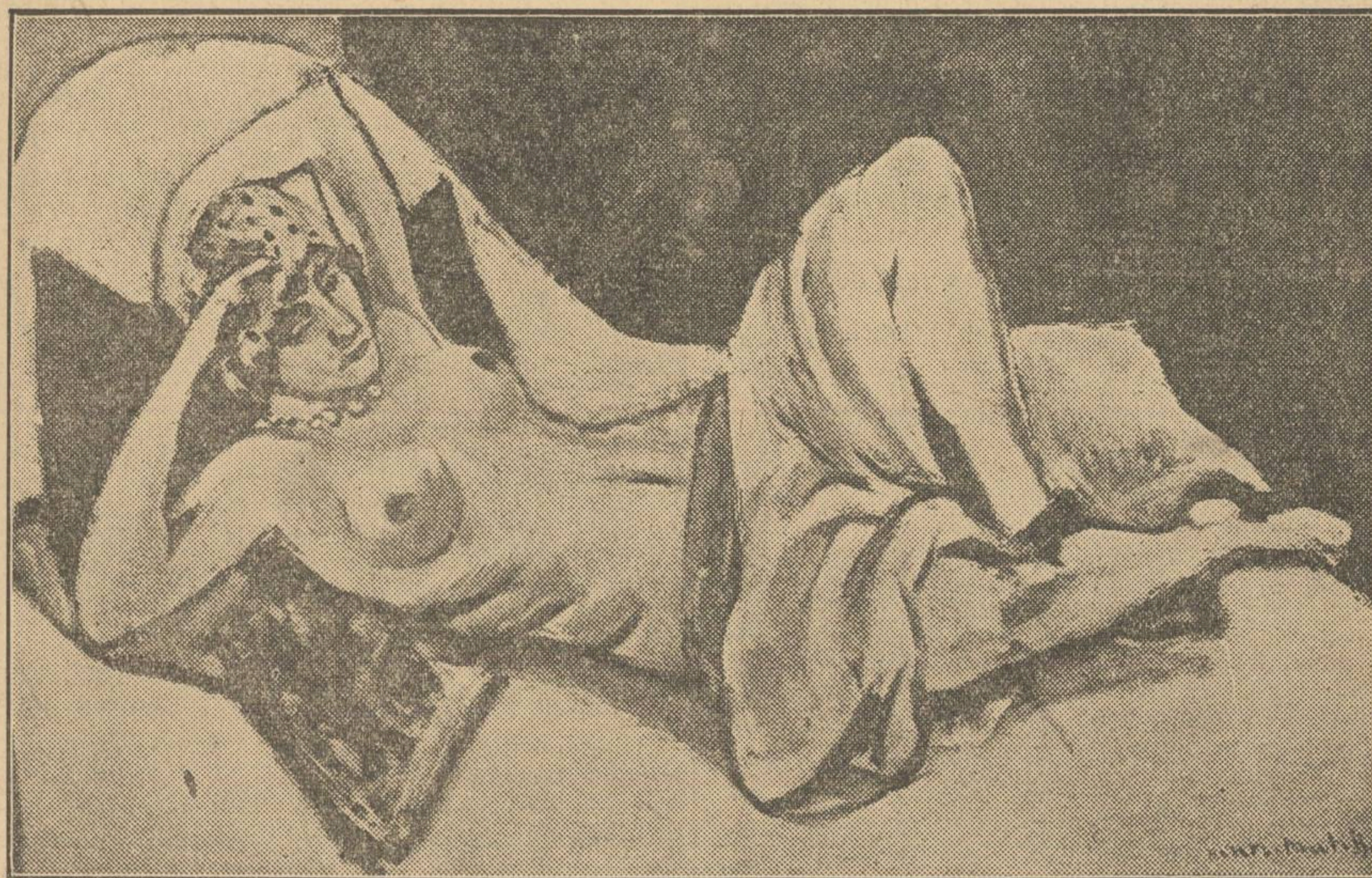
Jardin du Luxembourg, Paris, 1928.

ION I. PILLAT

*) Dintr'un volum de versuri ce va apare.

T. Papatriandafil — D-na A. M.-E.

H. Matisse — Odaliscă

FATA DIN ZLATAUST

Corpul Didactic în vibraţie

de IONEL TEODOREANU

Iată faptele premergătoare şi exterioare scandalului, dar care au contribuit deajuns de apăsat la severitatea pedepsei dată de plenul consiliului profesoral, elevei Enăchescu din clasa opta.

Diriginta acestei clase era domnişoara Elvira Gavrilaş, doctor în filosofie dela Erlangen.

— Eu prin sudoarea frunţii *am ajuns*, — spunea ea mai ales bursierelor interne. Deci, asudaţi, fetelor.

Dar elevele observaseră că profesoara n'asuda niciodată pe frunte, — coşuri da, sudoare nu; — în schimb, subţioarele intelectualei, şi iarna şi vara, fie rochia de culoare închisă, fie de culoare deschisă, fie cu mâneci, fie fără, — aveau acele discuri de umbră jilavă ale femeilor cu bust opulent şi pori activi, discuri a căror acţiune optică pecât olfactică, impresionează convergent şi nasul şi ochiul. In consecinţă, totalizând sudorile didactice şi titlul obţinut prin ele, elevele o botezaseră: „Domnişoara Doctor Sous-bras", sau mai pe scurt, Dedeesbe. Circula prin cursul superior, următoarea parafrază a cunoscutului adagiu: „Apa trece pietrele rămân"; Dede pleacă din clas, dar *esbe* — adică mirosul — rămâne.

Avea o faţă roşie şi grasă de rodie unsă cu lanolină, şi suferea de invazii de ulcioare pe mucoasele pleoapelor veşnic sanghinolente, de culoarea icrelor de somon.

Foarte apreciată şi oarecum temută printre profesoare, din cauza titlului, a energiei masculine — era şi membră în Consiliul Municipal; — a virtuţii — împărţea femeile în două categorii: „Weib" ,adică mueruște, reproducătoare, factori zoologici, şi „femei" adică fecioare virilizate prin titlul de doctor, misionare în colonia vieţii fiziologice; şi din cauza „gurii", numită respectuos şi ipocrit elocinţă. Intre ele, profesoarele o numeau „ţaţa dela Erlangen" — autoarea poreclei era „mignona Margareta", profesoara de franceză, — dar binevoitor şi intim admirativ, aşa cum i-ai spune lui Napoleon „micul caporal".

Fascistă, fiindcă vedea în Mussolini personificarea latină a imperialismului german; militaristă şi antisemită, — avea o teamă patologică de şoareci şi de lilieci — „fiindcă-s mici şi moi", — teamă cavalereşte recunoscută şi botezată bonom, călcâiul lui Achille.

Pe Freud nu-l admitea, nici în cancelarie, nici în clas, socotindu-i teoriile, caşi pe-ale lui Rousseau, drept autobiografii şi autoanalize ale unui obsedat sexual, valabile pentru un „caz", sau pentru alte „cazuri", nu pentru o generalitate normală.

— Il resping, fetelor...

Fără să adauge „cu indignare", unele fete cu părinţi politiciani, înţelegeau cum îl respinge, şi îşi stăpâneau zâmbetul — sau îl emiteau clandestin, — fiindcă formula aplicată lui Freud, era importată dela Primărie, din desbaterile municipale, unde Consilierii respingeau cu indignare acuzaţiunile unei „anumite prese", sau ale unor anumiţi domni.

Revoluţionase ierarhia şcolară a băncilor, trecând pe elevele bune la fund — fostele galerii ale corigentelor — iar pe cele slabe în faţă, fostele fotolii de orhestră ale premiantelor.

In calitate de doctor în filosofie şi de Dirigintă, trebuia să-şi cunoască şi să-şi domine pupilele didactice.

— Fetele mele? Aici, — spunea ea bătându-se peste faimoasa frunte cu mâna braţului subasudat; aici am harta psichologică a fiecăreia. Precis.

Avea o particulară slăbiciune pentru acest cuvânt, aruncat în şarjă lapidar finală; tot dela Primărie îl luase, caşi terenul pentru casă.

Işi împărţea elevele în trei categorii: afectivele, cogniţionalele şi voliţionalele.

Pe afective le dispreţuia: „cloştele", adică viitoarele mame.

Pe cogniţionale le considera cu o indulgentă solicitudine.

Pe voliţionale le aprecia, acordându-le un tratament preferenţial.

Lui Enăchescu îi pusese încă din clasa şaptea, diagnosticul „voliţională", dela prima lecţie, când făcuse cunoştinţă cu fetele, rânduindu-le în bănci scurt, milităreşte, după o afundă privire — sondaj psihic — şi un sumar interogator.

— Dumneata...

Enăchescu, din banca patra, se ridicase *dreaptă:* impresie favorabilă; celelalte erau cam „lălâi", cam „fârţâite".

— Date genealogice.

— Să 'ncep cu părinţii sau bunicii?

A doua impresie favorabilă. Alte eleve se codiseră, se roşiseră — caşicum le-ar fi cerut să se desbrace, — sau începuseră cu vorbele: „tataia" e deputat; sau „tăticu" e profesor universitar. Enăchescu era întâia care-şi dădea seamă „precis" de semnificaţia pedagogică a unei genealogii.

— ...Mama a murit...

Debitase vorbele, informativ, fără tremollo în glas şi fără aplecare de gene: alt punct bun.

Bunic magistrat, apoi avocat, tată avocat — ceeace dovedea o evoluţie ereditară spre combativitate; fată brună cu ochi negri, dreaptă, vorbire precisă, facies energic, dentiţiune albă, privire făţişă...

— Ce carieră îţi vei alege?

— Missss... susurase uşor, opinia publică a fustelor clasei.

— Asta-i pentru afectivele frivole, — replicase Dedeesbe, „matându-le". Enăchescu să treacă în banca din fund; n'are nevoe de supraveghere.

Trecuse, luându-şi geanta; ochii verzi ai lui Sănătescu, cea mai strălucită elevă a şcolii şi colegă de bancă, de până atunci, a lui Enăchescu, — deveniseră şi mai somnoroşi.

— Dumneata ai să ajungi departe fiindcă ştii să vrei şi vrei să ştii. Precis, — epilogase Dedeesbe mutarea onorifică, stropind cu spume oratorice pe elevele din banca întâia.

De-atunci o ascultase foarte rar. Şi cum pedeoparte, îi acorda creditul larg pe care-l merită voliţionalele, iar pedealtă parte, întrebările ei flecar discursive nu lăsau loc decât răspunsurilor monosilabice, — Enăchescu avea când 9, când 10, pentru un „da" sau un „nu" intercalat deferent în verva lui Dedeesbe; 9 când Dedeesbe nu era prea mulţumită de zidarii casei ei în construcţie, 10 când era încântată că-l *matase* pe arhitect într'o discuţie pe şantier. Iar tezele lui Enăchescu, scurte, corecte şi convenţionale, scrise însă cu o caligrafie netă, citeaţă, plăcută la vedere, erau privite mai curând ca un desemn întăritor al impresiei de ordine calmă, de energie brună, pe care i-o dădea mereu eleva Enăchescu în timpul „explicaţiei", — decât citite ca o teză. Aşa că de doi ani, Enăchescu avea numai note foarte bune la cursul lui Dedeesbe, datorită mai ales unei acţiuni optice.

Bănuiala apăru brusc, fără ca să-şi producă deîndată efectele.

Dedeesbe se deştepta la cinci dimineaţa — spălatul nu-i lua timpul util, — supraveghia construcţia casei până la opt fără un sfert, făcând totodată şi mişcare — suferea de constipaţie, — la opt fără zece trăsura Primăriei o aducea la şcoală, unde până la opt fără un de-

(Continuare în pag. II-a)

NOTA. — Fragment din romanul „Fata din Zlataust" a d-lui Ionel Teodoreanu care va apare în curând în editura „Cartea Românească".

ciziv minut, citea ziarele în cabina higienică rezervată corpului didactic, — şi la opt precis intra în clasa opta, începându-şi lecţia. Işi rezervase orele matinale, fiindcă la 11 precis, trăsura Primăriei o aştepta la poarta liceului, pentru afacerile exterioare Invăţământului secundar.

In ziua bănuelii, Dedeesbe venise rău dispusă, fiindcă avea un furuncul. Străzile erau pavate mizerabil, iar furunculul apăruse în regiunea cea mai hurducată de trăsură.

Işi începuse explicaţia, făcând intermitent cu mâna, gestul pe care caii îl fac şi ei, dar cu coada, când alungă muştele de pe crupă.

Precis, lipsea ceva din fizionomia cotidiană a clasei. O sâcâială internă: furunculul care-i dădea mereu conştiinţa trupului. O sâcâială externă: acea lipsă neindentificată, care o împiedeca să se concentreze, determinând-o să inventarieze mereu amănuntele clasei.

Făcea pauze între vorbe, între fraze, iritată, agresivă.

Şi în sfârşit, descoperise: lipseau din fundul clasei ochii lui Enăchescu, ochi bruni, focoşi, energici. Se uitase în catalog: Enăchescu era prezentă.

— Unde-i Enăchescu?

Tăcere întrebătoare urmată de-o fugă de zâmbete şi de un clocot de râsete înăbuşite.

Dedeesbe pornise spre fundul clasei, deplasare cu totul insolită, dat fiind deprinderea — şi pretenţia — de-a domina cu ochii.

Enăchescu adormise cu fruntea pe bancă, mascată de colega ei, Baciu Eleonora, vrednică urmaşă întru dimensiuni corporale, a unui căpitan de jandarmi.

— Enăchescu!

Enăchescu dormea tun.

O scuturase de umăr.

— Bine, Enăchescu?!

Se deşteptase în vibranta lumină de argint pulverizat a primăverii, dintr'un somn opac, adânc şi negru, cu genele toropite ca aripile de taină ale fluturilor nopţii.

Urmase o pauză lungă, fiindcă aşteptau toate urechile şi pândeau toţi ochii.

— Am adormit, domnişoară, vă rog să mă ertaţi.

— Nu-i vorba de ertare, Enăchescu, — dar tocmai Tu, la lecţia mea?

Dacă Enăchescu ar fi fost o afectivă, ar fi dat-o afară din clasă, întovărăşind actul manual al expulzării cu vre-o expresie naţională, ca de pildă: „Marş, puturoaso!; dacă ar fi fost o cogniţională, i-ar fi făcut o lungă morală în faţa elevelor, cu citate germane, englezeşti, greceşti şi latineşti şi poate şi cu digresiuni asupra fascismului şi a energiei spartane. Dar fiindcă Enăchescu era voliţională, se mărginise s'o privească, dând ochilor ei acel voltaj suprem care preface gândurile în unde energetice şi tăcerile în cnuturi metapsihice. Dedeesbe preţuia aceste clipe de tăcere, aşa cum cei timizi îşi preamăresc întâmplătoarele lor clipe de volubilitate. Din nenorocire, pintenul furunculului îi interzicea neclintirile statuare. Nevoită să-l pipăe, trebui şi să vorbească, fiindcă pipăitul la spate, când taci şi când n'ai buzunar masculin, e incompatibil cu noţiunea de dominaţiune.

— Enăchescu, ce-i cu ochii tăi?

Enăchescu se trezea deabinelea.

— Nimic, domnişoară.

— Cum nimic, Enăchescu? Asta-i nimic!

Şi cu degetul îi pipăise conturul aproape vânăt al cearcănelor din jurul ochilor. Intr'adevăr, semnalate de Dirigintă — adică, în limbaj şcolar, scoase în factori comuni — cearcănele lui Enăchescu apăreau exorbitante. Aveau şi alte eleve cearcăne la ochi — întrebarea lui Dedeesbe făcuse să dispară în mâni jumătate din ochii clasei, — dar parcă explicabile şi în armonie cu obrajii palizi, cu tenurile sub-icterice, cu ochii mărunţi ghemuiţi, cu feţele coşuroase; pe câtă vreme, în albeaţa mată a obrajilor lui Enăchescu, obraji care rezistau victorioşi necruţătoarei lumini de primăvară, subt fruntea ei mică şi clară, împrejmuită de păr negru, des şi strălucitor, cearcănele nu mai arătau un deficit de sănătate, ci o dubioasă lipsă de somn.

— Ce faci tu noaptea, Enăchescu?

Intrebarea descuiase uşa secretă a tuturor inimilor, făcând să palpite tot ce-i clandestin între vis şi faptă.

Părul negru umflat la tâmple, clocotitor parcă; ochii negri, vast despicaţi subt frunte, negri cu unde albastre; nările nasului mic, uşor cabrate, cu o flacără porfiră în ele; şi cearcănele... Şi „ce faci tu noaptea, Enăchescu?" Şi toată lumina de primăvară revărsată pe faţa albă cu buze roşii şi cu ochi încercănaţi...

— Citesc, domnişoară.

Toate fetele ar fi răspuns: „Dorm, domnişoară", — roşind sau pălind, fiindcă deşi adevăr, tot minciună era o astfel de vorbă pentru un astfel de somn.

Dar răspunsul lui Enăchescu era aşa de firesc, de logic şi de credibil, încât mai toate fetele, cu un oftat profund desamăgit — şi totodată cu o mare uşurare — reintraseră în viaţa prozaică, aruncându-şi ochii pe carte.

Pe punctul de-a deveni o eroină, Enăchescu rămăsese o normală elevă silitoare.

In recreaţie, după ce majoritatea fetelor ieşise din clasă, Sănătescu se apropiase de banca lui Enăchescu, solemnă ca o pasăre de pradă în cuşcă.

— Ce faci tu noaptea?

Enăchescu ridicase din umeri, fără să se preocupe dacă Sănătescu era ironică, sau numai curioasă. Nici n'o privise.

— Citesc.

Şi-i întoarse spatele, culcându-şi din nou capul pe pupitru.

* * *

Preotul Traian Eusebiu Nacă — zis şi Popanacă — preda latina la cursul superior. Sever în felul preoţilor bruni, ochioşi şi sprîncenaţi, cu glas de bas profund şi cioc în loc de barbă, adică mefistofelic, — era de modă nouă: făcea bae zilnic, suprimase cocul popesc, purta ghete cu tălpi de crêpe şi ciorapi cu baghetă, îşi îngrijea unghiile caşii preoţii catolici şi avea reputaţia că ştie latinească multă, caşi camarazii săi catolici întru mâni albe şi unghii trandafirii.

De modă nouă în privinţa culturii ş'a „manierelor", de modă veche însă, în privinţa rigorii morale. Adversar neînduplecat al fustei scurte şi al părului „à la garçonne" la femei, el şi-l tunsese băeţeşte pe al lui, fiindcă era preot cult şi părul lung caşi barba patriarhală, nu-i decât un semn al barbariei.

Un singur amănunt, care trecea neobservat la Şcoala Militară, unde preda religia şi latina, era înregistrat şi comentat de clasele superioare ale liceului de fete: în făptura total şi diavolesc întunecată a părintelui negru din cap şi până 'n tălpi, cu antereu cu tot, răsărea mică, umedă, cărnoasă şi femeeşte roşie o gură pe care musteaţa neagră abea o ascundea privirii fetelor.

Poate că de asta, la liceul militar, preotul avea reputaţia că-i îngrozitor de rău, — pe câtă vreme la liceul de fete „nici nu se compara cu profesoara de matematică".

La liceul militar nu se mişca de pe catedră şi „asculta" la fiecare lecţie pe cât mai mulţi.

La liceul de fete avea altă metodă: extemporalele bi-săptămânale. Şi'n timp ce fetele scriau, preotul cu buze roşii se plimba printre bănci, aplecându-se — ca într'o grădină parohială — când aici, când dincolo, peste un umăr, peste altul...

In ultimul timp se apleca mai des pe extemporalele elevei Enăchescu. Ce-i drept, Enăchescu şedea în banca din fund, de unde preotul putea supraveghea din spate — adică fără să fie văzut — elevele, în timpul extemporalului, respectând oarecum adagiul militar: Să-ţi iei duşmanul pe la spate.

Dar fetele mai observaseră că profesorul limbei moarte mirosea a flori dulci ca o cucoană preoteasă de modă nouă. Avea şi un foşnet femeesc antereul lui mătăsos când trecea de pe catedră în fundul clasei ,cu barbişonul viril înfipt în piept, mânile albe la spate şi ochii lucitori subt gene.

Buzele.

Foşnetul sutanei.

Mirosul de flori.

Extemporalele.

In fond, fetele erau mai curând măgulite decât scandalizate.

Preotul nu bănuia nimic. Işi făcuse reputaţia, o reputaţie bine stabilită, cum se spune. Intr'o zi dăduse fetelor dintr'a opta să traducă o odă din Horaţiu. Deîndată ce indicase oda, se coborîse de pe catedră, plimbându-se câtva timp în faţa băncilor, prin umedul miros de cerneală al începutului de extemporal; apoi, meditativ, lăsându-se în voia paşilor, trecuse printre bănci, fără grabă, fără scop, fără itinerar, ca pe-o alee dintr'un parc.

După un timp se oprise la fereastra de lângă banca lui Enăchescu, deschizând-o. Venea de-afară miros de frunză adolescentă şi o adiere jilavă de lilieci abea înfloriţi. Soarele bătea c'un avânt tânăr şi în obrazul preotului şi în părul elevei Enăchescu, un păr des, negru şi strălucitor, cu zvârcoliri în el, cu vânăt şi albastru ca o revărsare de mure din cofe aduse de ţigănci.

Ionel Teodoreanu

O albină venise dinspre lilieci, prin pulberele aromate ale soarelui, trecuse pe lângă obrazul preotului, roind în jurul părului negru al fetei, c'un zbor tremurător ca apropierea unui deget pătimaş şi şovăelnic, până când uşoară şi vibrantă s'aşezase.

C'un deget, preotul o gonise.

Părul era de un negru adânc, asemeni fântânilor mânăstireşti când oglindesc cerul munţilor înalţi, din care a căzut o stea la toaca miezului de noapte.

Şi iar se aplecase preotul pe extemporalul elevei Enăchescu, cu ochii împăenjeniţi şi nările dilatate, nări de seminarist cu sânge roş.

Căldura soarelui de primăvară deştepta în părul negru acel miros de păduri cu frunză putredă şi frunză fragedă, cu toporaşi şi garofiţe sălbatece, cu hribi şi cu ciuperci, cu izvoare şi şerpi, — miros care îşi adună imensitatea în părul femeilor brune, chemând şi căprioarele şi fiarele din sângele şi sufletul bărbatului.

Şi de subt părul negru, încărcat de mister, apărea o ceafă albă de fetiţă, alb uşor şi proaspăt şi îngrozitor de gol, ca tremurul de lună plină pe-un izvor, la margine de codru des.

Enăchescu traducea oda lui Horaţiu, cu umbra unui ..un aplecată peste foaia extemporalului.

Şi deodată preotul simţise femeeşte — sau popeşte — că se întâmplă ceva în jurul lui. Ridicase ochii în fulger şi văzuse pe *toate fetele* cu feţele întoarse, privindu-l.

— Vă las repetente.

Nu glasul urlător şi spart de bas năpraznic le îngrozise, ci urgia ochilor negri care păreau că blestemă Sodoma.

Enăchescu, la strigătul preotului, tresăltase, fiindcă până atunci se chinuise cu Horaţiu şi cu dicţionarul.

Şi întorcând capul, mirată, întâlnise norul de furtună dela spate.

In recreaţie, Sănătescu venise la banca lui Enăchescu, cerându-i tare un creion; şi 'n şoaptă:

— Ce-ai făcut la extemporal?

— Poftim creionul.

Sănătescu luase creionul, frământându-l în degete o oră întreagă.

Sfârşitul în numărul viitor.

IONEL TEODOREANU

Citiţi azi:
LECTURA No. 343
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
GRAZIA DELEDDA
VULPEA
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Astrologia şi influenţa astrelor

Din observarea cerului şi din interpretarea fenomenelor cereşti în legătură cu viaţa de toate zilele, popoarele vechi au scos o serie de reguli practice superstiţioase şi tradiţionale, pe care le întâlnim şi astăzi.

Arta de a ghici scoasă din mişcările corpurilor cereşti şi din influenţa astrelor asupra oamenilor, a constituit ştiinţa veche numită *Astrologie*. Ea s'a confundat multă vreme cu astronomia. Practica astrologiei s'a introdus în Grecia din Egipt şi din Chaldeea. Pentru Greci, numele de Chaldeean era tot una cu *astrolog*. Cu timpul practica astrologiei nu mai constituia un privilegiu al unei caste ci se populariză. Din Grecia trecu în Italia. Creştinismul care se înălţa ca o nouă religie, ce făcea apel la forţele spirituale ale omului, combătu astrologia. Mai pe urmă ea se amestecă cu urme de ale culturilor orientale, cu practica magiei, a alchimiei şi deveni o ştiinţă ocultă, adesea cultivată în acelaşi timp cu medicina. Evreii şi Arabii deţinură multă vreme secretele astrologiei şi-şi făcură o industrie foarte rentabilă din arta de a ghici viitorul în stele. In secolul al XVI astrologia tot avea mare trecere. Regii aveau astrologii lor oficiali, pe care-i consultau adesea. Celebrul Nostradamus fu astrologul Caterinei de Medicis şi al lui Carol al IX. Mulţi astronomi îşi susţineau existenţa vânzând regilor naivi preziceri. Kepler o mărturiseşte astfel:

„Filosofii lăudându-se cu înţelepciunea lor n'ar trebui să blameze cu atâta amărăciune pe fiica astronomiei. Această fiică a hrănit pe mamă. Cât de mic ar fi numărul savanţilor care s'ar fi devotat Astronomiei, dacă oamenii n'ar fi sperat să citească evenimentele viitoare în stele!" Cam în acelaşi fel marele savant şi filosof Poincaré recunoaşte acest lucru: „Dacă Tycho Brahé şi Kepler n'ar fi vândut regilor naivi preziceri scoase din conjuncţia astrelor, ei n'ar fi avut cu ce trăi pentru a-şi urmări cercetările; iar dacă prinţii naivi nu i-ar fi consultat, noi am fi continuat a crede poate şi astăzi că natura ascultă de capricii şi am fi zăcut în ignoranţă". Lovitura mortală însă i-a fost dată prin stabilirea sistemului lui Copernic. O credinţă şi o doctrină nouă se înalţă pe ruinele celei vechi cuprinsă în ştiinţa astrologiei. Totuşi în Orient se practică pe o scară foarte întinsă şi mai are încă adepţi şi în Occident. La noi am întâlnit adesea persoane credincioase practicelor astrologiei şi zodierii au găsit totdeauna o existenţă sigură ori în ce oraş s'au aşezat. Faima lor se răspândia ca fulgerul până în cele mai îndepărtate sate.

Cauzele desvoltării acestor practici şi mai ales a primirii favorabile de care s'au bucurat sunt următoarele:

a) Veşnica dorinţă a omului de a afla secretul destinului său în lume

b) Influenţa evidentă a unor fenomene astronomice, cum sunt ziua şi noaptea, cele patru anotimpuri, asupra fiinţelor în general şi asupra oamenilor în special

c) Confuzia dintre influenţa zeilor asupra oamenilor cu influenţa astrelor corespunzătoare, provenită din faptul că astrele erau personificarea unor zeităţi.

Şi e lesne de explicat cum s'au născut aceste preziceri. In momentul unor fenomene cereşti, cum ar fi eclipsele, conjuncţia astrelor, apariţia cometelor, întâmplându-se oarecari evenimente importante: războiu, foamete, boli, etc. se bănui imediat o relaţie *de la cauză la efect*. De exemplu războiul, efectul eclipsei, epidemia, efectul arătării unei comete. Toate aceste coincidenţe s'au notat şi după un mic număr de repetări de asemenea fenomene, care nu îndreptăţeau de loc stabilirea raportului de cauză la efect s'au făcut *generalizări pripite:* totdeauna când va fi eclipsă se va întâmpla şi un războiu, etc. Astfel fără nici o bază ştiinţifică s'a format uşor o anumită credinţă, care s'a transmis din gură 'n gură fără nici o verificare, fără nici un control asupra realităţii ei. Din observarea raportului dintre cauză şi efect se naşte şi ştiinţa, numai că generalizările ei se fac cu foarte multă greutate, după multe repetări în aceiaşi ordine, a fenomenelor. Apoi cauza unor anumite efecte constatate e căutată mai cu îngrijire în fapte din acelaşi domeniu, nu aşa de îndepărtate ca în cazul astrologiei. Altfel un sistem, o metodă de cercetare, care poate avea o ţinută ştiinţifică degenerează uşor într'un sistem arbitrar. Se ajunse astfel să se scoată preziceri dintr'o sumedenie de împrejurări banale şi fără legături între ele. Se găsi materie de preziceri nu numai în evenimente rare cum sunt cutremurele, cometele, eclipsele, dar chiar în apariţia unui animal într'un loc, în caracterele fizice ale unui nou născut, în simpla întâlnire a unei persoane. Cu timpul aceste superstiţii s'au înmulţit prin variaţia naturală şi infinită a împrejurărilor, dând loc la mii şi mii de precepte, care ajunseră să încurce viaţa zilnică.

Se formară astfel în Babylon meserii speciale şi lucrative practicate de interpreţii viselor (oeniromancia), de prevestitorii, care examinau sborul paserilor (augurii), de preoţii, care examinau măruntaele victimilor în sacrificiu. Urmele acestor arte se găsesc şi astăzi în popor.

Dacă unor fapte ordinare, ca întâlnirea cu cineva, ori zborul rândunelelor pe lângă pământ li se dădea o aşa importanţă de interpretare desigur că fenomenelor cereşti şi ale atmosferei li se dădea şi mai mare importanţă. Acestea erau fenomene mult mai generale, observate de mai mulţi oameni în acelaş timp şi de aceia şi prognosticurile cu privire la ele trebuiau să aibă efecte mari şi generale. Din ruinele Ninivei s'au scos multe documente păstrătoare de asemenea preziziceri. Ele sunt conservate la muzeul britanic. Unele din ele au fost transcrise, traduse şi publicate de Thomson în 1900. Se află preziceri scoase din observarea astrelor, a norilor, furtunilor, etc., tocmai din vremea lui Assurbanipal 668 a. H. Iată un exemplu: „Când soarele şi luna sunt văzute în acelaşi timp în a 16-a zi a lunii, războiul trebue să fie declarat regelui. El va fi asediat în palatul său timp de o lună. Inamicul va invada ţara şi marşul său va fi triumfal. Când a 14 şi 15 zi din Tammuz, luna nu-i vizibilă în acelaşi timp cu soarele, regele va fi asediat în palatul său. Când luna e vizibilă a 16 zi, ferice de Asiria, nenorocire pentru Accadia şi pentru Occident".

Se stabilise astfel o sumă de reguli fixe, deduse din experienţa vieţii, pentru interpretarea tuturor evenimentelor. Aceste reguli formau un mare catastif, care se transmitea din generaţie în generaţie şi după el se făcea interpretarea evenimentelor. Pentru fiecare fenomen, care putea să dee loc la o prezicere se găseau în acest catastif liste cu indicaţiuni, de unde astrologul scotea, ceeace convenea la fiecare caz în parte. Aşa bunăoară efectele apariţiei lui Venus în diferitele luni ale anului erau astfel trecute pe aceste liste:

In luna Nissanu: Devastarea ţării
„ „ Airu: Răsboi în ţară
„ „ Sivanu: Invingerea barbarilor dela Nord.

Cu timpul aceste liste se corijau, se măreau şi se îmbunătăţeau pentru ca să corespundă şi să dee răspuns în toate împrejurările ce s'ar fi ivit. Prestigiul astrologiei ajunsese foarte mare pe timpul lui Assurbanipal. Oamenii care ştiau să citească în stele secretele destinului se bucurau de mare cinste.

* * *

Prezicerile pe care le-am arătat până acum se raportau la ţări, la popoare şi la suverani. Dar în afară de aceste preziceri se formase o ramură deosebită a astrologiei, care se ocupa cu prezicerile relative şi la soarta oamenilor de rând, numită *ştiinţa horoscopurilor*. Se admitea în această ştiinţă, că viaţa fiecărui individ depinde de poziţia astrelor în momentul naşterii sale. Horoscop era punctul din zodiac pe ecliptica soarelui, care se înălţa deasupra orizontului în momentul naşterii ori în momentul concepţiei cuiva. Acest punct nu se putea observa direct, ci se deducea din poziţia celorlalte astre vecine, pentru acel moment. La început se mulţumiau cu determinarea momentului naşterii. Mai târziu se crezu, că secretele destinelor sunt mai bine cunoscute dacă s'ar avea chiar momentul concepţiei. De aceea pe lângă momentul naşterii se mai determina şi timpul cât copilul stătuse în pântecele mamei sale. Acest timp era un număr exact de zile variind între 258 şi 288 zile. Se găsea astfel ziua, ora şi minutul concepţiei. După situaţia cerului în acel moment, în special a semnului zodiacal, care se găsea la orizont se făceau prezicerile. Se numeau *centre*, cele 4 puncte de pe ecliptică care în momentul naşterii se găseau două la orizont şi două în punctele de sus şi de jos ale cerului sau la culminaţii. Aceste patru puncte erau: 1) horoscopul sau răsăritul; 2) culminaţia superioară sau medium coelum; 3) apusul; 4) culminaţia inferioară sau imum coelum. Fiecare centru şi fiecare constelaţie zodiacală avea virtuţile sale, care trebuiau să împodobească pe nóii născuţi sub cutare semn zodiacal ori sub cutare centre cereşti, pe care le lua în considerare ştiinţa horoscopurilor.

Pronosticurile care priveau durata vieţii erau întemeiate pe lungimea arcelor de zodiac socotite în timp sau pe iuţeala semnelor zodiacale, din cauza mişcării diurne. Credinţele acestea au contribuit la progresul astronomiei pe deoparte, pentrucă au silit la găsirea mijloacelor celor mai bune de a se avea *ora* şi au pus problema determinării *ascensiunii drepte*, care este o chestiune fundamentală a astronomiei.

Am insistat atâta asupra felului, cum cei vechi înţelegeau tainele stelelor, pentru ca să avem termenul de comparaţie necesar înţelegerii tainelor, pe care ni le relevează astronomia modernă, în special astrofizica. Cei vechi raportau totul la sine. Astrele erau făcute pentru ca să ia parte la actele vieţii noastre. Priveau natura din punct de vedere *subiectiv*. Ştiinţa adevărată ne-a învăţat, că pentru a prinde secretul fenomenelor naturii, trebue să ieşim din noi înşine. Să privim natura *obiectiv* şi din mai multe puncte de vedere. Constatăm atunci, că pe măsură ce ştiinţa progresează, construcţiile arbitrare şi fără o bază solidă în realitatea fenomenelor se surpă, curăţind terenul pentru domnia legilor fixe, generale şi imuabile ale naturii. Prin aceasta nu se micşorează şi nu se atinge cu nimic măreţia firii, ori poezia din sufletul omului simţitor. Spectacolul naturii nu rămâne mai puţin înălţător, pentru acel ce-i cunoaşte tainele, decât pentru cine rămâne neştiutor de ele. Cu cât studiază mai mult cineva cu atâta devine mai conştient de puţinul ce cunoaşte în raport cu ceeace îi scapă şi observaţiei, precum şi înţelegerii sale. Tainele îşi schimbă locul în puncte mai îndepărtate în spaţiu ori în adâncurile fără margini ale infinitului.

OCTAV HALUNGA

O minte scurtă

Dragă prietine, spunea un povestitor, eu am ajuns în haos încă din viaţă, adică înainte de-a se fi petrecut cu mine fenomenul de imaginaţie, care ne pulverizează, mai mult la figurat decât la propriu, fiinţa, şi ne-o risipeşte în pomenitul haos, totalul general al fracţiunilor existente şi foste.

Nu m'am bucurat niciodată de satisfacţiile probabile, pe care ţi le procură acea facultate oglinditoare şi de dosar, foarte apreciată, am băgat de seamă, la jocul de-a cartea — de-a toate cărţile, cu portret de fante sau cu nume de autor — numită memorie. E o satisfacţie certă, comparabilă cu a farmacistului, care cu o etichetă latină acoperă conţinutul vulgar al unuia din sutele lui de sertare de lemn, cu trăgaci de porţelan, destinate plantelor din pădure, grădină şi maidan.

Intr'o farmacie se găseşte tot ce poate cere clientul şi cu o acurateţă de mişcări, suindu-se pe scaun sau ridicându-se pe vârful picioarelor puţin, botanistul, chimistul şi parfumeurul care constituiesc asociaţi personalitatea noului gen de restaurator a farmacistului cu doctorat, dau la comandă eterul şi uleiul de recin, clientului suferind. Singură prezenţa unei domnişoare, asistenta patronului, turbură raportul comercial şi de cuviinţă, când cumpărătorului îi trebuiesc supozitoare sau articole de gumă diafană. Cumpărătorul se bâlbîie puţin, evită cuvintele ca să utilizeze semnele, mai trădătoare uneori ca termenii, iar asistenta nu nimereşte totdeauna cutia.

Dar în principiu, memoria te slujeşte ca un mobilier bine făcut şi organizat pe celule cu capac, de o capacitate — observă acest efect de aliteraţie — de un kilogram. Vai! eu nu m'am putut folosi de aceste capacităţi. Nu mi-am adus niciodată aminte de nimic la trebuinţă şi pentrucă 90 la sută din activitatea noastră consistă în a repeta ceeace s'a mai spus de câteva 99 de mii de ori, am fost în toate împrejurările un absent. Din toate glumele, sunt bune numai 200: cu 200 se hrăneşte toată literatura umoristică de zeci şi sute de ani şi toate popoarele, care glumesc şi cântă. Auditorul ascultă pentru a douazecia oară o povestire anostă, ca să poată culege satisfacţia că o ştie şi să şi-o afirme. A şti e o consolare la a nu putea mai mult sau mai puţin.

Câteva grupuri de lucruri, nu sunt în stare să le ţin minte deloc. Numele persoanelor, rândul evenimentelor şi data lor. Zic: domnul cu mustaţa roşie şi care merge niţel cocoşat; ştii că ne-am întâlnit cu el odată la Constanţa: — ar fi fost mai simplu să-mi aduc aminte că-l chiamă Grigorescu. Zic: Vineri sau Sâmbătă şi fusese Joi. Zic Ludovic al Patrusprezecilea şi mă gândesc la Sesostris. Am dat întotdeauna cele mai proaste examene ale cursului general „Imi aduc aminte" şi „Nu mă uita".

Nu-ţi închipui cu câtă spontaneitate şi nevinovăţie confund epocile, timpurile şi duratele chiar ale vieţii mele. Acum şase ani mi se pare acum douăzeci şi continuu corigent al zilei curente, mă informez asupra trecutului imediat şi depărtat dinlăuntrul existenţei proprii, la excelentul meu servitor, cum se înţelegeau cuvântul şi dependenţa în medievalitate, un negru bătrân cu părul creţ alburiu, adus de tatăl meu înainte de-a mă fi născut, din micile insule ale Pacificului, unde a slujit într'o manufactură engleză de bumbac. S'ar putea ca inferioritatea de care vorbesc să fie un efect al latitudinii de obârşie: Am fost conceput pe vapor, la încrucişarea busolei cu ecuatorul. Domingo lustruia bocancii, spăla vasele şi-mi ţinea biberonul. Memoria lui admirabilă e de-o precizie, care, născut într'alte ţinuturi şi împrejurări, îl destina unei cariere intelectuale strălucite, în Metropolă. El îşi aduce aminte şi câte boabe de cacao dăduseră individual şi laolaltă arbuştii noştri din grădină, în fiecare an, supărat în orgoliul lui insular că, transportat în Europa, în patria stăpânului, se vedea silit să numere vulgarele teci şi boabe, de fasole. O eroare specială conformaţiei biroului de înregistrări al intelectului meu, mă făcea să cred că m'am născut cu barbă, că eram mai voinic cu 15 ani mai devreme decât după 15 ani, că vorbeam englezeşte înainte de-a fi putut zice rom în limba olandeză. Domingo punea regulă în toate aceste confuzii, legând evenimentul aproape abstract, de un fapt divers al căsniciei pământeşti, lesne de ţinut minte sau de aşezat în serii de fapte diverse.

La o conferinţă de psihologie aflasem că memoria se poate căpăta pe cale artificială, graţie unei ştiinţe, inventată de un croitor, care în mijlocul activităţii lui profesionale, uitase uneltele principale din meserie în număr de trei: foarfeca, acul, tibişirul şi materialele ei tot în număr de trei: camgardul, căptuşala şi vatelina. Mnemotehnica, ştiinţa memoriei, îi permise să ţie minte aceste şase lucruri, cuprinse cu şase cuvinte, obligându-se să ţie minte un singur cuvânt, compus din literele dela început, separate pe ici pe colo de câte-o vocală proprie să înlesnească eufonia. Organizându-şi elementul concentrat: *facticopia*, croitorul descoperi în materie de lexic, trusa de călătorie sau bandajul portativ, compus din tifon, iod, pensulă, bumbac hidrofil şi amoniac, atât de util herboriştilor şi vânătorilor de vipere.

Pentru el, pentru acel croitor, descoperirea fu minunată, căci contribui la schimbarea meşteşugului: din croitor bărbătesc, el deveni psiholog şi lexicograf, învăţând şi câteva limbi, în câteva săptămâni cu metoda lui de ţinere de minte. Ceeace justifică necesitatea ideilor noi în viaţa profesională.

La mine, mnemotehnica rămase fără rezultat, căci *f* nu-mi aduse aminte foarfeca, nici literile *cap*, care conţin esenţial cuvintele camgard şi căptuşală, materialele designate. Şi în fond am avut dreptate, căci ce este a ţine minte un cuvânt contras, când nu poţi bănui cuvintele combinate pentru obţinerea lui? Nu este tot ţinere de minte?

Aş mai fi înţeles ca mişcând — o pildă — degetul mare dela picior, să ştiu geologia; lovind cu cotul să vorbesc curent limba etiopiană; frecându-mi lobul urechii să ţiu un curs de matematici. Dar să învăţ ceva nou, ca să păstrez ştiinţe şi învăţături vechi, acest efort nu e numai excesiv dar şi complectamente inutil.

Drept vorbind, nu mi-aş aduce aminte nici dacă m'ar întreba cum mă chiamă.

T. ARGHEZI

GIOVANNI PAPINI

O vizită lui Freud *)

Viena, 8 Maiu

Cumpărasem la Londra, acum două luni, o statue greacă de marmoră, din epoca elenă, care reprezenta, după arheologi, pe Narcis. Ştiind că Freud împlinise alaltăeri şaptezeci de ani (s'a născut la 6 Mai 1856), i-am trimes în dar această statuetă, cu o scrisoare omagială, adresând-o „descoperitorului narcismului".

Darul acesta, bine ales, mi-a adus o invitaţie a patriarhului Psihanalizei. Mă întorc acum de acasă dela el, şi ţin să notez părţile mai însemnate din convorbirea noastră.

Mi-a părut cam obosit şi melancolic. „Sărbătorirea unei aniversări, — mi-a spus el, — seamănă bine cu o comemorare şi aminteşte prea mult moartea".

M'a impresionat mult forma gurii sale: buzele cărnoase şi sensuale, puţin sarcastice, care lămuresc bine teoria *libido*-ului. A fost încântat totuşi de vizita mea şi mi-a mulţumit călduros pentru acel „Narcis".

— Vizita dumitale este pentru mine o mare mângâere. Nu eşti nici pacient, nici coleg, nici elev, nici rudă! Tot anul trăesc printre isterici şi obsedaţi, care-mi povestesc obscenităţile lor — aproape aceleaşi totdeauna; printre medici, care mă invidiază când nu mă dispreţuesc; printre discipoli care se împart în papagali cronici şi ambiţioşi schismatici. Cu dumneata pot să vorbesc, însfârşit, liber. Am învăţat pe alţii virtutea confesiunii şi eu n'am putut niciodată să-mi desvălui în întregime sufletul... Am scris o autobiografie, dar mai mult pentru propagandă, şi dacă am făcut vreodată confesiuni, fragmentare, acestea se găsesc în *Traumdeutung*. Nimeni nu cunoaşte şi n'a ghicit adevăratul secret al operei mele. Ai vreo idee de Psihanaliză?

Freud

Am răspuns că citisem câteva traduceri în englezeşte, din operele sale şi că mă oprisem la Viena numai spre a-l vedea.

— Toată lumea crede, — reîncepu el, — că eu pun temei pe caracterul ştiinţific al operei mele şi că scopul principal al operei mele este vindecarea bolilor mintale. Este o neînţelegere enormă, care ţine de mulţi ani. şi pe care n'am ajuns încă s'o risipesc. Eu sunt un om de ştiinţă din necesitate, nu din vocaţie. Adevărata mea natură este de artist.

Eroul meu tainic a fost totdeauna, începând din tinereţe, Goethe. Aş fi voit pe atunci să devin poet, şi toată viaţa am dorit să scriu romane. Intreaga mea atitudine de pe atunci, recunoscută şi de profesori în gimnaziu, era îndreptată spre literatură. Dar, dacă te vei gândi la starea în care se află literatura în Austria, în ultimul sfert al veacului trecut, vei înţelege nehotărîrea mea.

Familia din care făceam parte era sărmană, şi poezia, după mărturia celor mai vestiţi dintre contemporani, aducea un mic venit sau ar fi adus prea târziu. Pe lângă aceasta, eram evreu, ceiace mă punea în condiţiile de inferioritate pe care le manifesta o monarhie antisemită. Exilul şi sfârşitul tragic al lui Heine mă descurajau. Am ales drept obiect de studiu, tot prin influenţa lui Goethe, ştiinţele naturale. Dar temperamentul meu rămânea romantic; în 1884, spre a vedea cu o zi, două mai înainte logodnica mea, care se afla departe de Viena, am amânat o lucrare asupra cocainei şi am lăsat să mi se răpească de alţii gloria şi câştigul descoperirii cocainei ca anestezic.

„In 1885 şi 1886 eram la Paris; prin 1889 mă aflam pentru câtva timp la Nancy. Această şedere în Franţa a avut o decisivă influenţă asupra spiritului meu, nu atât prin ceiace am învăţat dela Charcot sau Bernheim, dar mai mult prin faptul că viaţa literară franceză era în anii aceia foarte bogată şi însufleţită. La Paris, ca un bun romantic, petreceam ore întregi în turnurile dela Nôtre-Dame, iar seara frecventam cafenelele din cartierul Latin şi citeam cărţile în jurul cărora se făcea mai mult sgomot în acei ani. Luptele literare erau în plină desfăşurare. Simbolismul îşi ridica steagul împotriva Naturalismului. Predominării lui Flaubert şi Zola i se substituia, dintre cei tineri, predominarea lui Mallarmé şi Verlaine. Sosisem de puţin timp la Paris când ieşise *A Rebours* a lui Huysmans, discipolul lui Zola care trecuse la decadentism. Şi mă aflam tot în Franţa când s'a publicat *Jadis et Naguère* a lui Verlaine şi când au fost adunate poeziile lui Mallarmé şi *Illuminations* de Rimbaud. Nu-ţi spun toate aceste amănunte ca să-mi fac o laudă din cultura mea literară, ci pentrucă aceste trei şcoli literare, — Romantismul, mort de puţin timp, Naturalismul, ameninţat şi el de aceeaş soartă, şi Simbolismul în creştere în acea vreme — au fost inspiratoarele întregii mele activităţi posterioare.

„Literat prin instinct şi medic silit de împrejurări, am conceput ideea să trasform o ramură a medicinei — psihiatria — în literatură. Am fost şi sunt poet şi romancier sub figura unui om de ştiinţă. Psihanaliza nu este altceva decât desvoltarea unei vocaţii literare în domeniul psihologiei şi patologiei.

„Prima idee în descoperirea metodei mele mi-a venit, cum era şi natural, dela autorul meu favorit Goethe. Ştii că el a scris *Werther* pentru a se elibera de chinul unei dragoste bolnăvicioase: literatura era pentru el un *catarsis*. Şi în ce oare consistă metoda mea pentru vindecarea histeriei, dacă nu în a face pe bolnav să povestească *totul* spre a-l elibera de obsesie? Eu nu fac altceva decât să silesc pe bolnavii mei să urmeze metoda lui Goethe. Confesiunea înseamnă eliberarea şi deci vindecarea suferindului. Era ştiut de veacuri întregi, şi de catolici, acest lucru, şi Victor Hugo m'a învăţat că poetul este şi un preot, aşa că numaidecât am luat această poziţie. Primul pas era bine făcut.

„Am observat repede că mărturisirile bolnavilor mei constituiau un preţios material de „documente omeneşti". Făceam deci acelaş lucru ca şi Zola. El scotea din asemenea documente, romane, — eu trebuia să le păstrez pentru mine. Poezia decadentă îmi atrase atenţia asupra asemănării între vis şi opera de artă şi asupra importanţei limbajului simbolic. Psihanaliza se născuse, — şi nu, cum s'a spus, din suggestiile lui Breuer sau din relatările lui Nietzsche sau Schopenhauer, ci din traspunerea ştiinţifică a şcolilor literare preferate de mine.

„Am să lămuresc mai bine. Romantismul care reluând tradiţiile poeziei medievale proclamase întâetatea pasiunii şi redusese toate pasiunile la dragoste, mi-a sugerat concepţia sexualităţii ca centru al vieţii omeneşti. Sub influenţa romancierilor naturalişti, am dat iubirii o interpretare mai puţin sentimentală şi mistică, dar principiul era acelaş.

„Naturalismul şi, mai ales, Zola m'au obişnuit să văd părţile cele mai josnice, dar şi cele mai comune şi mai generale ale vieţii omeneşti: sensualismul şi poftele necurmate sub ipocrizia bunelor maniere, într'un cuvânt bestia din om. Şi descoperirea ce am făcut-o, a tainelor ruşinoase pe care le închide subconştientul, nu este altceva decât confirmarea acelui nedrept act de acuzare al lui Zola.

„Simbolismul, însfârşit, m'a învăţat două lucruri: valoarea viselor, asimilate în operele poetice şi locul pe care-l ocupă simbolul şi aluzia în artă, în visul manifestat deci. Atunci am început voluminoasa mea carte asupra interpretării viselor, ca revelatoare ale subconştientului — ale aceluiaş subconştient care este izvorul inspiraţiei. Am mai învăţat dela simbolişti că fiecare poet trebue să-şi creeze limbajul său, iar eu am creat din aceste fapte dicţionarul simbolic al viselor.

„Pentru a complecta portretul izvoarelor mele literare, voi odăoga că studiile clasice — pe care le-am făcut în primele clase — mi-au sugerat mitul lui Edip şi Narcis; m'au mai învăţat, prin filosoful Plato, că fantezia, adică revărsarea inconştientului, este temelia vieţii sufleteşti, şi însfârşit, dela Artemidor, am aflat că orice fantezie nocturnă îşi are semnificarea sa tainică.

„O dovadă că în fond cultura mea este literară sunt citatele numeroase şi continue din Goethe, Grillparzer, Heine şi alţi poeţi: conformaţia mea spirituală m'a condus la esseu, la paradox, la dramatic, şi nu are nici o legătură cu rigiditatea pedantă şi tehnică a adevăratului om de ştiinţă. Şi mai este o dovadă care nu se poate tăgădui: în toate ţările unde a pătruns Psihanaliza, ea a fost mai bine înţeleasă şi aplicată de scriitori şi de artişti decât de medici. Cărţile mele, dealtfel, seamănă mai mult a opere de imaginaţie decât a tratate de patologie. Studiile mele asupra vieţii de toate zilele şi asupra schimbărilor sufleteşti sunt adevărată literatură, iar în *Totem şi Tabu* am încercat şi domeniul romanului istoric. Vechea şi nestrămutata mea dorinţă ar fi să scriu romane adevărate, şi posed un bogat material, de mâna întâia, în această privinţă, care ar constitui o comoară pentru o sută de romancieri. Dar mi-este teamă că pentru mine e prea târziu acuma.

Oricum, am ştiut să înving, pe o cale nestrăbătută, soarta mea şi am realizat visul meu: am rămas un literat, făcând totuşi în aparenţă pe medicul. In toţi marii oameni de ştiinţă există germenele fanteziei, mama intenţiilor geniale, dar niciunul nu şi-a propus, ca mine, să traducă în teorii ştiinţifice inspiraţiile oferite de curentele literaturii moderne. In Psihanaliză se regăsesc şi se rezumă, transpuse în limba ştiinţifică, cele trei şcoli literare mai mari ale secolului al nouăsprezecelea: Heine, Zola şi Mallarmé se întrunesc în mine, sub oblăduirea bătrânului meu Goethe. Nimeni n'a băgat de seamă acest mister învederat, şi nu l-aş fi mărturisit nimănui, dacă n'ai fi avut ideea frumoasă de a-mi dărui o statue a lui Narcis.

Convorbirea, dela acest punct trecu la alt domeniu — am vorbit despre America, despre Keyserling, până şi de obiceiurile vienezilor. Dar singurul lucru ce merită să fie trecut pe hârtie este ceeace am scris acum. Inainte de a pleca, Freud mi-a recomandat tăcerea în ce priveşte confesiunea sa.

— Dumneata nu eşti scriitor şi nici ziarist, din fericire, şi sunt sigur că nu vei răspândi taina mea.

L-am asigurat — şi cu sinceritate: însemnările acestea nu sunt sortite tiparului.

Din italieneşte de C. N. NEGOIŢA

*) Cap. XXI din *Gog*. Firenze, Vallecchi, 1931.

Călătorie în jurul camerei

Un poet sentimental, în gustul lânced şi plângător de acum trei decenii, Edm. Haraucourt a scris:

„Partir c'est mourir un peu".

Versul a devenit celebru în scurt: a fost transpus în muzică pentru o romanţă italiană şi sub acest costum fulgural şi uşor de confetti şi de mandolină i-a fost scris să străbată lumea întreagă. Adevărul său psihologic ni s'a părut adânc şi indubitabil. Nimeni nu se întreabă despre adevărul lucrurilor des repetate şi de toată lumea acceptate. Sufragiul şi vechimea ţin loc de veracitate. Dar dacă versul poetului francez se potriveşte călătoriilor care urmează o despărţire de dragoste, el este pe de-a întregul fals pentru toate celelalte călătorii. A pleca, de cele mai multe ori înseamnă a reînvia. Viaţa noastră profesionalizată implacabil de un mecanism cotidian, strangulată în toate veleităţile şi pornirile ei de spontaneitate, persecutate de un zeu al omogenităţii care urăşte relieful, variaţia şi surpriza, se scurge asemenea ei însăşi, pe o curbă de moarte şi îndobitocire fără de liman posibil, în unităţi de timp egale matematic, hotărâte de ceasornic şi de calendar.

„Que la vie est quotidienne!

se plângea contra acestei legi de aramă, bietul Jules Laforgue. Ne rămâne astfel călătoria ca supremă reînoire: un fel de metempishoză-paliativ.

Rupând automatismul tailorizării noastre ne schimbăm pentru o lună sau pentru o săptămână masca, îmbrăcăm un alt costum, ne dăm iluzia unui alt personagiu. Sclerozarea spirituală suferă o amânare, un armistiţiu. Fizionomia noastră prea fixată capătă o linie în plus ori în minus. Contele Kayserling care ne-a lăsat patetice relatări ale unei călătorii filozofice în jurul pământului ne spune că a pornit în călătorie fiindcă „începuse să devie o personalitate", adică să se contureze definitiv.

Puţini sunt acei însă care se pot reînoi. Cei mai mulţi urmăresc, în călătorii imposibile, visul nebun de a fugi de propria lor umbră. Un gând obsedant, mortal îi întovărăşeşte pretutindeni. Ei fug ducând cu ei, fără voia lor, viermele care-i roade. Oraşe, palace-hoteluri, transatlantice, oameni, fluvii, constelaţii, sarcofagii şi fructe exotice toate aduc aminte de acelaşi lucru, toate se transformă într'o feerie ternă şi monocromă ca universul explicat prin acelaş element în sistemul unui metafizician simplist, într'o halucinaţie planetară a căror decoruri le formează inevitabil şi fatal tot gândurile de acasă.

Şi totuşi călătoria ne mântueşte de multeori. Ea e unicul remediu pentru un suflet încă nu complect naufragiat.

* * *

In zilele de boală, când sclavia patului mă ţintueşte pe loc, singura lectură pe care o suport e ghidul Baedecker. Formez în jurul meu din cărămizile lui roşii ca sângele, lanţurile de ziduri ale unor cetăţi de vis şi fericire. Şi fără preocupare prea mare de timp şi spaţiu, de schimbări de temperatură ori de vehicul, ca într'un univers mistic, trec iute de la fiordurile norvegiene la platoul îngheţat şi prăfuit al Tibetului, din boarea de umezeală caldă a Antilelor în pădurile Ceylanului. In zile de gripă fac visuri monstruoase şi irealizabile. Atunci mă cheamă ţărmuri încântate şi virgine, atunci ascult vechea „invitaţie la călătorie" formulată cu un fior prematur acum şaptezeci de ani. In nopţi de vară apăsătoare de senzualitate, cu aerul greu de parfumuri capţioase, m'aşi voi rătăcit, undeva, într'un port sudic. Alexandria, Colombo, Singapore ori Shangai. A asista acolo, amestecat printre seminţii perverse, la încărcatul unui vapor, cu acel ritual de bestialitate, de sclavie şi de viţii, a asculta orchestraţia barbară a portului făcută din şuer de sirene, din răcnete răguşite de entuziasm şi de durere; a cutreera barurile de noapte unde patima şi desgustul ard deopotrivă la un loc, pentru ca apoi, în zori de zi, în geana roşie a aurorii să vezi plecând în larg, către zări virgine, după o dâră de spumă, o corabie cu soarele în faţă.

Şi fiindcă gândul n'are frâne viziunea rătăcitoare se poate schimba brusc şi dori mai apoi altceva.

După drojdia şi vermina orientului, frământat de milenii de pofte, de luxură şi de păduchi, apare nevoia de civilizaţie. Aşi voi atunci o staţiune răcoroasă şi civilizat aranjată din Tirolul austriac, cu muzică militară în parc, cu ofiţeri îngâmfaţi şi decorativi ca pe timpul lui Franz Iosef, cu domnişoare purtând trenă şi lorgnoane... aşa cum le-a văzut puţin mai înainte în munţii Harz, Heine, în minunatele „Reisebilder". Apoi orgia creşte, fără oprire. Urmează iute, ameţitor Sahara cu munţii săi goi în care se ascund Tuaregii asasini şi cu Atlantidele sale inexistente, regiuni misterioase de pe hartă din care nu ne vine niciodată o ştire de gazetă, cum e de pildă regiunea de nord a Uralilor; pădurile virgine, America spaniolă, (în care sună măreţ nume îmbătătoare ca alcoolul: Tegucigalpa, Pernambuco, Nueva Estramadura, etc.), ţărmurile Zambezului şi ale Amazonului...

Viţiul geografic are o tortură specifică: imposibilitatea ubicuităţii. Lăcomia noastră de spaţiu ne-ar voi la un moment dat pretutindeni simultan. Poate viteza avioanelor va realiza într'o zi, măcar într'o succesiune rapidă, ceva din această dorinţă rezervată zeilor.

* * *

Freud a studiat o speţă de dorinţă refuzată: cea sexuală. A pus în lumină regretele tardive, tulburările strecurate în sufletul timizilor, oamenilor cu principii, a austerilor şi sfinţilor, prin „refularea" instinctelor erotice. Ne-a arătat clar cazul modestei gospodine, impecabilă ca purtare care moare cu degetul pe cuvântul „Mesalina" dintr'un dicţionar Larousse, aşa cum se petrece într'o piesă de Curel. Dar mai sunt şi alte „refulări". Pe lângă cea sexuală mai este şi cea achizitivă a săracului care visează palate şi grămezi de aur.

In fine nu trebue uitată „refularea" geografică, de care sufăr atâţi cetăţeni onorabili şi bătrâni ai unui mic orăşel din provincie pe care nu l'au părăsit decât odată sau de două ori toată viaţa şi care, adeseori, seara la lampa de petrol întârzie melancolic pe un atlas, ca adolescenţii pe „Jurnalul călătoriilor".

O hartă e adeseori un motiv de desnădejde ca si o femee frumoasă şi inaccesibilă.

MIHAI D. RALEA

Gorki şi tragedia rusă

Noulle opere literare ale lui Gorki. Rusia de eri şi Rusia de azi

Sovietele au proclamat de curând, la Moscova pe „Şeful literaturii Sovietice".

Cine e acest şef?

E *Gorki*. Acel care s'a bucurat de prietenia lui *Tolstoi* şi-a lui *Cehov* şi de admiraţiunea tuturor scriitorilor ruşi, ante-belici, contemporanii săi.

L'au recunoscut acum şi literaţii sovietici, scriitorii „nouei Rusii" cu prilejul aniversării sale — la a 62-a aniversare a naşterii.

Şi fiindcă acestei sărbătoriri i s'a dat mai mult un caracter politic, *Gorki* a fost proclamat „şeful suprem al literelor" şi „reprezentantul literaturii proletare".

Este de observat numai că oficialitatea sovietică, aceea care dirijează activitatea literară, n'a răspândit încă opera lui *Gorki*, nu i-a tipărit-o, şi nu i-a reprezentat încă piesele de teatru. Ceeace a scris autorul „vagabonzilor" şi „desculţilor" a fost tipărit mai mult în străinătate, afară de articolele sale scrise prin ziarele şi revistele literare sovietice...

Două opere mai însemnate au fost tipărite de editura „*Malik*" din Berlin — editură care imprimă literatura sovietică independentă — adică acele opere pe care guvernul sovietic le interzice în Rusia.

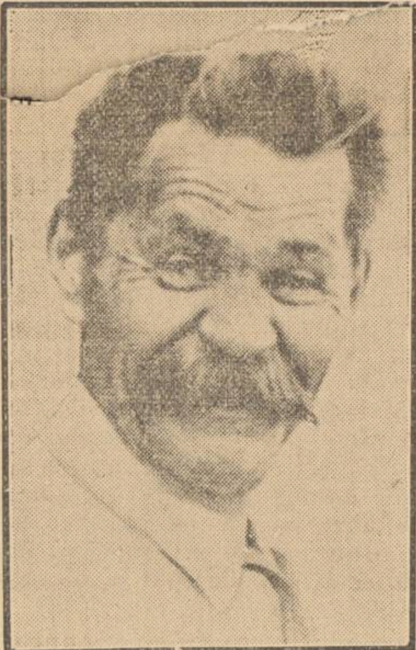
* * *

Gorki a scris, în afară de beletristica propriu zisă, un volum de „Amintiri despre Contemporani" în care a făcut necrologia lui: *Leo Tolstoi, Sofia Tolstoi, Anton Cehov, L. Andreew, Lenin, Korolenko, Alexandre Block, Jessenin, Krassin, Garin, Karenin, Annenski, Kaziulinski* şi *Anatole France*.

Cu alte cuvinte, cum se vede din această înşiruire de personalităţi, Gorki trăeşte între două lumi deosebite, una veche şi alta ce va să fie nouă şi nu e... Iar ca o dovadă documentară despre starea sufletească şi emulaţia generozităţii sale, *Gorki* a scris un alt volum de impresii „*Intâmplări şi întâlniri*" în care zugrăveşte o serie de portrete în miniatură şi schiţe fugitive — scrise uneori cu o adevărată însufleţire poetică, mici poeme în proză, — înfăţişând tipuri şi lucruri din epoca păcii, a războiului şi a cataclismului revoluţionar. Aicea nu mai vorbeşte literatul sau „tovarăşul" concepţiilor marxisto-leniniste, ci numai observatorul pătrunzător care cu mii de ochi priveşte aspectele multiforme ale Rusiei.

Portretând pe cei de azi, *Gorki* se gândeşte cu o admiraţie de neînchipuit la cei de ieri. De aceea închizând paginile volumului „*Intâmplări* şi *întâlniri*" Gorki spune:

Aşi fi dorit să întitulez această carte „*Cartea despre oamenii ruşi — aşa cum au fost odată...*" dar titlul acesta mi s'a părut prea pretenţios. De altfel încă nu sunt edificat despre simţimintele mele: aşi dori oare ca oamenii aceştia să fie altfel?

M. Gorki

Sunt în totul străin de ceeace se cheamă naţionalism, patriotism şi de toate maladiile spirituale — totuşi consider poporul rus ca un popor excepţional, fantastic înzestrat şi original. Până şi neghiobii, în felul lor de a fi, sunt originali în prostia lor, iar trândavii sunt adesea geniali. Sunt convins că în ingeniozitatea sa, în flexibilitatea sa, în aşa zisa multiforma sa cugetare şi simţire, poporul rus poate oferi artistului cel mai bun material.

Cred că dacă odată şi odată acest popor demn de admirat va scăpa de chinurile sale care îi apasă sufletul, atunci va începe o viaţă eroică şi va da multe pilde acestei lumi obosite şi halucinate de atâtea crime...".

Aşa vorbeşte Gorki la sfârşitul cărţii sale, întocmai ca Luca pribeagul din „Azilul de noapte"...

De aceea, cu toată manifestaţia ce i s'a făcut la Moscova cu prilejul recentei sale aniversări, cetindu-i aceste două opere apărute în editura „Malik" ai impresiunea că nici sovietele nu au încredere în... bolşevismul lui *Gorki* şi nici *Gorki* nu are prea mare încredere în spiritul şi triumful comunismului revoluţionar...

Ori cum însă un tragism se petrece în sufletul lui Gorki.

C. SATEANU

A APĂRUT
EDIŢIA II-a
R. U. R.
Dramă utopică şi colectivă în trei acte şi un prolog de
CARL CIAPEK
în „BIBLIOTECA DIMINEAŢA" No. 75-76
Preţul 10 lei

TREI DOCUMENTE

Victor Hugo şi Statele Unite ale Europei

Fământările sociale din ultimul timp au adus în discuţie, — nu numai pe terenul politico-economic, dar mai ales pe cel strict ştiinţific — o serie întreagă de probleme menite să lumineze — cum spunea cunoscutul profesor american Buttler — o nouă epocă în istoria omenirii.

Intre aceste probleme este şi cea privitoare la Statele Unite ale Europei. Dela Pierre Dubois (1305—1307 „De recuperatione Terrae) până la Aristide Briand (1929, Memorandumul guvernului francez privitor la organizarea unui regim de Federaţie Europeană) — adică peste 600 de ani — această chestiune a format în zeci de volume, obiectul oamenilor politici, filosofilor şi literaţilor vremurilor. Miile de pagini aşternute dealungul timpului, — fără a determina însă o acţiune de organizare practică — sunt astăzi din nou răscolite în speranţa că din ideologia lor vor izvorî poate bazele unei societăţi ideale de „pace eternă şi civilizaţie".

Un adevăr însă: Operele filosofilor şi literaţilor nu corespundeau vremurilor. Ele erau simple tresăriri, menite să deschidă mai târziu orizontul realităţilor sociale.

Dar pe noi nu ne interesează în articolul de faţă această chestiune.

In adevăr, s'a scris foarte mult în direcţia Statelor Unite ale Europei; dar nicăeri nu s'a precizat, cine a înfăţişat cu mai multă pătrundere a fenomenelor sociale această problemă, cine a fost la un moment dat animatorul şi chiar luptătorul pentru înfăptuirea acestui ideal.

Se vor mira deci sociologii şi economiştii că tocmai un poet, genialul Victor Hugo, ideologul literar al revoluţiei burgheze dela 1789, a fost de data aceasta un adevărat „poet al sociologiei".

„Omul care a deschis istoriei literare o epocă" (Edmond Schérer); „marele amnistiator" (Henry Rochefort); „poet al poeţilor a cărui patrie a fost peste tot" (Teodore de Banville); — el a trasat şi drumul politic pe care astăzi burghezia l-a luat să-l continue, în „speranţa unei pacificări desăvârşite".

Redăm mai jos trei documente din care se vede clar întreaga concepţie a lui Victor Hugo, concepţie care de altfel stăpâneşte astăzi cercurile intelectuale burgheze de pretutindeni:

„Este necesar să atragem atenţiunea guvernelor europene asupra unui fapt neînsemnat, pe care însă guvernele se fac a nu-l observa de loc.

Se asasinează un popor. Unde? — In Europa Acest fapt are martori? — Un martor: Lumea întreagă. Guvernele îl văd? — Nu.

Naţiunile au deasupra lor ceva care este sub ele — guvernele. In anumite momente contradicţia isbucneşte: Civilizaţia este a popoarelor, barbaria a guvernelor. Această barbarie este voită? — Nu; este pur şi simplu profesională.

Ceeace genul omenesc ştie, guvernele ignorează. Şi aceasta pentru că guvernele nu văd decât prin miopia lor raţiunea de stat; genul uman priveşte cu alţi ochi, conştiinţa.

Se vor mira guvernele europene aflând un lucru: că întotdeauna crimele sunt crime, că nu este permis unui guvern mai mult decât unui individ de a fi asasin; că Europa este solidară, că ceiace se întâmplă în Europa este făcut de Europa, că dacă un guvern este fiară, trebue tratat ca o fiară. In acest ceas, aproape de noi, sub ochii noştri, se asasinează, se incendiază, se jefueşte, se extermină, se sugrumă părinţii şi mamele, se vând fetiţele şi băeţii; iar copiii prea mici pentru a fi vânduţi, sunt despicaţi în două cu o lovitură de sabie; familiile ard în case; iar un oraş ca Balak este redus în câteva ore, dela 9000 la 1300 locuitori; cimitirele sunt ticsite de cadavre care nu mai au loc; iar morţii blestemă pe viii ce le trimit această carne de pradă — şi o merită; facem cunoscut Guvernelor Europei că se măcelăresc femeile gravide, pentru a li se omorî copiii chiar în pântec; în pieţele publice sunt grămezi de cadavre de femei care poartă urma spintecăturilor; câinii rod, pe străzi, craniile fetiţelor violate; toate acestea sunt îngrozitoare; ar fi deajuns un singur gest al guvernelor europene, ca să le împiedece; dar sălbatecii care comit aceste nelegiuiri, sunt înfiorători, pe când civilizaţii care-i lasă să comită, sunt înspăimântători.

A sosit momentul să ridicăm glasul. Indignarea universală se răsvrăteşte. Sunt clipe când conştiinţa omenească ia cuvântul şi ordonă guvernelor s'o asculte. Guvernele bâiguiesc un răspuns. Au mai încercat ei această bâlbâire. Ei spun: — Se exagerează. Da, se exagerează. Oraşul Balak n'a fost exterminat în câteva ore, ci în câteva zile; se zice că au fost arse 200 de sate şi n'au fost decât 99, iar ceiace se numeşte ciumă nu este decât tifos; n'au fost violate toate femeile, n'au fost vândute toate fetele, unele au scăpat. Au fost castraţi prizonierii, dar li s'a tăiat şi capul, ceiace micşorează gravitatea faptului. Copilul aruncat din vârf în vârf de sabie, în realitate n'a fost decât împuns cu baioneta. Unde a fost unul, puneţi doi. Dublaţi; etc. etc.

Şi apoi de ce se revoltă poporul, de ce această turmă de oameni nu se lasă stăpânită ca o turmă de vite? De ce?, etc. etc.

Acest fel de a înfăţişa lucrurile, sporeşte oroarea Nimic mai mizerabil decât să şicanezi indignarea publică. Atenuările nu fac decât să agraveze situaţia. Subtilitatea pledează în favoarea barbariei. Bizanţul scuză Stambulul.

Să spunem lucrurile pe nume: A ucide un om într'un colţ de pădure, care se numeşte pădurea Bondy sau Pădurea Neagră, este o crimă; a ucide un popor într'o altă pădure, care se numeşte diplomaţie, este tot o crimă. Mai mare însă. Iată totul.

Descreşte oare crima în raport invers cu enormitatea sa? Este într'adevăr o veche lege a istoriei? Omoară 6 oameni şi eşti Troppmann; omoară 6000 şi eşti Cezar. A fi monstruos ,este a fi acceptat. Probe? Noaptea Sf. Bartolomeu, cea binecuvântată de Roma, dragonadele glorificate de Bossuet, 2 Decembrie, salutat de Europa.

Dar a sosit timpul ca legii vechi să-i urmeze legea cea nouă. Cât de neagră fie noaptea, orizontul trebue să sfârşească prin a se lumina.

Da, noaptea e neagră; a sosit învierea morţilor; după Syllabis, iată coranul; dela o biblie la alta se înfrăţesc; jungamus dextras; în dosul Sfântului Scaun se înalţă Sublima Poartă; ni se oferă iadul; şi văzând că Roma ne oferă Evul Mediu, Turcia a crezut că ne poate oferi pe al său.

De aci cauza celor ce se petrec în Serbia.

Unde se vor opri?

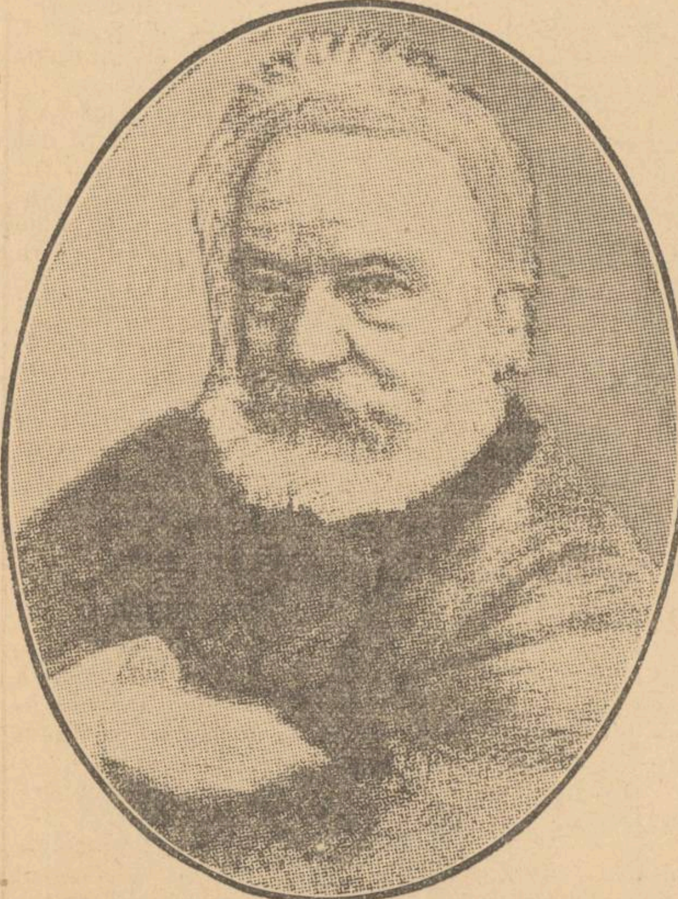
Când se va sfârşi martiriul acestei eroice mici naţiuni?

Este timpul ca civilizaţia să intervie, împiedecându-i să meargă mai departe. Această împiedecare de a merge mai departe cu crima, noi popoarele, o punem în vedere guvernelor.

Dar ni se spune: Dv. uitaţi că există „chestiuni". A asasina este o crimă, a asasina un popor, este o „chestiune". Fiecare guvern are chestiunea sa; Rusia are Constantinopolul; Anglia are India, Franţa are Prusia, Prusia are Franţa.

Noi răspundem:

Umanitatea îşi are şi ea chestiunea sa; şi această chestiune iat-o: este mai mare ca India, Anglia şi Rusia: Este copilaşul în pântecele mamei sale.

Victor Hugo

Să înlocuim chestiunile politice, prin chestiunea umană. Aci e tot viitorul. Orice s'ar face, viitorul va fi totul; în favoarea lui sunt chiar crimele.

Ceiace se petrece în Serbia, demonstrează necesitatea Statelor Unite ale Europei. Guvernelor neunite le urmează popoarele unite.

Să sfârşim cu imperiile ucigaşe. Să înăbuşim fanatismele şi despotismele. Să zdrobim valeţii băloşi ai dogmelor şi superstiţiilor care au sabia în mână.

Să nu mai fie războae, să nu mai fie masacre, să nu mai fie măceluri; liberă gândire, liber schimb; fraternitate.

Este oare pacea atât de grea? Republica Europei, Federaţia continentală; nu este altă realitate politică decât asta. Raţionamentele şi evenimentele o constată. Asupra acestei realităţi, care este o necesitate, toţi filosofii sunt de acord şi astăzi călăii îşi unesc demonstraţiile cu demonstraţiile filosofilor.

In felul său, şi tocmai pentru că e oribil, sălbătecia e un martor pentru civilizaţie. Progresul este semnat Ahmed Paşa.

Ceiace pune atrocităţile din Serbia în afară de ori ce îndoială, este că Europei îi trebue o naţionalitate europeană, numai un guvern, un imens arbitraj, frăţesc, democraţia în pace cu ea însăşi, toate naţiunile surori având drept cetate şi capitală Parisul, adică libertatea, având drept capitală lumina. INTR'UN CUVANT, STATELE UNITE ALE EUROPEI. ACEASTA E ŢINTA, ACI E LIMANUL. Acesta era eri adevărul; graţie călăilor Serbiei, astăzi este mai limpede ca ziua. Gânditorilor li se alătură asasinii. Dovada era făcută de genii, iat-o făcută de monştri.

Viitorul este un Zeu tras de tigri".

(„Pentru Serbia". Paris, 29 August 1876).

„Pacea este cuvântul viitorului, este VESTIREA STATELOR UNITE ALE EUROPEI, este numele de botez al secolului 20.

Să nu ne trudim noi filosofii să declarăm pacea. Să facem să isvorască din acest cuvânt suprem tot ceiace el conţine".

(„Muncitorii Lyonezi". Discursul lui V. Hugo: 25 Martie 1877).

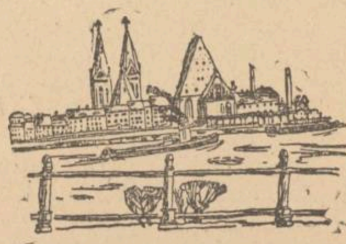
„Voi sunteţi un singur popor: EUROPA, şi voiţi un singur lucru: pacea".

(O scrisoare a lui Victor Hugo către un meeting al păcii ţinut la Paris în anul 1878, 28 August).

Se va înfăptui visul lui Victor Hugo în actuala formă a societăţii? Sau noua epocă va schimba şi ideologia proectului de realizare a Statelor Unite ale Europei?

Pentrucă după celebra vorbă a lui Jean Jaurès: „le regime du capitalisme porte en lui la guerre, comme la nuée porte l'orage".

ALEXANDRU BUZDUGAN

Un mare concurs popular

Erich Maria Remarque este, cu siguranţă, unul din cei mai iluştri scriitori ai epocei actuale.

Romanul lui „Nimic nou pe frontul de vest", apărut acum doi ani, l-a făcut celebru în lumea întreagă. Remarque, necunoscut până atunci, a atras asupra lui atenţia a milioane de cititori, precum şi laudele unanime ale criticilor de pretutindeni. A fost consacrat, dintr'odată drept cel mai adânc, mai uman şi mai veridic romancier al răsboiului.

„Intoarcerea de pe front", al doilea roman al lui Remarque, apărut de curând în editura „Adevĕrul" în traducerea românească a d-lor Byck şi Phillippide, întăreşte şi mai mult acest succes şi complectează fizionomia literară a lui Remarque.

Intr'adevăr „Intoarcerea de pe front" are, faţă de „Nimic nou pe frontul de vest" o sumă de calităţi în plus. Arta compoziţiei este mult mai mare aci decât în primul roman. Tendinţa evident pacifistă este ascunsă cu meşteşug şi inoculată pe nesimţite cititorului. „Intoarcerea de pe front" e scrisă cu sobrietate şi cu o mare putere de evocare. Sânt scene de un tragic şi de un patetic, care, odată citite, se întipăresc în memorie cu o putere de obsesie şi de halucinaţie, de parcă singur le-ai fi trăit.

Această expunere simplă şi, mai ales, cantitatea enormă de adevăr omenesc *cuprinsă în acest roman, au făcut ca „Intoarcerea de pe front" să fie cetită de oameni din toate categoriile sociale. Este o carte pe înţelesul tuturor. Nu a fost plăsmuită pentru un grup anumit de oameni, cu anumite gusturi şi predilecţii. E o carte plină de umanitate, scrisă pentru umanitate. Succesul ei extraordinar se explică numai datorită acestui fapt.*

Convinşi că şi la noi „Intoarcerea de pe front" se bucură şi se va bucura de acelaş larg succes, „Adevĕrul Literar" a hotărât să procedeze la o cercetare printre cititorii şi admiratorii lui Remarque, menită să pună în evidenţă popularitatea şi calităţile noului său roman.

In acest scop, revista noastră deschide o anchetă, urmată de un concurs cu premii, având de obiect cunoaşterea părerii cititorilor cu privire la această remarcabilă operă.

Cititorii care doresc să ia parte la acest concurs vor trebui să răspundă — fără preocupări speciale de stil sau de formă — la următoarele întrebări:

1) Ce calităţi are romanul „Intoarcerea de pe front" şi care sunt motivele ce au făcut ca acest roman să pătrundă atât de adânc în massele populare?

2) Care este pasagiul ce v'a impresionat mai mult, şi din ce cauză?

Se acordă un premiu în valoare de 10.000 (zece mii) lei celui mai bun răspuns.

Pe lângă aceasta se mai acordă 10 (zece) premii de câte 500 (cinci sute) lei, în cărţi din editura „Adevĕrul", după alegere.

Răspunsurile se primesc până la 15 Septembrie a. c. pe adresa: „Adevĕrul Literar", Str. Const.. Mille No. 9, cu indicaţiunea „Premiul Remarque".

150 LEI IN LOC DE O MIE de LEI ŞI TRENUL GRATIS LA INAPOERE
Toţi cei din provincie care :: vor să vie la Bucureşti ::

au cea mai fericită ocaziune, cu un minimum de cheltueli să stea 2-3 zile în Capitală, putând apoi **să se întoarcă gratis,** cu trenul, în oraşul lor.

Aceasta între 28 August şi 18 Septembrie, când are loc Marea Expoziţie de Aero-Auto-Radio-Electricitate din Parcul Carol. Cu acest prilej C. F. R. acordă 50 la sută reducere, iar revista „Realitatea Ilustrată", prin carnetele ei speciale ce le emite cu această ocaziune, cu Lei 150.— vă dă putinţa să vă duceţi gratis la cinematografe (Capitol şi Roxy), gratis la strandul Kiseleff, gratis la Expoziţie, o masă gratis — la prânz sau seara — la Bufetul Colos, la Bufetul Presto, ori la Restaurantul Princiar. Apoi 25 la sută reducere din tarif la principalele hoteluri, ca Esplanade, Grand-Hotel, 25 la sută la restaurantele Azuga (Parcul Oteteleşanu), 20 la sută restaurantele Picadilly, Princiar, etc.

Aşa că minimale vor fi cheltuelile oricărui cetăţean care va veni în Septembrie la Bucureşti, folosindu-se de **Carnetul special** al „Realităţii Ilustrate", care se găseşte cu Lei 150.— la toate chioşcurile de ziare din gările staţiilor principale, sau la Administraţia revstei „Realitatea Ilustrată", str. Const. Mille No. 9 ((lângă Cercul Militar).

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

„Tragedie fără personaje"

Una din cărțile cele mai bune ale lui Ștefan Zweig (și a scris multe foarte bune, ca Balzac și Dickens, sau Fouché) este aceea unde face portretul lui Friederich Nietzche (tradus de curând în franțuzește la Stock). Este un portret pur moral, așa cum făceau odinioară Sainte-Beuve, Faguet, sau mai cu seamă Taine. Un portret în care nu-s evenimente istorice, nici trăsături fizice. Geografia unui suflet; iată ce este în fond fermecătorul nou volum al talentatului scriitor german.

Și, dealtminteri, autorul n'avea încotro. Nietzsche este un caz tipic de amestecare până la confuzie între operă și viață, între biografie și bibliografie; este literalmente povestea unui suflet care gândește. Și — ceva unic, — care gândește absolut singur. Aci stă originalitatea lui. Nietzsche este nu numai un spirit pur, dar și un spirit singur. Și asta ne-o spune Zweig dela primele rânduri ale cărții sale, în niște vorbe mai frumoase decât toate cele ce s'au fost spus asupra prestigiosului filosof german.

„Tragedie fără personagii". Așa se intitulează primul capitol al cărții lui Zweig. Și începe cu cuvintele: „Tragedia lui Friederich Nietzsche este o monodramă: nu prezintă nici-un alt personagiu pe scurta scenă a vieții sale; nici-un altul decât el-însuș. In decursul tuturor actelor acestei tragedii care se precipită ca o avalanșe, luptătorul cel solitar se găsește singur subt cerul vijelios al soartei sale. Nimeni cu el, nimeni contra lui; nici-o femee nu îndulcește cu tandra ei prezență tensiunea atmosferei. Toată mișcarea pleacă numai dela dânsul și se resfrânge numai spre dânsul. Acele câteva figuri care, la început, merg în umbra lui nu fac decât să întovărășască cu gesturi mute, cu gesturi de mirare și spaimă eroica lui întreprindere, și se dau, încetul cu încetul, la o parte în fața primejdiei". „Nietzsche vorbește într'una, luptă necontenit, suferă mereu pentru el singur. Nu adresează cuvântul nimănui, și nimeni nu-i răspunede. Insfârșit, lucru încă mai îngrozitor, nimeni nu-l ascultă.

„Nu există ființe omenești, parteneri, auditori, în această tragedie, de un eroism unic; dar nu există nici scenă propriu zisă, peisagii, decoruri, costume; ea se joacă în, ca să spunem așa, spațiile vide ale ideii. Bâle, Naumburg, Sorrente, Sils-Maria, Genova, — aceste nume nu-s acele ale adevăratelor locuințe ale lui Nietzsche, ci doar pietre kilometrice pe un drum parcurs în zbor arzând. In fond, decorul acestei tragedii este mereu acelaș, și anume: izolarea, singurătatea, acea solitudine fără cuvinte și răspunsuri pe care gândirea nitzscheiană o poartă în jurul ei și asupra ei ca un inpenetrabil clopot de sticlă; solitudine fără flori și fără lumină, fără muzică, fără animale, fără oameni; o singurătate fără chiar de Dumnezeu, singurătatea moartă și împietrită a unei lumi primitive, anterioară și posterioară tuturor timpurilor. Dar, ceiace face ca vidul și tristețea lui să fie așa de înfricoșătoare și totodată așa de grotești este faptul de necrezut că acest deșert, că acest ghețar pustiu este așezat, intelectualmente vorbind, în plină Germanie, într'o Germanie nouă, vibrând toată de tinerețe, răsunând de căi ferate și telegrafe, de strigăte și zumzet de mulțimi, în centrul unei culturi care tocmai se caracterizează printr'o lacomă curiozitate, în mijlocul unei culturi care, toți anii, svârle în lume patruzeci de mii de volume, care studiază în fiecare zi o mie de probleme într'o sută de universități, care în fiecare seară joacă tragedii în sute de teatre, și care, totuș, nu știe nimic, nu ghicește și nu bănue nimic despre formidabila dramă a spiritului care se desfășură în propria ei ambianță.

„La început, atât timp cât vorbește dela înălțimea catedrei lui de profesor, discursul său mai ațâță oarecare luare aminte. Dar pe măsură ce coboară mai tare în fundul lui-însuș, pe măsură ce se lasă mai mult în adâncurile timpului, găsește tot mai puțină, și mereu mai puțină rezonanță. Unul câte unul, prietenii, străinii, se scoală, speriați, în fața monologului său eroic, nedumeriți de transformările tot mai sălbatece, de extazurile tot mai arzătoare ale filozofului. Și așa, este el, încetul cu încetul, lăsat absolut singur pe scena destinului său. La urmă, actorul tragic începe el-însuș să fie îngrijorat de a se vedea vorbind numai în goluri. Și atunci ridică glasul mereu mai sus, strigă și gesticulează meru mai tare, pentru a face, cât de cât, să răsune un ecou, sau cel puțin o contradicție Ceva mai mult: inventează, pentru a o mărita cu cuvântul său, un fel de muzică, o muzică din care țâșnesc jerbe ca dintr'un izvor, muzică amețitoare, dionisiacă. Dar nici așa nimeni nu-l mai ascultă. Atunci îl vedem recurgînd la arlechinade, la o veselie forțată, stridentă și ințepătoare; silește frazele sale să facă tumbe și le garnisește cu strigăte de chef, — toate astea numai pentru a-și atrage, prin amuzamente artificiale, auditori pentru evanghelia lui de o seriozitate teribilă; dar nici-o mână nu se urnește ca să-l aplaude. Insfârșit, inventează un dans, un dans al săbiilor; și, atunci, sfâșiat, sângerând, își exercită, în fața publicului, noul său meșteșug mortal. Nimeni însă nu ghicește tâlcul acestor țipătoare glume, nici pasiunea rănită de moarte care se ascunde în toată această afectare de ușurătate. Fără auditori și fără ecou, ia sfârșit, în fața băncilor goale, cea mai extraordinară dramă a spiritului din câte i-au fost oferite neastâmpăratului nostru secol.".

Mi se pare că, lăsat dus de frumusețea peisajului, am citat poate mai mult decât aș fi vrut. Dar ce vreți? Volumul lui Zweig este din acelea unde meritul stă aproape numai în faptul că lucrurile sunt mai ales bine spuse, că o idee simplă este slujită de sute de comparații, expresiuni, metafore, toate ingenioase și prestigioase. Ințelegeți că așa ceva nu se poate rezuma, că frumusețea detaliilor nu se poate recenza. Iată de ce o dare de seamă a unei asemenea cărți, ca să fie exactă, nu are încotro: trebue să facă așa cum am făcut eu: să scoată la întâmplare un pasaj, ca să ne dea, printr'un exemplu, o idee de ceeace este și restul.

Am zis „la întâmplare", căci puteam să alegem ori care alt pasagiu; toate capitolele fiind egal de ingenioase. Judecați numai după titluri: „Apologia boalei", „Don Juan al cunoașterii", „Pasiunea sincerității", „Mersul progresiv către sine-însuș", „Descoperirea Sudului", „Refugiul muzicii", „A șaptea singurătate", „Dansul deasupra prăpastiei", „Educatorul libertății".

Cred totuș că ar trebui să-i facem capitolului: „Don Juan al cunoașterii" un loc deosebit. Asta poate într'un articol viitor.

D. I. SUCHIANU

J. F. LOUIS MERLET

Ura

Ne împitmolisem cu piroga la gura Oyapock-ului, pe un ostrov pustiu împodobit cu un moț de cocotieri, în fața insulei cu șerpi de care se tem până și flamingii roșii.

Tovarășul meu era un osândit bătrân, inofensiv după douăzeci și cinci de ani de ocnă. Imi fusese dat drept călăuză împreună cu doi vâslași caraibi, indieni voinici și îndemânateci. Omul, nimicit de clima Guyanei, ofilit de viața ticăloasă din ocnă, nu se supăra de nimic, nu spunea nimic, nu se plângea de nimic. Era mulțumit dacă, din când în când, un străin îl lua ca însoțitor la drum, dela biroul colonial unde lucra de obiceiu. In monotonia zilelor lui, asta era o distracție.

Se lăsa amurgul, un amurg verzui și roșu, și pădurea neumblată din apropiere începea să se trezească. Am întins cortul, — șubred adăpost. Indienii au aprins focul, ca să alunge sălbătăciunile, și am pregătit masa. Am mâncat repede, conserve și fructe: banane mici, bacovii și sapote care au un gust de dulceață.

Și noaptea albastră, noaptea strălucitoare a tropicelor, s'a lăsat peste peisagiul fermecător care se răsfrângea în fluviul uriaș unde jucau, dâră de argint, reflexele lunii.

Nu puteam adormi. Fumam. La doi pași de mine, ocnașul trăgea și el din pipa lui neagră. Eram încă subt impresia unei încăerări între osândiți, la care asistasem în ajun într'un șantier. Și pentrucă n'aveam alt tovarăș, am vorbit cu ocnașul:

— Sunt îngrozitoare încăerările astea... Și se'ntâmplă des pe-aici?

— Și pe-aici și'n toată Guyana, în toate posturile de ocnași. Ce vreți, ăsta-i felul nostru de a ne răfui când nu ne'nțelegem. Noi n'avem săbii la dispoziție, să ne batem în duel... M'am bătut și eu, pe vremuri... Dar cu timpul, astea trec... Sunt un moșneag prăpădit și ticălos din Saint-Laurent... Dar am cunoscut adevărate drame.

— Drame?

— Da, — și care s'au desfășurat în taină, după ani lungi de dușmănie și de ură.

— Și nu se puteau evita?

— D-voastră vorbiți ca un om din Europa. Aici, trebue să mergi până la capăt, și cu suferința, și cu ura. Așa cere meseria. O întâmplare dintre o sută altele o să vă lămurească mai bine. O, e o poveste sentimentală, cu amor, — ce vreți! Amorul mănâncă totdeauna capul bărbaților, chiar când sunt părăsiți, ca acei de pe-aici...

Acum vre-o douăzeci de ani, vaporul *La Loire* a adus un convoi de 500 de osândiți, — ca la fiecare din drumurile lui încoace. Printre ei erau criminali cu renume, dintre care doi fuseseră eroii unei aventuri sângeroase de pe bulevardele mărginașe ale Parisului. Șefi de bandă amândoi, ei își disputau inima unei femei cu părul auriu. A urmat o încăerare, câțiva tovarăși au fost uciși... In scurt, amândoi băeții s'au ales cu câte douăzeci de ani de muncă silnică. Au sosit la Saint-Laurent zdraveni și vioi, aroganți și nepăsători, plini de viață și jurându-și încă să se curețe unul pe altul. Au trăit ei așa trei ani, cu batjocura'n gură de câte ori se întâlneau. Pe urmă, — frigurile, ocna, viața plăcută de aici dela noi, i-au zdrobit, i-au potolit. Se priveau acum ca niște oameni care nu se cunosc, exagerând chiar această atitudine.

— Și femeia pentru care fuseseră osândiți le mai dădea vre-o veste?

— Da' de unde! S'a aflat că ea se folosise de zarva care s'a făcut în jurul numelui ei, ca să-și aranjeze viața... Eh, femeile!... Dar să vedeți sfârșitul... A trecut vreme. După zece ani, unul din ocnași, Crablot, zis *Roșcovanul,* meritând o ușurare de pedeapsă, a fost trimis în Insulele Mântuirii ca infirmier. Cellalt, Vrillard, poreclit *Cuțitul,* a rămas la Saint-Laurent-du-Maroni. Trebue să vă spun că tot timpul Roșcovanul fusese batjocorit și înjosit de tovarășul lui. La Paris (cel puțin așa povestea el), nu profitase nimic din „afacerile" făcute împreună cu Vrillard și, când armata lor de apași s'a despărțit în două tabere, Vrillard avea mare plăcere să-l tragă pe sfoară pe Roșcovan, să pue poliția pe urma lui și să-l facă de râs în ochii frumoasei pentru care părea că se dă această luptă. Aici, deasemenea, Crablot a îndurat insultele și zeflemelele lui Vrillard care, vădit, era mai tare decât cellalt. Totuși, credeam că toate s'au uitat. După zece ani...

Insă întâmplarea a făcut ca în acelaș an să se trimită în insule, la Saint-Joseph, zidari și lucrători de terasamente ca să repare spitalul. A plecat și Vrillard cu ei. L-a revăzut pe Crablot, dar au tăcut amândoi, cum tăceau de-atâta vreme. Vrillard, predispus la friguri, a fost mușcat de un șarpe. L-au pansat, i-au ars rana. Dar bolnavul a trebuit dus la spital. A treia zi brațul a început să i-se umfle și, în mai puțin de-o săptămână, cangrena era gata. Era nevoie de intervenție chirurgicală: trebuia să i-se taie mâna din umăr. O, asta merge repede. Ș'apoi, ce ocazie rară pentru doctor să exerciteze în carne vie!

Și tocmai Crablot, Roșcovanul, îngrijea de Vrillard. Când operația a fost hotărâtă, Crablot a „pregătit" pacientul. Și în timp ce medicul militar și cu ajutoarele lui, ocnași ca și noi, așteptau momentul să se apropie de masă și să-l „lucreze" pe bolnav, Roșcovanul a forțat doza de cloroform, — pentrucă, oricum, nu se putea să-l ciopârțească de viu pe bietul Vrillard.... O, i-a făcut-o bună! In câteva clipe, a fost gata. Și Crablot a început să zbiere: — Domnule doctor, Vrillard nu mai răsuflă! — și să alerge dealungul sălilor ca un nebun... Adevărul adevărat e că-și executase dușmanul, ducându-și ura până la capăt.

— Dar cine ți-a povestit d-tale scena asta?

— Nu vă închipuiți deloc?

— Puțin...

— Și vreți să știți totul? Ei bine, iată. Am fost singurul martor. Făceam parte din personal, ca ajutor, pentrucă pe vremuri am fost farmacist. Și în momentul când îmi aduceam instrumentele, înainte ca Roșcovanul să fi dat alarma, mă apropiasem pela spatele lui. El se credea singur și, aplecat peste Vrillard, mormăia: — De data asta ai dat de dracu, hai? De doisprezece ani aștept eu ocazia asta... Tot Roșcovanul a fost mai tare!...

— Și atunci, ce-ai făcut?

— Atunci m'am tras binișor de-a'ndăratele. Am așteptat ca ucigașul să strige ajutor. Ș'am făcut pe miratul.

— Și n'ai spus nimic?

— Nu. Aici, un nenorocit mai mult ori mai puțin... Nici odată n'am putut să-mi defăimez un tovarăș. Fiecare cu gustul lui. Eu nu pot suferi spionii. Ș'apoi, era treaba lor, a lui Crablot ș'a lui Vrillard. Pentru ce să mă amestec eu în afaceri de astea?... De altminteri, nici Roșcovanului nu i-a fost cu noroc. Intr'o zi, când era beat, s'a prăvălit de pe o terasă peste stânci și a murit pe loc, la un an după ce se răsbunase...

Ocnașul cel bătrân a tăcut. Caraibii dormeau. Nu se auzea în noapte decât svonul fluviului, ca foșnetul unei eșarpe.

Traducere de OTILIA CAZIMIR

ANECDOTE

Doamna (care având gura foarte mare, l'a rugat pe pictor să i-o facă mai mică în tabloul comandat). Imi place tabloul, dar gura-i cam mare.

Pictorul: — Am făcut-o mai mică, dar dacă doriți, o pot omite cu totul.

El: — Admit că femeile au obrazul mai frumos decât bărbații.

Ea: — Natural!

El: — Ba nu, artificial.

— Cum ți-ai dat seama că mă iubești?

— Am văzut că mă înfurii, ori de câte ori te face cineva „idiot".

O tablă fixată de un stâlp, pe șosea, anunță: „Când tabla aceasta e sub apă, șoseaua e impracticabilă".

— De ce n'ai țipat când te-a sărutat?

— Nu sunt ventrilocă.

A APĂRUT No. 7

„REBUS"

(Revista jocurilor distractive)

SUMAR:

MAURICE CHEVALIER în careu!

AMINTIRI DESPRE CARAGEALE

Epigrame * ȘAH * Grafologie

SENZAȚIONALUL ROMAN DE AVENTURI

De vorbă cu cetitorii, etc.

PREȚUL 5 LEI.

Premii: 30.000 lei lunar

COLONIALE

„Sunt prea sărac să cumpăr ieftin"
Se spune'n limba lui Shakespeare,
De aceea eu mă duc la sigur,
Să târguesc la DRAGOMIR

Caleidoscop intelectual

Teatrul în Italia

In Noua Antologia, unul dintre criticii italieni cei mai autorizați, Silvio d'Amico, scrie că în Italia nu există o criză teatrală în înțelesul propriu al cuvântului, ci numai o criză în direcția artistică a trupelor:

„In Italia nu există un singur director modern, bineînțeles printre cei actualmente în funcțiune:

Dacă din întâmplare un autor, cunoscut sau nu, termină o piesă pe care n'a scris-o în vederea unei vedete la modă, ci mai curând pentru a fi interpretată de o trupă omogenă și inteligentă, singurul lucru bun ce-i rămâne de făcut este să renunțe pentru totdeauna la reprezentarea piesei.

Nu-i va rămânea în desperarea lui, ca să se consoleze, decât să-și editeze lucrarea, fără iluzii dealtfel, căci în Italia piesele de teatru se vând mai puțin decât romanele.

E de ajuns să cităm ca exemplu „Belfegor" de Morselli, care, deși susținută de critici acum doi ani, când a fost editată, n'a găsit încă un director care să accepte s'o joace.

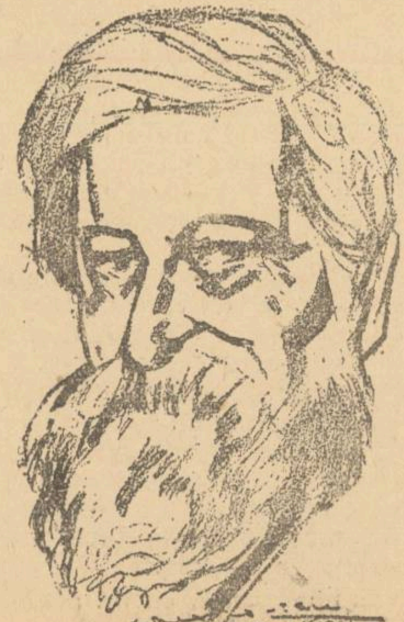
Operele străine, chiar cele mai bine văzute pe scenele europene, semnate de Claudel, Capek sau O'Neil, nu au mai multă trecere la directorii italieni".

După Silvio d'Amico, singura trupă care a reprezentat în Italia piese de valoare este a d-nei Tatiana, artistă rusă care joacă în limba italiană.

Santiago Rusinol

Léon Daudet, prieten intim al scriitorului catalan Santiago Rusinol, care a murit de curând la Aranjuez, îi consacră acestuia un articol în „l'Action Française".

„Niciodată n'a traversat lumea cu pași mari un temperament mai sincer, mai cinstit și mai liber. Opera sa literară e uriașă.

Santiago Rusinol

S'au tradus în franțuzește câteva din operele lui, dar mai sunt încă o sută de volume de nuvele, romane, piese de teatru, în care respiră spiritul mediteranean cald, ordonat, parfumat de portocali și trandafiri, și care farmecă prin strălucire.

Cât privește personalitatea sa prodigioasă, ea va avea sau poate că și are legenda sa.

Santiago Rusinol a lucrat și s'a sbătut mult aici pe pământ, și lumina care o dădea el a împrăștiat în juru-i multe temeri, dureri și îndoeli.

„Catârul acesta îți dă în adevăr mult curaj", spunea marele artist Lobre...

Admirat, adorat, încărcat de toate darurile naturii și bolnav de un reumatism timpuriu, el a parcurs micul drum al existenței cântând, fumând, privind, scriind și pictând, plasându-și șevaletul în fața frumosului, întorcându-se din calea urîtului, dozând într'un amestec minunat, peisagiul său interior și aspectele sublime ale țării sale"...

Un decalog chinezesc

Generalul Chang-Kaï-Chek, șeful guvernamental al Nankingului, a adresat următoarele zece „recomandații" membrilor unei asociațiuni de perfecționare morală a ofițerilor chinezi:

1) Să nu furi;
2) Să nu ai teamă de moarte;
3) Nu fii îndărătnic;
4) Nu fii mândru;
5) Nu fii leneș;
6) Nu săvârși adulterul și nu juca c...
7) Nu fuma;
8) Nu împrumuta bani;
9) Nu bea vin;
10) Nu minți.

Dezacord

Noaptea și-a aprins, pentru slujbă,
Luminile,
Și toate stelele și-au spoit cu cositor
Marginile.

A murmurat răgușit și întrerupt râul
Ca un dascăl bătrân
Cu ochelari.

Au tremurat de răsuflarea nopții
Plopii dela biserică
Și castanii din marginea drumului.

Vizitiul a dat bice cailor
Și i-a gonit către livezile luminii.

A căzut din crucea nopții
O stea,
Și carul mare
A rămas fără o roată...

GH. STANCULESCU

CRONICA TEATRALĂ

Marioara Ventura

Am revăzut-o — după o lungă absenţă. O vedem iar: de câteva ori în cursul stagiunii.

Am avut norocul să asistăm, între reprezentaţiile din Bucureşti, la un spectacol la Comedia Franceză, unde d-ra Marioara Ventura a recitat rolul muzei dintr'o Noapte de Musset. Pe primul plan, la birou — poetul. Iar după o cortină de vual, într'o hlamidă albă, subt o lumină cenuşie — muza. Versurile lui Musset, rostite cu limpezime şi cu un contur aproape fizic, răsunau în sufletul nostru prelung până la primele înfiorări de dragoste — trezindu-le şi punându-le să acompanieze în surdină muzica d-rei Marioara Ventura.

M. Ventura

Noi nu prea vibrăm la considerente naţionaliste şi patriotarde. Dar în seara aceia — din balconul întunecat — am simţit ca o camaraderie pentru artista română. Am avut acest sentiment, fiindcă demult o urmărim — cu admiraţie şi cu prietenie — la toate spectacolele din ţară. Iar acolo, departe, parcă ne-am regăsit.

Deunăzi am văzut-o pe d-ra Marioara Ventura în „Vocea", un act de Jean Cocteau, şi 'n „Medaliile bătrânei" — piesă în trei tablouri de James Barrie.

In prima piesă, artista a reprezentat la telefon scena despărţirii de iubitul care o părăseşte, se însoară şi pleacă în voiaj de nuntă la Veneţia. A ştiut să găsească mici nimicuri, din care sunt formate astfel de scene, dar în care sunt puse făşii de suflet. Acel: „allo!" spus de artistă înainte de a ajunge la telefon, este plin de adevăr. Gesturile ei, mişcările în scenă, intonaţiile, atmosfera caldă cu care sunt învălite cuvintele — totul a dat acestei scene, atât de lungi şi cam monotone, valoarea unei reuşite realizări.

In a doua lucrare dramatică, d-ra Marioara Ventura a jucat rolul unei bătrâne — agăţată poate din modă pentru un necunoscut de pe front, cât şi din nevoia sufletească de a avea pe cineva într'un colţ de lume. Acest ataşament se trasformă în tragică iubire de mamă. Iar soldatul, şi el, încearcă sentimente filiale pentru bătrâna care-l adoptă.

Această piesă interesantă, cu un act însă de pantomimă, a oferit d-rei Marioara Ventura prilejul unei creaţiuni care nu se poate uita. Interpreta nu şi-a jucat rolul prin mijloacele obişnuite. A avut „trouvaille"-uri aproape la fiecare cuvânt şi în fiecare situaţie. Totul a fost nou şi original. E un rol, în care textul şi realizarea s'au împletit atât de bine — încât una fără alta nu se mai pot concepe. Iată unul din cazurile, în care colaborarea dintre autor şi artist s'a făcut în părţi egale.

Aşteptăm cu nerăbdare seria de spectacole ale Teatrului Marioara Ventura, care pare hotărît să ne surprindă la fiecare reprezentaţie — de la piesă şi până la interpretare.

M. SEVASTOS

„Chemarea Codrului"

Teatrul Naţional şi-a deschis porţile cu povestea vitejească a lui G. Diamandy „Chemarea Codrului".

Un spectacol obositor şi fără elan dramatic, o înşiruire greoae de situaţii false şi de conflicte fără consistenţă psihologică.

Marioara Zimniceanu

Moldova epocii lui Petru Rareş e evocată de Diamandy cu mijloace dramatice, documentare şi pitoreşti cu totul insuficiente pentruca să ne dea o emoţie reală.

Totuşi, graiul moldovenesc e pe alocuri cizelat cu atâta măestrie, încât lipsa de conturare a personajelor şi neadâncirea conflictului sunt adesea trecute cu vederea.

Intriga se întemeiază pe ciocnirea dintre două lumi: lumea rea şi făţarnică a Curţii Domneşti şi lumea neprihănită a codrului.

Ca în orice piesă ţesută mai mult din fantezie decât din viaţa reală, — învinge, fireşte, codrul.

E singura surpriză plăcută a spectacolului, în afară de regia minuţios pusă la punct a d-lui Paul Gusty şi de jocul inteligent al protagoniştilor.

In deosebi d-na Marioara Zimniceanu şi d. Ion Sârbul au conturat cu mult meşteşug rolurile ce li s'au încredinţat, dând vibratie proprie şi culoare fiecărei replici.

„Salto mortale"

Protestul legitim al presei la vestea că Teatrul Regina Maria şi-a încheiat ultima stagiune a curagioasei sale existenţe, nu ştim dacă a fost auzit de cei ce trebuiau să-l audă, dar el a avut darul să întărească pe conducătorii acestei generoase întreprinderi de artă în convingerea că activitatea teatrală a Capitalei nu se poate concepe fără dânşii. Incurajarea meritată şi îndemnul de perseverare al presei au fost ratificate de publicul numeros care a asistat la deschiderea nouei stagiuni.

Şi n'a fost numai un succes de consolare, de curtuazie, ci unul de convingere şi admiraţie unanimă.

Spectacolul de inaugurare n'a mai fost de astă dată consacrat exclusiv artei severe, cu adânci rădăcini şi rezonanţe umane.

Compania dramatică dela Teatrul Regina Maria a ţinut să jertfească o serie de spectacole publicului său credincios şi entuziast.

In scopul acesta, a înfăţişat o piesă de tehnică senzaţională, cu împletiri ingenioase de umor şi dramatism, de iluzie şi realitate.

Dela retorismul sarbăd şi pueril, dela pateticul artificial al spectacolului de deschidere al Naţionalului, la „Salto Mortale" de Burell, jucat de Teatrul Regina Maria, — spectatorul a încercat o meritată reconfortare.

In locul inaugurării solemne, rigide, convenţionale, Teatrul Regina Maria, învingând toate dificultăţile, ne-a oferit o seară plină de vigoare proaspătă şi de amuzament necondiţionat.

Acţiunea piesei lui Burell se desfăşură în jurul unei crime ce se petrece sub ochii spectatorului. Ancheta şi peripeţiile descoperirii asasinului sunt urmărite cu interes mereu crescând de publicul care ia parte activă la acţiune.

V. Maximilian

Regia d-lui Soare Z. Soare şi interpretarea plină de însufleţire a d-lor Tony Bulandra, V. Maximilian, I. Talianu şi a d-nelor Maria Antonova, Maria Sandu, Nora Piacentini şi Penescu-Liciu au contribuit deopotrivă la realizarea unei seri de rar şi mare succes.

H. LAZU

„Aş vrea să ştiu"

LIA SION-Bucureşti.

O bună istorie a literaturii româneşti?

O lucrare desăvârşită care să trateze întreaga istorie a literaturii româneşti nu există. Pentru epoca veche, se oate găsi o bună îndrumare în: Sextil Puşcariu, *istoria literaturii române.* Vol. I. Epoca veche. Pentru epoca dela Şcoala latinistă încoace, vă recomandăm *Literatura română modernă* de Ov. Densuşianu, din care au apărut numai două volume.

I. ZIVIAH-LOCO.

a) Ce este teozofia?

Teozofia, termen derivat din două cuvinte greceşti *(theos:* dumnezeu şi *sophia:* înţelepciune) reprezintă doctrina care are ca obiect o cunoaştere mai adâncă a tot ceeace se referă la divinitate.

Spre deosebire de filozofie şi teologie, *teosofia* aprofundează esenţa dumnezeirii, nu atât prin observaţie şi raţionament, cât mai ales prin avânturi mistice, iluminări şi iniţiaţiuni, care permit o apropiere *directă* cu divinitatea.

In acest sens, teosofia este un nume generic, care desemnează ansamblul sistemelor mistice.

b) Ce este antropologia?

Antropologia este o ramură a ştiinţelor naturale, care se ocupă cu studiul raselor omeneşti, sub raportul caracterelor fiziologice.

Vizitaţi Expoziţia Colonială cu a 7-a excursiune a noastră

cu plecarea în ziua de 5 Octombrie. Expoziţia rămâne în toată strălucirea sa deschisă în tot cursul lunei Octombrie. Fauna, flora, arta, industria, exotismul, viaţa în cadrul şi arhitectura lor. Serbări somptuoase, nopţi Coloniale, fantezie, dansatoare campodgiene, javaneze, anamite, africane, polineziene.

Se vor vizita şi oraşele: Budapesta, Viena, Lausanne, Montreux, Milano, Veneţia, în condiţiunile cele mai elegante. Cele două grupuri din Septembrie fiind complecte, înscrieri se primesc numai pentru al şaptelea grup din Octombrie.

Prospecte şi informaţiuni la secr. C. T. F. I. Bucureşti III, Calea Victoriei 168, D-l Inginer E. Erdés.

CRONICA FILATELICA

(a)

(b)

Reproducem mai sus tipul noului timbru românesc de serviciu (a) — anunţat în Cronica filatelică, a „Adevĕrului Literar" din 20 August a. c.. — Seria complectă nu se găseşte încă la ghişeurile oficiului din Bucureşti.

Executarea nu lasă nimic de dorit, desenul însă este o reproducere fidelă — cu foarte puţine modificări — a timbrului de serviciu bavarez (vezi fig. (b). emis în 1916 şşiş 1918.

S'a inspirat oare artistul român, de la timbrul bavarez, sau este numai o simplă coincidenţă?

Ar fi de dorit ca pe viitor onorata Direcţiune generală a Poştelor să numească, pe lângă Direcţia timbrului, un comitet consultativ compus, de ex. din Inspectorul artelor, un reprezentant al Pinacotecei, al Şcoalei de Belle-Arte, al muzeului Simu, Un critic de artă şi un filatelist.

Iar de câte ori se emite un timbru nou, comitetul sub preşedinţia Inspectorului artelor, să fie consultat. Numai după ce se va fi obţinut un raport favorabil să se dispue tipărirea timbrului.

Ast-fel se va evita pentru viitor, greşeli sau lipsuri ca cele semnalate mai sus; *de altfel aceasta este o dorinţă pe care filateliştii au exprimat'o de mult.*

Ştiri filatelice

WIPA 1933

Directorul general al Poştelor Austriace dl. *Dr. Arthur Aigner,* a fost numit preşedinte de onoare al comitetului de organizare a Expoziţiei filatelice WIPA, care va avea loc în 1933.

— Suntem informaţi că Expoziţia WIPA va propune, Direcţiuni generale a Poştelor Române, să partice — expunând colecţia timbrelor — la expoziţia din 1933.

Ocaziunea ar fi bine venită, pentru a face cunoscut, lumei filatelice, grandioasa colecţiune ce posedă Poşta Română.

— In comitetul de onoare pentru românia, din partea Expoziţiei *Wipa* au numiţi cunoscuţii filatelişti; d-nii *Gh. Mateescu Sinaia, de Witzleben, R. Sozscák* şi *Carol Schafhütl* din Bucureşti.

Reviste primite:

L'Echangiste Universel No. 305 din 15 August 1931.

ALDO

Poşta cronicei filatelice

CETITOR, LOCO. — Cronicele filatelice au apărut regulat în fiecare Vineri în „Adevĕrul Literar", începând cu No. 555 din 25 Iulie 1931.

A APARUT:

CURS DE PREPARAŢIE

PENTRU

Absolvenţii a patru clase primare, care candidează la licee, şcoli normale, seminarii, şcoli comerciale şi de meserii.

CUPRINDE: Compunere, Gramatică, Aritmetică 54 Probleme, Istorie, Geografie.

DE

PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU

160 pagini — 60 lei

Editura „Adeverul" S A., Bucureşti

A apărut numărul 9 al excelentei reviste lunare

MAGAZINUL

pe August 1931, cu următorul extraordinar sumar, semnat de cele mai reputate pene ale scrisului românesc:

Impresii de purice, o caustică satiră socială de **Tudor Arghezi. Călătoriile,** generalităţi văzute de **Ion Pas. Eri, azi, mâine...** o cronică obiectivă a ultimelor evenimente. **Din Europa în America,** notele unui călător de **Nic. Constantin. Ne adoarme căldura...** o anchetă pe arşiţă de **Masca de Satin. Efortul suprem,** o analiză a psihozei sportive. **Chemarea morţii,** versuri minunate traduse de **Const. A. I. Ghica. Crima dela gura galbenă,** o crimă cu substrat electoral, de **George Silviu. In casa vânzătorilor de plăceri,** o anchetă extraordinară, prin violenţa revelaţiilor, de **Margareta Nicolau. Corabia nebunilor,** o aventură fantastică a unui crucişător, de **Guido Da Verona. Balcicul în Artă,** câteva consideraţiuni picturale, de **H. Blazian Toledo,** impresii din cetatea maurilor, de **Otilia Ghibu-Silviu. Puteţi fi detectiv?** un examen de perspicacitate pentru cititorii Magazinului. **Americanisme,** impresiuni culese din ţara dolarilor. **Film şi Cinema,** ecouri din Hollywood. **Asta e moda** ultimele modele de rochii, mantouri, pălării şi umbrele, de **Fulmen. Veronica** sau o nouă sentimentalitate. **Oameni,** drama psihologică a două existenţe. **Principii fac sport,** o anchetă în cercurile domnitorilor sportivi, de **Radu Fulger. Căsătoria de probă. De ce divorţăm?** Părerea lui Goethe, Nietzsche. Căsătoria de probă în Rusia.

In afară de aceste extraordinare articole, Magazinul No. 9 mai cuprinde 16 planşe fotografice excelente.

Peste 200 de fotografii tipărite în cinci culori, Humor internaţional. Fotografii inedite dela căsătoria principesei Ileana, Jocuri distractive, Rubrică de şah, Anecdote istorice şi teatrale, Antrefileuri de ştiinţă popularizată şi nuvele moderne, în general un ansamblu luminos de veselie şi voe bună.

Cu o copertă tipărită în cinci culori, pe hârtie de cretă şi acst număr din „Magazinul" este o podoabă pentru orice bibliotecă şi cel mai bun tovarăş de călătorie în tren, pe vapor, la bordul avioanelor, sau în automobil.

De vânzare pretutindeni. Preţul unui exemplar de 112 pagini pe hârtie cromo, Lei 40.

Cronica Şahului

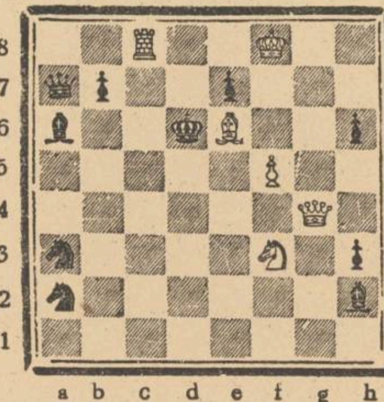
PROBLEMA No. 393

de **K. Nielsen**

(«Wiener Schachzeitung» 1931)

Negru:

Rd6, Da7, Ca2 şi a3, Na6 şi h2, Pb7, é7, h3 şi h6 (10).

Alb:

Rf8, Dg4, Tc8, Cf3, Né6, Pf5 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

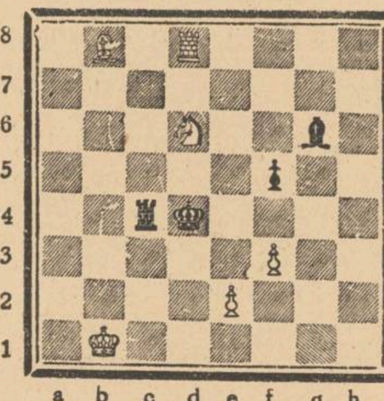
PROBLEMA No. 394

— Din concursul nostru de probleme —

Motto: „J. C. I".

Negru:

Rd4, Tc4, Ng6, Pf5 (4).

Alb:

Rb1, Td8, Cd6, Nb8, Pé2 şi f3 (6).

Mat ajutor în 2 mutări.

Rectificare. — La problema No. 392 din număru nostru trecut s'a strecurat o eroare în nomenclatură: în é3 se găseşte deasemenea un cal alb, aşa precum se vede în diagramă.

PARTIDA No. 179

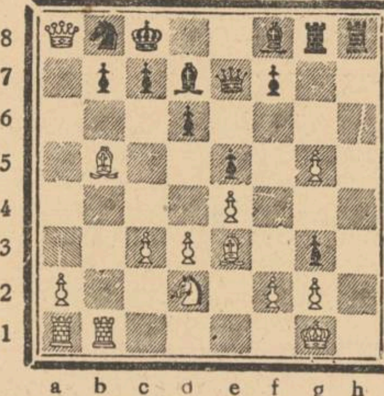
Jucată la Olimpiada de şah din Praga în éiua de 21 Iulie 1931.

Alb: Dr. I. Balogh (România). **Negru: Gromer** (Franţa).

Partidă spaniolă

1. é2—é4, é7—é5; 2. Cg1—f3. Cb8—c6; 3. Nf1—b5, a7—a6; 4. Nb5—a4, d7—d6; 5. 0—0, Nc8—d7; 6. c2—c3, g7—g6; 7. d2—d3, Nf8—g7; 8. Nc1—g5, Cg8—f6. 9. h2—h3, Dd8—é7; 10. Cb1—d2, h7—h6; 11. Ng5—é3; g6—g5; 12. Cf3—h2, 0—0—0?; 13. b2—b4, Td8—g8, 14. b4—b5, a6×b5; 15. Na4×b5, g5—g4; 16. h3×g4. h6—h6; 17. g4—g5, Cf6—g4; 18, Ch2×g4. h5×g4; 19 Dd1—a4, Ng7—f8; 20. Tf1—b1, g4—g3; 21. Da4—a8+, Cc6—b8;

Situaţia partidei după a 21-a mutare a negrului, Negru: Gromer.

Alb: Dr. Balogh.

22. Da8×b7+!!, Rc8×b7; 23. Nb5×d7+ şi negrul abandonează, căci la 23.... Rh8, ar fi urmat T×b8+!, R×b8; Tb1+, Ra8; Nc6 mat, iar la 23...., Ra6; Nc8+, Ra5; Cc4+, Ra4; Tb4 mat.

PARTIDA No. 180

Jucată la Olimpiada de şah din Praga în zlua de 13 Iulie 1931.

Alb: A. Baratz (România). **Negru: van den Bosch** (Olanda)

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, d7—d5; 3. c2—c4, é7—é6; 4. Nc1—g5, Nf8—é7; 5. é2—é3, Cb8—d7; 6. Cb1—c3, 0—0; 7. Ta1—c1, Tf8—é8; 8. Nf1—d3, d5×c4; 9. Nd3×c4, a7—a6; 10. a2—a4, c7—c5; 11. 0—0, c5×d4; 12. é3×d4, h7—h6; 13. Ng5—h4, Cd7—b6; 14. Nc4—a2, Cf6—h5?; 15. Cf3—é5, Nc7×h4; 16. Dd1×h5, Té8—f8; 17. a4—a5!, Cb6—d5; 18. Cc3×d5, é6×d5; 19. Cé5×f7;, Nc8—g4; 20. Cf7×h6+ şi negrul abandonează.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

Cărţi şi Reviste

Independenţa Economică

Independenţa Economică este o revistă economică, poate cea mai bună şi cu nivelul cel mai ridicat, din câte au apărut în româneşte. Ultimul număr (XIV, 2) conţine pe lângă un studiu de *I. Răducanu* despre „Criza agricolă mondială", *C. Mihăilescu:* „Creditul agricol în Rusia", o tabelă de numerele indice ale preţurilor principalelor produse de import şi export, câteva pagini semnate de redactorul revistei, d. Eugen Demetrescu unde se face o analiză subtilă a cărţii d-lui N. Bagdasar (Filosofia contemporană a istoriei). Analiza se opreşte cu deosebire la capitolul dedicat lui A. D. Xenopol, care a avut o concepţie interesantă şi în teoria generală a Economiei politice. La cartea d-lui Octav Botez (Alexandru Xenopol, teoretician şi filosof al istoriei, 1928) şi capitolul d-lui N. Bagdasar se mai adaogă aceste pagini de discuţie din *Independenţa Economică* (pg. 147-156) în jurul personalităţii acestui mare cugetător român.

Am dat acest exemplu pentru a se vedea varietatea cu care se încearcă definirea fenomenului economic de către grupul strâns în jurul acestei reviste fundată de V. N. Madgearu şi I. Răducanu, condusă de Eugen Demetrescu şi care numără o frumoasă constelaţie: G. Caramfil, Dr. Ernest Ene, M. Manoilescu, G. Mantu, Gr. Mladenatz, Aureliu Ion Popescu, Savel Rădulescu, St. Stănescu, Costin Stoicescu, D. I. Suchianu, I. Tatos şi G. Zane.

Toată lumea vorbeşte acum de problemele economice şi criza mondială, fără a-şi da seamă de adâncimea şi complexitatea fenomenului. Pentru înţelegerea lui se aduc instrumente şi uneori arme din domenii felurite: teoria politică, sociologie, istoria filosofiei şi filosofia istoriei, etc. Bătălia angajată între sistemele economice se duce pe mai multe fronturi şi comportă mult material de luptă.

Independenţa Economică este un arsenal bine utilat pus la dispoziţia cititorului român pentru a se aproviziona şi cultiva. Lipsa de informaţie şi semidoctismul (sau „sfertodocţii", cum spunea Pârvan), au atins în această direcţie proporţii catastrofale.

Politica Culturii

Noua carte publicată de Institutul Social Român de sub conducerea d-lui Prof. Gusti se chiamă *Politica culturii* (558 pagini, preţul 400 lei, 1931). Fiecare faţetă a problemei politicii culturale a fost tratată de către specialistul respectiv cu renume. Lucrarea se inserează în ciclurile de conferinţe strânse în volumele cunoscute: *Noua Constituţie a României şi nouile Constituţii europene* (1921-1922), *Doctrinele partidelor politice* (1922-1923), *Politica Externă* (1923-1924). Se anunţă în *„Biblioteca sociologică"* primul volum, care va trata despre metoda întrebuinţată de „colectivul", care cutreieră de câţiva ani ţara întreagă pentru a-i defini teoretic realităţile atât de puţin cunoscute. Traian Herseni va exlica principiile *Monografiei Sociologice.*

Toate preferinţele sociologiei profesate la catedra Universităţii bucureştene sunt îndreptate către *„munca colectivă"*. Preferinţele sunt de un acut modernism. Munca contimporană impune cu necesitate diviziunea travaliului, „Echipele de lucru" şi „operele colective" ale I. S. R.-ului însemnează ceva mai mult decât principiul elementar impus de vastitatea ştiinţei moderne. Se încearcă părăsirea individualismului şi creaţia culturală şi ştiinţifică pentru a realiza „Colectivul" creator.

Individualismul a putut avea în istoria culturii câtcodată şi forme colective. Enciclopediştii francezi, deşi inspiraţi de duhul atomist şi atomizant libertar şi extrem individualist burghez al Revoluţiei franceze, au organizat şi o muncă comună. Experienţa n'a reuşit decât parţial. Ulterior s'au transformat în „dicţionare" şi lexicoane, opere inferioare şi pur informative.

„Colectivul" însemnează unitate, sinteză, impersonalism. Ceva analog cu monumentele şi catedralele medievale unde anonimatul şi supunerea lua forme mişcătoare: îngerul dintr'o firidă ascunsă era sculptat cu aceiaş pietate pasionată, ca şi Madona centrală.

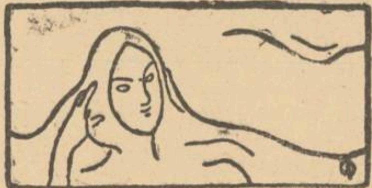
Creaţia şi arta anonimă renasc în „colectiv". Un exemplu recent la noi a fost *„colectivul Pârvan"* în arheologie. Se încearcă acum cu monografiile în curs de publicare un *„colectiv Gusti"*. A fost un *„colectiv Davilla"*. In străinătate e un splendid *„colectiv teatral Piscator"*. După cum se vede sunt deosebiri între „şcoală" şi „colectiv". Cultura română cunoaşte „şcoala Maiorescu", dar şi „colectivul Pârvan".

Politica culturii e o operă de colaborare, fără a fi un „colectiv", aproape un lexicon. Personalităţile au fost prea disparate. S'a încercat, fără îndoială, încadrarea. Indicaţiile au fost nu pentru un lexicon, dar materialul uman, neînsufleţit de un corp comun de idei, de solidaritate şi de pasiune întru aceiaş ideal a dat ca rezultat o carte cu capitole contradictorii.

Stilul de „conferinţă" (sunt 30 de prelegeri publice), are multe dezavantagii: repetiţii, lipsa talentului de expunere verbală la unii colaboratori, schiţare fără adâncire, etc.

S'a realizat, în schimb, o carte vioaie şi sintetică.

Termenul de *„politică* a culturii" este admirabil ales. Ştiu, că cetăţeanul român s'a obosit de atâta politică şi perorează cu ferocitate împotrivă-i. *Politique d'abord* a exlamat într'un moment de enervare Charles Maurras. Nimic nu există, într'adevăr, în domeniul social fără politică. Cultura e un fragment de viaţă publică, iar politica e ştiinţa, arta şi intriga vieţii publice. Inmixtiunile statale, predominarea colectivului asupra individualului prin intensitatea şi complexitatea intereselor aglomeraţiilor umane arată hegemonia *politicului* (viaţa publică), chiar în problemele de cultură. Participarea la discuţie a unor personalităţi, ca N. Iorga, G. Brătianu, V. N. Madgearu, Paul Negulescu, I. Petrovici, Mircea Djuvara, Const. Kiriţescu, etc. dă o indicaţie preţioasă: se expune punctul de vedere al *oficialităţii române* în relaţia dintre politică şi cultură.

Revista internaţională a muncii

In numărul de pe Iulie al Revistei Internaţionale a Muncii — sosită cu întârziere — întâlnim un articol al profesorului Jens Warming dela universitatea din Copenhaga: „O teorie a preţurilor şi a salariilor", subiect care se încadrează în preocupările despre criza actuală şi aspectele ei.

D. Warming pune chestiunea adaptării salariilor la preţuri, atât pentru stabilizarea lor cât şi pentru revenirea la normal. E vorba, pentru relaţiile dintre aceste două entităţi, dacă salariile trebue să urmeze scăderea preţurilor în proporţie, ori dacă este preferabil să se menţină stabilitatea salariilor. La prima vedere bunul simţ indică reducerea salariilor ca un mijloc potrivit de restabilire a echilibrului.

Dar, scăderea nivelului salariilor va permite să se ofere mărfurile pe preţuri din ce în ce mai joase. In felul acesta depresiunea se continuă, fiindcă atâta vreme cât publicul nu va avea certitudinea că nivelul preţurilor a ajuns la limită, nu va fi nici un interes pentru desfăşurarea activităţii şi spiritului de întreprindere (stimulentul oricărei producţiuni).

D. Warming aduce alte argumente în teoria d-sale că stabilitatea salariilor va deslega mai repede criza. In adevăr, susţine d-sa, situaţia economică justifică atât de puţin o scădere a preţurilor încât e locul să credem că încrederea publicului în stabilitatea salariilor va provoca prin ea însăş o stabilizare a preţurilor, ba chiar urcarea lor la vechiul nivel.

Mai mult, pentru a demonstra că stabilitatea salariilor este cel mai bun mijloc pentru stabilizarea situaţiei economice, rezultă din aceea că nivelul lor influenţează deopotrivă atât asupra dobânzilor cât şi a rentei. In fapt, instrumentele de producţie (localuri, maşini, etc.) sunt în parte produsul muncii, aşa încât quantumul dobânzilor nu este determinat în ultima analiză decât de salarii.

Intr'o analizare pe cât de sagace pe atât de subtilă, d. Warming examinează controversa dacă aurul ori salariile influenţează nivelul preţurilor, precum şi efectele raţionalizării asupra şomajului. Şi din această cercetare d-sa trage concluzii în favoarea tezei că stabilitatea situaţiei economice depinde de stabilitatea salariilor. — *v. g.*

Femeia şi instinctul sexual

Intr'un număr mai vechiu al revistei „L'en dehors" găsim o serie de interesante consideraţii ale lui M. Miro, referitoare la chipul în care se pot cuceri mai uşor femeile.

Cucerim femeia cu desmierdări şi nu cu lovituri de baston. Ii vorbim împodobindu-ne frazele, ne adresăm ei cu vorbe pline de emoţie şi nu servindu-ne de vorbirea comună. Ovidiu sfătuia pe tinerii romani, ca să poată seduce mai uşor femeile, să înveţe retorica. Aceasta nu înseamnă că în amor trebue numaidecât să ştii retorica; exemplul cu Ovidiu a fost citat ca să se arate cum se cuvine să vorbeşti cu femeile. Acţiunile omului se judecă după scopul urmărit. „Acţiunile în sine — spunea Platon — nu sunt nici frumoase nici urâte. Ele sunt frumoase dacă sunt comise în vederea frumosului şi urâte dacă sunt provocate de urât. E urât să acorzi favorurile tale unui lucru inferior şi e frumos să le oferi în toată frumuseţea lor amorului unei fiinţe frumoase. In tot ce există, este oare ceva mai frumos decât femeia? Este alt lucru pe lume care să deştepte în noi un sentiment de fericire mai intens şi mai viu decât posesiunea unei femei?" (A femeii şi nu a unei femei — adaogă autorul aci, potrivit crezului pe care-l susţine).

Toţi fiziologii au comparat instinctul sexual cu instinctul de nutriţie. Numai că — remarcă Freud — toată lumea numeşte „foame" dorinţa de a mânca, pe când, pentru satisfacerea necesităţii sexuale nu există, în nici un idiom, un cuvânt propriu. Omul cel mai serios, cel mai formalist, cel mai respectabil, poate să spună la un moment dat, fără pudoare: „Ce bine am mâncat azi!". Şi-ţi va analiza toate mâncările, una după alta, şi nu se va supăra nimeni. Şi totuşi, apetitul sexual este, în scara biologică a dinamismului fiinţelor, deasupra josnicei satisfaceri a foamei. Instinctul sexual este mai nobil decât cel de nutriţie. Orice plăcere sensuală comportă o plăcere psihică. Orice plăcere psihică presupune, conştient sau inconştient — uneori subconştient — o satisfacţie sensuală.

Instinctul sexual a fost anatemizat totdeauna pentrucă, în relaţiunile sexuale, s'a atribuit o importanţă excesivă părţii josnice a contactului şi nu s'a dat nici-o importanţă, sau prea puţin, părţii spirituale şi psihice.

In amor însă, în amorul civilizat mai ales, importantul nu este trupul, ci imaginaţia. Or, imaginaţia ar putea ea să se desfăşoare dacă, în prealabil, n'ar exista dorinţa? Extazul imaginaţiei nu este oare o consecinţă imediată a plăcerii sensuale? Plăcerea sensuală însăşi nu este ea spiritualizată, sublimată, idealizată de imaginaţie?

Din punctul de vedere al eticei pure, instinctul sexual nu este nici mai rău nici mai bun decât alte instincte; fiziologic el este de aceeaşi natură ca cel al nutriţiei, pentrucă şi unul şi altul au drept scop identic desvoltarea progresivă a umanităţii.

Autorul închee: Amorul, instinctul sexual, este de o importanţă atât de ridicată, încât nu înţelegem cum pot exista încă opinii meschine în contra pluralităţii amorului!

A apărut

Viaţa Romînească

No. 6

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

CU URMATORUL SUMAR:

Gib. I. Mihăescu. . . *Ora bunului rămas.*
Demostene Botez. . . *Călătorii (Egipet).*
Radu Vulpe. . . . . *Piroboridava (Numele staţiunii daco-romane dela Poiana).*
Al. T. Stamatiad. . . *Viaţa şi opera lui Omar Khayyam.*
Vasile V. Georgescu. . *Schiţă, nuvelă, roman.*
Zoe Verbiceanu. . . *Casa cu minuni.*
Ion Minulescu. . . *In aşteptare (Versuri).*
Paul Zarifopol. . . *Cronica literară (Noutate literară).*
Al. Hallunga. . . *Cronica economică (Noile instituţiuni romîne de credit agricol).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Controlul averilor. — Războiu şi comerţ. — Stridia e şi nu e peşte).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Colţul librăriei „Hasefer"

Continuând selecţionarea cărţilor mai interesante, librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă:

Paul Rival: César Borgia; *J. Kessel:* Le coup de grace; *Han Ryner:* L'aventurier d'amour; *Huxley:* Point-Contrepoint; *Thomas Mann:* La montagne magique; Sang réservé; *Mary Webb:* Sarn; *Sigrid* Undset: Printemps; Maternités; — *Virginia Wolff:* Orlando; — *Cocteau:* Opium; Les enfants terribles; *Irène Niemerowski:* Les mouches d'automne.

OPERA LUI ANDRÉ GIDE

nu trebue să lipsească dintr'o bibliotecă de om cult:

Les Faux-Monnayeurs — Symphonie pastorale — Caves du Vatican — Isabelle — Paludes — Nourritures terrestres — Voyage au Congo — Incidentes — Retour de l'enfant prodigue — Prétextes etc. după cum şi

OPERA LUI MARCEL PROUST

trebue să ocupe în aceiaş bibliotecă un loc de frunte:

Du coté de chez Swann — A l'ombre des jeunes filles en flaurs — Côte de Guermentes I-II — Sodhome et Gomorrhe — Le prisonière — Albertine disparue — Le temps retrouvé2: toate din ciclul „A la recherche du temps perdu" putând fi citite şi separat (să se prefere ordinea de mai sus). In jurul lui Proust şi a operei acestui mare scriitor francez, avem o serie de studii interesante.

ROGER MARTIN DU GARD

trebue pus alături de cei mai de sus. Amintim celebra serie „Les Thibault" (Cahier gris — Pénitentier — Belle Saison — Consultation Sorellina — La mort du père) precum şi minunatul „Jean Barois".

In provincie expediem contra ramburs numai în urma remiterii unui acont anticipat prin mandat poştal.

RECENZII

C. KIRITZESCO: La Pédagogie dela Paix et les problèmes internationaux d'après-guerre en Roumanie
Genève, 1930

D. Const. Kiritzescu, director în Ministerul instrucţiunii, este destul de bine cunoscut ca scriitor. Dela 1924 încoace, în fiecare an d-sa dă lucrări de seamă. Dacă sub latura descrierii războiului de întregire d-sa este neîntrecut, căci a uimit pe toţi printr'o muncă încordată şi o pricepere adâncă, şi a izbutit să ne prezinte în chip desăvârşit sinteza *Istoriei Războiului pentru întregirea României,* nu mai puţin interesantă este activitatea ce-a desfăşurat-o în domeniul curat al literaturii cum şi al educaţiei fizice la noi în ţară.

Astfel, d-sa a publicat pe rând, în afară de cărţile de specialitatea d-sale: *La Roumanie dans la guerre mondiale,* 1927; *Războiul de întregire,* Bibl. p. toţi, 1927; *Un rege erou. Personalitatea sufletească a Regelui Ferdinand I,* Craiova, 1928; *Povestea sfântului nostru războiu,* frumoasa descriere populară din edit. „Cartea Românească", 1930, în genul cărţii lui Coşbuc despre războiul dela 1877.

Cu volumele: *Printre apostoli,* nuvele şi amintiri din viaţa de şcoală, 1929 şi *Porunca a zecea,* 1930, d. Kiritzescu ne-a dat importante documente sufleteşti din viaţa profesorilor secundari.

Când vor fi citite mai cu luare-aminte, se va descoperi şi mai mult realul talent literar al autorului, talent unit cu grija de mai bine a pedagogului.

In adevăr, atât în volumul: *Educaţia fizică,* 1930, cât şi, mai cu deosebire, în conferinţa: *Literatura împotriva educaţiei?* — d. Kiritzescu se dovedeşte a fi un luptător dintre cei mai indicaţi în folosul literaturii sănătoase.

Ceiace nu s'a accentuat în deajuns, este că în scrierile acestui autor găsim, în ce priveşte problemele de după războiu, pentru prima oară la noi, *preocupări generale,* demne de relevat. Până şi opera sa de bază, istoria războiului, a încadrat-o într'o asemenea preocupare, căci, la premiul instituit de d. Kiritzescu la Academie, se dă un subiect menit a nimici atmosfera ce anume cercuri vor să facă asupra stărilor de dinainte şi din timpul războiului... In acelaş cadru, intră şi admirabila conferinţă: *Pedagogia păcii şi problemele internaţionale de după războiu în România,* al cărei titlu se găseşte la începutul recenziei de faţă.

Conferinţa aceasta ar trebui să fie analizată de fiecare şcolar, de fiecare om de cultură.

D. Kiritzescu a ţinut-o, la Geneva, în calitate de membru în sub-comisiunea de experţi a comisiunii internaţionale de cooperaţie intelectuală din sânul Societăţii Naţiunilor.

Ştie toată lumea că la noi ideile ce frământă această societate sunt primite cu oarecare neîncredere pe ici pe colo.

Ei bine, scriitorul şi educatorul nostru, d. Kiritzescu cu un remarcabil simţ al realităţilor din ţara noastră, descrie stările de aci cu un mare curaj şi izbuteşte a prezenta străinătăţii un raport dintre cele mai clare şi mai demne de un bun patriot. Gândul Societăţii Naţiunilor, al oamenilor de bine şi al autorului nostru se îndreaptă, evident, la momentul când, „într'o Europă federalizată, frontierele îşi vor pierde din importanţa actuală", între care nu vor avea ce căuta „ura" şi nici „dorul de revanşă" — dar până acolo mai este!

Meritul d-lui Kiritzescu este că a expus în chip sincer şi adevărat dificultăţile pe care le întâmpină la noi problema „pedagogiei păcii". D-sa nu jigneşte absolut pe nimeni. Avem simpatie pentru pace şi pentru Liga Naţiunilor. Să nu uităm însă că ar fi prea puţin dacă am socoti această problemă numai subt aspectul instrucţiei. Trebue să modelăm şi noi sufletele şcolarilor în sensul menţinerii păcii, dar aceasta este chestie de educaţie. Şcolarul nostru vine dintr'un mediu determinat. Marile preocupări naţionale pe el nu-l lasă indiferent, în deosebi aci, în acest colţ sud-oriental al Europei, unde fierb gânduri de revanşă. Şi ar fi o iluzie dacă noi am arăta Societăţii Naţiunilor că, prin educaţie şcolară, am putea evita războiul! D. Kiritzescu dovedeşte că astăzi, la noi, nu se poate închipui aşa ceva. Chestia „minorităţilor" din ţara noastră, este cu mult mai uşoară: se reduce la o bună-administraţie interioară. In genere, în ce priveşte acordarea de „drepturi" acestor „minorităţi", formula ar fi: întinderea autonomiei ce se poate concede unei minorităţi, este în raport direct cu spiritul de loialitate a minorităţii respective faţă de ţara de adopţiune, şi în raport invers cu spiritul de iredentism pe care ea o manifestă către ţara de origină.

In materie de cult, libertate absolută; în materie de învăţământ, în ce priveşte limba şi caracterul specific al poporului, deasemenea se va acorda libertate, însă Statul are dreptul de a supraveghea interesele generale; în materie administrativă, — nu poate fi vorba de nici o autonomie, decât doar în cazuri strict locale, pentru graiul populaţiei.

C. Kiriţescu

Noi nu suntem aci ca în liniştita Elveţie — unde „neutralitatea a devenit o dogmă a politicei europene" — şi nici ca în puternica Anglie. Garanteze-mi cineva că în ţara mea inamicul nu va pătrunde, cu gând de atac — şi atunci, zice d. Kiritzescu — şi şcolărimea noastră, tineretul nostru de după războiu, va îmbrăţişa fără rezerve ideia păcii şi a desarmării! Cu alte cuvinte, dezarmarea morală — ca preludiu al celei militare — la noi n'o poate predica un educator adevărat, în condiţiunile în care ne găsim, cu ameninţări din toate părţile.

Atari condiţiuni grele se află şi la alte popoare. Totuşi, se propun şi unele mijloace de acţiune în sensul păcii dorite de popoarele cele ce şi-au aflat cuvenita linişte. In şcoală, în chip prudent, se vor arăta în genere binefacerile păcii şi ororile războaielor nedrepte, eficacitatea arbitrajului şi a conciliaţiunii. In chip sincer, educatorul să arate starea de spirit ce se constată astăzi, când popoarele nu sunt coapte încă pentru ideia păcii. Prin urmare, putem face numai o propagandă indirectă, arătând bazele morale ale problemei şi convingând spiritele tinere că dreptatea şi solidaritatea trebuie să stăpânească relaţiunile dintre popoare.

Se va arăta existenţa, originea şi activitatea Soc. Naţiunilor mai cu seamă în ce priveşte succesul ce ea a dobândit în diverse domenii. Scopurile politice vor fi tratate ca idealuri etice.

Noi, Românii, — adaogă d. Kiritzescu, — am dat şi dăm tot concursul oficial întru promovarea problemelor acestora internaţionale. In ce priveşte „cooperaţia internaţională", ideia de apropiere şi de colaborare, educatorii noştri nu pot avea piedici şi trebue să lucreze în sufletul tineretului, fără nici o rezervă, *în mod direct şi neîntrerupt.*

Autorul dă exemple foarte potrivite şi foarte patriotice, cu Ungurii şi cu Bulgarii dela noi, cu care am putea găsi relaţii de colaborare aducătoare de progres.

Dă o serie de mijloace de corespondenţă între şcolarii noştri şi şcolarii popoarelor din vecinătate, propunând chiar predarea la noi a limbilor lor: lucrul, după cum ştim, s'a şi pus în experienţă, căci la anume liceie s'a introdus de curând predarea acestor limbi.

Sceptic pentru starea de azi, autorul este foarte optimist pentru ziua de mâine. Cine se ocupă cu problemele cele mai importante ale momentului, pe tărâmul educativ, va recunoaşte, studiind interesanta conferinţă, că acolo, la Geneva, d. Kiritzescu ne-a reprezentat cu demnitate, cu pricepere şi cu patriotism. Fin psiholog şi scriitor, d-sa a spus că dă numai un exemplu, cu ţara sa — dar a pledat pentru ea în chip strălucit.

Econ. D. FURTUNA

ÎNSEMNĂRI

M. Sadoveanu „în halat şi'n papuci"

După un eronat portret al d-lui M. Sadoveanu, redat de revista „Incotro?" în halat şi 'n papuci, ziarul „Lumea" de la Iaşi publică despre d-sa un articol din care reproducem câteva extrase.

Vom încerca în unul din numerele viitoare, din respect pentru adevăr, să-l prezentăm pe d. Sadoveanu — cel autentic.

Dar deocamdată să dăm „Lumii" cuvântul:

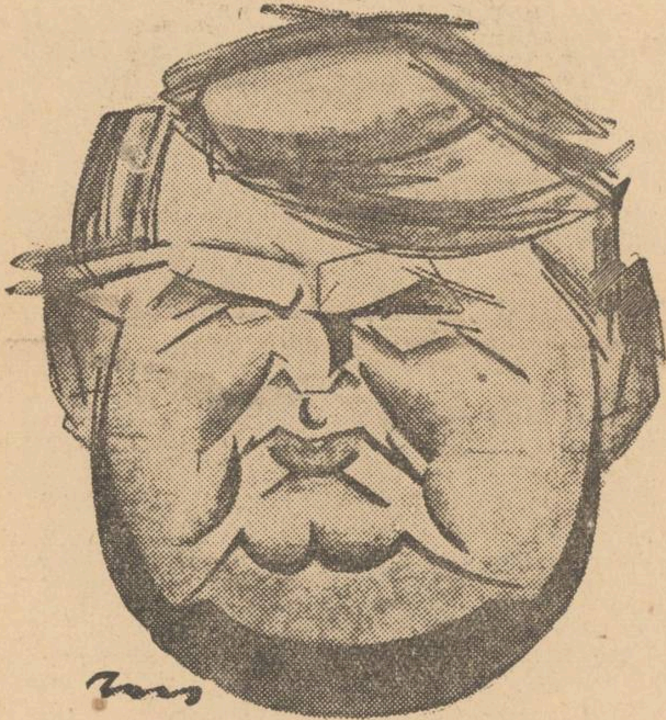
„Un mare şi bun prieten al lui M. Sadoveanu, umoristul cu viziune profund sentimentală şi tragică a vieţii: d. G. Topîrceanu, spune undeva că în firea şi în făptura romancierului de la Copou „natura a pus multe ciudăţenii şi contraste". Dar n'a uitat să-i reverse tot ce reprezintă floarea sufletului moldovenesc. Tovarăşii de vânătoare ai lui M. Sadoveanu îl cunosc ca pe cel mai bun camarad, pus pe vorbă prietenească, de un prieteşug de neuitat o viaţă de om, calm şi înţelept totdeauna ca o fabulă de La Fontaine, plin de surprize, uneori, ca o pătăranie din Creangă, isteţ în replică de-i par'că burduf de proverbe.

Liniştea ce cuprinde întreaga făptură a lui Sadoveanu nu e „atitudine"; este mediul natural al făpturii sale fizice, absorbită cu predilecţie de lumea interioară a gândurilor; lume în care misterul firii se oglindeşte şi iradiază permanent o atmosferă de vitralii: pioasă, cucernică, mistică.

M. Sadoveanu e un mistic, un idealist de fiecare clipă. E aşa de puţin legat de sterpile agitaţii cotidiane, încât la un moment dat, la o vânătoare la Popricani, când G. Topîrceanu l-a împuşcat din imprudenţă, nu şi-a eşit din fire decât ca să spue:

— Nu-i nimic; n'au ajuns alicele decât în piele.

Că M. Sadoveanu este un inspirat care crede că lumea *trebue* să ajungă a fi condusă numai de idei, (realitatea întrupându-le ca în filozofia lui Hegel) ne-o pot atesta atâţia care au asistat, undeva, la nenumăratele-i conferinţe, tratând despre necesitatea ca moralul să domine pe pământ materialul.

M. Sadoveanu

In această privinţă, Sadoveanu e un veritabil *clerc:* un slujitor al ideii şi civilizaţiei. De aici aerul lui sacerdotal. De aci poate tristeţa furişată în privire; tristeţă care-i replica idealistului la cele atâtea văzute în jur, desfăşurate pe placul Satanei.

Ştiţi ce carte de căpătâi are, între altele, de ale marilor iniţiaţi? „Trădarea clercilor", a lui Benda: un violent rechizitoriu la adresa intelectualilor postbelici care, de dragul bucatelor pământene, au uitat de plăcerile şi de îndatoririle gândului pur".

Revistele

După vacanţă, vrând să ne punem în curent cu publicaţiile literare vechi sau eventual nouă, — pentru informarea publicului, şi pentru luarea unei atitudini pro sau contra ideilor ventilate, — am constatat că chioşcurile au numai revistele: „Adevĕrul Literar", „Viaţa Românească" şi „Gândirea". Celelalte reviste —lunare, bimensuale şi hebdomadere — au dispărut. Criza economico-financiară şi criza literară le-au înăbuşit.

Şi-i un mare rău: atât din pricină că începătorii nu prea au unde să-şi facă ucenicia, şi în al doilea rând — fiindcă nu-i posibilitate de ventilare a ideilor prin lupta dintre tabere.

Chestiile literare parcă au trecut pe ultimul plan. Primează nevoile materiale, mizeria care se întinde din ce în ce mai vast şi mai profund, nesiguranţa, provizoratul şi panica — în faţa zilei de mâine, aducătoare poate de noi reduceri în venitul fiecăruia, dacă nu şi de suprimări.

Toţi dau o luptă crâncenă nu pentru sporuri de venituri (iar venitul actual nu-i de-ajuns nici să satisfacă nevoile materiale ale oamenilor, dar încă cele spirituale: cumpărarea de cărţi şi de reviste), ci pentru menţinerea *statu quo*-ului de lipsuri. Nimeni n'are răgazul lecturii. Timpul liber este consacrat speculaţiilor mintale disperate sau operaţiunii de resemnare — abrutizantă.

In această atmosferă, nu-i de mirare că revistele dispar şi librăriile se închid.

Se deschid în schimb cafenele, unde cetăţeanul — în jurul unei ceşti de cafea — poate medita o jumătate de zi, rezolvând toate problemele... — *M. Sevastos.*

In legătură cu „Mioriţa"

„Adevĕrul literar" a publicat, în trei numere consecutive, studiul d-lui H. Sanielevici despre originea „Mioriţei".

Descoperirile d-lui H. Sanielevici, întemeiate pe o profundă cercetare a credinţelor străvechi, au stârnit o vădită sensaţie în lumea noastră intelectuală care a văzut în interpretarea d-sale singura soluţie a problemei „Mioriţei".

In legătură cu aceasta, am primit la redacţie o scrisoare a d-lui C. I. Năvârlie, consilier la Curtea de Apel din Craiova. O reproducem ca un preţios document al ecoului pe care-l au cercetările d-lui H. Sanielevici printre intelectualii noştri.

Mult stimate domnule Sanielevici,

Am citit cu mult interes studiul dv. intitulat „Mioriţa sau patimile unui Zalmoxis", publicat în „Adevĕrul Literar", şi am rămas puternic impresionat de explicaţia pe care dv. aţi dat-o fondului acestei producţii poporane.

Se găsesc într'adevăr în această poezie, — cu toată extraordinara ei frumuseţe, — lucruri nejustificate din punctul de vedere al sufletului omenesc modern. Prin explicaţia pe care dv. o daţi, legând cuprinsul poeziei de trecutul foarte îndepărtat, când pe pământul acestei ţări trăiau popoare cu alte obiceiuri şi concepţii, totul se luminează. Dv. aţi găsit cheia adevărului. Atitudinea sufletească a ciobanului care trebue să moară, devine acum clară. Pricepem acum de ce el nu se revoltă, de ce nu ia măsuri de apărare, ci numai se îngrijeşte de modul cum va trebui să fie înmormântat: el trebue să se supună cu resemnare unei credinţi strămoşeşti, care cere sacrificarea unui om.

Prin explicaţia pe care dv. o daţi, „Mioriţa" nu numai că nu pierde nimic din valoarea ei, dar întinzându-şi rădăcinile în timpuri preistorice, ea îşi măreşte domeniul şi capătă puternice ecouri.

Imi permiteţi cu această ocazie să vă arăt că oridecâte ori am avut ocazia să citesc din studiile dv. apărute în româneşte, de atâtea ori am găsit în ele o puternică originalitate. Dv. vedeţi lucruri extrem de interesante, acolo unde alţii nu ar vedea nimic. Aveţi pe deasupra simplicitatea, claritatea şi entusiasmul spiritelor puternice.

Vă rog să primiţi, stimate domnule Sanielevici, felicitările mele sincere şi încredinţarea distinsei consideraţiuni ce am pentru dv.

C. I. NAVARLIE
Consilier la Curtea de Apel
din Craiova

Intre schiţă şi nuvelă

In numărul trecut al „Adevărului Literar" am subliniat importanţa articolului *Schiţă, nuvelă, roman* pe care d. Vasile V. Georgescu l-a publicat în revista „Viaţa Romînească".

Am arătat că d. Georgescu dă o definiţie nouă acestor genuri literare, formulând caracterizările dintr'un punct de vedere filozofic. Anume, d-sa cercetează rolul pe care-l joacă, în alcătuirea schiţei, nuvelei şi romanului, datele de timp şi spaţiu, ca forme ale sensibilităţii pure, înlăuntrul cărora apar trecătoare imagini sau se încheagă şi se desvoltă evenimente şi experienţe. După acest criteriu, schiţa se reduce dacă ne raportăm la noţiunea de timp, la redarea unui *moment* de viaţă a unui individ sau a mai multora, iar dacă ne referim la noţiunea de spaţiu, schiţa înfăţişează o *imagine* a acestei vieţi de o clipă.

Judecând nuvela din acelaşi punct de vedere, d. Georgescu scrie:

Nuvela are timp. Dispune de el în mod suficient. Dar nu de un timp ce ar consta într'o succesiune obişnuită de momente, ci de unul construit în aşa fel, încât să desemneze o acţiune, o experienţă în desvoltare.

Cu nuvela, începe analiza — redusă, în schiţă, la câteva scânteetoare şi fugare sugestii.

Nu există analiză fără durată. Analiza presupune interiorizare, confundare lăuntrică a unor manifestări sufleteşti succesive. Această delicată şi meticuloasă operaţiune psihică cere timp. Timpul este coordonata principală a nuvelei, axul dealungul căruia se desfăşoară, unică, acţiunea acesteia.

Spaţialitatea era elementul primordial al schiţei. Durata este acela al nuvelei. Alcătuirea schiţei începe mai mult din afară. Construcţia nuvelei porneşte dinăuntru. Procedeele de sinteză literară ale schiţei ţineau de intuiţia artistică, îndreptată către manifestările vieţii externe. Procedeele de analiză ale nuvelei aparţin în bună parte intelectului.

Sunt, acestea, câteva caracterizări, cu ajutorul cărora putem uşor deosebi o schiţă de o nuvelă. Astfel, când Caragiale crea pe „D-l Goe", scria o schiţă, fiindcă privindu-şi personajul din afară, intuindu-l din câteva gesturi, grimase şi impertinenţe, ne prezenta unul din miile de copii răsfăţaţi şi plicticoşi, alintaţi de „mămica", de „tanti" şi de „mam'mare". Dimpotrivă, „Făclia de Paşte" e o nuvelă nu pentrucă e „mai mare", ci pentru motivul că detaliază un „caz" sufletesc, un „eveniment", de acolo din negurile paralizate ale spaimei până în hotarele ascuţite şi albe, unde luciditatea se învecinează cu nebunia. E în „Făclia de Paşte" o îngrijită mânuire a amănuntelor, o dibace dozare a efectelor, o laborioasă ascensiune a tensiunii sufleteşti, lucruri care, deşi petrecute într'o noapte, „ţin" cu toate astea mult.

De unde se vede foarte lesne că diferenţa de atitudini şi procedee a scriitorului în schiţă şi nuvelă este enormă. In schiţă, această atitudine se numeşte *observaţie* şi ea se grefează direct pe realiteate. In nuvelă, ea se numeşte cercetare, *analiză* şi-şi trage materialul de experienţă dintr'un întreg şir de observaţii, grefându-se pe amintire şi pe fantezie, ca date ale intelectului.

Menirea nuvelistului este de a evidenţia resorturile lăuntrice, fragile şi veşnic înoite, de a abate o fâşie de lumină asupra mecanismului cu ritmuri inedite al vieţii interioare, în măsura în care cadrul limitat al nuvelei îi permite.

Dispreţ francez

Cineva formula diferenţele dintre popoare după obiectul dispreţuit. *Mentalitate franceză:* — prietenul nostru este atât de declasat, încât nu posedă nici măcar un livret la cassa de economie!...

Mentalitate română: — tipul ăsta a ajuns atât de desgustător, încât a început să puie parale la ciorap! Hai să-l tapăm...

Mentalitatea franceză era comună înainte de războiu tuturor popoarelor occidentale. Devalorizările, nesiguranţele, inflaţia au schimbat enorm. Germania este acuzată de risipă şi ameninţată cu punerea sub interdicţie.

Când francul a fost nu de multă vreme ameninţat cu căderea, massele înfuriate de mici rentieri parizieni ar fi avut dorinţa să linşeze pe Herriot, care întârzia să intre în guvernul sacrei „Uniuni Naţionale", sub comanda lui Poincaré. Vrând, nevrând a înghiţit aghiazma de teama micului rentier.

Crachurile bancare din Germania şi de-aiurea au emoţionat presa şi publicul mai mult idilic. N'au fost mişcări de masse. Fotografiile ghişeurilor lui *Danatbank,* organizaţia-mamut bancară din Germania, arată curioşi veseli şi poliţişti amabili. Pauperizarea ultimilor doi ani eliminase poporul dela depuneri. Se trăeşte de azi pe mâine, în aşteptare înfrigurată.

Dispreţul francez e un dispreţ de rentieri. Explicaţiile situaţiei excepţionale — câştigarea războiului, tributul Reparaţiilor, echilibrul dintre industrie şi agricultură, industrie de lux pentru export — nu pot ascunde dispreţul politicos al frumoasei Marianne pentru restul planetei...

„Arta revoluţionară"

Tânărul poet ceh, Jaroslav Seifert, vorbind de opera sa auditorilor de radio din Praga, a anunţat în chip solemn că e hotărît să rupă cu „arta revoluţionară".

El a evocat cu ironie versurile patetice pe care le inspira în 1920 revoluţia comunistă şi 'n acelaş timp a declarat că epoca în care tinerii scriitori cehi, sub influenţa lui Ilya Ehrenburg, se ridicau cu frenezie contra artei şi literaturii, s'a terminat.

De azi înainte Jaroslav Seifert nu vrea să mai fie decât „un bun artist, elaborînd cu conştiinciozitate ceiace-i dictează inspiraţiunea sa".

Criticul F. X. Salda scrie în legătură cu acestea:

„Declaraţiile lui Seifert au fost stigmatizate foarte greşit după părerea mea, căci Seifert n'a făcut decât să descrie cu o lăudabilă sinceritate evoluţia sa, care e tipică pentru spiritele luminate ale epocii.

Emfaza gesturilor şi caracterul factice al atitudinilor din perioada elanului revoluţionar care a urmat liberării poporului n'a mulţumit desigur niciodată spiritele profunde, mai ales că pozele iconoclaste à la Ehrenburg n'au dat deloc impresia de forţă, ci numai de fanfaronadă.

Dacă astăzi cei mai buni dintre tineri se depărtează de suprafaţă pentru a merge mai departe şi mai în adâncime, dacă ei doresc să lucreze real, fără fraze inutile şi fără cabotinaj, ei nu merită să fie felicitaţi.

Nu trebuie totuşi să considerăm prea de sus şi cu prea mult dispreţ prima perioadă.

E o mare asemănare cu căderea apelor de primăvară: ape turburi, ape triste, care târăsc cu ele multe nebunii, non-sensuri, absurdităţi, dar în acelaş timp clocotul lor duce şi un nămol fertil, care va face posibilă semănarea şi secerişurile viitorului".

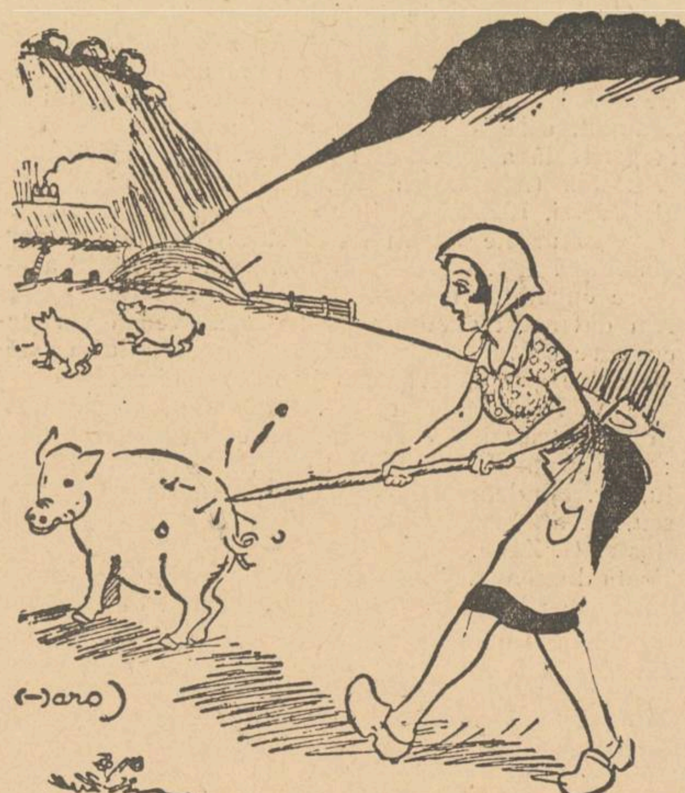
NOU — A apărut

INCERCĂRI DE PRECIZIE LITERARĂ
DE PAUL ZARIFOPOL
IN Biblioteca DIMINEAŢA
No. 138
Preţul 8 lei

HAZARD!

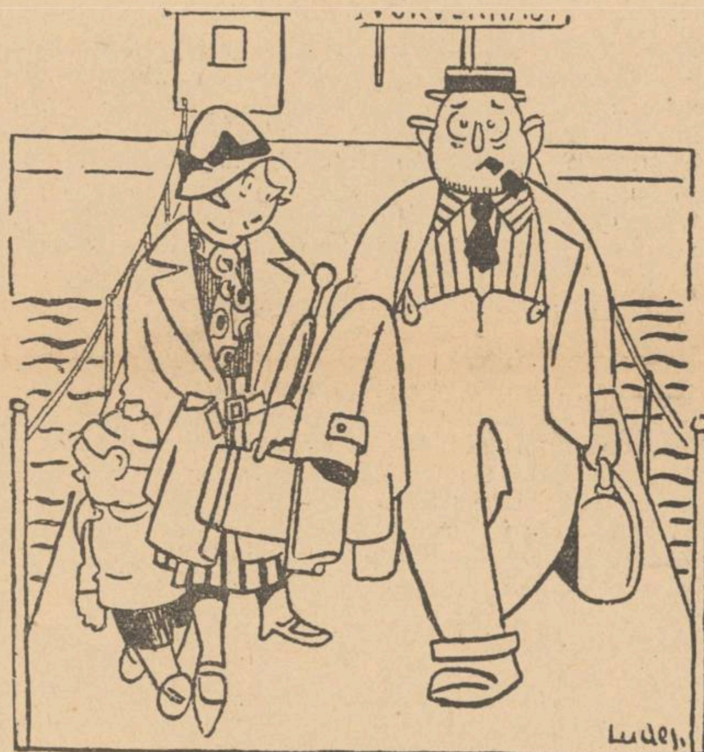
Un extraordinar reportaj din lumea vedetelor de cinema publică excelenta revistă
CINEMA
ultimul număr.

Perversitate

Purcelul. — Fata asta nostimă a început să mă obsedeze.

Siguranţă

— Eşti sigur că n'ai uitat biletele acasă? Unde le-ai pus?

— Ca de obiceiu: în vestă:

Sinceritate

El. — Sunt singurul pe care l-ai iubit?

Ea. — Da, singurul şi... cel mai drăguţ.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - No 562

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 13 Septembrie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897; CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA ... a „ASOCIAȚIUNII"

Disociații

Hedoniștii și morala. Din nevoia de a se scuza pe ei, hedoniștii explică totul prin căutarea plăcerii. Amatorul de femei, colecționarul de artă egoist, alcoolicul cedează voluptății. Dar nu e mai puțin adevărat, spun ei, că și ascetul, mama care se sacrifică pentru copil, martirul social urmăresc tot o plăcere. Pentru aceștia ascetismul și martirajul sunt plăceri cum sunt vinul și femeia pentru ceilalți...

— De perfect acord. Numai că esența acestor plăceri e de o altă calitate. Morala e satisfacția prin plăceri complicate și de ordin antifiziologic. Procesul e acelaș: conținutul e altul.

* * *

Relativitatea: această subiectivitate obiectivă.

* * *

Socialism și mozaism. Socialismul are comun cu judaismul, faptul că sunt singurele forme de mistică făcute din materialism. Sunt unicele religii care au la bază — ceiace idealiștilor le pare imposibil — misticismul economic al „pământului făgăduinței". Și unul și altul au ridicat problemele de stomac la rangul de ideal, au făcut poezie din material de proză.

* * *

Fiziologia ascetismului. Asceții se recrutează, de cele mai multe ori din foștii păcătoși, din destrăbălații care și-au epuizat tinerețea până la desgust. In ordinea fiziologică, ascetismul abuzivilor nu e decât *o dietă.* Oroarea și apărarea organismului de gută și artero-scleroză.

* * *

Subiectul în artă și în morală. Subiectul nu importă în artă. Acolo tratarea, tehnica e totul. Din contra, în morală mijloacele nu importă: scopul, adică tema, subiectul e totul.

* * *

Spirit analitic și sintetic. Iluzioniștii, idealiștii, delicații sunt atenți deobicei la aspectul sintetic al lucrurilor. Pe ei nu-i interesează cum e făcut un lucru, care sunt elementele ce-l compun, mecanismul lor.

Mihai D. Ralea

Spiritele realiste, pesimiste, triviale au, dimpotrivă, tendința de a descompune în părțile lui componente orice fenomen. Analiștii au tendința de a arăta că nimic nu e extraordinar, că totul se explică prin antecedente cunoscute, banale, că asociarea, combinația nu e nimic nou în plus, că vălul de mister și de prestigiu se reduce la prea puțin. A reduce un fenomen la elementele care-l compun, înseamnă a-l bagateliza, a-l trivializa. Analiza e aproape totdeauna o *operă de înjosire.*

* * *

Tinerețä și *raționalism.* Cu toate că prin temperament tinerii înclină către misticism, adică către instinct, spontaneitate și anarhie, tinerețea e totuși vrâsta cea mai raționalistă. In această perioadă a vieții există o nevoie de absolut pe care numai radicalismul formulelor abstract construite o poate satisface.

Concretul opune limite și precizări. El e corectat de realitate, care poate fi definită ca *o rezistență față de absolut.* Absolut nu se poate obține însă decât pe cale rațională, matematică. De îndată ce refuzi compromisul, adică recunoașterea relativității, nu poți fi satisfăcut decât pe cale rațională.

Corifeii revoluției franceze, epoca istorică denunțată de Taine ca cea mai raționalistă, au fost cu toții tineri.

* * *

Clasificare muzicală a sistemelor filozofice.

Kant = Bach
Renouvier = Cezar Franc
Guyau = Bizet
Nietzsche = Wagner
Schopenhauer = Berlioz
Rousseau = Schubert
Goethe = Beethoven
Hegel = Brahms
Bergson = Richard Strauss

* * *

Mistica politică. Un spiritual om politic francez a definit mistica politică: „la méconnaissance enthousiaste des realités".

Da. Dar a uitat că eroarea entuziastă poate creia realități.

MIHAI D. RALEA

Scrisoare

Domnișoarei Otilia Cazimir

Scrisoarea asta, scrisă-așa 'ntr'o doară,
Nu pot s'o 'ncep nici cu „Stimată Domnișoară",
Dar nici c'un „Draga mea" înșelător.
Scrisoarea asta-i o scrisoare de amor —
Și totuși e cu totul altceva:
Că 'n visurile cele mai nebune,
Când spui pe nume oricui nu se spune,
N'am îndrăznit să-ți spun decât „mată"...

Indrăgostit de cărțile matale
(Legate 'n marochin și cu paftale,
De ani de zile mi le pun subt pernă
Cu gândul c'o să te visez măcar odată)
Ți-am închinat o dragoste eternă,
Dar de-o factură foarte demodată.

Potecile *Grădinii cu-amintiri*
Eu le-am bătut cu gânduri vinovate,
Dar când să fur crăițe și mașcate,
M'au înțepat urzicile subțiri.

Purtat de 'ndemnuri vechi și ne 'nțelese,
M'am dus pe văile Siretului, prin lunci,
Și le-am găsit așa, de parc' atunci
Natura 'n glumă le reprodusese
După *Carnetul unei doctorese.*

Din troscot colbăit cu frunze mici,
Am adunat un pumn de *Licurici.*
Și pe ferestre 'n fiecare sară
Imi intră 'n casă gust de tămâioară,
Parfum călduț și bun de fructe coapte —
Și 'n jurul lămpii, *Fluturii de noapte...*

Ș'am învățat ș'un *Cântec de comoară,*
Să-l spun când umblu noaptea pe coclauri
Și când, pitiți prin câte-o văgăună,
Cu bărbi de-un cot, piticii meșteri fauri,
Prietenii matele, râd la lună.

* * *

Nu te cunosc, — și nici măcar mi-e dor.
C'așa am fost ursit de ursitoare,
Să-mi fie visul pururi schimbător.
Acum, te văd în minte ca pe-o floare
Desprinsă-abia de pe tulpina vie,
Subțire, ireală, străvezie,
In ochi c'o dulce umbră de regret,
Călcând ușor, ca 'n pas de menuet,
Pe-aleile grădinilor bătrâne...

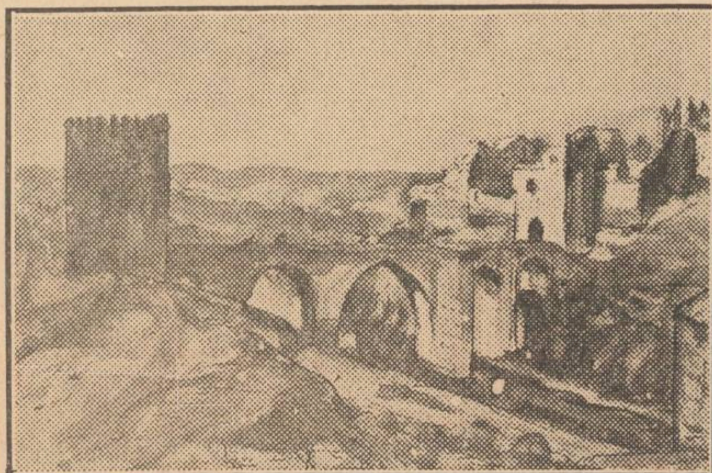
Dar știu eu cum o să te văd iar mâne?

Vei fi trecut în preajma mea pe stradă
Și umbra-ți 'naltă m'a atins trecând.
Și n'au știut nici ochii-mi să te vadă,
N'a tresărit în mine nici un gând.

Dar uneori, când o necunoscută
Mi-aduce 'n glas, în ochi, în mers, ceva
Din câte fantezia 'ți împrumută,
Rămân privind în urmă: — N'o fi ea?...

Dece să te închid pe totdeauna
In forma 'n care Viața te-a fixat?
Oricât de dulce-ar fi, e numai una,
Iar visul meu e-atât de variat!
Eu din nimic mi te cioplesc cu dalta,
Că pentru mine vreau să fii mereu
Aceiași pururi — însă pururi alta,
Cum sunt și eu...

M. L.

Cecilia Cuțescu-Storck — Peisaj

Degas — Portretul d-nei Fantin-Latour

Portretul

de T. ARGHEZI

Trebuindu-i odată un portret pentru presă, autorul s'a dus la fotograf, un fotograf reputat din pricina obiectivelor lui și mai ales a „retușării". El colaborează cu clișeul, după dorința clientului, pe care când nu-i pune condiții îl ghicește sau îl interpretează. Toate doamnele din vitrinele meșterului au invariabil 18 ani, indiferent de greutate și înălțime. Și fotograful și-a făcut, paralel cu misiunea lui de transmutare a blegilor în inteligenți și a mătușilor în verișoare, și un vocabular select. Obezitățile sunt numite corpolențe și printr'o aberație a sensului, datorită aportului filologic al croitorilor, cofetarilor și bărbierilor, un client gras capătă denumirea de... voluptuos. Dacă ați fi mai puțin voluptos, observă fotograful, v'aș lua din profil.

Un om scurt e de o statură potrivită; senilitatea e maturitate. Clientul care a trecut pe lângă moarte și mai păstrează din aventura lui câteva oase și puțină piele (fotograful zice — pieliță) e o persoană fină. El se ferește să zică păr, mustață, nas, părându-i-se vulgare. Un fotograf de elită nu poate zice păr, de cât în singurul caz al cheliei, un cuvânt și mai vulgar. El zice: aveți părul împuținat, unui client cu craniul gol. Ca să se facă priceput, fără să trebuiască să recurgă la compoziții verbale întortochiate, el utilizează cuvintele adiacente. Coafura și postișea au semnificație de păr și salvgardează demnitatea profesională și puritatea de stil.

De vreme ce ai fotografiat Regi, Miniștri, oameni de Stat, ai ieșit din rânduri și te-ai plasat într'o situație care implică o conversație cu buzele strânse a bomboană și vorbe cu mirodenii de mentha piperita și brilliantină.

Fotograful avea un singur defect: îi miroseau subsuorile și cum eleganța atitudinii îl obliga să-și încheie și să-și descheie alternativ nasturele care-i prindea sacoul pe bust, el răspândea în salon și atelier o duhoare corectată cu parfum, de șoarice asudat. Dar cu aceste scăderi pur și simplu fizice, care nu alterează întru nimic luciditatea intelectuală și ținuta, se nasc și cetățeni mai mari — dacă se poate — decât un fotograf de mare talent. Cazul fostei regine Natalia nu era necunoscut portretistului. Cea mai frumoasă femee a epocii era nevoită să călătorească iarna cu geamurile vagonului deschise, sufocată de propriul ei miros feminin. Dar acel ministru, născut dintr'o familie de adevărați boeri, ale cărui picioare exalau în toată vremea un permanent și violent miros de urdă stricată? La fiece zece minute, el trebuia să-și schimbe ciorapii și să facă o baie locală de apă de Colonia, într'o cabină amenajată pentru picioarele lui în Parlament.

Prezintându-se, autorul a trebuit să stea drept, să-și lepede grijile și speranțele, să surâdă, ochii lui fiind respectuos rugați să fixeze un cap de acvilă împăiată. Ca să nu displacă fotografului, el a surâs atât de silit și de artificial, în cât chiar meșterul a trebuit să retușeze toată veselia plăcii, cu amănunțimea zidarului, însărcinat să vindece cu o tencuială nouă umezeala unui părete. Comanda i-a livrat interesatului 12 exemplare ale unui personaj preparat ca pentru parchet, cu buza de parafină, și cu pleoapele de formol și cacao. Fotografia nu era nici veselă nici tristă și descompunerea spectrului pe care îl reprezinta rânjind, l-a supărat pe autor până la admirație.

Al doilea fotograf de elită i-a inaugurat autorului, în ochi, o căutătură piezișe către nas. Retușa nu putuse schimba decât forma nasului turtit ca la iepuri, pe comisuri.

— In definitiv, s'a consolat autorul, ce poți aștepta de la un aparat mecanic? El poate reda viața numai aproximativ, în singura mișcare a mădularelor mari, însă nicidecum expresia, care-i molecula mobilă a însuflețirii ardente. Aparatul poate reproduce o călimară, o umbrelă, nicidecum intelectualitatea ce se citește de orice ochi, afară de cei de cristal de Iena, pe fiziònomia mea. Imi voi lua pelerina și pălăria — o pălărie cu aripile de 20 cm. lățime, și mă voi duce la un artist adevărat, nu la un fotograf. Am patru pictori mari în agenda mea de buzunar și mă voi opri la unul din ei, ca să-mi facă portretul, portretul meu, nu al unchiului meu sau al bunicii.

In portretism însă, ca și în medicină, alegerea e dificilă. Din o sută de medici, fiecare e un om de știință pentru clientul vindecat și un imbecil pentru alți o sută de clienți nefericiți, ca și pentru fiecare din iluștrii lui

(Continuare în pag. II-a)

colegi. Pictorul care desinează mai bine scaunul de cât modelul din scaun, e într'adevăr ca medicul, atras către căutarea stomacului, când bolnavul pătimeşte de piept.

Artistul ales a muncit patru ore la portret, înmânându-i autorului, un sul de hârtie, pe care se ivea, în creion cafeniu, cineva cu 30 de ani mai bătrân şi asemănător cu statuia lui Petru cel Mare.

— Ai un noroc, pe care nu ştiu cum să-l numesc, zise artistul. De mult n'am mai nimerit un portret atât de „bun".

Pentru că îşi închipuia că trebuie să existe o pricepere deosebită, pe care o aveau în special pictorii şi care lui îi lipsea, clientul zâmbi flatat, deşi cu o rezervă, socotind că, acasă, oglinda confruntată cu portretul îi va explica o mulţime de subtilităţi, cu neputinţă de ar fi grăite. La domiciliu nimeni din familie nu recunoscu pe autor, care pe lângă absenţa francă a unei cât de slabe asemănări, mai purta în opera de artă inspirată de el, o pecingine la gură, o eczema, un lupus ori un cancer.

Al doilea, al treilea şi al patrulea pictor celebru, semnară, unul după altul, alte trei portrete, evocând câte un alt individ, dintr' altă stradă sau dintr' alt oraş. Autorul intrase într'o stare de confuzie cerebrală şi în nişte îndoieli, care atacau însăş fiinţa portretului ca manifestare picturală. El înţelese că a vedea, vedere, o însuşire fiziologic precisă, devenea un verb instabil şi cu nivelurile contradictorii, în pictură şi desen şi că artistul îşi zugrăveşte văzul nu subiectul, de care trebuia să se desintereseze. De unde curge principiul că un portret nu numai că e obligatoriu să nu semene de loc, ca să nu cadă în mediocritate vulgară, dar trebuie să semene totdeauna cu altceva şi cu altcineva. Ce poate fi într'adevăr, mai desgustător pentru un artist, de cât să copieze natura trecătoare şi să exprime o asemănare servilă? Artistul fiind un ins individual, el trebuie să se conducă de alte proverbe decât cele curente, făcând abstracţie de realităţile basse, şi ridicându-se la sinteze. O întreagă şcoală viitoare trebuieşte dedusă din această revoluţie: peisagiul va semăna cu o spălătorie de rufe, pepenele cu orga, vizitiul cu caii. Şi unde mai pui că nu mai e nevoie nici de studiul insipid a o sută de constrângeri exclusiv materiale, ca desenul, pictorul putându-se desvolta pe dinlăuntru, intelectualmente, psihicamente, celebralmente.

— Ah! îşi zise autorul. Să ştii că Socrate seamănă cu Sf. Sisoe şi că nimeni nu a semănat niciodată cu sineş în zugrăveală şi piatră. De altfel, adaose el, luminile călăuzitoare ale picturii au fost aplicate la societăţi şi Bănci. Deponentul îţi aduce chipul şi asemănarea lui şi d-ta i-le mănânci. Deponentul banal ca un client care se adresează pictorului ca să extragă din culoarea şi pensula acestuia, exploatate, maximum de beneficii de asemănare.

Autorul îşi asimilase principiul. El strânse şase fotografii diverse dela un atelier din provincie şi le distribui la şase ziare. El apare în şase clişee variate, păstrându-şi sinteza pentru sine.

T. ARGHEZI

Varia

Sculptură

In ultimii ani, câţiva sculptori italieni încă tineri şi dintre cei mai buni, par că tind să revie aproape fără voie la acea tradiţie plastică naţională, care s'a format în sec. XV la Florenţa. Aceasta, într'un chip cu totul miraculos, a reuşit să adapteze spiritul clasic la formele naturii în operele în care adevărul pare observat şi exprimat aşa cum lucrau Grecii, dar cu o intimitate mult mai omenească.

Tradiţia aceasta care se observă foarte puţin la Michel-Angelo — şi în stilurile baroc, rococo şi neoclasic... renaşte în operele cele mai vii şi mai spontane ale sculptorilor sec. XIX.

Dela mijlocul secolului însă ea a fost aproape complect uitată de către artiştii cei mai buni, distraţi de curente noi ca verismul mai întâi, apoi impresionismul, arta neagră... — arta exotică, cubismul, futurismul.

...Antoni Maraini a rămas credincios tradiţiei din sec. XIX florentin, şi asta se pare că mai mult forţat decât de bună voie. El a urmat-o într'un fel cu totul natural şi original, nu ca imitator, ci ca continuator care dă o notă cu totul personală tradiţiei.

Descoperiri arheologice în Palestina

Săpăturile care se fac astăzi în Palestina au dat la iveală ruinele vechiului oraş Samaria, reşedinţa regilor lui Israel; s'a dovedit adevărată afirmaţiunea biblică, după care Samaria a fost întemeiată de Omri, căci nu s'au găsit vestigiile unei perioade anterioare acestuia. Pe de altă parte, s'a lămurit acum înţelesul adevărat al unui pasagiu din Biblie, care a dat loc la numeroase controverse de interpretare. In textul ebraic se spune, în Cartea I-a a Regilor, că regele lui Israel şi Iosofat, regele Iudeilor, şedeau fiecare pe tronul lui pe o „arie" din faţa porţii. Traducătoriii n'au înţeles rostul acestui cuvânt şi l'au înlocuit cu „locul din faţa porţii". Săpăturile actuale au descoperit o porţiune de circa 20 de metri a zidului oraşului, care la capătul de răsărit face o curbă pronunţată spre sud; în acest loc s'au găsit ruinele unui turn pustiit. După toate aparenţele exista odinioară în locul acesta o poartă, şi nu departe de aceasta s'a găsit acum o „arie". Pasagiul controversat era deci foarte just şi traducătorii ar fi făcut mai bine să-l redea exact ca în original. Săpăturile s'au făcut cu deosebire în regiunea oraşului de pe timpul regelui Herodes, unde s'au găsit urme atât din epoca israelită, cât şi din cea greacă şi romană. S'a stabilit acum că după secolul al 4-lea sau al 5-lea, Samaria căzuse în ruină. Vestigiile cele mai importante rămase din această epocă dovedesc venerarea lui Ioan Botezătorul, despre care se crede că a stat captiv la Samaria, unde i s'a tăiat apoi capul.

Alte săpături făcute în locul unde era odinioară oraşul Beth Semes arată că localitatea fusese împrejmuită de ziduri şi că ajunsese la o mare înflorire comercială între anii 1200 şi 100 a. Chr. Sub Solomon, zidurile căzuseră însă în ruină şi se lua de acolo piatră pentru construirea de case. Al treilea strat al oraşului a dat la iveală urmele unui mare incediu. Se presupune că regele egiptean care a cucerit oraşul Beth Semes l'a ars şi apoi i l'a dăruit fiicei sale, soţia regelui Solomon.

O. KAMENEV

Femeia în Rusia Sovietică

Nesfârşitul teritoriu al U. R. S. S. este locuit de una sută cincizeci de popoare şi triburi care se deosebesc între ele nu numai în ce priveşte istoria, dar şi în privinţa moravurilor şi a regimului lor economic.

Pe toată întinderea Uniunii, găsim popoare, despărţite între ele de fluvii sau de mări întinse şi de munţi înalţi. Ici — popoare nomade, care străbat stepele nemărginite — colo, popoare sedentare care locuesc în regiuni prospere unde chiar satele sunt luminate cu electricitate. Acestor popoare revoluţia din Octombrie, le-a dat drepturi egale. Iar femeile se bucură de aceleaşi drepturi ca şi bărbaţii.

Revoluţia din Octombrie a decretat egalitatea juridică a femeii, însă sclavia seculară a lăsat urme adânci asupra culturii şi moravurilor.

Ca să ne dăm seama de influenţa revoluţiei în domeniul culturii, trebuesc puse alături condiţiunile în care se aflau femeile altă dată faţă de cele în care se află acum.

Este lucru ştiut că femeia e asuprită în Orient. Francezii, care obişnuesc să înconjoare cu un nimb femeia şi frumuseţea feminină, vor simţi oarecare greutate să-şi închipue starea în care se aflau femeile în unele sate din Caucaz acum câtva timp. Acolo, femeia care făcea copii era socotită ca stăpânită de diavol şi era aruncată în grajd. Femeia care făcea bucatele nu avea dreptul să se aşeze la masă alături de bărbat, etc.

Era greu să schimbi obiceiurile, să faci pe femeile roabe să înţeleagă nevoia de a lupta pentru drepturile lor.

Autorităţile locale primeau ordine să sprijine cu cea mai mare grijă desrobirea femeii şi iniţierea ei socială. Astfel, vedem pretutindeni alături de urmele vechilor moravuri, mijind vlăstarele tinere ale unei vieţi nouă. Munca din cluburi este forma de activitate culturală care se adaptează mai bine condiţiilor etnice locale.

Să luăm un exemplu: clubul feminin „Ali Bairamov" din Azerbeidjan (Transcaucazia). Fondat în 1920, clubul acesta număra la început numai o sută de femei. Acum, o mie şase sute de femei sunt membre ale acestui club şi numai în Azerbeidjan se află alte trei organizaţii similare. Cluburile feminine au cursuri de învăţământ general, cursuri pentru învăţătoare, cursuri pentru moaşe, etc., cercuri literare, dramatice şi artistice. Până în ultimul timp, rolurile femeilor la teatrul din Azerbeidjan erau jucate de bărbaţi. Clubul a format cinci cântăreţe indigene şi trei artiste. Cursurile de moaşe sunt urmate de o sută treizeci şi patru de femei. Pentru cei din Azerbeidjan, unde nu existau moaşe, este ceva nou şi folositor.

Progresul care s'a săvârşit în regiunea Akmolinsk (Siberia) nu e mai puţin caracteristic. In satul Balamata, locuit de o mie patrusute de familii a fost instalată în 1925 o bibliotecă mică, într'o colibă pe jumătate îngropată în pământ. Debutul nu a fost mulţumitor; femeilor le era frică să intre în „baraca roşie". Puţin câte puţin neîncrederea dispăru şi patruzeci de femei învăţară să scrie şi să citească. Din grija secţiei feminine a partidului comunist a fost instalat într'o altă colibă un leagăn pentru doisprezece copii.

In Kirghistan (Asia Centrală) starea înapoiată a populaţiei e protivnică oricărei încercări de educaţie.

Cu toate astea, tot s'au putut organiza biblioteci în bărăci ambulante, consultaţiuni juridice, medicale, etc. Femeile kirghize sunt avide de învăţătură şi atunci când are loc o conferinţă feminină e imposibil să le împiedici: străbat călare zeci de kilometri pentru a fi de faţă.

Conform art. 78 din Constituţia U. R. S. S. şi articolelor respective ale altor republici sovietice, la 18 ani femeia are depline drepturi electorale, bucurându-se şi de dreptul de eligibilitate.

Ca muncitoare activă, este egală bărbatului; femeile fac parte din comitetele centrale executive ale Uniunii, ale republicilor federale, din consiliile comisarilor poporului, etc. Ele joacă un rol foarte important în Sovietul local, unde, fiind în contact imediat cu populaţia, cunosc toate nevoile ei. Atribuţiunile lor cuprind şi înfrumuseţarea oraşelor şi a împrejurimilor, construirea de şcoli, spitale, etc. In 1925—1926 femeile erau 25 şi 3% în sovietele oraşelor şi 10% în sovietele satelor.

Munca femeilor e plătită la fel cu a bărbatului. Femeia însărcinată este scutită de muncă două luni înainte şi două luni după naştere. In 1926, numărul femeilor care se îndeletniceau cu producţia era de 28 şi 4% din efectivul total. Femeile iau parte activă la mişcarea cooperatistă (25% din cooperatişti sunt femei) şi de multe ori sunt membre în comitetele de conducere sau în comisiunile de revizuire.

U. R. S. S. nu are şcoli speciale pentru femei, educaţia generalizându-se în şcolile primare. Anul trecut, 479.000 femei analfabete au învăţat să citească şi să scrie. In 1924 numărul femeilor ocupate în şcoli, fabrici şi uzine era de 17% din numărul total şi de 35 şi 9% în 1926. Numărul studentelor din şcolile superioare era de 33 şi 2%.

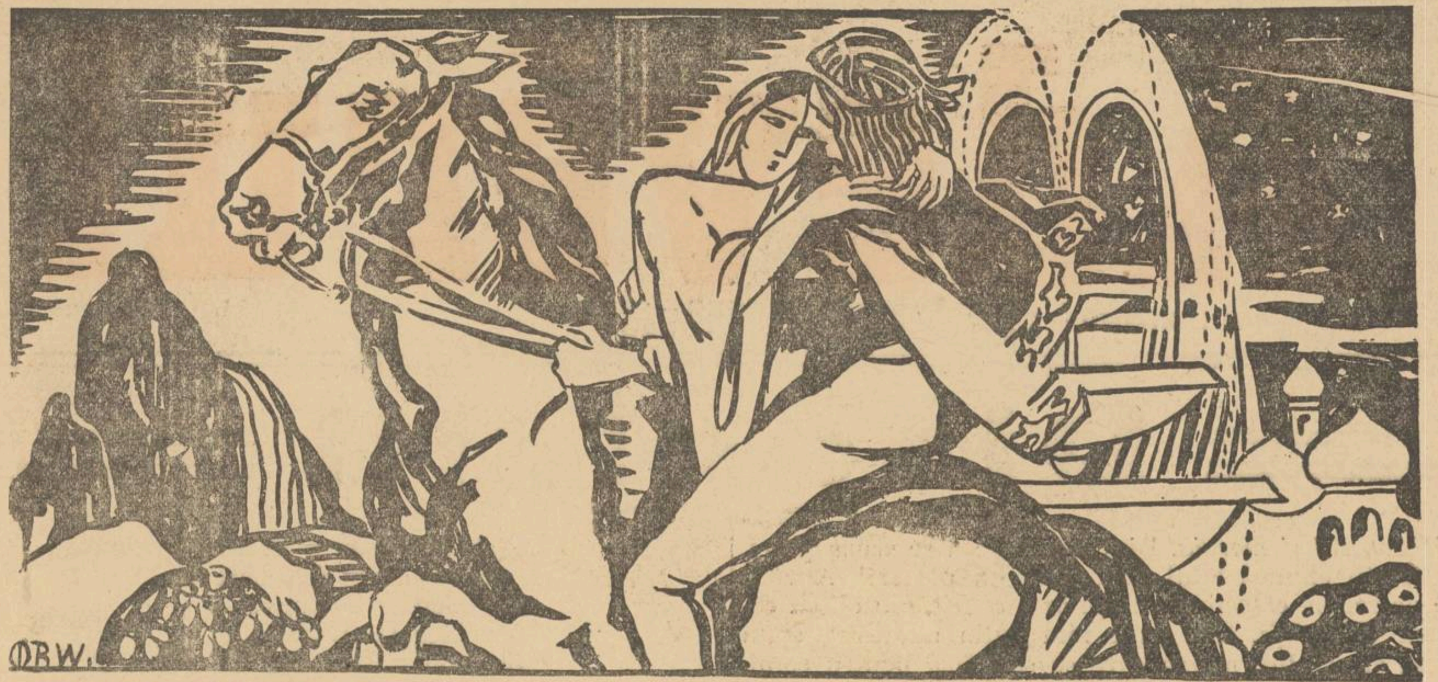
In administrarea justiţiei, femeia sovietică e deasemenea egală bărbatului; ea poate fi procuror, avocat, etc.

In domeniul matrimonial, legislaţia sovietică nu cunoaşte nici copii bastarzi, nici căsătorie nelegitimă. Căsătoria devine legală după înregistrarea ei sau printr'o simplă declaraţie a părţilor.

Divorţul prin înţelegere reciprocă e pronunţat de autorităţile stării civile; dacă însă nu e consimţire reciprocă, atunci hotărăşte tribunalul. Ingrijirea copiilor depinde de buna înţelegere dintre părţi, mama bucurându-se de un drept de prioritate. Materialmente, copiii rămân în grija tatălui. In caz când copiii sunt născuţi în afară de căsătorie, mama are dreptul să ceară tatălui pensie alimentară şi, dacă paternitatea lui e recunoscută, e obligat să plătească pensia până când copiii împlinesc vârsta de 18 ani.

Puţin câte puţin U. R. S. S. scapă de moştenirea trecutului, — regimul sclaviei familiale căzând în desuetudine. Drumul de străbătut e încă lung şi greu, fiindcă adevărata egalitate a sexelor nu va fi complect înfăptuită decât în clipa când femeia va lua parte egală cu bărbatul la construcţia economică a ţării.

Trad .de C. D.

Caleidoscop intelectual

Henry Matisse

Una din galeriile pariziene a organizat de curând o importantă expoziţie a operelor lui Henry Matisse.

Se pot admira acolo aproape o sută cincizeci de tablouri, desemne şi gravuri executate între 1892 şi anul curent.

Iţi poţi face, în felul acesta, o idee despre cariera şi evoluţia acestui pictor, care este considerat ca unul dintre cei mai reprezentativi ai şcoalei picturale franceze.

Valoarea excepţională a picturii lui Matisse este în mare parte datorită faptului că din combinarea tradiţiei cu descoperirile personale, el a găsit o formulă originală, care a devenit apoi formula timpului nostru.

Arta sa sintetică, eliptică, sugestivă, fondată pe un simţ al ritmului cu totul liniar, găseşte o sursă nesecată în talentul său de colorist şi prin asta stă pe acelaş plan cu marii creatori şi colorişti orientali. Ca şi ei, Matisse are simţul culorilor şi sentimentul impecabil repartiţiei arabescurilor şi nuanţelor.

Henry-Matisse — Odaliscă

In 1895 Matisse a fost elevul lui Gustave Moreau, având ca condiscipoli pe Camoin, Mauguin, Marquet şi Rouault. Maestrul, încă de la început, l-a îndreptat către două studii: studiul naturii şi al maestrilor vechi. In epoca aceia Matisse a executat copii după tablourile lui David, Heim, Poussin, Raphaël, Van der Heyden, Ruysdaïl, Philippe de Champagne, Chardin. Lucrările acestea au îmbogăţit posibilităţile de care dispunea tânărul pictor, fără însă să-i ştirbească ceva din personalitate. Naturile sale moarte din 1896, i-au adus un succes incontestabil în faţa publicului şi numirea de membru al Salonului din Champ-de-Mars.

Verile anilor 1896 şi 1897 au fost consacrate lucrărilor după natură în Bretania. In epoca aceasta, Matisse se simţea atras cu deosebire de expresioniştii Daumier, Monet, Sisley şi chiar Cézanne.

Talentul său de colorist începea să se deştepte. Trăsătura caracteristică în pictura epocii acesteia este alternanţa ce se observă la el, între pictura instinctului său şi pictura clasică.

Anul 1899 a fost foarte important în evoluţia lui Matisse. El n'a mai încercat să reproducă exact ceiace vedea, ci caută să exprime senzaţiile şi percepţiunile culorilor şi formelor, ce simţea în observarea lucrurilor.

Către 1900, desemnul lui s'a perfecţionat vădit; a devenit mai sever, mai disciplinat.

In 1904 lucrările lui Matisse arată o reacţiune contra impresionismului. Părăsind orice influenţă el caută şi-şi găseşte propria natură pe care o imaginează odată cu apariţia lui la Salonul de toamnă din 1905.

Maniera lui de lucru împreună cu a lui Derain Mauguin, Rouault şi Vlaminck a fost supranumită pictura roşcaţilor.

Artiştii aceştia reacţionează contra obsesiei obiectului real. Călăuziţi de alte motive decât Cézanne, ei ajung acelaş ţel.

Matisse, începând cu epoca aceasta, apare ca maestrul valorilor ce exprimă emoţia artistului în faţa obiectului, mult mai mult decât obiectul însuşi.

* * *

In numărul de Iunie al revistei „Formes", d. Waldemar Georges scrie despre Henri Matisse un articol intitulat „Dualitatea lui Matisse":

Totul e francez în arta lui Matisse, spune Waldemar George, —: tonurile de pastel, linia sinuoasă dar incisivă, viziunea lui implacabilă şi stilul lui laconic, lipsit de zorzoane inutile. Arta lui Matisse prezintă toate trăsăturile distinctive ale unui geniu naţional, chiar atunci când împrumută o înfăţişare exotică.

Deşi niciodată n'a fost preocupat de tradiţie, Matisse este, totuşi legat de trecut prin fire obscure şi imperceptibile. Oricât de arbitrare ar fi armoniile lui picturale, oricât de evidentă ar fi intenţia lui de a sacrifica aparenţele fizice ale corpurilor şi obiectelor unui ritm mintal şi premeditat, Matisse nu pierde niciodată contactul cu lumea şi niciodată nu ajunge la stilul decorativ: Matisse rămâne mereu pe planul picturii, considerată ca o limbă a imaginilor vizuale.

Matisse a fost un inovator. Dar a fost inovator în limitele artei timpului nostru. Nu s'a gândit niciodată să depăşească şi să forţeze aceste limite. Pornit pe calea inovaţiilor revoluţionare a ştiut să se oprească la timp. Spre deosebire de Picasso el refuză să tragă dintr'un fapt, dintr'o descoperire, consecinţele lor fatale. Un tablou de Matisse nu e niciodată o problemă pusă şi rezolvată. Nu e un capriciu tradus în cifre plastice. Nu e o suprafaţă acoperită cu culori. Un tablou de Matisse este o sursă destul de complexă de plăcere vizuală, o odihnă a simţurilor şi a spiritului.

Matisse lucrează cu o tehnică simplificată. Personagiile pe care le pictează sunt pasive şi imobile, dacă nu chiar neînsufleţite. Aceste personagii nu sunt nici idoli, nici simboluri, nici alegorii. Dar nu sunt situate nici în timpul, nici în spaţiul real. Şi totuşi aceste fiinţe irealiste şi fictive, trăesc şi transmit senzaţii de viaţă. Meritul lui Matisse este că a învins arta modernă pe propriul ei teren şi cu propriile ei arme. Numai un artist francez putea fi capabil de asemenea ispravă.

Arta lui Matisse e o artă despoiată de orice fard, de orice ingrediente şi podoabe inutile. O artă care spune adevărul.

Matisse ocupă un loc central între Picasso care priveşte mereu spre viitor şi sacrifică pentru ideea de progres valorile permanente şi invariabile şi Derain care încearcă să regăsească o tradiţie şi s'o pună de acord cu cerinţele moderne. Henri Matisse nu priveşte decât în prezent şi caută să vorbească limba vulgară a omului din secolul al XX-lea. Ajuns acum la vârsta de şaizeci de ani, Matisse, copilul risipitor al picturii moderne şi revoluţionare de altădată, a ajuns unul din maiştrii picturii franceze din toate timpurile. —*P.*

Orchestră fără dirijor

După părerea d-lui Albert Coates, care a condus numeroase concerte şi reprezentaţii în Rusia, nici o orchestră nu lucrează mai intens ca orchestra fără şef care există în ţara Sovietelor.

Repetiţiile sunt dirijate de maestrul Concertelor cu o minuţiozitate extremă — ceiace permite acestei orchestre să se lipsească de şef în ziua concertului.

„Este o muzică de cameră pe o scară foarte întinsă", — iată concluzia d-lui A. Coates.

A apărut N. 8
Premii: 30.000 lei lunar
REBUS
REVISTA JOCURILOR DISTRACTIVE
CEA MAI MARE REVISTĂ DE JOCURI DIN ŢARĂ
pe hârt e velină
PREŢUL 5 LEI

COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

BERTRAND RUSSELL

Noua generaţie în faţa iubirii

Atâta vreme cât puritatea sexuală a „femeilor cumsecade" va fi privită ca ceva foarte important în viaţă, instituţia căsătoriei va trebui să fie întregită cu altă instituţie pe care o putem foarte bine socoti ca o parte firească a căsătoriei — anume prostituţia. Istoricul Lecky socoate prostituatele, pe temeiul unor cercetări aprofundate, ca păzitoare ale căminului, a purităţii soţiei şi copilelor noastre. Expresia scriitorului, oricât ar părea de îndrăzneaţă, nu e lipsită de adevăr. Moraliştii se ridică împotriva lui Lecky, căci constatările lui sunt iritante şi mai cu seamă fără contra-argumente. Moralistul afirmă doar că n'ar mai exista prostituţia în ziua în care oamenii ar urma învăţăturile lui; ştie bine însă că oamenii nu-l ascultă, astfel că nu face să ne mai batem capul cu ce ar fi dacă ar fi altfel.

Necesitatea prostituţiei reiese din faptul că mulţi bărbaţi necăsătoriţi sau departe de soţiile lor, nu consimt să practice abstinenţa. Dar cum femeile din societatea burgheză nu pot fi cucerite uşor, s'au găsit alte femei care să împace această necesitate. Societatea se ruşinează de existenţa prostituţiei, fără a se putea lipsi de ea. Situaţia inferioară creată prostituatelor în societatea contemporană se datoreşte nu faptului că n'ar corespunde unei nevoi imperioase şi de o însemnătate remarcabilă, ci faptului că existenţa lor desvălue toată hipocrizia moralei oficiale.

Căci prostituţia n'a fost totdeauna atât de dispreţuită şi hulită ca azi. Originea ei e nobilă. In antichitate prostituata era preoteasa unei zeiţe şi ea îşi implinea doar o slujbă rituală, dându-se vizitatorilor templului. Era respectată, iar bărbaţii care se slujeau de ea o onorau. Părinţii bisericii s'au ridicat împotriva sistemului, cu mânie, în toate scrierile lor. Templele s'au închis şi prostituţia a devenit întreprindere comercială. In India tranziţia de la prostituţia religioasă la cea comercială nu s'a desăvârşit nici până azi. Caterina Mayo în cartea ei „Mama Indiei" atacă prostituţia religioasă şi cere desfiinţarea ei.

Cu excepţia Americii de Sud, prostituţia scade în toate ţările. Faptul se explică prin posibilităţile tot mai numeroase pe care le au azi fetele sărace de a-şi câştiga existenţa, dar şi prin împrejurarea că mult mai multe femei sunt gata să cedeze bărbaţilor, nu atât pentru bani cât din simpatie. Nu cred totuşi ca prostituţia să dispară cu totul. Să ne gândim bunăoară la marinarii care după o lungă singurătate pe mare, acostează în vre-un port. Unor astfel de oameni nu li se poate cere să aibă răbdare să cucerească prin iubire graţiile unei femei. Să ne gândim apoi la numărul nu mic al bărbaţilor care se simt nefericiţi în căsnicie sau care, din diferite pricini, nu se pot apropia de soţiile lor. Dorim totuşi ca prostituţia să fie restrânsă cât mai mult, din următoarele pricini: ameninţă sănătatea publică, păgubeşte femeii sufleteşte, păgubeşte bărbatului sufleteşte.

Nimeni nu va putea spune, oricât am recunoaşte necesitatea ei, că prostituţia e o formă socială îmbucurătoare. In afară de efectele ei demoralizatoare, prostituţia predispune femeia la pieire timpurie, ca munca în minele de plumb. Viaţa prostituatei e contrară instinctului, ca şi viaţa călugăriţei. De aceia prostituţia e o instituţie întristătoare, cel puţin în forma în care se practică în ţările creştine.

Cu totul altfel stau lucrurile în Japonia. Se pare că japonezii, după afirmaţia unor specialişti, sunt imuni la sifilis şi prostituţia e o carieră recunoscută şi respectată pe care fetele o practică uneori chiar după îndemnul părinţilor, de multeori pentru a-şi strânge o zestre. Viaţa prostituatelor japoneze e astfel mai puţin grea şi întunecoasă ca în ţările cu idei morale aspre.

Când relaţiile cu prostituatele devin obicei, influenţa asupra bărbatului e dăunătoare căci el ajunge la convingerea că nu e nevoe să câştige simpatia unei femei spre a dobândi graţiile ei şi va dispreţui orice femeie cu care va avea relaţii sexuale. Sunt bărbaţi incapabili să dorească măcar o apropiere sufletească între ei şi femeia la care râvnesc. De aceia prăpastia care desparte soţia de prostituată trebue să fie în mintea bărbatului cât mai adâncă.

E drept că mulţi bărbaţi, în deosebi cei de modă veche, se poartă cu soţiile cu respect exagerat păstrându-le fecioria sufletească şi împiedecându-le astfel să se bucure de viaţă. Acelaşi pericol se iveşte când soţul se poartă cu soţia la fel ca cu o prostituată. Uită că actul sexual trebue să aibă loc numai când îl doresc amândoi şi că trebue să-i premeargă jocul iubirii. El se arată vulgar şi brutal, ceiace zămisleşte în sufletul soţiei o îndărătnicie greu de stârpit.

Relaţiile dintre bărbat şi femeie trebue să fie condiţionate de dorinţa spontană a amândorora, neinfluenţată de nici un calcul comercial sau de altă natură, altfel îşi pierde orice valoare. Acest adevăr se referă în deosebi la căsătorie. Căsătoria e forma cea mai răspândită în care o femeie se desvoltă azi şi cu toate acestea, din pricina bărbaţilor nepricepuţi, numărul relaţiilor sexuale suportate de soţie fără plăcerea ei e mult mai mare decât al unei prostituate. Adevărata moralitate a vieţii sexuale, lăsând deoparte toate prejudecăţile, se întemeiază numai pe respectul reciproc al personalităţii fiecăruia din soţi. Acest principiu osândeşte prostituţia definitiv.

In studiile lui documentate asupra prostituţiei, Havelock Ellis aduce un argument în favoarea prostituţiei, pe care nu-l împărtăşesc. El vorbeşte de orgiile care aveau loc în ţările antice şi care satisfăceau instinctele anarhice, azi încătuşate. Ellis crede că prostituţia îşi are obârşia în acele orgii primitive şi slujeşte azi aceluiaşi scop ca altădată orgiile. Altfel instinctele multor bărbaţi ar lua în sânul civilizaţiei moderne forme inadmisibile. Acest argument nu se deosibeşte în fond de cel al lui Lecky. Instinctelor de care vorbeşte Havelock Ellis sunt supuse şi femeile cu viaţă sexuală liberă, nu numai bărbaţii şi când femeia va fi cu desăvârşire liberă, bărbaţii nu vor mai avea atâta greutate să-şi împace instinctele şi nu vor mai fi siliţi să trăiască în tovărăşia prostituatelor, care se dau numai pentru bani şi fără nici o plăcere.

Se poate observa acest fenomen, în aparenţă paradoxal, că pe măsură ce ideile vechei morale îşi pierd din valoare, prostituţia scade văzând cu ochii.

Tânărul care altădată era silit să recurgă la serviciile ocazionale ale prostituatelor poate avea azi relaţii cu o fată de rangul lui, relaţii liber consimţite de amândoi, pe temeiuri sufleteşti şi trupeşti la fel de sincere şi de hotărâtoare şi care se ridică uneori până la cea mai înaltă şi frumoasă pasiune. Din punctul de vedere al adevăratei moralităţi, e un progres remarcabil faţă de sistemul vechii morale.

Moraliştii se tângue mai mult de faptul că noua moralitate devine universală decât de practica ei, pe care ar dori-o clandestină.

In noua libertate a tinerei generaţii de azi, eu văd ceva îmbucurător căci se zămisleşte astfel o generaţie de bărbaţi lipsiţi de brutalitate şi de femei fără metehne melancolice. Toţi acei care se opun libertăţii noui ivite mai au un singur lucru de făcut: să recunoască pe faţă că sunt pentru menţinerea prostituţiei ca singurul ventil de siguranţă într'o atmosferă „morală" copleşitoare. — W.

CUGETĂRI

Fapta cea mai rea din lume: creaţiunea lumii.

Dumnezeu a creat lumea cu cuvîntul. — Doamne! de ce nu ţi-ai retras cuvântul ?

Cel dintâiu desamăgit a fost Dumnezeu: Adam i-a înşelat aşteptările.

Cea dintâi blasfemie la adresa Dumnezeirii a săvârşit-o Biblia, spunând că Dumnezeu a creiat pe om după chipul şi asemănarea lui.

Oamenii aşează pe Dumnezeu în ceruri, fiindcă nu pot să-l poarte în inimă.

Omul e un animal care ţine minte răul şi uită binele.

Cel mai nesuferit tiran e omul convins că are totdeauna dreptate.

Ca şi cum n'ar fi destule tiranii, omul a născocit şi tirania afecţiunilor.

Trebuie să cerem copiilor iertare, fiindcă le-am dat naştere.

Sinceritatea se dă, nu se cerşeşte.

La cincizeci de ani, omul simte o boare care-i aduce un miros de cimitir.

Spre bătrâneţe omul devine singuratec. Se antrenează pentru moarte.

A murit X, un monstru de răutate. Doamne, ţine-l la dreapta Ta şi aibi-l în pază; Te vei îndura astfel de ceilalţi morţi.

Sfârşitul tuturor iluziilor e începutul înţelepciunii.

Toţi oamenii sunt capabili de un gând bun; prea puţini de mai multe.

Incăpăţânarea e miopia minţii.

Renunţă cât vrei! nu abdica niciodată!

Când unuia i se urcă muştarul la nas, nu-l pune să-şi şteargă muştarul, ci taie-i nasul.

Societatea omenească e atât de vitreg alcătuită, că cei năpăstuiţi au dreptul să spună: Mai bine să fie rău de toţi decât să fie bine numai de câţiva.

Un om pe care nu-l străbate fiorul muzicei, e mai puţin decât animalul care nu cuvântă.

Intr'o singură împrejurare s'a dovedit şi femeia ascultătoare: Când s'a lăsat convinsă de Diavol să guste din fructul oprit.

FATA DIN ZLATAUST

Corpul didactic în vibraţie

de IONEL TEODOREANU

Domnişoara Margareta Enăşoiu, profesoara de franceză, semăna cu acele căţeluşe minuscule, care scot capul dintr'un manşon aşezat pe genunchii unei babe, şi latră şi latră, nepotolite, stridente, focoase, trepidante, încarnând drăgălăşia copilăriei şi ciripitul păsărelelor pentru babele surde care nu pot suferi copiii fiindcă-s obraznici, şi păsările cerului fiindcă fac necurăţenii.

Părinţii o numeau „Bombonica", adică dulce şi mică, ceiace o cam agasa decând era dulce şi mică profesoară titulară.

In cancelarie se spunea despre ea că-i mignonă — mignona Margareta — dar că-i argint viu. Intr'adevăr, trupeşte era vibratilă. Pâlpâia, făcută din tremur de flăcări ca zborul libelulelor. Capul îi umbla în toate părţile; mânile ori gesticulau cu febrilitate, ori depănau, ori coseau, ori corectau teze c'un vârf de creionaş ascuţit şi ţânţăreşte neastâmpărat, ori porneau spre gură să îndestuleze pasiunea rozătoare a dinţilor ei de şoarec, dar se opreau la timp, fiindcă Bombonica vroia să se lecuiască de năravul din şcoală, pe care-l prigonea necruţătoare la eleve, de când era profesoară.

Totul în ea era mărunt şi pripit: trupul, dinţii, mânile, limba roşie şi ascuţită de pisică la farfuria cu lapte, bucletele blonde ale părului zvăpăiat, ochii miniatural albaştri şi tăliuţa ei cu şolduri de piccolo, cu toate că mânca solid.

Alături de ceilalţi oameni — mari pe lângă ea — avea viteza mărunţică, sacadată şi nervoasă a secundarelor, faţă de cea potolită a minutarelor, pe cadranul unui ceasornic.

In societate şi în cancelarie cultiva surâsul cu gropiţe şi dinţişori albi, al ingenuităţii.

In clasă însă, era mereu încruntată, ceiace-i dădea un aer de comică precocitate printre elevele mai 'nalte şi mai femei decât profesoara lor. Deasemeni, în clas se răstea mereu, emiţând vorbe groase cu buzele ei de bibelou.

— Stai jos, tâmpito.

Sau:

— Cine ţi-a spus idioţia asta?

Sau:

— Nu „lio". Parcă rage o vacă: liooo, liooo...

Purta tocuri extravagant înalte, cu veleităţi de piedestal, şi niciodată nu se dădea jos de pe catedră unde şedea în picioare, cambrată, severă, în profunda tensiune a înălţării, punând în catalog fetelor mari note mici caşi ea. Numai când dădea teze se plimba prin clas, printre fetele aplecate pe caete.

Autor preferat: José Maria de Heredia.

De ce?

— Fiindcă scrie poezii mici, şi e poet mare, — spuneau fetele.

* * *

„Chestia" cu Enăchescu — deşi propriu zis era cu Sănătescu — începuse în timpul unei lecţii despre poeţii parnasieni. Profesoara observase de pe catedră că Sănătescu nu-i la loc. Fără să-şi întrerupă explicaţia, verificase elevele cu ochii ei iuţi şi mărunţi, luând băncile dearândul. Şi o descoperise pe Sănătescu în fund, între Enăchescu şi Baciu, cu faţa plecată subt bancă, absentă dela lecţie.

Continuând să vorbească, se coborîse de pe catedră, făcuse semne enervate fetelor să-şi aplece spinările — idioatele pricepeau greu —, şi ţintind cu ochii banca din fund, strigase ascuţit:

— Sănătescu, Enăchescu şi Baciu, mâinile sus, nici-o mişcare.

Fetele cam bufniseră auzind formula clasică a banditilor de drumul mare în gura viespii mâniate.

— Tot la franceză citeam, domnişoară, — recunoscuse eleva Sănătescu, întinzând cartea de subt pupitru, cu o mişcare trufaşă, rece, având aerul că acordă o audienţă profesoarei.

— Şi e Sănătescu, — comentaseră băncile din faţă, apreciind curajul elevei prinsă în flagrant delict de adulter didactic.

Sănătescu avea darul să intimideze pe multe profesoare, dar mai ales pe mignona Margareta. De astă dată însă, deşi intimidată în fond de atitudinea sigură şi dominatoare a elevei, Margareta îşi simţea superioritatea.

— Ce-i asta, Sănătescu?

— O carte, domnişoară. Mi-a împrumutat-o Enăchescu.

Enăchescu, învinuită pe nedrept şi prin surprindere, nici nu tresărise, nici nu protestase. O simplă ridicare de umeri, plictisită şi poate desgustată.

Cartea era „Les Aventures du Roi Pausole" de Pierre Louys, din fericire într'o ediţie neilustrată, cu aparenţă impunătoare.

— O confisc. Asta-i pedeapsa. Să nu te mai prind, Sănătescu, citind cărţi străine în timpul orei.

— Carte franceză, domnişoară, păcat *să i-o* luaţi. Autor celebru, aproape clasic...

— Bine-bine, îl cunosc eu mai bine decât voi pe... pe.. asta...

Cartea era învelită. O deschise uşor, aşa cum filezi cărţile de joc.

Sănătescu o privea cum s'ar uita un uliu la o pupăză.

— ...Pe Pausole, dar lecturile extra-şcolare, acasă. N'o să mă opun tocmai eu la lecturi franceze, dar nu la şcoală. La şcoală, carte.

— N'o confiscaţi, domnişoară, tot carte-i, — vorbi Sănătescu parcă poruncindu-i, dar cu aerul ei somnoros şi indiferent.

— Sănătescu, nu insista. Eu nu mă joc de-a şcoala!

Luase cartea, punând-o în geanta ei de marochin cu iniţiale mari „de plapumă de zestre", spuneau fetele.

In recreaţie, Sănătescu iar venise lângă Enăchescu.

Aşteptase, aşteptase, aşteptase.

— Nu mă întrebi de ce-am spus că tu mi-ai împrumutat cartea?

— Nu.

— Nu eşti curioasă? Nu vrei o explicaţie? Nu vrei să ştii titlul cărţii? Conţinutul? Spune ceva. Intreabă ceva.

— Nu. Vreau să-mi dai pace.

O privise drept în ochi, fără să fie intimidată de marele şi indiscutabilul prestigiu al lui Sănătescu.

— Cred că asta nu-i întâia ta minciună.

Verzi, ochii lui Sănătescu se înegriră.

— Şi tu nu minţi?

Nici-un răspuns.

— Domnişoara Hamlet!

Nici-o replică.

După recreaţie, Sănătescu venise deafară cu ochii cam roşi.

* * *

In seara aceleiaşi zile, profesoara de franceză răsfoise, culcată în patul ei virginal, pe autorul „aproape clasic". Deşi avea un somn de elevă internă, nu adormise. Dimpotrivă, picantele aventuri ale adolescenţilor şi-ale adolescentelor din nudista ţară a Craiului Pausole, îi dăduseră o pasionată insomnie. O noapte întreagă îşi ronţăise unghiile, reconvertită la vechile năravuri, uitând de Sănătescu, de Enăchescu, de şcoală, de clasicism, — simţindu-şi trupul gol în carte şi în pat, având din când în când, hohotele acele de râs ascuţit ale profesoarelor tinere şi nemăritate.

Dar spre dimineaţă, după ce isprăvise înotul în marea de nuduri tinere a cărţii lui Louys, şi după ce-şi reluase, c'un oftat, sufletul didactic, se îngrozise: astfel de cărţi împrumuta *eleva* Enăchescu *elevei* Sănătescu! Astfel de cărţi citea eleva Sănătescu în ora de franceză?

Hotărât, cartea era mai mult decât licenţioasă; curat pornografică.

Ce să facă? S'o denunţe pe Sănătescu, Dirigintei? S'ar fi făcut de râs în clas unde avusese imprudenţa să afirme că-l cunoaşte pe Louys mai bine decât elevele: vai, ce enormitate! Ce idioată fusese!

Nereacţionând, risca să pară indulgentă elevelor vinovate: două numai, Enăchescu şi Sănătescu.

Reacţinând, se compromitea în faţa clasei.

Se hotărâse să lase baltă lucrurile, dar să privească, la prima lecţie, stăruitor şi sever, cu dinadinsul, pe elevele vinovate. adică: „Lasă, lasă! V'am ertat eu fiindcă-s bună. Dar vă ştiu cine sunteţi!"

Aşa făcuse. Pe deasupra, comandase direct dela Paris — nu cuteza să se compromită la librăriile locale — toată opera autorului aventurilor Craiului Pausole.

* * *

Curând după această întâmplare, apăruse un anunţ matrimonial în ziarul „Universul", cu următorul cuprins:

„Jună profesoară, mignonă, cultă, fină, drăgălaşă, inimă sensibilă, picior cambrat, doreşte căsătorie f. f. f. urgent, cu domn mignon, care să aibă 1.55 m. (un metru cincizeci şi cinci) înălţime cu tocuri cu tot, şi să ştie pe de rost sonetele lui Heredia.

Răspuns însoţit fotografie şi certificare metrică a se adresa „Poste Restante" Iaşi, pentru „Alunica impacientă".

Toţi profesorii şi toate profesoarele citeau „Universul".

In cancelarie, confruntată cu farsa, Margareta arborase gropiţele şi dinţişorii râsului de ingenuă. Dar pe drum, făcuse bucăţi o batistă cu broderii de mână, ş'acasă, la masa părintească, în faţa farfuriei cu supă de găină, izbucnise în plâns: un paraxân, o criză de nervi.

Inaintea supei, luase o lingură cu apă de flori.

Sănătescu? sau Enăchescu?

Enăchescu? sau Sănătescu?

O insomnie oţetită, cu zvâcnire de furuncule pe inimă a celor două nume maligne.

Sănătescu era cea dintâi din clasa opta, fruntaşa şi gloria şcolii. O elevă excepţională. Pe deasupra era personificarea gravităţii, a seriozităţii premature. Ş'apoi Balaşa Sănătescu, mama ei, gogemite cucoană; ş'apoi Sănătescu tatăl, un om superior...

Enăchescu?... In jurul ei, vid. Elevă de nota şapte la franceză, nici premiantă, nici corigentă; tată-său un beţiv şi-un cartofor, avocat dubios...

Sigur, Enăchescu era „perfida de la Universul". A ei era cartea confiscată şi subliniată pe-alocurea cu unghia: Asta însemna lectură noaptea, în pat, pe-ascuns, când te fereşti de părinţi: şi Margareta avea experienţa acestor lecturi palpitant clandestine.

Şi după ce căpătase certitudinea — empiric, ar fi spus Dedeesbe — năvăliseră şi argumentele, între care, hotărîtor, ipocrizia lui Enăchescu, fiindcă decâteori, după confiscarea cărţii, o privise dinadins, stăruitor, sever, cu semne de întrebare, de mirare şi puncte puncte în ochi — punctuaţia privirilor „cu înţeles" — Enăchescu se uitase calm, în dreapta şi în stânga, caşicum ar fi căutat să descopere pe eleva „vizată".

Auzi, inocenta!

Dealtfel, în curând, avea să capete şi confirmarea — măgulitoare pentru perspicacitatea ei — a certitudinii că vinovata-i Enăchescu.

* * *

După cum se vede, aceste fapte premergătoare scandalului, angajează numai trei instrumente ale orhestrei didactice: pe Dedeesbe, Diriginta clasei a opta, voliţionala tobă — mare c'un furuncul; pe Popanacă, misticul contrabas cu nări păgâne; şi pe Margareta, mignona piculină sensitivă.

Mai rămâne de examinat acordul întregei orchestre, considerată în totalitatea ei, precum şi raportul dintre orchestră şi dirijorul ei: directoarea şcolii.

* * *

Nimeni, dar absolut nimeni, dela cea mai timidă suplinitoare până la portar, şi dela şefa pedagogă până la cea mai repetentă elevă, nu se „temea" de Bunicuţa, doamna Eufrosina Damian, directoarea şcolii. Respect da, teamă nu. Din „mata, drăguţă" nu scotea nici pe eleve, nici pe profesoare, şi nici chiar pe mamele elevelor, cele mai multe dintre ele, foaste eleve de-ale ei pe vremea când ţinea ea singură „pensionul de domnişoare" care-o sărăcise.

Fată de boeri moldoveni — din autenticul neam al Cantemireştilor, — dela şaptesprezece ani intrase în profesorat, fiindcă-i erau dragi copiii. Subţirică, potolită în mişcări, cu obraji rumeni ca pozele din cărţile copilăreşti, cu ochi în albastrul cărora ar fi putut să zboare fluturi de Mai, — încă de pe-atunci era un amestec de bătrânesc şi tineresc, de patriarhal şi proaspăt: bunică fragedă, înainte de-a fi logodnică.

Fetele de-atunci erau îndrăgostite de ea. Vechea Moldovă o dăruise şcolii, tocmai în clipa când şcoala nu mai dăruia nimic vechii Moldove.

*) Vezi „Adeverul Literar" No. 561.

(Continuare în pag. IV-a)

Imbătrânise zâmbind fetelor, vieţii, lui Dumnezeu şi durerilor: bărbatul mort în deraerea de la Ciurea, apoi copilul...

Acum, faţa ei de băbuţă era tot rumenă, dar creaţă ca un măr domnesc copt de copii iarna pe plită; acelaşi zâmbet adus de pe creanga vârstei de şaptesprezece ani până la cincizeci şi nouă, ş'acelaşi parfum de vară, de livadă şi vacanţă mare, al bunătăţii depline.

Avea mâni atât de mici şi delicate, cu mişcări atât de fine şi atente, că păreau că umblă numai cu aripi de fluturi de noapte.

De la războı purta numai rochii de culoare închisă, cu guler de danteluţă neagră, încheiat pe gât, pe pieptul căreia atârna un lanţ de aur cu mărgăritare stinse. Toţi credeau că de lanţ sunt prinse brelocuri de moda veche. Capătul lanţului era întotdeauna ascuns în bluză. Acolo, odihneau pe pieptul Bunicuţei, amintirile rămase de la singurul ei copil: o cruciuliţă de soldat dus la războiu şi un medalion c'o buclă castanie şi un portret de militar cu aceiaşi obraji ş'acelaşi zâmbet — dar numai de douăzeci de ani — mort în războiu.

Bunicuţa îi purta crucea: acesta era brelocul ei.

Fiindcă nimeni nu se temea de ea, toţi socoteau c'o iubesc.

De fapt, nimeni n'o ura, dar în simpatia personală, pe care-o inspira extra şcolar, începea s'apară şi un dispreţ pedagogic, şi o invidie socială, an cu an.

— E moale, — spunea profesoara de gimnastică, după ce Bunicuţa dezarmase mânia ei care cerea trăsnete directoarei fiindcă elevele se arătau recalcitrante la pasul de defilare cercetăşesc.

— Da — da, recunosc, cinstită, distinsă, cultivată, agreabilă, dar şcoala nu-i un salon, — comenta obiectiv doamna Zina Popescu, matematiciana cu fălci de buldog.

— „Pumn", dragă, pumn, înţelegi. Hindenburg a avut pumn; Mussolini are pumn; directoara noastră n'are, — spunea Dedeesbe bătând cu pumnul dominaţiunii în masa cancelariei.

— I-l dă ea, — şoptise mignona Margareta la urechea doamnei Popescu, făcând aluzie la dorinţa lui Dedeesbe de-a ocupa apartamentul directoarei, ceiace i-ar fi permis să-şi închirieze casa în construcţie şi să-şi plătească, fără bătae de cap, ratele de la credit.

Casă, luminat, încălzit, servitori, trăsură bez altele; nu-i suspecta nimeni cinstea, dar oricum, sunt cunoscute avantagiile directorilor.

La zece dimineaţa, Bunicuţa pregătea în fiecare zi o surpriză pentru colegele şi colegii ei: ceai cu cozonac proaspăt sau cu franzeluţe cu chimion, făcute în casă, sau cu plăcinţele, sau cu turtă dulce; struguri, toamna, sau prune cu nuci; vara, sirop cu apă de la pivniţă, sau dulceaţă de trandafiri. N'avea copii. Era deci Bunicuţa tuturor.

— Are de unde! Cred că-i dă mâna! Tot directoară să fii...

De fapt, nu mai era directoară, ci pur şi simplu, Bunicuţa.

* * *

După vacanţa de Crăciun se întâmplase o dramă care îndreptase atenţia — şi poate mai mult decât atenţia — opiniei publice, asupra şcolii de fete.

Silvia Melinescu, tânăra profesoară de geografie, ieşită întâia la examenul de capacitate, se otrăvise cu sublimat, lăsând o scrisoare laconică directoarei, în care spunea că se sinucide fiindcă-i degradată sufleteşte şi *trupeşte*. După o săptămână de chinuri la spital, murise.

Natural, parchetul tribunalului luase act despre singura scrisoare lăsată de sinucigaşă, deschizând o anchetă menită să lămurească mai ales sensul vorbelor „şi trupeşte".

Ziarele ţinuseră la curent opinia publică, zi de zi, despre mersul şi descoperirile anchetei judiciare. Fuseseră audiaţi ca informatori, vecinii, colegii didactici, prietenele şi chiar elevele: fiindcă unul dintre cei doi „prieteni" ai sinucigaşei, stătea pe o stradă unde locuiau mai multe eleve.

Ziariştii căzuseră pe un subiect „gras". Anchetele asupra cazului — judiciare şi extrajudiciare— foarte în nota timpului biografiilor picante, pasionau ca o biografie romanţată. Tirajul ziarelor creştea în ritmul apetitului mereu sporit, al clientelei şcolare.

Internele din toate clasele, erau ţinute la curent de externe, asupra „fazelor romanului".

Ieşiseră la iveală lucruri triste şi urîte. Sinucigaşa, logodită în taină cu un student sărac şi tuberculos, era şi „prietena" unui fel de crai de mahala, funcţionar la Cadastru, mascul incult şi vulgar, cu musteaţă 'n pinten şi ifose de subprefect.

Studentul logodnic nu descoperise adulterul decât după sinucidere. Elevele, studentele şi profesoarele îl compătimeau, convinse că ziarele vor publica în curând şi vestea sinuciderii lui.

Şi în cancelarie, şi prin dormitoare, cel de la primărie era „bestia", celălalt, „bietul băiat". Se pare că bestia declarase unui reporter care-l „descususe", că lui îi era lehamite de „fată", că era „cam într'o ureche", „isterică sadea", şi că nu el „se legase de ea", ci „fata-i sărise în cap"; că el în privinţa femeilor, slavă Domnului, nu ducea lipsă, etc...

„Bestie" „Rasputin".

Profesoarele erau sigure că o hipnotizase pe biata fată. Argument veşnicele ei migrene.

Dar iată că scormonirea ziariştilor şi a Parchetului aţâţat de presă, dăduse la iveală şi alte amănunte. Sinucigaşa nu era numai logodnica studentului, ci şi metresa lui. C'un an înainte, avortase în Ţicău, la o moaşă cu pensiune, fiindcă studentul — care avea mari succese la femei, cu toată tuberculoza—nu vroia să se încurce c'o fată fără zestre.

Şi era *domnişoară*, şi *profesoară* pe deasupra.

„E ceva putred în Danemarca": acesta era titlul oarecum enigmatic al unui articol de fond, iscălit: „un glas din mulţime". Articolul denunţa „putregaiul de după războiu". Autorul anonim încheia strigând cu litere groase, ca de titlu: „Părinţi, păziţi-vă copiii; şcoala nu mai veghează".

Care era „Danemarca"? Societatea în genere? Corpul didactic al ţării? Sau corpul didactic unde fusese profesoara sinucigaşă?

— Aluzie directă la *noi*.

— La noi? La directoară.

— Insfârşit, suntem vizaţi.

— Cei care se *simt* vizaţi, *sunt*, — afirmase peremtoriu Dedeesbe. Precis. Asta-i ca şi aceia: „Să iasă prostul". Şi prostul a eşit, protestând că de ce-i insultat.

Nemai având fapte inedite pentru ticluirea informaţiilor asupra cazului, ziarele exploatau încă subiectul gras, glosând asupra imoralităţii epocii, atacând relaxarea disciplinei morale în şcoli şi universităţi, conjecturând asupra cauzelor, combătând sportul şi cinematograful, şi proorocind în concluzii, sabatul victorios al anarhiei morale.

Inmormântarea sinucigaşei pusese o problemă grea colegilor ei. Puteau să urmeze carul funebru?

— Mă rog, primo: Dacă trăia, *după cele întâmplate*, ar mai fi rămas în Invăţământ? luase cuvântul Dedeesbe.

— Ar fi fost destituită imediat, — răspunsese sumbru Popanacă.

— Precis. Secundo: vrasăzică nu mai era colega noastră. Murind, a scăpat de sancţiunea legală, dar această sancţiune inoperantă pentru ea, e operantă pentru noi. Legătura colegială. Cu obligaţiile ei, a încetat nu prin moartea ei, ci prin faptele care-au determinat-o. Este?

— Este, — aprobase părintele cu glasul, iar unele profesoare cu obedienţa privirii şi pasivitatea tăcerii.

— Precis. Tertio: Ducându-ne după sicriul ei, ce înseamnă? Că însoţim creştineşte rămăşiţele unui fost coleg? Nu. Inseamnă, onoraţi colegi, că noi n'am înţeles să luăm act despre faptele defunctei, sau dacă am luat, am absolvit-o, călcând legea morală; înseamnă că ne socotim mai departe colegii ei, că ne solidarizăm cu ea, că o socotim vrednică de supremul nostru omagiu. Căci, doamnelor şi domnilor, a însoţi un sicriu, nu e un act de milă, ci un act de omagiu. Şi a omagia atunci când cel mult poţi compătimi, înseamnă să dai dovada unei degradante laşităţi. Eu am curajul opiniunii mele. Nu mă duc, dar nici nu împiedec pe cele care au curajul părerii lor, să se ducă; le avertizez numai...

— Se şi crede directoare, — şoptise mignona Margareta la urechea unei profesoare, strecurându-i odată cu vorbele şi râsul ei maliţios şi drăgălaş ipocrit.

Urmase o tăcere raţională şi sentimentală.

— Şi zi, să nu ne ducem niciuna? Săraca Silvica! lăcrimase glasul subţirel al sentimentalei şi matăhăloasei profesoare de menaj.

— Drăguţă, intervenise Bunicuţa, adresându-se lui Dedeesbe; — s'a pedepsit singură. Dacă n'om ierta-o noi, cine s'o mai erte? Spune şi mata?

Numai Bunicuţa întovărăşise sicriul pe jos până la cimitir.

Ziarele înregistraseră laconic şi sibilic: „Din partea colegilor n'a fost decât directoarea şcolii", — fără să-i pomenească numele, lăsând numai noţiunea de directoară a unui liceu de fete, să meargă la înmormântarea unei astfel de profesoare. Aruncase Dedeesbe un cuvânt reporterului, la Primărie.

Dar se mai întâmplase ceva. Intre puţinele coroane ale dricului, figura una de „flori naturale" — deşi era iarnă şi criză, — pe-a cărei panglică albă vorbea următoarea inscripţie: „Amintire duioasă, bunei noastre profesoare. Un grup de eleve".

Tot Dedeesbe atacase, aducând faptul *oficial* la cunoştinţa directoarei, în cancelaria plină. Ceruse anchetă, identificarea grupului de fete şi pedepsirea exemplară.

— Altfel, mâne-poimâne vedem pe fete urmând pilda „bunei lor profesoare", pildă care duce ori la cimitir, ori la anumite case cu anumite felinare.

Bunicuţa refuzase cu toată energia zâmbetului ei.

— Fetele, drăguţa mea, caşi babele, îs mai puţin luminate la minte, aşa că mila lor nu poate să fie o faptă rea, pentru care să le pedepsim. Nici să le lăudăm, nici să le pedepsim. Să ne facem că nu ştim nimic. Dealtfel, drăguţă, nici-un profesor n'a fost la înmormântare, aşa că nici-unul n'are de unde să ştie ce-a fost şi cum a fost. Eu, am uitat. Uitaţi şi dumneavoastră. Aşa drăguţă, aşa...

* * *

De la sinuciderea de după Crăciun, până la scandalul din primăvară, nu se mai întâmplase nimic, propriu zis, adică nimic sancţionabil, sau mai exact, nimic sancţionat.

Dealtfel, cu Bunicuţa...

In schimb, mişunau tot felul de fapte mărunte care iritau conştiinţa răspunderii pedagogice a corpului didactic.

Şefa pedagogă, Vipera-cu-Fâs — Viperă, fiindcă era; cu fâs, fiindcă avea ticul de-a aspira mereu cu nasul un tabac iluzoriu, — descoperise în pupitrul unei fete dintr'a şasea, fotografia unui bărbat gol, cu trup cam de zeu, încins cu burueni şi 'ncununat cu frunze.

— Uitaţi-vă, doamnă directoară, pardon, ce ţine în pupitru Manoliu dintr'a şasea.

— Aha! Aha! Da — da, drăguţă. Aista-i un dansator rus, Nijinski... Spune-i fetiţei să şi-l iee acasă. Ce vrei, drăguţă, s'a schimbat vremea. Inainte, fetele aveau fotografii de poeţi, acuma au de dansatori. Da să ştii mata, drăguţă, că Nijinski nu-i un om de rând. Vezi mata, îi frumos ca o statue grecească. Parcă nici nu-i gol...

— Poftim, asta mai lipseşte, fotografii de bărbaţi goi, — exclamase Dedeesbe când Vipera — care-i făcea curte, văzând în ea pe viitoarea directoară — îi raportase descoperirea *ei* şi reacţia directoarei. Se ramoleşte baba! Precis! diagnosticase Dedeesbe în faţa Viperei.

Apoi un roş de buze, uitat într'o bancă dintr'a cincea, învelit într'o foae ruptă dintr'o carte de algebră; apoi ciorapii de mătasă a lui Haralamb, cea cu pulpe de cocotă, denunţaţi de Popanacă la ieşirea din clas: Asta se 'ntâmplase după chestia cu Enăchescu, de-atunci persecuta clasa opta; apoi ancheta fără rezultat cu eleva care se săruta la cinematograf în timpul unui film cu Greta Garbo; apoi soutien-gôrge-ul cu vârfuri roşii în relief, menit să dea o impudică impresie de sâni afrodisiaci, descoperit, după întoarcerea de la o reprezentaţie de binefacere, subt perna unei interne dintr'a şasea, care se jurase că i-l pusese acolo o duşmancă, demonstrând, prin exhibarea sânilor copţi, că ea n'are nevoe de-aşa ceva; apoi scrisoarea primită de Bărbulescu şi descoperită de Viperă, graţie parfumului care diferenţia scrisoarea violetă de restul corespondenţei şcolare. Scrisoare de amor scrisă pe franţuzeşte şi iscălită: „Le jeune homme qui ressemble à Rudolph Valentino".

Ionel Teodoreanu

Chemată la cancelarie, Bărbulescu citise scrisoarea de la început până la sfârşit, în faţa directoarei, a lui Dedeesbe şi a profesoarei de franceză. O isprăvise bufnind de râs, cu nări juvenile.

— Vai, doamnă directoară, asta-i scrisoare de amor! Nici nu ştie ortografia, uitaţi-vă, domnişoară Enăşoiu, scrie „aime" cu doi „m", şi vrea să seducă pe franţuzeşte! Asta-i scrisoare de repetent, doamnă directoare, sau... farsa unei colege.

— Bine, fetiţo, du-te, am vrut numai să ştiu. Mulţumesc.

— Dumneata ai fi în stare să-i dai şi un premiu, Bunicuţo, — o interpelase acrişor Dedeesbe, după plecarea elevei.

— Premiu nu, drăguţă, dar nici pedeapsă. O fată care vede dintr'odată greşelile de ortografie într'o scrisoare de dragoste, fii mata încredinţată că-i foarte copilă, sau babă ca mine. Aşa, drăguţă, aşa...

Vorbele lui Dedeesbe, „se ramoleşte baba" începuseră să circule prin cancelarie, în şoaptă, clandestin, ca moliile în blănurile uitate afară.

Decâteori o elevă nu era pedepsită, din pricina intervenţiei Bunicuţei, chiar dacă pedeapsa ar fi fost nedreaptă, elevele aveau sentimentul exprimat în imponderabile gesturi şi atitudini, al unei biruinţi asupra profesorilor.

Aşa că Bunicuţa, devenind treptat un fel de aliată a elevelor în cancelarie, profesoarele îşi solidarizau surd toate nemulţumirile din clas împotriva Bunicuţei, reprezentanta taberei adverse: a elevelor. Şi aşteptau prilejul unei revanşe, adică al unei pedepse grave, dată cu unanimitate de consiliul profesoral, peste voinţa elevei cu păr alb şi zbârcituri zâmbitoare, „fosilizată în fruntea instituţiei".

* * *

După cum se vede, orchestra profesorală mârîia.

Bunătatea Bunicuţei semăna vânt ca să culeagă furtună.

IONEL TEODOREANU

J. F. LOUIS MERLET

„Chouga-baby"

Mă dusesem la biroul poliţiei din portul Demerara, în Guyana engleză, să-mi vizez nişte acte. Secretarul îmi cerceta pe îndelete hârtiile, când, urmat de un poliţist bine hrănit, intră un individ jigărit, ras, îmbrăcat ca vai de el. Purta pe după gât un coşuleţ cu acadele roşii şi verzi, cărora li se zice pe-acolo „Sugar-babies" (adică zahăr pentru copii) şi pe care fabricanţii mărunţi, colindând străzile, le strigă mai simplu, cu glas tărăgănat şi răguşit: *chouga-baby...*

Am asistat la interogatoriul nenorocitului, care deschidea ochii speriaţi, ca o sălbătăciune hăituită.

Inspectorul poliţiei, un alb bine dispus şi voinic, vorbi cel dintâi într'o franceză stricată:

— Eşti demult în colonie?

— Nu, domnule, sunt în Georgetown de opt zile.

Apoi inspectorul vorbi în englezeşte:

— Vii din Maroni?

Şi, spre mirarea mea, delicventul răspunse corect în aceiaşi limbă, cu durere în glas, dar mândru:

— Da, domnule. Am fost ocnaş.

— Am înţeles eu asta, — se şi vede. Ş'acum, unde te duci?

— In Venezuela şi în Statele-Unite. O să găsesc de lucru.

— Ce meserie ai?

— Mecanic.

— Cât ai stat în Maroni?

— Cinci ani.

— Pentru ce vină?

— Omor... Dramă pasională. O întâmplare în care am fost victima unor mizerabili...

— Da, da, ştiu... cunoaştem noi povestea... Eşti o victimă... Ia asta şi noroc!

Inspectorul întinsese nenorocitului cinci şilingi şi adăogă:

— Iţi las paisprezece zile ca să dispari din colonie.

Am plecat cel dintâi din biroul poliţiei. După câteva clipe, ieşea şi negustorul de acadele. Il aşteptam.

— Sunteţi francez? m'a întrebat el.

— Da.

El se uită la obrazul meu spân.

— Mi se pare că şi d-ta vii *de-acolo?...*

Mă lua, vădit, drept un pensionar scăpat din închisoarea de la Maroni. Am răspuns, cu înconjur:

— Cunosc Guyana... Am fost pe vremuri în cercetarea terenurilor aurifere în Mana-de-sus...

— Am înţeles! zise omul făcând cu ochiul. Dar tu ai nimerit-o...

Felul acesta de a mă tutui îmi dovedea îndeajuns că eram luat drept un ocnaş care şi-a călcat osânda.

— Haidem la Chinez. O să ne înţelegem mai bine în faţa unui păhăruţ. La ora asta nu-i nimeni acolo.

„Chinezul" era instalat într'o casă murdară, în josul cartierelor portului, pe Demerara, şi vindea un whisky groaznic în pahare ştirbe. Clientela era compusă din chineji, din hinduşi bătrâni, din hoţi internaţionali, olandeji, chilieni, antilezi, scăpaţi de prin închisorile din Dominique sau din Fort-de-France, — din toată drojdia lamentabilă a porturilor americane. Un negru bătrân cânta încetişor din armonică şi asculta, cu capul aplecat, valsul la modă care va fermeca desară părechile de dansatori... căci se dansează, sara, în odaia din spatele prăvăliei.

Ne-am aşezat în faţa unei lăzi vechi care ne servea de masă. Tovarăşul meu neaşteptat comandă încă un whisky şi îndată începu vorba:

— Ei, tu ai nimerit-o... Şi ce meserie 'nvârţi acum?

— Cu minele de aur...

— Asta era bună, pe vremuri. Azi sunt prea mulţi de cei care umblă cu şiretlicuri. Tu eşti patron aici?

— Nu, călătoresc pe sama unor negustori din Florida şi din Londra.

— Şi nu-mi găseşti şi mie vre-un loc?... Eu nu pot să rămân aici. Bani n'am, şi trebuie să ies cumva din încurcătură, că de nu, mă trimit autorităţile îndărăt *acolo...*

— Loc n'am pentru tine, dar ţi-ar fi uşor să-ţi găseşti de lucru la Maruana, pe Orenoc, unde sunt instalate şantiere. Călătoria până acolo costă cam zece franci. Cu cinci franci ai cumpăra tăcerea controlorului, — un negru. Şi la Maruana ai ieşi din încurcătură. Ştiu că ţi-ai găsi acolo şi tovarăşi.

— Spui drept?

— Drept. Uite, îţi dau o liră sterlină, — dar să nu mai stai mult pe-aici.

Omul mă privea mirat şi bănuitor. Zise, rar:

— Iţi mulţumesc, eşti un adevărat tovarăş... M'ai salvat. Cine ştie, poate c'o să ne mai vedem vreodată... Fără tine, aş fi fost nevoit să-mi mănânc acadelele....

S'a apropiat de mine, din nevoia de a se spovedi. Duhnea cumplit a spirt. Vorbea acum repede, cu glas scăzut:

— Ei, prin ce-am trecut!... Nu eram eu tâmpit să putrezesc în ocnă... Şi pe urmă, nici nu era pe drept! Ş'atunci, am organizat evadarea cu alţi şase tovarăşi. Am şters-o pe Saint-Laurent în jos într'o pirogă mare, furată de la nişte indieni pe care-i svârlisem la rechini. Făcusem provizie de biscuiţi, aveam cincizeci de litri de apă dulce, patru chilograme de slănină sărată, câteva zdrenţe de schimb. Şi ne-am strecurat frumuşel, pe o sară fără lună. Ne fabricasem şi o pânză de corabie. Folosindu-ne de reflux, am trecut dincolo de Hattes, la confluenţa cu Maroni. Ziua următoare am stat ascunşi pe subt manglieri, lângă capul Galibi. Pe înoptate, curentul ne-a împins către nord. De acolo, drept înainte, trebuia să ajungem la coasta Guyanei engleze. Dar ce chin! Tovarăşii crăpau de rău de mare. Dormeau, prăpădiţi de oboseală, cu trupul paralizat de douăzeci şi patru de ceasuri de călătorie în condiţiile pe care ţi le închipui...

„Ne-am apropiat de coastă. Un chinez ne-a vândut peşte. După ce am mâncat ceva mai hrănitor, am fost în stare să debarcăm. Am vândut pescarului piroga cu zece franci şi mi-am oprit mie banii.

„Doi tovarăşi, nebuni de bucurie, se tăvăleau pe nisip. Totuşi, trebuia să ne păzim de poliţie. Atunci le-am propus să mergem la vre-o crâşmă pe care-om găsi-o 'n drum şi să ne luăm rămas bun la un păhărel, — cel din urmă.

„Aşa am şi făcut.

„Doi dintre noi s'au îndreptat spre interiorul ţinutului. Unul a pornit spre Salden iar eu şi cu alt tovarăş am plecat spre Demerara. Intr'un săcuşor aveam câteva rufe, câteva haine curate, săpun şi un brici. Ne-am hotărât să ne facem puţin toaleta. Intâi l-am bărberit eu pe el. Şi era cât pe ce să mă dau pe mâna tovarăşului, când deodată mutra lui mi s'a părut cam suspectă. Tovarăşul acesta era un surghiunit care ne ameninţase că ne denunţă dacă nu-l luăm şi pe el când evadăm, că ne mirosise planurile. De voie, de nevoie, a trebuit să-l luăm cu noi.

„Mutra asta de făţarnic nu-mi prea plăcea mie. In clipa când deschidea briciul, am simţit cum i-se încleşta mâna pe obrazul meu. Atunci, dintr'o singură mişcare i-am zdrobit obrazul şi, adunându-mi catrafusele, l-am lăsat întins pe nisipul drumului. Am crezut c'o să crape la soare. Un om de treabă nu şi-ar mai fi venit în fire după asemenea izbitură...

„Acum două zile, l-am regăsit la Demerara. El m'a dat pe mâna poliţiei. Banditul!... Dar ai răbdare. Dacă-l întâlnesc cumva înainte de a pleca spre Maruana, îi închid eu gura de-al binele...

— Văd şi eu că n'ai avut noroc. Dar ce faci aici de opt zile?

— Ce fac toţi fugiţii din ocnă... Parcă tu nu ştii? Am pictat o firmă pentru un măcelar. Intr'o noapte, m'am dus cu alţi trei tovarăşi încolo, departe, să tăem un bou. A doua zi dimineaţa ni l-a cumpărat un chinez, — dar cu ce preţ! Douăzeci de şilingi pentru şaizeci de livre de carne macră!... Am cumpărat zahăr. L-am pisat, l-am topit şi am confecţionat acadele. E singura meserie posibilă înainte de a pleca mai departe. Acadelele se vând bine. Ce mizerie! Dacă nu te-aş fi întâlnit, m'aş fi dus înăuntrul ţinutului, să încerc să mă tocmesc la lucrările de defrişare... Dar abia am scăpat de asemenea plăcere. Iţi dai sufletul, nu alta!... Va-să-zică, ne-am înţeles, de azi înainte nu ne mai cunoaştem... Eu îmi reiau negustoria mea... Ei, tu te-ai aranjat!...

— Lasă, ai să scapi şi tu când ai să te vezi la Maruana.

— Maruana... Maruana... Parcă nu-mi vine-a crede! Şi pe urmă, repede la New-York, la Paris...

— Ia sama... Iar au să pue mâna pe tine.

— Nici o primejdie! O să-mi las barbă ş'o să-mi confecţionez o stare civilă americană foarte onorabilă... Fii liniştit. Imi ajunge ce-am tras... Tu pleci în sara asta?

— Da.

— Atunci, drum bun.

Negrul cel bătrân scotea mereu sunete plângătoare din armonica lui. Chinezul se apropie, slugarnic:

— *Whisky again, sir?*

Am refuzat şi am plecat.

Afară, ocnaşul cel fugar se depărta pe subt manglierii uriaşi, căutând umbra şi strigând monoton:

— Chouga-baby!... Chouga-baby!

Traducere de OTILIA CAZIMIR

JEROME K. JEROME

Brânza buclucaşă

Imi aduc aminte de un prieten care cumpărase o-dată două kilograme de brânză la Liverpool. Era o brânză admirabilă, moale şi bine fermentată, şi răspândea în jurul ei o duhoare, în stare să te doboare de la un chilometru. Eram şi eu în Liverpool şi prietenul meu mă întrebă dacă aş putea să-i duc cele două chilograme de brânză la Londra: el mai avea oarecare treburi prin Liverpool şi, după părerea lui, brânza nu mai putea să aştepte mult. Ii răspunsei:

— Cu cea mai mare plăcere!

Am luat brânza şi m'am urcat într'o trăsură să mă duc la gară. Era o trăsură hârbuită şi hodorogită, trasă de un animal rebegit şi gâfâit, pe care proprietarul lui, într'un moment de lirism, îl botezase cal. Am pus brânza în coşul trăsurii şi am pornit cu o viteză de car mortuar. Asta numai până la colţul străzii. Aici vântul întorsese mirosul brânzei către ducipalul nostru. Acesta se trezi deodată şi, nechezând de spaimă, o luă la goană.

La gară au trebuit, pe lângă vizitiu, încă doi oameni ca să-l oprească. Şi chiar mă îndoiesc că ar fi isbutit dacă unul din ei n'ar fi avut prezenţa de spirit să-i acopere nările cu o cârpă şi să aprindă o bucată de „papier d'Arménie".

Imi luai biletul şi intrai triumfător pe peron, cu brânza în mână, în timp ce lumea în calea mea se dădea cu respect în lături. Trenul era plin şi trebuii să mă urc într'un compartiment în care erau deja şapte persoane. Un domn bătrân şi morocănos protesta. Totuşi eu pusei brânza în fileu şi îmi făcui loc, zâmbind graţios. Trecură câteva minute şi domnul bătrân începu să se agite. Spuse:

— Miroase cam urît aici.

— Să te înăbuşi nu altceva — adăugă un călător de lângă el.

Şi începură amândoi să răsufle greu şi să strâmbe din nas. Peste o clipă se ridicară şi ieşiră fără să spună o vorbă. Nu trecu mult şi o cucoană grasă se ridică şi ea, spunând că e o ruşine să-şi bată cineva joc de oameni în halul ăsta, apoi îşi luă o valiză şi şapte pachete şi ieşi imediat. Cei patru pasageri care mai rămăseseră rezistară câteva clipe. Apoi un individ foarte grav, îmbrăcat în negru, care şedea într'un colţ şi care, după înfăţişare, părea să fie un antreprenor de pompe funebre, spuse că mirosul acesta îl făcea să se gândească la un cadavru de copil. Auzind asta, cei trei pasageri se ridicară toţi deodată şi se îmbrânciră spre uşă.

Mă uitai zâmbind la domnul în negru şi îi spusei că, foarte probabil, avem să rămânem singuri în compartiment. El râse şi-mi răspunse că nu înţelegea cum se pot supăra oamenii pentru atâta lucru. Totuşi şi el, de la o vreme, se posomorî, dând semne de deprimare evidentă. Deaceea, la prima staţie mai importantă, îl invitai la bufet să bem un păhărel. Primi. La bufet îl întrebai:

— Ce iei?

— O jumătate de litru de coniac tare.

Bău coniacul pe nerăsuflate, ieşi şi se urcă în alt vagon. Ce rău crescut!

De aici încolo rămăsei singur în compartiment, cu toate că trenul era tixit. Prin gări, oamenii când vedeau compartimentul gol se năpusteau să intre. Se înghesuiau cu valizele la uşă, grăbiţi care mai de care să ajungă întâi. Dar cum deschidea unul uşa se prăvălea pe spate în braţele celui care venea după el. Niciunul nu putea să reziste. Se apropiau, miroseau şi o luau la fugă în alte vagoane sau plăteau diferenţa şi treceau în clasa întâia.

Ajuns în Londra dusei brânza la locuinţa prietenului meu. Aşteptai o clipă în antreu. Nevastă-sa intră, mirosi şi-mi spuse:

— Ce s'a întâmplat? Spune-mi tot!

Ii răspunsei:

— Am adus nişte brânză. Tom a cumpărat-o în Liverpool şi m'a rugat să i-o aduc.

Şi mă grăbii să-i spun că sper că are să înţeleagă că nu-i vina mea. Ea îmi răspunse că înţelege, dar că are să se răfuiască ea cu Tom când s'o întoarce.

Prietenul meu rămase la Liverpool mai mult decât crezuse. Peste trei zile, văzând că nu vine, nevastă-sa veni la mine şi mă întrebă:

— Ce ţi-a spus Tom că vrea să facă cu brânza?

Ii răspunsei că Tom îmi spusese că brânza să fie ţinută la răcoare şi să nu se atingă nimeni de ea.

— De asta nici-o grijă, îmi spuse nevastă-sa. Dar oare a mirosit-o?

Ii răspunsei că foarte probabil a mirosit-o, ba chiar părea că ţine foarte mult la cele două chilograme de brânză. Ea mă întrebă:

— Crezi oare că s'ar supăra dacă aş da un bacşiş cuiva să iee brânza şi s'o îngroape undeva?

— Sunt convins că asta l-ar mâhni foarte mult.

— N'ai vrea cumva s'o iei la dumneata. Pun pe cineva să ţi-o aducă.

Ii răspunsei:

— V'asigur, doamnă, că, în ce mă priveşte ador mirosul de brânză. Călătoria mea de la Liverpool la Londra va rămânea pentru totdeauna în amintirea mea. Nici nu se poate un mai agreabil sfârşit de vacanţă. Dar, vai, în lumea asta, trebue să ne gândim şi la alţii decât noi. Gazda sub al cărei acoperiş am cinstea să locuesc e văduvă şi, după cât ştiu, şi orfană. După cum ea singură spune, într'un chip foarte elocvent, nu vrea să fie persecutată de nimeni. Mi-i teamă că brânza cu pricina are s'o persecute prea din cale afară. Şi nu vreau să se spună că în viaţa mea am persecutat o văduvă şi o orfană.

— Bine, dacă e aşa — spuse nevasta prietenului meu — nu-mi mai rămâne decât să-mi iau copiii şi să mă duc să stau la hotel. Nu vreau să mai stau o clipă în aceeaşi casă cu cele două chilograme de brânză.

Aşa şi făcu. Plecă la hotel şi lăsă casa în paza servitoarei. Aceasta, când fu întrebată dacă are să poată suporta mirosul, răspunse:

— Care miros?

Şi când i se aduse brânza s'o miroase servitoarea spuse că simte un vag parfum de cantalup. Fapt din care toţi traseră concluzia că nu era nici-o primejdie pentru o asemenea fiinţă să vieţuiască în tovărăşia a două chilograme de brânză bine fermentată.

Socoteala la hotel se ridică la o sumă colosală. Şi prietenul meu calculă că brânza l'a costat într'adevăr cam scump. Fu nevoit să mărturisească că, oricât i-ar fi plăcut brânza, de data asta trebuia să renunţe. Hotărî deci să scape de ea. O aruncă în canal dar trebui s'o scoată, pentrucă locuitorii din casele de pe marginea canalului protestară. Atunci o luă într'o noapte şi o lepădă în cimitirul cartierului. Dar paznicul dădu peste ea şi făcu un scandal teribil, pretinzând că mirosul brânzei are să trezească morţii.

Prietenul meu, însfârşit, duse brânza la marginea mării şi o îngropă în nisipul plajei.

Plaja aceasta căpătă în curând o reputaţie considerabilă. Vizitatorii spuneau că niciodată nu li se păruse aerul aşa de tare şi multă vreme bolnavii de piept şi surmenaţii veniră aici să-şi îngrijească sănătatea.

Trad. de A. P.

Anton Cehov

Cronologia vie

Salonul consilierului de Stat Şaromâkir e învăluit într'un semiîntuneric plăcut. O lampă mare de bronz, cu abat-jour verde, colorează pereţii, mobila şi oamenii în stilul „nopţii ucrainiene". Câteodată, în cămin, se aprinde un lemn şi iluminează feţele tuturor ca flacăra unui incendiu depărtat, însă fără să strice armonia generală de nuanţe şi culori. Tonurile generale, cum zic pictorii, se menţin.

In faţa căminului, într'un fotoliu, în poziţia unui om, care deabia s'a sculat dela masă, şade însuşi Şaromâkin, un bărbat în vârstă, cu favoriţi cărunţi de funcţionar şi cu ochi albaştri, blânzi. Faţa lui răsfrânge bunătatea, buzele s'au strâns într'un zâmbet trist. La picioarele sale, întins spre cămin, şade leneş pe un scăunel vice-guvernatorul Lopnev, un bărbat voinic, de 40 ani. Lângă pian se joacă copiii lui Şaromâkin: Nina, Kolea, Nadia şi Vanea. Din uşa, pe jumătate deschisă, ce duce în cabinetul d-nei Şaromâkin, vine o lumină timidă. Acolo, după uşe, şade la masa de scris d-na Şaromâkin, Ana Pavlovna, preşedinta comitetului local de doamne, o femeie vioaie şi picantă, de vre-o treizeci de ani, cu codiţă. Ochişorii ei negri, şireţi, aleargă de sub „pince-nez" pe foile noului roman franţuzesc. Sub roman e bilanţul Comitetului pe anul trecut.

— Inainte, oraşul nostru era mai fericit, — zice Saromâkin, uitându-se la cărbunii ce se sting.

— Nici o iarnă nu trecea fără să vie vre-o stea. Au fost şi actori celebri, şi cântăreţi, pe când azi... dracu şştişe, vin nişte saltimbanci, sau auzi pe stradă o „caterincă". Nici o plăcere estetică. Trăim ca într'o pădure. Da... vă aduceţi aminte de tragedianul acela italian... cum îi zicea?... era un brunet înalt... să-mi dea D-zeu atâta memorie... Da! Mi-am adus aminte! Luigi-Ernesto de Rugiero... Un talent extraordinar. Innebunise tot publicul! Aniutocica mea lua parte activă la toate reprezentaţiile. A închiriat sala, a plasat toate biletele. In schimb — a studiat cu el mimica şi declamaţia. Nu era om, ci pâinea lui Dumnezeu. A plecat dela noi... ca să nu te înşel, acum vre-o doisprezece ani... Ba nu, am minţit... Acum zece ani... Aniutocica, de câţi ani e Nina noastră.

— De Crăciun împlineşte zece ani! — strigă Ana Pavlovna din cabinetul ei. — Dar ce-i?

— Nu-i nimic, scumpa mea, veni vorba... Au mai fost şi alţi cântăreţi buni... Vă aduceţi aminte de „tenore di grazia" Prilipcin? Ce om cumsecade! Ce înfăţişare, ce ţinută! Avea faţa expresivă, maniere pariziene... Şi ce voce excelentă! Un singur defect avea: unele note le cânta din stomac ca un ventriloc, însă restul era bine. Zicea, că a învăţat la Tamberlik... Noi cu Aniutocica i-am închiriat o sală la clubul nobilimii, iar el — drept mulţumire — ne cânta ziua şi noaptea... O învăţa pe Aniutocica să cânte! A fost pe aici, după cum îmi aduc aminte, acum doisprezece ani... Ba mai mult... Ce memorie slabă, să mă ierte Dumnezeu! Aniutocica, de câţi ani e Nadia noastră?

— De doisprezece ani...

— Aşa... dacă mai adăogăm vre-o zece luni, fac treisprezece ani... Exact... Pe atunci oraşul nostru era mai animat... Să luăm, de exemplu, spectacolele de binefacere. Ce serate frumoase am avut! Ce deliciu! Se cânta, se juca, se recita... După război, când erau pe aici prizonierii turci, Aniutocica a organizat un concert în folosul răniţilor. A strâns o mie de ruble... Ofiţerii turci mereu îi sărutau mâinile, aşa de bine a cântat... Deşi turcii sunt nişte lifte păgâne, se poartă însă foarte cumsecade. O naţie recunoscătoare. A fost cea mai reuşită serată. Am notat-o şi în jurnalul meu. A fost dacă nu mă înşel, în anul 1876... Nu! 1877... Imi daţi voie... Când a fost războiul cu Turcii? Aniutocica, de câţi ani e Colea al nostru?

— Am împlinit, tăticule, şapte ani! — zice Colea, un băeţel oacheş, cu faţa tuciurie şi cu părul negru ca pana corbului.

— Da, îmbătrânim şi nu mai avem energia de mai înainte! — zice Lopnev, oftând. — Aci e cauza! Bătrâneţea, moşule! Nu mai avem nici un iniţiator nou, cei vechi au îmbătrânit. Nu mai e focul de odinioară! Când eram mai tânăr, nu lăsam cucoanele să se plictisească... Eram primul ajutor al doamnei Ana Pavlovna, soţia d-voastră. Cum auzeam de vre-un spectacol de binefacere, o loterie, sau când era nevoie să susţinem o celebritate, — lăsam totul la pământ şi începeam să alerg. Intr'o iarnă, îmi aduc aminte, am umblat până m'am îmbolnăvit. N'am să uit iarna aceia. Vă aduceţi aminte ce spectacol am dat împreună cu Ana Pavlovna în folosul sinistraţilor?

— Dar când a fost asta?

— Nu de mult... In anul 1879... Nu, în anul 1880, mi se pare! Imi daţi voie, de câţi ani e Vanea al d-voastră?

— De cinci ani! — strigă Ana Pavlovna din cabinet.

— Ei, vrasăzică, a fost acum şase ani... Am făcut isprăvi mari pe vremuri! Acum nu mai avem energia, nu mai e focul acela!

Lopnev şi Şaromâkin au tăcut. In cămin s'a aprins un lemn, odată pentru ultima oară, însă repede s'a stins şi s'a acoperit cu cenuşă.

Trad. din ruseşte de ŞT. BALJALARSKI

Squarul cel mic

A...

N'ai voit să laşi locul liber şi-ai pus să-l îngrădească. Şi'n îngrăditura ta, torni apoi o terasă cu câteva trepte şi bănci de piatră; desenezi dejurîmprejur covoare de verdeaţă care se zic peluze; înfigi, cu graţioasă neglijenţă, câţiva arbuşti de rugină sau de pipermint şi potriveşti, după bătaia lunii, boschetul. Şi squarul e gata.

Tu nu te-ai gândit, dar în squarul tău vor tremura, la ceasul nopţii, ariile inimii muiate'n dor uşor.

Aşa a păţit bunul părinte al oraşului nostru care, din nimic, a iscat un squar gingaş. In faţa bisericii Antim, stă viu cel mai mic squar din lume, consolidat acolo — întru eternitate — de cel mai poetic simţ municipal.

Dar nu face nimic că e mic. Şi nici apropierea unei biserici bătrâne, nu supără. Eu am auzit, într'o noapte, şoapte'n squar şi nu m'am ferit, discret ca imbecilul, să le ascult.

El întreba, vibrând de incertitudine şi cu anticipaţie emoţionat de surpriza care putea să vină:

— Dacă, înainte de a mă cunoaşte, ţi-ar fi spus cineva că ai să mă cunoşti şi că între noi se va întâmpla tot ceiace s'a întâmplat, spune-mi ce-ai fi făcut?

Ea:

— Aş fi fugit.

— Cum? Stai aici, subt mângâierile şi sărutările mele şi îndrăzneşti să spui lucrul ăsta care mă doare?

— Da, aş fi fugit... venind.

Gura care a vorbit aşa, a fost sărutată. Până şi eu am sărutat-o — în gând, trecând. Şi desigur, o sărută atunci şi razele lunii şi stelele şi toţi, pe rând, serafimii nopţii, care, pe nesimţite, sărută cuminte şi frumos.

Vedeţi, squarul trebue să fie totdeauna vizitat de duhul acestor mari nimicuri ale iubirii mici. De convorbiri de-acestea cu *pointes*, schimburi de psihologii cum se zice, sunt pline squarurile lumii.

Aici, n'ai nevoe să înghiţi o dulceaţă şi să asculţi gramofonul, ca să poţi lăsa inima liberă să-ţi spuie că iubeşte şi pe cine. Aici eşti cum e veveriţa în copac şi păstrăvul în pârău şi heliotropul la soare. Adică eşti exact făptura pe care o vrea Dumnezeu.

N'aş vrea să supăr orgoliul nimănui, dar nu mă pot opri de-a vă spune că nu colegiul şi pensionul fac educaţia mea şi a dumitale. Ci squarul. Fiindcă squarul e ceva extraşcolar, adică nu-i cu orice preţ didactic. El te învaţă fără să vrea şi fără să ştie, cu împrejurarea.

De multe ori, se împotriveşte pasiunii care-i dovada şi scuza existenţii noastre, un întreg aparat de minciuni urîte ce fac gol în suflet şi în creer. Socoteli mărunte, pline de cuminţenia negustorului de obor, ar voi să pună stavilă pornirilor noastre fireşti, care cer deslegare şi libertate.

Vezi că în squar nu se întâmplă aşa ceva niciodată. dată.

Mofturile politicoase şi pline de politică, decenţa cu gust de nisip sau şerbet de zahăr ars, pudoarea „à quatre épingles", eticheta „pimpante", şi gulerul care te zugrumă şi gheata care te strânge, merg cu tine numai până la grilajul squarului. Căci, monede valabile printre oameni, ele nu vor fi niciodată destul de valoroase ca să poată constitui un obol pe care Charon s'ar îndupleca să-l accepte, când ai voi să intri în iadul miniatural şi dulce care-i squarul.

Mă rog, în squar intri liber cu un larg *déboutonnons à notre aise,* intri *tu* cel pe care l'ai vrut şi l'ai aşteptat.

Cum însă cuvintele n'au un înţeles în sine, cum înţelesul cuvintelor se schimbă după jocul intenţiilor şi-al întâmplării, n'aş vrea să se înţeleagă că 'n boschetul sau pe terasa din squar, ai pierdut şi decenţa şi pudoarea. Fata pe care o vei săruta pentru prima oară, va avea pometţii îmbujoraţi de focul sărutării tale şi fruntea şi grumazul îi vor fi aprinse, iar voluptatea, împărechiată surprizei lăuntrice, a următoarelor sărutări, îi va transforma obrajii în petale pale.

Fiindcă veni vorba, se spune că 'n moravurile amoroase ale Japonejilor n'ar exista sărutul. Pe când la Paris, se sărută lumea, destul de apăsat şi de voluptos, şi în rue de la Paix şi în gare Saint-Lazare şi în Bois. Dacă bieţii Japoneji nu cunosc încă înţelesul şi tâlcul sărutului, oare parizienii l'au pierdut?

Cred că fiecare gest, ca să-şi ilustreze semnificaţia, are nevoie de moment, de loc, de atmosferă. Ce lucru este frumos oriunde şi oricând?

Să preferăm squarul.

Nu ştiu dacă a spus-o cineva — asta n'are nicio importanţă — dar, desigur, existenţa noastră, dificilă şi tristă, are o singură podoabă: un şirag de clipe anumite.

Vei veni în squar de mai multe ori decât odată şi, dealungul vremii, nu cu aceeaşi făptură dragă inimii tale. Vor fi rând pe rând, Margareta, Lotte, Virginia, Manon, Veronica. Dar toate clipele petrecute în aceste tovărăşii, clipe ce vor avea pe Dumnezeu întrînsele, nu vor semăna între ele. Căci fiecare iubire înseamnă o clipă unică, cu ceva propriu ei, în eternitate inextricabil. Şi aceste clipe sunt bagajul de mai târziu al amintirii.

„Cunosc, spune Vlaminck, momente inexprimabile, clipe calme şi mari, când cuvintele beatitudine, fericire, inspiraţie, exaltare, nu mai pot spune nimic. Păstrez amintirea unor clipe de emoţie când mă simt, ca să spun aşa dincolo de timp.

„Dacă cineva, bătându-mă pe umeri, mi-ar spune:
„— Cere ceva... cere tot ce doreşti... Vrei să fii bogat? Vrei un castel? servitori? Legiunea de onoare?
„Aş răspunde: nu... nimic... sunt mulţumit"...

Cred că squarul e o cutie, deschisă, de catifea în care am strâns acele „momente inexprimabile" de care vorbeşte Vlaminck şi pentru noi.

Aş putea însă să vizitez squarul trecutului, adică să stau de astădată singur în squar, când momentele inexprimabile au trecut şi n'a rămas decât amintirea. Să ascult cu alte cuvinte de pornirea pe care a avut-o criminalul Rascolnicov de-a vizita, după crimă, locul crimei. Şi să fac ceeace a făcut Olympio al lui Hugo: să reviu pe locurile trecutului, ca să mă doară amintirile.

Ce tulburări, va deştepta atunci, în mine, squarul! Voiu duce mâinile pe frunte, peste ochi, peste obraji şi parfumul mângâerilor de mai 'nainte, păstrat viu pe mâna care a mângâiat, va învia cu nu ştiu ce infiorare nouă. Poate că voiu spune atunci, pentru mine, stihurile nefericitului Nemţeanu:

O frunză prinde lin să se 'nfioare.
Mai multe-apoi... Şi 'n clipa următoare
Tot sufletul grădinii se desleagă!
Povestea ta, iubito-acum răsună:
Tu ai visat p'aci o vară 'ntreagă
Şi frunză nu-i de tine să nu-mi spună!

Dar Olympio, vizitând locurile unde a crescut mare iubirea lui, a avut gânduri într'alt chip amare. El a auzit cum Dumnezeu „... dit à la vallée où s'imprima notre âme — d'effacer notre trace et d'oublier nos noms". — Valea, da, uită. Dar nu noi. Sau dacă, la unele vizite, ni se 'ntâmplă să uităm, în antret, galoşii şi umbrela, desigur *vizita* n'o vom uita. Şi apoi, squarul mic pe alături de care vom trece, va isca întotdeauna amintirea cu chinurile-i dulci, pentru care-i mulţumeşti.

Iată cum squarul cel mic, cel mai mic squar, cel din faţa bisericii Antim, s'a asociat în mintea mea, cu „momentul inexprimabil", cu amintirea şi uitarea, despărţirea şi revederea, cu libertatea de-a fi ceeace ne cere instinctul şi cu toate nimicurile frumoase, care ne câştigă inima şi ne fac imponderabil sufletul.

Ştiu însă că d-ta, care de fapt eşti doctor în filosofie (eşti, mi se pare, şi văr primar cu Leibnitz), n'ai cum să apreciezi aceste sentimente romanţioase ale mele, frecventator eroic al squarului cel mic. Dar nici eu n'am ce să-ţi fac. Eu cred — şi, dacă nu mă 'nşel, suntem în veacul libertăţii de credinţă — că preţul vieţii noastre stă cam pe-aici. Fiindcă eu am citit de curând *Floarea întunecată* şi mi-am dat sama că nu suntem nici clasici, nici naturalişti, nici realişti, nici suprarealişti. Ci romantici, mon cher. Romantici pur şi simplu. Şi atunci, am luat floarea întunecată a pasionatului Galsworthy şi am pus-o la butonieră.

Ce zici?

L. SEBASTIAN

ANECDOTE SCOŢIENE

Un Scoţian, tare sgârcit, nu mai scotea ceasornicul din buzunar, fiindcă în fiecare zi auzea bătând ceasul dela Primărie.

Tapetul de hârtie din camera lui nu era lipit, ci prins cu pineze, pentruca la mutarea în altă locuinţă să se poate folosi de el din nou.

Când într'o zi el se plictisi de viaţă şi vru să treacă în lumea cealaltă, se duse la un prieten al său, fiindcă acolo se putea folosi de gazul aerian pe gratis.

* * *

— Ai luat un copil de suflet?

— Da, un băiat de şase ani.

— De ce n'ai luat o fetiţă? O fată putea să-ţi fie mai târziu de ajutor în gospodărie.

— Ai dreptate; însă aveam o şapcă veche de băiat...

* * *

E cunoscut pariul pe care un englez l-a făcut cu doi scoţieni:

A promis 20 de lire sterline aceluia care va sta mai mult timp sub apă.

Scoţienii au sărit numaidecât în apă şi nici până astăzi n'au mai ieşit la suprafaţă.

* * *

Un scoţian vizită pe un englez, prieten al său, la Londra. Timp de 8 zile, de dimineaţă până seara, englezul plăti şi pentru prietenul său la diferite localuri unde petreceau. Intr'o seară, într'un bar, luară câte un pahar de whisky.

Ca de obiceiu, englezul scoase banii ca să plătească. Dar scoţianul zise: stai: timp de 8 zile ai plătit pentru mine; acum nu mai merge: să plătim fiecare partea noastră.

* * *

Primarul din Aberdeen e pe moarte; nevasta lui stă lângă dânsul. La un moment dat, ea îşi aduce aminte că a uitat să cheme doctorul.

— Eduard, — zise ea, — mă duc după doctor; dacă între timp mori, nu uita, te rog, să stingi lampa.

Trad. de B. ALM.

Capriciu

Tânărul excursionist şi-a schimbat itinerariul.

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ

Mişcarea proprie a stelelor

Din cercetările mai noi asupra stelelor ne-am ocupat altă dată de două probleme: aceea a numărului stelelor, care ni s'a arătat mereu crescând, odată cu mărirea lunetelor de observație și problema distanțelor, care a ajuns să fie rezolvită datorită metodelor optice noi, întrebuințate. Am văzut atunci că mulțimea stelelor pe care ni le descopere știința astăzi în număr de două miliarde, față de 6000 (șase mii) cât cunoșteau cei vechi cu ochiul liber, cuprinde prin însuși acest fapt putința unor destăinuiri de noutăți, pe care cei vechi nici nu le bănuiau și chiar de le-or fi bănuit n'ar fi avut mijloacele să le stabilească. Cu toate că se presupunea, că sunt stele la distanțe enorme de noi, nu s'a putut stabili faptul precis până când nu s'au perfecționat mijloacele de observație într'atâta, ca să se poată măsura paralaxe sub 0",1 (o zecime de secundă) de arc. Pentru paralaxa de trei sutimi de secundă corespunde distanța enormă exprimată în km prin numărul 10^{15}, care se scrie 1, urmat de 15 zeruri.

Vom arăta acum un alt adevăr, relativ la stele, care e în directă opoziție cu credința celor vechi și cu aparențele, pe care suntem obișnuiți să le luăm și noi drept realitate. Din antichitate se deosebiau stelele de planete prin aceea, că cele dintâi *erau fixe* pe sfera cerească. De aceea se și numea cerul *sfera fixelor*.

Astrofizica ne arată că poziția relativă a stelelor variază în curs de mai multe secole; puțin, dar variază. Această schimbare de poziție pare mică din cauza depărtărilor enorme la care se găsesc stelele de noi, deși în realitate ea trebue să rezulte din mișcări foarte mari. Mișcarea proprie reală a stelei este rezultanta a două mișcări deosebite. Prima este deplasarea tangențială pe sfera cerească, care măsurată în grade e foarte mică în general. Astronomul olandez Kapteyn în 1897 a observat o stea în emisferul austral a cărei deplasare tangențială e de 9 secunde pe an, ceeace însemnează în două secole o deplasare cât diametrul discului lunii. A doua mișcare este deplasarea în direcția razei vizuale, numită viteză radicală. Ea se constată prin metoda spectroscopică cu ajutorul principiului Doppler-Fizeau. Acest principiu a permis, dela 1848, să se măsoare vitezele radiale a foarte multe stele. Din totalitatea acestor măsurători rezultă că stelele au în general o mișcare proprie de 30-35 km. pe secundă. Dar sunt și stele cu o viteză superioară. De exemplu: steaua (Alfa) din constelația Cocorul are 64 km. pe sec., steaua 61 (Lebăda) 82 km. pe secundă, (Miu) din Casiopeea 166 km. sec., 1830 Groombridge 255 km. sec. steaua 15290 (Lalande) 332 km. pe sec. și (Arcturus) din constelația boarului 413 km. pe sec. Cu această iuțeală în 4 zile ar parcurge distanța dela soare la Pământ.

Această problemă a mișcării proprii a fost rezolvită și pentru soare, care s'a constatat că ne duce cu o iuțeală de 20 km. pe secundă sau cu 72.000 pe oră, către un punct din constelația lirei, numit *apexul* solar. Se credea la început că soarele nostru ar face parte dintr'o adevărată grămadă de sori; dar s'a constatat mai târziu că stelele strălucitoare și apropiate n'au tendința de a se îngrămădi, ci ele se așează mai degrabă în spațiu sub forma unui curent de stele, care se mișcă pe acelaș drum. Astfel se cunosc vre-o 18 (optsprezece) stele care au acelaș apex ca și soarele nostru. De aceea are dreptate domnișoara Clerke, când spune: „pare că ne-am ales un compartiment deosebit pentru voiajul nostru lung de-a curmezișul spațiului". Mergem odată și în aceiași direcție cu alfa din Perseu, alfa din Casiopeea, alfa din Scorpion, gama din Lebăda, epsilon și alfa din Pegas.

GRĂMEZILE DE STELE

Metoda de a afla viteza radială a stelelor a fost aplicată și grămezilor de stele. Se înțălege sub această denumire sisteme de stele legate fizicește între ele. Și sunt de două categorii: *grămezi deschise* ca pleiadele, ursa mare, etc. și *grămezi globulare,* care sunt cele mai interesante. Ele sunt formate din mii de stele concentrate în jurul unui punct și care se confundă cu toate într'o pată albicioasă, lăptoasă, invizibilă cu ochii liberi. *Messier, care-și* făcu un renume din a le observa în secolul al 18-lea, nu le cunoscu decât ca niște nourași, considerate drept nebuloase fără stele. *Herschel* reuși să arate că aceste nebuloase au miriade de stele. Numărul total al grămezilor globulare cunoscute este de 80 (optzeci) și progresul instrumentelor n'a adăugat nimic la numărul lor, ceeace nu este cazul pentru nebuloasele propriu zise și pentru stele. Cea mai apropiată de noi e grămada omega din Centaur. Această apropiere înseamnă 21000 (douăzeci și una de mii) ani lumină, adică mai mult de 5000 (cinci mii) ori distanța dela pământ până la cea mai apropiată stea de noi. Cea mai îndepărtată este grămada N. G. C. 7006 (șapte mii șase), care se găsește la o distanță de 217000 (douăsute șaptesprezece mii) ani lumină, ceiace face mai mult de 50.000 (cincizeci de mii) ori distanța dela pământ până la proxima Centauri, care-i cea mai apropiată stea de noi. Cât privește numărul stelelor îngrămădite în fiecare din aceste formațiuni cerești, estimațiunile care s'au făcut ne minunează tot așa de mult ca și depărtările lor enorme. Grămada 13 (treisprezece) *Messier* ar avea peste 30000 (treizeci mii) stele, omega din Centaur 6400 (șase mii patru sute); iar în gramada Toucan sunt îndesate 10000 (zece mii stele) într'o mică sferă de unsprezece minute rază. Dacă limităm universul nostru la dimensiunile acceptate în general până în anul 1914 și anume 10.000—20.000 (zece mii—douăzeci mii) de ani lumină pentru diametrul ecvatorial al galaxiei, atunci grămezile de stele ar fi universuri separate de al nostru. De atunci însă limitele universului nostru s'au mărit până la 300.000 (trei sute de mii) ani lumină după astronomul Shapley și au cuprins între ele și grămezile de stele. Concepția care făcea din grămezile de stele universuri deosebite s'a numit conceția *universurilor-insule*. Shapley însă ca un cuceritor îndrăsneț al spațiului, a ținut să anexeze aceste insule la universul nostru, supunându-le, contra dorinței lor de independență, la controlul mulțimei enorme de stele, care constitue calea laptelui și din care face parte Soarele și sistemul nostru planetar.

OCTAV HALUNGA

„Aș vrea să știu"

F. VOICULESCU-Loco.

Care sunt operele mai de seamă ale scriitorului englez Somerset Maugham, traduse în limba franceză?

W. Somerset Maugham, cunoscut la noi în special prin cele două piese de teatru: **„Flacăra sfântă"** și **„O soție statornică"** — reprezentate anul trecut pe scena Teatrului Național din București — și-a exercitat activitatea în cele mai variate domenii ale literaturei.

A publicat numeroase romane, nuvele, carnete de călătorie și vre-o 20 de piese de teatru.

Caracteristica esențială a operei lui este un spirit de observație perspicace, un dar remarcabil de psihologie și în special, un mod de a expune deosebit de clar, sistematic și persuasiv. Producțiile lui dramatice, prin logica desfășurării lor și lumina ce-o proiectează asupra problemelor psihologico-sociale, prin rigoarea aproape geometrică a soluției, ce rezultă în mod necesar din angrenajul si tuațiilor, amintesc unele piese „à thèse" din repertoriul lui Paul Hervieu (**„La course aux flambleaux", „Les tenailles"** etc.)

Atât în teatru cât și în romane, Smerset Maugham a cunoscut succese considerabile, în țara lui, și în celelalte țări.

In limba franceză s'au tradus din operele lui în colecția „Les éditions de France"-Paris, piesa **„Pluie"** și o serie de admirabile nuvele, grupate în volumele **„Le sortilège Malais", „L'Archipel aux sirènes", „La passe dangereuse"** și **„L'envouté".**

Cadrul acestor nuvele îl formează în general pitorescul ținuturilor exotice, pe care Maugham le-a străbătut, mânat de un dor neobosit de călător, în căutarea celor mai variate situații și aspecte sufletești.

In limba română s'au tradus o serie de nuvele foarte reușite ale scriitorului englez publicate în câteva numere ale colecției „Lectura".

G. I. IOACHIM-Ploești.

Unde pot găsi cartea „Căsnicia desăvârșită" de Dr. Van de Velde și ce alte opere a mai scris acest autor asupra acestui subiect?

„Căsnicia desăvârșită" (Studiu asupra fiziologiei și technicei ei) de medicul olandez Dr. Th. H. Van de Velde o puteți găsi într'o bună traducere franceză („Le mariage parfait", éditions Montana, Horw-Lucerne 1930.)

Ca alte lucrări ale aceluiași autor, asupra acestei teme, vă recomandăm următoarele două opere, traduse în limba germană: **„Die Abneigung in der Ehe. Eine Studie über ihre Enstehung und Bekämfung"** (edit. Benno Konegen Medizinischer Verlag Leipzig". Stuttgart 1928) și **„Die Erotik in der Ehe. Ihre ausschlaggebende Bedeutung"** (aceiași editură ca precedenta).

GH. CHIRIAC-Soroca.

Operele lui Sigmund Freud sunt traduse în limba română?

Nu. Le puteți citi numai în originalul german sau în traducerea lor franceză.

Vă recomandăm în special **„Introduction à la Psychanalyse"** (edit. Payot, Paris).

In limba română nu există, ca literatură a psichanalizei, decât câteva studii de popularizare asupra teoriilor lui Freud, datorite d-lui Dr. Vlad.

UN CITITOR DIN BĂLȚI.

Ce însemnează „libido" în psichanaliza lui Freud ?

După Freud, toate acțiunile și gândurile omului sunt inspirate de un resort psihic special, care reprezintă sexualitatea în sensul cel mai larg al cuvântului. Acest factor esențial, el îl numește: **libido.**

Libido însuflețește „instinctele vitale", care cuprind între altele, ca un caz particular, instinctul de conservare personală. Acesta n'ar fi, în doctrina psichanalitică, decât tot un instinct sexual, al cărui obiect însă s'a fixat asupra individului însuș, sau, ca să întrebuințăm vocabularul lui Freud, un **instinct narcissian.**

(Aluzie la mitul antic al lui Narcis, obsedat și îndrăgostit de propriul său chip).

Considerat în această accepțiune largă „libido" reprezintă în psichanaliză, instinctul sexual primordial, impulsul elementar vital, origina primă a tuturor volițiunilor. Libido nu apare deci la pubertate, ci începe odată cu viața.

M. SUFRIN-Botoșani.

Ce deosebire este între plăcere, fericire și beatitudine?

Dacă ar fi să delimităm sfera acestor trei noțiuni, înrudite, dar care totuși nu se suprapun, am spune că fericirea reprezintă mai mult decât plăcerea și mai puțin de cât beatitudinea.

Beatitudinea este o fericire absolută și imuabilă, iar plăcerea, o fericire parțială, relativă și trecătoare.

Aristot definea plăcerea ca un „complement al actului", întrucât ea rezultă întotdeauna dintr'o anumită activitate desfășurată.

S'ar putea spune, tot în acelaș plan de cugetare, că fericirea este perfecțiunea simțită și gustată, adică satisfacția supremă rezultată dintr'o stare, în care toate tendințele noastre se desvoltă liber, fără sforțare și în mod armonios.

După Socrate, fericirea consta în a face fapte bune, deosebind-o astfel de „fericirea de noroc", dependentă de împrejurările exterioare.

Spinoza, credincios unei maxime a stoicismului, vedea fericirea, nu în răsplata virtuți ci în însăși virtutea, care cuprinde într'însa propria ei recompensă.

Seneca, în tratatul său asupra **„Vietei fericite"**, desvoltă ideia că acel ce vrea să trăiască fericit, trebue să se desprindă de bunurile exterioare, idee din care stoicii au făcut axa filozofiei lor etice.

In rezumat, fericirea, cel puțin în accepțiunea ei filosofică, reprezintă o stare de echilibru permanent, care nu coincide neapărat cu satisfacțiile vremelnice denumite în mod curent „plăceri".

In ceeace privește noțiunea de „beatitudine" ea reprezintă mai mult o dispoziție transcendentă, paradiziacă în genul unui extaz mistic și nu un echilibru normal.

SOLICI-Iași.

Un manual referitor la Arta plastică?

Vă recomandăm *„Apollo"* de Salomon Reinach, scrisă în limba franceză și care reprezintă una din cele mai bune tratate elementare asupra istoriei artelor plastice (pictura, sculptura, arhitectura). Textul foarte sistematic și documentat, însoțit de numeroase fotografii.

Cronica Sahului

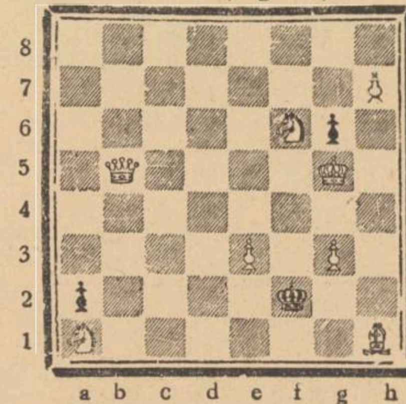
PROBLEMA No. 395

de **dr. E. Zepler**

(«Dresdner Anzeiger» 1930)

Negru:

Rf2, Pa2 și g6 (3).

Alb:

Rg5, Db5, Ca1 și f6, Nh1, Pé3, g3 și h7 (8).

Alb joacă și face mat în 3 mutări.

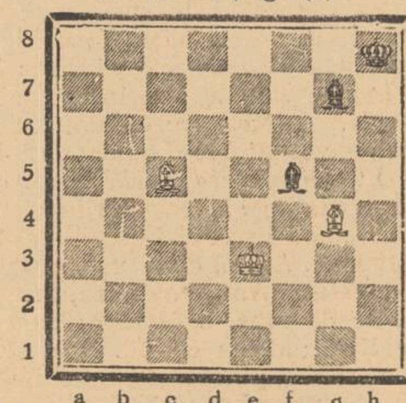
PROBLEMA No. 396

— *Din concursul nostru de probleme* —

Motto : **„J. C. I I"**

Negru:

Rh8, Nf5 și g7 (3).

Alb :

Ré3, Nc5 și g4 (3).

Mat ajutor în 3 mutări.

PARTIDA No. 181

Jucată la Amsterdam în ziua de 16 Iulie 1931 în matcul Capablanca-Euwe, care a fost câștigat de primul cu 2 : 0 și 8 remize.

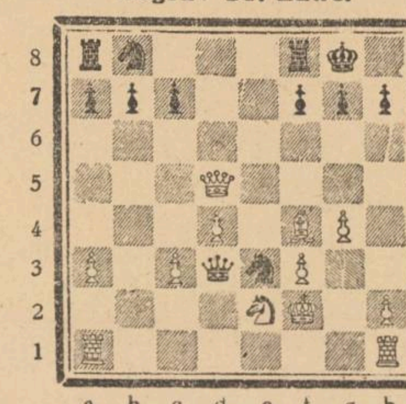
Alb: J. R. Capablanca — **Negru: Dr. M. Euwe**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Ch1—c3, Nf8—b4; aceasta a apărarea lui Nimzovici, care a obținut numeroase succese. 4. Dd1—c2, d7—d5; 5. c4×d5, é6×d5; 6. Nc1—g5, Dd8—d6; 7. é2—é3, Cf6—é4; 8. Ng5—f4, Dd6—g6; amenință câștigarea unei piese prin C×c5; mai bună pare însă mutarea lui Alechin Dé7, 9. a2—a3 !, Nb4×c3+ ; la C×c3 ar fi urmat: D×g6, Cé4+; a×b, h×g; N×c7 și negrul ar fi pierdut un pion. 10. b2×c3, N8—f5; 11. Dc2—b3, 0—0; 12. f2—f3! Capablanca nu se grăbeș'e să ia pionul, ci silește mai întâi pe adversar să-și retragă figurile pregătite peutru atac. 12...., Cé5—d6; 13. g2—g4, Nf5—d3; greșită ar fi fost încercarea: N×g4; f×g, Dé4: Rf2 !, D×h1 : N×f6, c×d6; Cf3 și dama albă e repede pierdută. 14. Db3×d5, Nd3×f1 ; Ré1×f1, Dg6—d3+; 16. Cg1—é2, Cd6—c4; 17. Rf1—f2, Cc4×é3!

Situația partidei după a 17-a mutare a negrului,

Negru: Dr. Euwe.

Alb: Capablanca.

Euwe joacă foarte bine; la N×f3, ar fi urmat Té8 și negrul și-ar fi recâștigat cu avantaj figura. 18. Dd5×b7; Cb8—a6; 19. Db7—b1 !, silește schimbul damei și situația devine superioară pentru alb, 19...., Dd3×b1; 20. Ta1×b1, Cé3—c4; 21. a3—a4, Ta8—b8; 22. Tb1—b5, Tb8—b6; fiecare dorește ca celalt să schimbe turnurile! 23. Th1—b1, Tf8—é8; amenință Tbé6 urmat de Ca3- 24, Cé2—g3, Tb6—f6; 25. Tb5—f5, Tf6—b6; 26. Tb1×b6, a7×b6; 27. Cg3—é4, f7—f6; 28. h2-h4, c7—c6; 29. h4—h5 Rg8—f7; 30. Nf4—c1, Té8—é5 ? în criză de timp negrul face această greșală, dar și la alte continuări alb trebue să câștige. 31. Cé4—g5+ și negrul abandonează.

Ing. L. LOEWENTON

P. I. NEGREANU

CRONICA FILATELICA

Timbre comemorative românești pentru încurajarea culturii?

In cronica filatelică apărută în ziarul *Adevĕrul* din 19 August a. c. am propus înființarea unui timbru de binefacere *benevol* românesc, pentru asistența tuberculozei, în genul timbrelor belgiene.

Am demontrat că, numai un timbru de binefacere, *cu putere de francare,* adică oficial, ar putea fi un mijloc de propagandă și o sursă de venit pentru asistența tuberculozei.

Am terminat cronica cu o propunere: *de a se comemora* — după sistemul întrebuințat de celelalte state — *geniile noastre literare, artistice și științifice.* Ar fi o strălucită propagandă culturală și națională, *răspândind în mii de exemplare, imaginele acelora care au ilustrat geniul neamului.*

Consultând părerile unui distins literat, am fost încredințat că emiterea unei serii de timbre comemorative în sensul propunerii noastre ar fi bine primită, *mai ales dacă s'ar putea creia* — din beneficiul rezultat din vânzarea timbrelor — *un fond pentru încurajarea culturii românești.*

Chestiunea prezintă un deosebit interesc, de aceea o vom discuta din punct de vedere filatelic și al aplicării.

Din punct de vedere filatelic, am avea de arătat, că *deși în ultimul timp la noi s'au emis multe timbre și serii comemorative, lansarea* unei serii *„comemorative a geniilor românești"* cu *„suprataxă"* pentru *un fond de încurajare a culturii, ar fi cât se poate de bine primită.*

Mai toate țările Europei, se întrec în emiterea de timbre și serii omagiale ilustrând prin *„minunatele mici imagini"* ținuturile pitorești, monumentele glorioase și geniile naționale.

Prin emiterea seriei preconizate de noi, colecția timbrelor românești se va mări, spre satisfacția colecționarilor.

Intâlnim în filatelie figurile lui Cervantes, Camoens, Manzoni, Dante, Byron, Pasteur, Goethe, Schiller, Ronsard, Kant, Leibnitz, Dürer, Goya, Ibsen, Chopin, Sienkiewicz, Petöfi, Jokai, Mozart, Rubens, Volta, Gramme, Abel, etc.

Ce frumos ar fi, și ce mândri ne-am simți, văzând „mesagiile" din „România pitorească" împodobite cu chipurile lui *Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Caragiale, Grigorescu, Millo,* și al contemporanilor: *prof. Cantacuzino, Mihail Sadoveanu, Enescu.*

N'avem pretenția de a desemna figurile acelora care urmează a fi *„imortalizate pe timbre"*. Este doar o modestă sugestie a noastră... Lăsăm unui comitet competent alegerea...

Un comitet compus din reprezentanții: Academiei Române, Sindicatul presei, Societății Scriitorilor Români, ajutați de o comisiune compusă din reprezentantul Radiodifuziunei și din câțiva talentați ziariști ar putea duce la bun sfârșit propunerea noastră.

O propagandă eficace prin presă și Radio, făcută de comisiunea mai sus pomenită, ar determina întrebuințarea și desfacerea timbrelor.

Supra-taxele, rezultate din desfacerea timbrelor centralizate, ar putea constitui;

1) *Un fond,* cu care să se premieze — în ficare an alternativ — cea mai bună operă literară, artistică sau științifică: 2) *Un fond* pentru ajutorarea femeilor scriitorilor, artiștilor și oamenilor de știință decedați, care rămână fără nici un sprijin. *(Avem cazuri recente, soții de scriitori decedați, care sunt nevoiți a se mărgini la subvenții — sub strictul necesar — din partea Societății Scriitorilor Români).* 3) *Un fond* care să servească la terminarea statuiei lui *Caragiale și Eminescu,* despre care suntem informați, că nu se poate termina din lipsă de fonduri.

ALDO

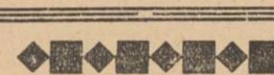
Curiozități

Perfecționarea telefonului automat

Un inginer din Hamburg a inventat un dispozitiv telefonic, care s'a și întrodus pe unele rețele germane. Pentru obținerea legăturii, nu mai e nevoe să se învârtească discul automatului de atâtea ori câte cifre are numărul căutat. Contactul se poate stabili dintr'o singură mișcare. Abonatul își face o tabelă de 50 de posturi, cu care vorbește mai des, și i se furnizează un aparat așa fel construit, încât fiecare din cele 50 de posturi să poată fi obținut dintr'o singură mișcare. Cu restul posturilor, legătura se obține în felul obișnuit astăzi. Pentru abonații care fac mult uz de telefon, e o economie de timp apreciabilă; în scurtă vreme, dispozitivul va fi probabil extins asupra tuturor rețelelor telefonice automate.

Obligativitatea dactiloscopiei

In America dispar în fiecare an peste 3000 de copii — victime ale accidentelor sau răpiți de răufăcători. Identificarea fiind aproape imposibilă după trecerea unui timp mai indelungat, părinții bogați cad adesea victima escrocilor. Specialiștii propun acum introducerea dactiloscopiei obligatorii pentru toți copii. Tot așa după cum se vaccinează copilul, i se vor lua și amprentele digitale, cu ajutorul cărora va putea fi apoi ușor recunoscut. Promotorul acestei idei asigură că propunerea lui nu-i o simplă fantezie ci-și are sorgintea într'o întâmplare tragică la care i-a fost dat să asiste. Fiind martor ocular la naufragiul vasului General Slocum, în care și-au găsit moartea un număr considerabil de copii, a văzut patru mame înebunite de durere, care — dintre opt cadavre de copii — se încăpățânaseră să și-l dispute pe unul singur. Au fost îngropați atunci 64 de copii cu identitatea nestabilită — ceeace s'ar fi evitat prin dactiloscopiarea la timp a copiilor.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

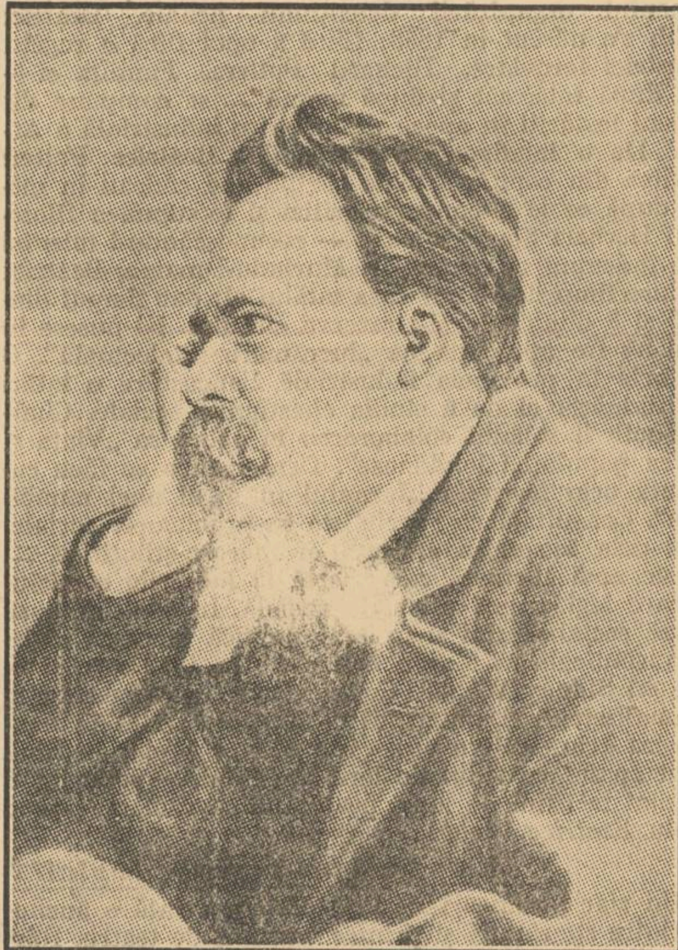
H. DE KAYSERLING : Psychanalyse de l'Amerique

Contele H. de Kayserling e, azi, una din figurile celebre ale Europei, şi, de când a scris „O călătorie filozofică în jurul pământului", se poate zice a lumii. Se spune că d-sa e tot aşa de celebru în China ca şi în Havai, în Spania ca şi în Rusia. Deplasările sale continui, comprehensivitatea pe care o are pentru toate psihologiile etnice — ereditar descinde din urmaşi ai lui Gengis-han şi din baroni baltici germani, — l'au făcut să fie un „european" în senzul pe care-l atribuia Nietzsche acestui cuvânt. Anii trecuţi ne-a dat un portret moral al Europei în „Analiza spectrală a Europei", care conţinea o psihologie a tuturor popoarelor de pe continentul nostru. Cartea de faţă e o condamnare aspră a Americii şi o încercare de reabilitare a Europei. Origina sa asiatică, cu misticismul răsăritean cunoscut, adăparea la filozofii germani spiritualişti îi contureazǎ filozofia sa personală ca o protestare contra înjosirii spiritului omenesc prin maşinismul contimporan. Mecanizarea vieţii sufleteşti care omoară în noi orice veleitate de eroism şi spontaneitate, îl face să constate cu amărăciune şi ironie că tipul superior, eroic, al civilizaţiei noastre e şofeurul. E ceva în atitudinea sa din filozofia gânditorilor indieni, în special a lui Rabindranath Tagore, care detestă industrialismul european şi american. Creaţiunea unui om tip, standardizat, a unui om mijlociu, statistic, care omoară orice nuanţă, orice diferenţă individuală, n'o găseşte realizată în Europa decât la cea mai mediocră întocmire de civilizaţie după dânsul, anume la Elveţieni. Dar americanii i se par nişte sub-elveţieni. Spiritul gregar de mulţime, automatismul, conformismul, mercantilismul au anihilat acolo tot ce e mai nobil în om. Ca şi G. Duhamel şi ca şi A. Siegfried, Kayserling e sever pentru americani. E poate şi mai sever decât aceştia din urmă. In enorma sa carte — peste 500 pagini format mare, — el strânge o imensă documentaţie antiamericană. Chiar indulgenţele îi sunt perfide. Laudă ca să compromită. Anecdote, cugetări paradoxale, observaţii, totul e făcut să încurajeze pe Europeni, să-i întărească în credinţa propriei lor valori şi să creeze un scepticism faţă de o civilizaţie îngâmfată de progresele ei tehnice şi economice, dar inferioară până la sălbătăcie în ce priveşte elementul uman. Animalitatea, revenirea la instinctele grosolane şi puerilitatea primitivă sunt cei doi poli între care se mişcă viaţa americană. Monografia lui Kayserling nu ispiteşte pe nimeni să facă o călătorie în America, afară decât dacă cititorul nu va fi retras creditul său acestui spirit ingenios, dar parţial până la orbire.

M. R.

Kant şi Nietzsche, amanţi al cunoaşterii

Există un tip psihic, sau mai bine zis social, căci societatea e care formează tipuri, — un tip al cărturarului, al intelectualului, al omului care crede în hârtia tipărită şi în superioritatea adevărului aflat în cărţi faţă de acel vânat la întâmplarea vieţii practice. Este un produs relativ târziu al civilizaţiei. Spun: târziu, deşi au existat din cele mai vechi timpuri caste preoţeşti care ştiau toată cartea ce se putea şti pe atunci. Decât aceştia stăpâneau cunoştinţele lor cu sentimentul interesat al proprietarului, nu cu acela mai pur şi mai nobil al intelectualului. Ca dovadă, ei ţineau să fie posesori exclusivi ai acestor cunoştinţe, şi-şi apărau cu multă tărie monopolul. Apoi, dacă le împărtăşau altora, era în schimbul a diverse servicii de supuşenie; şi împărtăşirea aceasta era de o natură foarte specială: beneficiarul nu pricepea lucrul care i se dădea. Era ceva asemănător cu felul cum credinciosul catolic plăteşte zece franci pentru a primi în schimb o jumătate de metru de text latin spus de preot, de înţelesul vorbelor căruia habar nu are. Aşa că aceste cunoştinţi, proprietatea castei, atunci când sunt vândute pe piaţă, nu sunt obiectul unei alienări complecte; se cedează doar un fel de uzufruct al divinelor adevăruri.

Nietzsche

Câtă deosebire cu felul adevărat de împărtăşire al cunoştinţelor prin ştiinţă sau prin artă! Câte eforturi de pedagogie pentru ca ultimul dintre oameni să priceapă, pentru ca cel mai simplu şi mai sărac cu duhul să-şi potolească setea de a şti!

A fost un moment în vechea Grecie când ştiinţa, deja complect laicizată, putea fi vândută cu bucata. Este epoca ce se cuprinde între veacurile VI şi IV înainte de Cristos, mai cu seamă în Atena; este epoca Sofiştilor. Sofistul era producător şi negustor de înţelepciune, de ştiinţă a „bunului consiliu", profesor de idei teoretice sau practice. Sofiştii învăţau, contra unei remuneraţii, toate ştiinţele şi artele timpului.

După cum vedem, era tot un fel de mecanism de proprietate, transmisă de la om la om şi pe plată. Sentimentul acela dezinteresat al savantului nu exista. De aceea au fost ei aşa de dispreţuiţi de adevăraţii intelectuali, de un Platon bunioară, care se indigna de faptul că sofiştii primeau bani în schimbul învăţăturii lor. Cunoştinţele, zice Platon, nu trebue să ne îmbogăţească punga; ştiinţa să fie iubită în ea însăşi, şi pentru ea însăşi. Aproape ca o femee.

Această idee, a amorului pentru cunoaştere, a îndrăgostitului de ştiinţă, a fost dezvoltată foarte frumos de Ştefan Zweig într'o briliantă antiteză pe care o stabileşte între Kant şi Nietzsche:

„Emanuel Kant — spune el — trăeşte cu Cunoaşterea ca cu o nevastă. Se culcă patruzeci de ani cu ea în acelaş pat spiritual, şi îi face o droaie de copii, o familie întreagă de filozofi nemţi, ai căror descendenţi mai locuesc şi azi lumea noastră burgheză. Raporturile lui cu adevărul sunt în totul acele ale unui monogam, ca şi acele ale tuturor fiilor săi intelectuali: Schelling, Fichte, Hegel, Schopenhauer. Ceiace îi împinge spre filozofie este o dorinţă gospodărească de ordin, o bună-voinţă eminamente germană, obiectivă şi profesională. Au pentru adevăr un amor onest, durabil şi cât se poate de fidel.

Dimpotrivă: pasiunea cunoaşterii la Nietzsche vine din cu totul alt temperament. Este o patimă demoniacă, un vânt înfrigurat care suflă şi freamătă; o patimă nervoasă şi avidă, care niciodată nu se satisface şi nu se isprăveşte. Niciodată nu va atrage, mai aproape spre el o cunoştinţă, pentru ca, jurându-i credinţă, să facă din ea „doctrina" lui legitimă. Toate îl excită şi nici una nu-l poate reţine. De îndată ce o problemă şi-a perdut virginitatea, farmecul şi secretul pudoarei sale, o părăseşte fără milă şi o lasă, fără gelozie, altora — întocmai ca Don Juan, adevăratul lui frate în instinct. Căci, întocmai cum marii seducători, printre multele lor femei, printre *toate* femeile, caută *femeea*, tot astfel Nietzsche, dealungul tuturor cunoştinţelor, caută *cunoştinţa*, cunoaşterea etern ireală şi niciodată complect accesibilă. Ceia ce-l excită până la suferinţă şi desnădejde nu-i Cucerirea, nu-i posesiunea, ci mereu şi numai întrebarea, căutarea şi vânătoarea. Cunoaşterea lui este o dorinţă demoniacă de a seduce, de a desbrăca, de a pătrunde voluptuos şi de a viola fiecare subiect spiritual. Este cunoaşterea în sensul în care biblia spune că un bărbat a „cunoscut" o femee, adică i-a scos secretul. El ştie că nici o cunoştinţă nu-i definitivă. Deaceea nu face casă cu niciuna. El vrea să rămâne acel Nemrod solitar, purtător de armă rătăcitoare dealungul pădurilor minţii, fără coperiş, fără nevastă, fără copil, fără servitor. Ca şi Don Juan, el iubeşte nu durata sentimentului, ci momentele de „grandoare şi de extaz"; este atras numai şi numai de aventuri, — cum le numeşte el aşa de frumos — de acele: „periculoase poate", care te fac plin de ardoare şi te aţâţă atâta vreme cât alergi după ele, dar care nu satură când le-ai căpătat.

Dar Don Juan, în ochii lui Nietzsche, nu-i un epicureu, un mare „jouisseur". Aristocrat, gentilom cu nervi subţiri, îi lipseşte greoaia mulţumire a digestiei, leneşa plăcere a saţiului, gustul laudei de sine şi a paradării cu succesele avute. Vânătorul de femei, ca şi acel de idei este el însuşi urmărit, fugărit de un instinct nestins; el, seductor fără scrupule, este la rândul său sedus de o curiozitate arzătoare. Este un ispititor ispitit şi el să ispitească absolut toate femeile. Pentru Don Juan secretul e în toate, adică în niciuna; în fiecare pentru o noapte, în niciuna pentru totdeauna.

Iată de ce viaţa intelectuală a lui Nietzsche, care se numea singur „Don Juan al Cunoaşterii", n'are puncte de repaos, n'are suprafeţe calme, ca cele de oglindă, ci-i sbuciumată, torenţială, schimbătoare, plină de ocoluri neaşteptate, cârmiri brusce şi coturi violente". (Zweig, Nietzsche, p. 51).

D. I. SUCHIANU

Muzica lui Bach

Un grup de muzicologi au favorizat apariţia unei traduceri, care e în acelaşi timp refăcută complect, a celebrului Musiklexikon (Dicţionar muzical) de Hugo Biemann.

D-nii Georges Humbert, André Schaeffner, Marc Pincherle şi André Tessier, cu tot respectul pentru spiritul lucrării şi păstrând în acelaşi timp tot aparatul ştiinţific de mare valoare, au îndulcit considerabil părerile autorului. Aproape peste tot, ei se luptă ca să aducă pe primul plan obiectivitatea.

Cel mai mare entusiasm care se poate găsi, este cel pricinuit de opera lui Jean-Sebastian-Bach:

„Muzica lui Bach nu poate îmbătrâni, niciodată; cel mult, se poate spune că anumite cadenţe, anumite ornamentaţii pe care Bach le întrebuinţează odată cu contemporanii săi, amintesc întru câtva trecutul.

Invenţia sa melodică însă este de o abondenţă şi de o putere extraordinară; ritmul său de o varietate şi de o viaţă aşa de intensă, armoniile sale aşa de îndrăzneţe, deşi întotdeauna desfăşurate aşa de clar, încât aceste opere sunt un subiect de admiraţie şi de studiu aprofundat pentru toţi muzicienii.

Şi din punctul de vedere economic şi social, merită toate elogiile iniţiatorii importantei inovaţiuni de a se da putinţa tuturor acelora din provincie, care de mult voesc să vie la Bucureşti, dar nu dispun de mijloace suficiente, ca să plătească şi biletul de tren, dus şi întors, hotelul şi întreţinerea; teatru, cinematograf şi strand. Aşa ceva reclamă cel puţin 3.000 lei cheltueli. Iată însă, cu prilejul Expoziţiei de Aero-Auto-Radio-Electricitate dela Parcul Carol, între 28 August şi 18 Septembrie, reducerea pe C. F. R. fiind de 50 la sută dus şi întors, populara revistă „Realitatea Ilustrată", prin carnetul ei special de bonuri, acordă oaspeţilor din provincie masă gratis (dejun sau cină) la Bufetele Colos sau Presto, gratis la Expoziţie, gratis la cinematografe (Capitol) şi Roxy), gratis la Teatrul Regina Maria (piesa senzaţională „Salto Mortale"), gratis la Strandul Kiseleff, gratis cu autobuzul dela gară la hotel şi dela hotel la gară, din partea hotelurilor Esplanade şi Grand Hotel 25 la sută reducere de tarif la aceste 2 hoteluri, reduceri de 10 şi 20 la sută la Hotelul Impăratul Traian (calea Griviţei), reducere de 25 la sută la Restaurantul Parcul Oteteleşanu şi 20 la sută la restaurantele Piccadilly şi Princiar, 30 la sută reducere la coaforul Beer, calea Moşilor 53.

Toate aceste gratuităţi şi reduceri se pot obţine prin carnetul „Realităţii Ilustrate", care costă numai 150 de lei.

Cereţi asemenea carnete dela chioşcurile de ziare din gările din provincie şi dela depozitarii noştri.

Citiţi azi:
LECTURA No. 344
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
PAUL BOURGET
Membru al Academiei Franceze
FIUL OROPSIT
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Korolenko redivivus

Ca o fiinţă vie, care n'a lipsit nici o clipă din cercul nostru, pribegeşte el printre convieţuitorii săi nu pentru a-i învăţa, ci pentu a-i îndruma pe nesimţite însufleţindu-i cu suflet din sufletul său!

Mereu distins, mereu sublim în ciuda modestiei şi simplicităţii formei se adresează el nouă în al treilea volum al „Istoriei contemporanilor mei", publicată de curând de „Academia" din Moscova.

„Istoria contemporanilor mei", e, după cum fusese înţeleasă totdeauna şi după cum reiese acum după publicarea celui de al 3-lea volum, însăşi istoria vieţii şi suferinţelor lui Korolenko, care îşi câştigase şi în rândurile intelectualilor români — cu care Korolenko se găsea în rudenie spirituală, — nenumăraţi adoratori şi prieteni.

Korolenko a fost poate singurul din vechea gardă literară rusească, pe care bolşevicii l-au iertat că a rămas la o parte de bolşevizmul triumfător, deşi vocea sa, când implorătoare, când revoltată, n'a fost întotdeauna auzită.

Atât de impunătoare a fost personalitatea sa morală încât şi actuala cenzură, de o severitate care merge până la a şterge fără milă din literatură tot ce se abate dela „linia generală", tot ce nu contribue la realizarea „Pjatiletkei", (planul quinquenal) ca şi actualul guvern sovietic i-au arătat prinosul lor de admiraţie prin publicarea operelor postume.

„Istoria lui Korolenko", din punctul de vedere bolşevist al utilităţii literaturii frumoase, e o operă cu totul nefolositoare, — ba chiar păgubitoare, căci şi în acest volum el nu povesteşte şi nu e preocupat decât de vocea chinuitoare a intelectului, stând în faţa veşnicei întrebări: „a fi sau a nu fi?"

Aşa, de exemplu, Korolenko descrie o seară studenţească de discuţiuni din vremea studenţiei sale. Tema propusă pentru discuţiune era problema atât de mult desbătută pe atunci: „scopul scuză mijloacele?"

De data asta problema fusese concretizată subt forma: e îngăduit să săvârşeşti, un furt pentru un anumit scop?"...

Deoarece discuţiunea n'a dus la o împăcare a opiniilor, se hotărî să se pună la vot chestiunea (în cercul Herzen-Bjelinskj se făcuse odată încercarea de a decide prin majoritate de voturi existenţa lui Dumnezeu).

Unul după altul votanţii răspundeau: „eu aşi săvârşi furtul".

Veni rândul studentului Gortynski, care se identifică în acest caz cu Korolenko: „Da, văd, — zise el, — că ar trebui săvârşit! Eu personal însă, n'aşi reuşi să mă înving. Mâna mea nu s'ar preta la acest act".

După cum se ştie, nu există pentru bolşevici ceva mai vrednic de dispreţuit, decât astfel de „mâini inocente".

Dacă pe vremuri lozinca suna: „o cauză curată nu se poate sprijini de cât pe mâini nepângărite", — cea bolşevistă, e rezumată în cuvintele: „Revoluţiile nu se fac cu mănuşi". Bolşevicul nu are dreptul să privească de sus în jos pe poliţistul care spionează şi denunţă, ci trebuie să fie în orice moment gata să între în rândul cekiştilor, ca să execute şi lucrurile cele mai necurate, considerate însă ca necesare, de pildă, denunţarea prietenilor şi a rudelor.

Şi cu toate acestea, cenzura a lăsat, în ultimul volum al lui Korolenko această frază şi altele mult mai periculoase.

— Acest răspuns al lui Gortynski, povesteşte mai departe Korolenko, mă impresionă foarte mult şi de multe ori revenii eu mai târziu în viaţă la acest „mâna mea nu s'ar preta".

Rusia a trebuit să treacă printr'o revoluţie, înainte de toate o revoluţie a concepţiilor. Pentru aceasta a fost necesară temeritatea şi brutalitatea unui Basarow („Părinţi şi copii" de Turgheniev), brutalitate în negarea multor tradiţiuni şi temeritatea în faţa consecinţelor logice.

Eu am simţământul că multe ar fi la noi altfel, dacă am avea mai mult din acel inconştient şi iraţional adânc înrădăcinat în noi prin cultura etnică, care nu ne-ar îngădui să întrebuinţăm atât de uşor, aproape fără de ezitare, „formula lui Raskolnikow".

Pasagiile mai sus amintite, din volumul al treilea, au fost scrise de Korolenko în anul 1922, pe vremea domniei celei mai groasnice terori bolşeşviste, care proclamase fără înconjur teroarea ca formă de guvernământ inevitabilă. Şi cenzura bolşevistă n'a clintit nimic din aceste cuvinte!

* * *

Consideraţiunile şi concepţiile lui Korolenko, în forma în care le pune el în „Istoria" sa în gura contemporanilor, capătă acum o importanţă cu atât mai deosebită cu cât lucrările de pregătire pentru publicarea volumului al 3-lea au dovedit în mod vădit, că istoria contemporanilor, e o autobiografie exactă a lui Korolenko.

Volumul al 3-lea a apărut în redactarea fiilor autorului, care au controlat cu minuţiozitate întâmplările povestite în „Istoria contemporanilor" pe baza archivei rămase dela Wladimir Galaktionovitsch Korolenko.

Mulţumită acestor lucrări au putut fi adăugate o serie întreagă de capitole noi, de episoade şi comentarii care ne dovedesc cu prisosinţă, că autorul nu s'a îndepărtat de loc dela faptele notate de dânsul.

Korolenko mărturiseşte singur într'un pasagiu al nouii lucrări că scriitorul a avut adesea de luptat contra memoristului.

„Pe cetitor îl va interesa poate", scrie el, „cum se va acomoda chipul cunoscut lui din primele volume cu noua situaţiune, pentru a-şi putea da seama cât de puternice au fost presimţirile acestei generaţii care îşi începe viaţa conştientă în mijlocul aprigelor lupte contra regimului învins spre a o sfârşi în mijlocul ruinelor acestui regim, a cărui prăvălire a ridicat atâta praf, încât orizontul a rămas întunecat".

„Presimţirea" că victoria va fi la început a celor „a căror mână se va ridica contra oricărui obstacol", o lasă Korolenko să se întrevadă în descrierea vechiului tip „nihilist" al studentului rus, pe care l-a cunoscut şi observat la Moscova în timpul studiului său. Aşa ne pune el în faţa ochilor pe „nihilistul Edemsky", un cap de degenerat cu umerii obrajilor ieşiţi în afară şi ai cărui ochi împrăştiau văpaie. In stare de beţie, Edemsky vorbea de obicei cufundat într'o linişte posomorâtă, cu o elocinţă vehementă, despre instinctul „de neevitat al distrugerii generale".

— Să distrugi totul! să nu mai laşi să existe nimic din ceiace a fost!

— In felul acesta, vei nimici toată omenirea şi vei rămânea singur pe lume, — îl intrerupse în mod ironic un coleg.

Ochii lui Edemsky scânteiară; el lovi paharul cu atâta putere de masă, încât acesta sări în o mie de cioburi:

— Voiu nimici şi această mizerabilă omenire, — zise el, — voi da viaţă unei noui umanităţi.

Concepţia pe care Korolenko o înfăţişează aici era pe atunci foarte răspândită în anumite cercuri studenţeşti. Ea este chiar embrionul teoriilor teroriste ale cunoscutului revoluţionar Netschajew, ale cărui cuvinte furtunoase i-au creiat o pleiadă oarbă de aderenţi.

Cât de puternică a fost influenţa pe care o exercita asupra celor din jurul său se poate vedea din următorul fapt:

Netschajew a poruncit asasinarea unui student, Iwanow, asupra căruia căzuse bănuiala că ar fi făcut spionaj.

Din Geneva, unde se retrăsese, studentul fu predat poliţiei ruseşti şi închis în temuta temniţă Schlüsselburg, în care domnea cea mai severă disciplină.

Până într'atâta îi reuşise lui Netschajew să pună stăpânire pe soldaţii garnizoanei care îl păzeau, încât i se mijloci legătura cu lumea din afară, şi se pregăti o conjuraţie pentru eliberarea sa.

Netschajev, al cărui spirit diabolic a fost descris de Dostojewski în romanul „Demonii" în culori atât de vii, avu astfel posibilitatea să conlucreze din fortăreaţa Schlüsselburg — foarte activ, în mişcarea teroristă. Şi când i s'a propus să amâne atentatul pregătit contra lui Alexandru al II-lea, ca să fie eliberat mai întâi el din închisoare, el interzise cu hotărâre adepţilor săi să sacrifice „cauza" pentru o persoană.

Cauza e totul, omul nu-i nimic!

* * *

Cât de greu i-a fost lui Korolenko să admită astfel de principii, o dovedeşte raportul său referitor la asasinarea lui Alexandru al II-lea.

El însuşi revoluţionar, Korolenko nu se putu împăca cu „1 Martie 1881", cum e caracterizată această faptă istorică.

Tânărul Korolenko e transportat în Siberia ca exilat politic.

„Şi, pe îngheţata Lena, în cerul înalt şi rece, plutesc în faţa ochilor sufletului meu două chipuri: Alexandru al II-lea şi asasinul său Scheljabow!", — scrie Korolenko.

„Ei privesc amândoi din această înălţime spre patria lor friguroasă şi întunecată, şi amândoi caută drumul spre adevăr, care îi transformă pe amândoi în duşmani neîmpăcaţi. Atât ţarul care desfiinţase robia ca şi revoluţionarul duşman de moarte al regimului reacţionar, erau —cel puţin aşa mi se părea mie atunci — entuziasmaţi de aceasta... Această problemă mă preocupa fără încetare, — scrie Korolenko în memoriile sale. — Când ajungeam la un popas, mă grăbeam să-mi încălzesc mâinile îngheţate pentru a prinde repede pe hârtie chipurile de care eram stăpânit... Cazacul care mă conducea nu-mi lăsa însă răgaz şi mâna mai departe... Trebuia să mă urc din nou, cu tot gerul aspru, în şăniuţă...".

Acest spirit e caracteristic lui Korolenko, veşnic mânat de năzuinţa de a mulţumi şi împăca pe toţi!

Din porunca ţarului el e târât prin nesfârşita tundră siberiană, în pericol să îngheţe de frig şi să fie sfâşiat de haitele de lupi. In spiritul său se nasc poezii care vorbesc de omenescul din puternicul său duşman.

Cât de puţin se potriveşte acest Korolenko redivivus cadrului epocii noastre, urei politice duse la extrem!

Şi ce bucurie şi desfătare sufletească să mai poţi auzi odată vocea unui contemporan atât de nepotrivit vremii noastre!

P. SWESDITSCH

INSEMNĂRI

Inaintea unui nou sezon literar

Suntem în preajma deschiderii noului sezon literar. Incă puţin şi cărţile de şcoală vor dispărea din vitrinele librăriilor. In locul lor vor veni, proaspete, volumele de literatură.

Cele trei mari edituri „Cartea Românească", Ciornei şi „Cultura Naţională" îşi pregătesc de pe acuma surprizele şi noutăţile. Scriitorii, întorşi din vacanţă, îşi revăd manuscrisele, îşi fac, febrili, ultimele corecturi şi îşi compun cu abilitate reclamele. Fiecare îşi laudă marfa cum poate mai bine. Căci dacă reclama e sufletul comerţului, ea e prima condiţie de existenţă a literaturii... sau, mai bine zis, a scriitorilor, ceeace e acelaşi lucru.

Nu-i multă vreme de când reclama, în literatură, era privită încă drept o profanare, drept o jignire adusă muzelor, drept o manoperă inelegantă şi ruşinoasă. Absurdă şi ridiculă prejudecată care, din fericire, a dispărut! Era o rămăşiţă de ideologie romantică, de pe vremea când scriitorul se credea un supraom sau un fel de fakir fără altă preocupare decât aceea de a emite din când în când, sub influenţa unei aşa zise inspiraţii divine, o literatură plină de dispreţ pentru întreaga omenire. Dealtfel suntem informaţi acum că marii romantici n'au dispreţuit chiar aşa de mult reclama, publicul şi avantagiile materiale. Atâta doar că nu mărturiseau. Scriitorul de astăzi nu se mai sfieşte să spună că, dacă scrie, scrie şi cu nădejdea ca scrisul să-i aducă şi o răsplată pecuniară, nu numai glorie. Dar nu-i mai puţin adevărat că scriitorii de astăzi au început acum să exagereze în acest sens. Le place să afirme mereu că scriu *numai* pentru această răsplată materială, şi asta cu un fel de bravadă şi un fel de *enfichisme* — care îşi are originea, dealtfel, în acelaş dispreţ pentru public, din perioada când omul de litere se credea oracol. Altădată scriitorul dispreţuia publicul pentrucă era convins că acesta nu e în stare să-i înţeleagă literatura; astăzi scriitorul e dispus să dea publicului o literatură oricât de inferioară, numai să se cumpere. „Publicul înghite orice" sau „publicul nu merită literatură bună" — acestea sunt formule curente astăzi în gura literaţilor „profesionişti". La baza acestei atitudini stă aceeaş veche credinţă a multor scriitori că între ei şi public nu poate exista o înţelegere decât pe bază de concesii din partea lor, a scriitorilor.

Ne vine a crede, totuşi, că în epoca noastră această credinţă începe să dispară. In orice caz scriitorul de astăzi îşi dă seama că, dacă nu e înţeles sau dacă opera lui nu se vinde, n'are dreptul să se plângă de public. Şi spunând asta vorbim de marele public anonim, nu de cutare sau cutare coterie sau cafenea literară.

Şi iarăşi trebue să spunem că scriitorii cei cu „publicul înghite orice" sunt cei vinovaţi de această neînţelegere perpetuă, de acest veşnic „malentendu" care viciază raporturile dintre public şi scriitor. Este o părere falsă că publicul înghite orice. Acum de curând un jurnalist francez a publicat în „Nouvelles litteraires" o serie de convorbiri avute cu diverşi autori de romane populare din Franţa, cu acei „iluştri necunoscuţi" ale căror opere apar în fiecare an în milioane de exemplare, şi ale căror nume nu le ştie nimeni.

E foarte instructiv să citeşti răspunsurile lor. Se lămureşte o reală dragoste pentru public şi un veritabil interes pentru satisfacţia publicului. La toţi se vede preocuparea de a înţelege publicul şi în acelaş timp de a şi-l apropia. Aceşti autori populari sunt de părere că publicul nu înghite orice. Şi credem că trebue să fie crezuţi, pentrucă ei, într'adevăr, cunosc bine publicul.

La noi, după perioada de mandarinism literar şi de boemă literară de pe vremea lui Macedonski, a venit, ca şi aiurea, perioada de profesionalism literar. Şi, ca de obicei, am exagerat mai grozav decât alţii. Nicăieri nu cred să se aplice mai mult decât la noi formulele cu „publicul înghite" şi celelalte. Asta înseamnă că dispreţul pentru public stărue încă în această formă. Păcat!

Nu ştim dacă aceste consideraţii vor găsi o justificare în sezonul literar care stă să înceapă. Bănuim, totuşi, că scriitorii noştri vor găsi (sau au găsit deja) o formulă intermediară între mandarinism şi „publicul înghite". De felul cum consideră ei publicul atârnă şi calitatea literaturii lor — şi calitatea publicului însuşi. — *Phil.*

Premiile Academiei Române

Pe câtă vreme Statul îşi ciunteşte în fiecare an minuscula sumă destinată premierii scriitorilor de seamă, Academia Română îşi continuă, cu o admirabilă perseverenţă, opera de încurajare a muncii intelectuale.

Ultimul premiu acordat de Statul român s'a redus la 100.000 lei (2500 lei aur) şi cine ştie dacă în viitorul budget s'o mai găsi vre-un loc şi pentru această sumă.

Premiile Academiei Române însă se ridică anul acesta la cifra de 1 milion şi jumătate lei şi, dacă ţinem seama de dărnicia particularilor şi de încrederea pe care o au ei în această înaltă instituţie de cultură, putem nădăjdui că în viitor literaţii şi oamenii de ştiinţă vor putea fi răsplătiţi cu o sumă mai mare.

Academia îşi face o cinste din faptul că, pe lângă consacrarea unor autori sau a unor opere, patronează ajutorarea materială a slujitorilor condeiului şi stimulează pe cercetători. Iar Statul vrea să ignoreze orice manifestare intelectuală şi se trudeşte parcă să înăbuşe cele mai lăudabile tendinţe de ridicare de-asupra comunului.

Citind broşura cu premiile anunţate de Academia Română, evident că cel dintâi pasaj care atrage atenţia e acela al premiilor *C. Hamangiu:* trei premii de câte 200.000 lei pentru cea mai bună traducere a poeziilor lui Eminescu în limba franceză, engleză şi germană. Am subliniat altădată importanţa darului făcut de d. C. Hamangiu. Amintim din actul d-sale de donaţiune următoarele dispoziţiuni şi dorinţe:

„In credinţa noastră că literatura română are şi opere de valoare universală, care merită să fie îndrumate spre admiraţia întregii lumi culte, în mod cu totul excepţional, în primii trei ani: 1931, 1932 şi 1933, aceste premii de câte 200.000 lei fiecare se vor acorda celor mai bune, mai perfecte şi mai apropiate de original traduceri, în limba franceză, engleză şi germană, a volumului de poezii al marelui nostru poet Mihail Eminescu (de preferat după ediţia lui Titu Maiorescu) împreună cu o parte din poeziile sale bune, publicate mai în urmă în revistele „Convorbiri Literare", „Floarea Albastră" şi alte publicaţii. Traducătorii sunt rugaţi de a avea în vedere şi observaţiunile importante ale d-lui G. Ibrăileanu publicate în revista „Viaţa Romînească" din Iaşi, numerele 2—3 din 1928 şi 5—6 dinanul 1929, prin care se atrage atenţiunea asupra gravelor erori cuprinse în unele ediţii ale acestor poezii. Traducătorii se vor sili să redea cât mai bine şi mai exact cu putinţă fondul şi forma nepieritoarei opere poetice. Traducerile se pot face şi în colaborare de persoane care cunosc cât mai bine şi cât mai adânc limbile respective".

Relevăm printre cei care au înţeles rostul acordării de premii şi pe d. *Const. Kiriţescu.* D-sa a renunţat la premiul ce i-l acordase Academia Română pentru „Istoria Războiului pentru întregirea României" şi a creat un alt premiu de 25.000 de lei destinat celui mai bun studiu de psihologie socială a poporului român în timpul războiului de întregire.

Celelalte premii variază între 1.000 şi 70.000 lei şi au în vedere toate domeniile activităţii intelectuale: literatură, artă, filologie, istorie, arheologie, filosofie, drept, economie politică, sociologie, ştiinţe naturale şi fizico-chimie, medicină, religie, comerţ, etc.

Părerile lui Moissi despre teatrul modern

Intr'o convorbire acordată de curând unui ziarist austriac, Moissi a declarat între altele următoarele: „Sub apăsarea grijilor materiale, teatrele sunt astăzi mânate numai de dorinţa de a atrage cât mai mult public. Misiunea educativă a trecut pe ultimul plan. Eu, care nu m'am gândit niciodată la „rentabilitatea" pieselor ce alegeam, şi care urăsc de moarte lucrurile de senzaţie, nu mai pot face azi teatru, deşi îmi iubesc arta mai presus de orice. M'am hotărât deci să scriu eu însumi teatru. Piesa mea „Captivul dela Sfânta Elena" se va reprezenta probabil anul acesta, însă şi aci am rămas credincios principiilor mele. Nu mă orientez după „conjunctură", cu riscul de a înfrunta curentele şi de a mă izola şi mai mult încă.

„Misiunea teatrului de a-l duce pe om pe calea binelui şi frumosului ar fi azi uşoară, dacă i-ar veni în ajutor statul: Moşinismul l'a redus în stare de sclavie pe omul de azi: dar în altă ordine de idei l'a dezrobit, căci îi lasă mai mult timp liber. Depinde de diriguitori, dacă libertatea aceasta va fi petrecută la cârciumă, în certuri politice, sau la spectacole seci, ori dacă va fi folosită în chip înălţător. Educaţia falsă de azi duce tineretul la muzica de jazz, la sportul profesional, nu la „Eroica" lui Beethoven. Recunosc piedicile ce ni se pun azi în cale, dar cred că mai fatală decât criza economică ne va fi sărăcia intelectuală. Este o erezie să se creadă că omul n'are nevoe decât de *pâne, iubire* şi *muncă* şi că dorul, etern omenesc, după idealuri mai înalte, credinţa în puterea mântuitoare a unei idei, sunt basme pentru copii. Astăzi avem capul şi membrele bolnave; dar ne plângem că ne doare un deget. Spunem „criză economică", şi nu ne dăm seama că omenirea trece printr'o criză a spiritului. Din această criză trebue să se nască o lume nouă, cu idealuri nouă, altfel vom pieri cu toţii. Sunt ferm convins că în opera de salvare a omenirii, arta va avea rolul educativ pe care în epocile vechi îl aveau zeii, religiile, despoţii; aceştia au cârmuit lumea în virtutea unei idei, care a căzut. Oamenii refuză astăzi să le mai dea ascultare şi au nevoe de zei şi de idei noui. In această luptă spirituală oamenii vor descoperi din nou puterea — astăzi uitată — a credinţii în frumos".

Premiul Goethe

Oraşul Frankfurt am Main a instituit în 1927, de ziua naşterii lui Goethe (28 August) un premiu de 10.000 de mărci pentru încurajarea scriitorilor merituoşi. In 1927 acest premiu a fost decernat scriitorului Stephan George; în 1928 muzicianului, scriitorului şi medicului Albert Schweitzer; în 1929 scriitorului Leopold Ziegler; în 1930 profesorului vienez Freud; anul acesta, societatea Goethe şi Weimar a hotărât în adunarea ţinută la Frankfurt să decerneze premiul scriitoarei Ricarda Huch, ceiace s'a şi făcut în chip solemn la 28 August curent.

Beatrice Webb membră a Academiei din Londra

Academia londoneză a primit pentru prima oară o femee în sânul ei. Primul „fellow" feminin este *Beatrice Webb,* o autoritate unanim recunoscută în domeniul cooperaţiei şi al asigurărilor muncitoreşti, caşi în domeniul organizării detenţiunii penale. Beatrice Webb s'a născut în 1858; fiind a opta fiică a regelui industriei feroviare, Richard Potters. Familia ei — atât după tată, cât şi după mamă — se compune din oameni înstăriţi în epoca de înflorire industrială a Angliei. De o inteligenţă remarcabilă, Beatrice Potters înghiţea din copilărie toate cărţile ce-i cădeau în mână; după ce le citea, scria critici şi le supunea filosofului Herbert Spencer, care — recunoscându-i talentul — o îndemna să mai scrie. Murindu-i mama, Beatrice conduse timp de 10 ani casa tatălui ei; dar timpul dintre 5 şi 8 dimineaţa şi-l rezerva cititului. Işi pusese în gând să fie apreciată ca „lucrătoare intelectuală". O călătorie în provincia industrială Lancashire o întări în străduinţa ei de a studia chestiunile sociale. Charles Booth îi solicită colaborarea la opera sa „Viaţa şi munca populaţiei londoneze". Deasemenea se făcu cunoscută prin lucrarea „Jurnalul intim al unei muncitoare". Consultată ca specialistă în problemele sociale, chiar dela începutul carierei ei literaro-ştiinţifice, — ea este apoi chemată ca expertă la lucrările comisiunii care legiferează asistenţa socială. In curând ea se raliază socialismului şi în 1891 publică lucrarea „Mişcarea sindicală în Marea Britanie". In 1892 se căsătoreşte cu Sidney Webb. Consecvenţa convingerilor şi personalitatea ei puternică s'au manifestat în mod elocvent acum câţiva ani, când Sidney Webb — fiind numit „pair" cu titlul de lord Passfield, — soţia lui a renunţat la titlul de lady, preferând să rămână pur şi simplu *Beatrice Webb.*

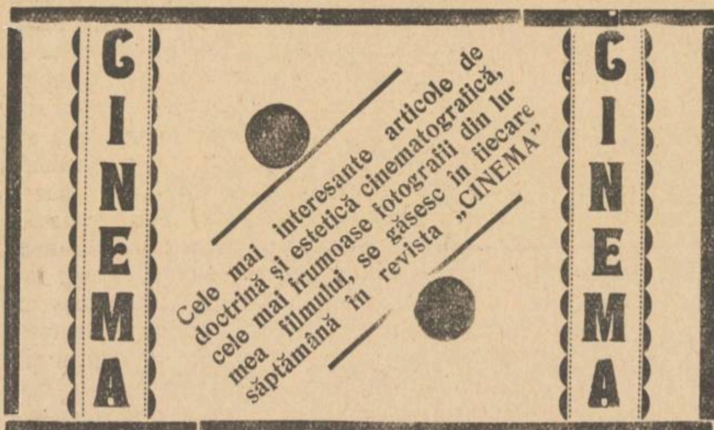
Mai trebue jucaţi clasicii?

Un ziar berlinez face în această privinţă o anchetă printre spectatori şi printre oamenii de teatru. Răspunsurile cele mai puţin favorabile s'au primit dela aceştia din urmă. Un autor dramatic declară fără înconjur că Goethe şi Schiller nu mai sunt potriviţi decât cel mult pentru şcolari. Karl Heinz Martin — unul din cei mai buni regizori germani, cunoscut de acum câţiva ani şi bucureştenilor — este de părere să se adapteze clasicii la gustul modern; alt regizor citează în sprijinul acestui postulat, diferite exemple de adaptări: Schiller a retuşat *Fedra* lui Racine şi *Macbeth* al lui *Shakespeare;* Hoffmansthal l'a refăcut pe *Oedip.* E vorba bine înţeles de adaptarea textului însuşi, nu de punerea în scenă numai, aşa cum s'a făcut pe alocuri dela război încoace, când s'a jucat de pildă *Tartuffe* în costum de burghez modern, *Hamlet* în frac, etc. In ciuda acestui curent modernist, gustul clasic persistă în multe pături germane. Pentru anul viitor, când se va serba centenarul morţii lui Goethe, se proectează de către cele mai mari teatre germane reluarea lui Faust într'o montare nouă, care va respecta însă caracterul mai mult liric şi filozofic decât dramatic al operei.

Mărunte

— Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar" — manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc. — a se adresa numai Joi, Vineri şi Sâmbătă 4—5.

— S'a pus sub tipar romanul „Statuia care arde", de d-na Maura Prigor. Acest roman va fi o continuare a romanului „Biserica Nouă", de aceiaşi autoare, apărut anul trecut.

A apărut

Viaţa Romînească

No. 6

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

A apărut:

Probleme noui în filosofie

de **I. Brucăr**

Doctor în filosofie

Un volum elegant format 8° de 208 pagini

Lei 100

Idealul femeii de azi

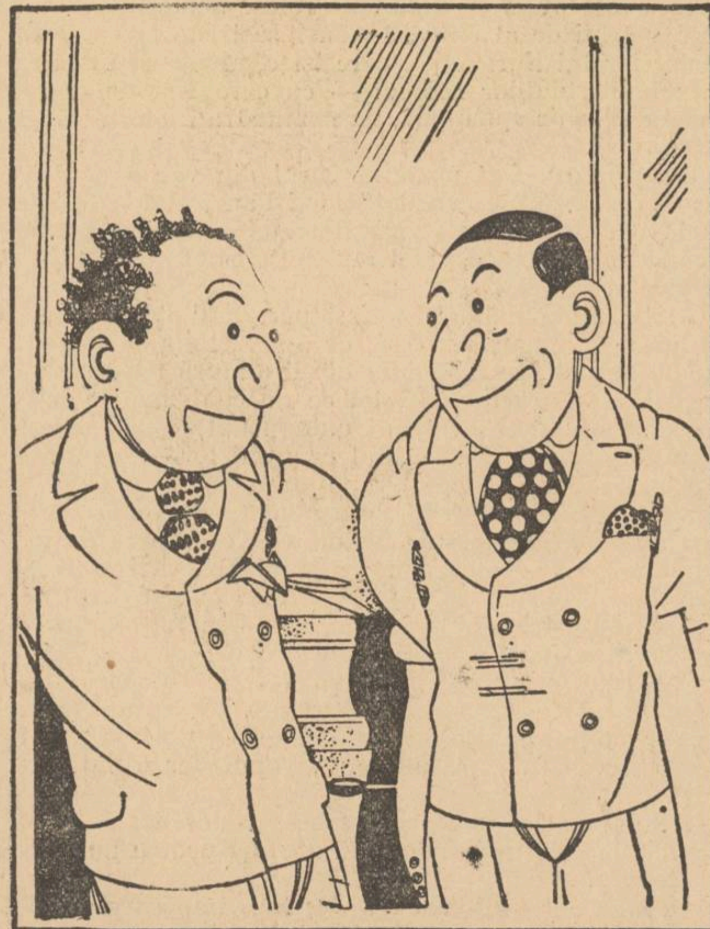

Inainte de căsătorie...

... Şi după.

Căsnicie modernă

PRIETENUL. — Vra-să-zică, eşti în al şaptelea cer?
TANARUL CASATORIT. — Aş... în stratosfera!

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 563

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 20 Septembrie 1391

BIBLIOTECA CEN... a „ASOCIAȚIUNII”

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

In problema patosului

Printre preocupările foarte zeloase ale lui Voltaire de a înnoi teatrul clasic, nu putea lipsi dezideratul unei modificări a declamației. Negreșit trebuia să fie atunci vorba, ca patosul vechiu, sumar și nenuanțat, să cedeze unor orientări spre o moderare realistică. De câte ori crede a observa la un actor sau actriță o încercare în acest sens, Voltaire o notează mulțumit. Asemenea modificare era, fără îndoială implicată în principii esențiale ale esteticei clasiciste. O întrevedem cu interes în unele aluzii polemice ale lui Molère, relativ la jocul unor concurenți ai săi în arta declamației, ca și în mustrările pe cari aceștia le aduceau recitării „prea repezi” și „neclare” a marelui comic, când juca roluri de tragedie.

„Mais, monsieur, il me semble qu'un roi qui s'entretient tout seul avec son capitaine des gardes parle *un peu plus humainement et ne prend guère ce ton démoniaque*”. Această replică e un document revoluționar; ea se găsește în prima scenă din *l'Impromptu de Versailles,* din anul 1663. Iar în stilul său de tragedie Racine afirmă, desăvârșit, voința clasicismului de a supune postulatului moderației până și formele extreme ale afectului. Semnificativ îl acuzau unii contemporani ai săi că stilul său e prea adesea — stil de comedie.

Fără îndoială avem aci înainte un simptom mare, ce nu se oprește la limita unui amănunt de estetică teatrală. Simțul tragicului era în criză: acel simț nu-și găsea loc potrivit în cuprinsul noului spirit burghez. Teatrul lui Racine dă pe față o contrazicere superbă pentru istoricul stilurilor: vechile legende tragice sunt păstrate, prin supunere școlară, pe când tonul tragic și sensul tragic sunt, în fond, eliminate. In Racine lupta o intenție și o necesitate istorică; Marivaux le-a dat deslegare netă și consecventă. Să observăm că, deși intrigile acestuia sunt „comice”, el are capacitatea și-și dă ocazie de a crea, măcar sporadic, un stil care, în estetica burgheză, se anunță ca singura formă în stare a lua, exact, locul tragicului vechiu. Aceasta se întâmpla mai la o parte, pe când în centrul pieții literare, Diderot și alții, dădeau drumul unui stil țipăcios și plângăcios, la a cărui isgonire a luptat cultura bună europeană, până la victoria finală. Sentimentalismul este parcat în ocoalele diverse ale suburbiei. In literatura de jos, în eloquența meetingurilor, a curților cu jurați și a consiliilor de războ, e locul lirismului cu tremolo și lacrimi.

Burghezul inteligent a trebuit să vază, că nu-i șade bine să facă pe nebunul. Evident, tragicul antic și al lui Shakespeare, e frenezie. De acelaș fel, aproape, și al lui Dostoievski. Insă domnului Durand, duduiei Margaretei sau doamnei Scatiu, le întoarcem, cu scârbă, spatele, când se apucă să-și urle neputințele sentimentale după canonul tragic.

Din veacul XVII, prin Voltaire, până la Goethe și Stendhal, literații mari europeni ne spun, accentuat, că teatrul lui Molière este o școală perfectă de bune maniere. La depărtarea la care stăm noi cei de astăzi, lauda aceasta pare ciudată. Acei vechi literați vorbeau însă în toată naivitatea. Molière surprinsese lumea prin comedii care nu erau bufone; din contra, nobile, Noutatea era mare și complexă. Intre alte bunătăți, această comedie aducea și modele de purtări elegante. De ce nu ar fi admirat literații și acest merit pedagogic? Pe noi, astăzi, ne interesează efectele generale de stil ale comediei nobile. Temeiul oricăror purtări elegante este stăpânirea de sine. Prin urmare și din această parte se ridicau obstacole patosului. Se înțelege ușor că, în tragedia lui Racine, desăvârșită prin teatrul psihologic al lui Marivaux, se agrava, încă mai adânc decât prin comedia lui Molière, criza patosului: aci în lumea conflictelor catastrofale sau a rafinamentului psihic, patosul era sufocat în însăși rezidența lui cea mai venerabil consacrată.

Moderația este o noutate esențială în teatrul lui Racine; acest poet a exprimat monumental o transformare, ce se afirmă fără înconjur, în spiritul și în gustul european. Precis, întreținerea patosului rămânea în seama teatrului mediocru sau întârziat, în seama predicatorilor; apoi, negreșit, a oratorilor de mahala, a amanților de mahala.

De câtva timp, patosul face o contraofensivă în câmpul eseisticei literare, biografice, filosofic-istorice. In Germania cu deosebire se vinde, și de acolo se exportă, de vreo patru decenii încoace, prin volume obeze cași prin plachete anemic grațioase, în sumă mare, stil psalmic, apocaliptic, oftat, țipat, tremolat; o epilepsie verbală metodică, școlar sistematizată, delir pe care privatdocenții și privatgelehrții și-l întocmesc, disciplinat, cu nobile intenții de frumusețe și de moralistică maestoasă. Pare a fi o lege severă, în oficina acelei literaturi cu orice preț patetice, care oprește de a scrie și a vorbi despre anume idei foarte generale: Dumnezeu, Omenire, Națiune, Rassă, Stat, Viață, Spirit, Suflet, Demon, Eros, — altfel decât în formule sistematic extatice.

Fatalitatea importului, proprie societății noastre, a revărsat și aici în România doze bune din produsele acelei industrii retorice; și diverși intelectuali, unii de sigur nu neglijabili, cum a fost un mult regretat tânăr arheolog, le-au făcut să circule abundent, pentru fermecarea și înălțarea unui public cu avânt.

Din Franța, numai unele produse dramatice au putut avea, la noi, efecte echivalente: textele lui Mirbeau și Bernstein, sau a altor de acest fel, iar în proporții mai delicate, lirismul de *Două orfeline,* care, ciudat, se strecoară uneori din scrisul lui Claudel.

Și iarăși: burghezului nu i se potrivește patosul. Ceiace în sufletul său există ca tragic aproximativ, are o altă expresie. Logica sensibilității occidentale constrânge să înlocuim patosul prin humor, prin ironie, prin violență material realizată, prin tăcere expresivă.

La literații germani, patosul poate fi fenomen de stângăcie literară, de inerție, de demodare. Un reflex, poate, al metodei de a declama poeziile în școală. Iar în acel teatru francez de care vorbeam, patosul e un semn, între altele, al unei împietriri în domeniul dramatic: în teatru, Francezii lâncezesc de o puternică sclerozare.

Românii beneficiază, aici cași aiurea, de inocență. Ei fac, ce se face.

Dar și aici se impune dozare. Cu toată inocența, patosul, așa cum i-am fixat situația față cu spiritul și gustul autentic al civilizatului actual, constituie o neonestitate. Anodină, poate; dar, în sfârșit, urâtă și nesănătoasă.

Priviți Rușii, păstrătorii moderni ai simțului tragic, ce curați sunt de patosul școlar al Apusenilor! Rușii n'au învățat „tragicul” în liceu. Și apoi nu sunt burghezi.

Poate că în Apus și în anexele sale sudesteuropene, perpetuarea patosului să fie și un efect de infiltrare a unei sensibilități plebeie sau întârziate, spre păturile mai de sus ale culturii. Nervilor unei mojicimi proaspăt intelectualizate le trebuie, probabil, frumuseți de astea groase, ca să se trezească abia-abia.

PAUL ZARIFOPOL

Ploaie

Pentru M.

Și plouă, prin ciață,
Pe tot ce-am pierdut.
Pe clipa de față,
Pe 'ntregul trecut.
Adie-un răsuflet
De dor, dispărând...
Și plouă în suflet
Și plouă pe gând.

Din lunga veghere,
Coboară pustiu.
I-atâta tăcere,
I-așa de târziu —
Și stropii într'una
Pic-pic și pic-pic...
Murind totdeauna,
Bat cuie 'n nimic.

Hei! Cine-mi apasă
Grumazul mereu?
Tristețea din casă
Sau cugetul meu?
De cine mi-i milă?
Pe cine aștept?
Ce ornic, cu silă,
Imi murmură 'n piept?

Să tacă! N'aude
Cum neguri mă cern
Și șoaptele ude
Suspină etern?
Cum zările sparte,
Deasupra-mi se strâng
Și zilele moarte,
Cu hohote plâng?

N'aude cum plouă?
Și cât de stingher,
Durerea mea nouă
O mântui de cer?
Ce straniu se 'ngaimă
Amurgul pe drum
Și cât mi-i de spaimă
De toate acum?

...Dar, plouă 'n neștire
Al vremilor grai:
Pe trista-mi iubire,
Pe strâmtul meu trai,
Pe visele sacre-mi,
Pe-amarul destin —
Și plouă cu lacremi
Și plouă cu chin...

GEORGE LESNEA

Constantin Meunier — **Portul**

„DEMOGORGON” *)

Nudism

De ce să-mi fie rușine de ceiace lui Dumnezeu nu i-a fost rușine să creeze?
Sft. Clement al Alexandriei.

Nudismul va preface lumea, statornicind o nouă morală, prin descătușarea spiritului din vechi și grele prejudecăți. Este una dintre cele mai mari revoluții. Istoria omenirii, cântărindu-i urmările, va socoti nudismul în șirul de cotituri ale civilizației: Păgânism, Monoteism, Pantalonii, Reforma, Renașterea, Democrația, Nudismul, Ge-on...

Nudismul este încă în faza cea mai grea a unei idei noui: lupta cu un *tabu*. Acest tabu este pudoarea moralei creștine.

Dar ce este nudismul?

Unii cred că nu-i decât o psihoză, o formă de neurastenie sexuală, un exibiționism rafinat. Desigur, pentru mulți obsedați de sexualitate, nudismul este o satisfacție vițioasă, când nu-i vindecarea boalei lor.

Alții, mai simpliști, și deci mai numeroși, cred că nudismul nu-i decât o prostie, o modă, o șarlătănie; dar mai ales nu știu, sau se fac că nu știu, ce este într'adevăr nudismul. Aceștia lichidează problema cu câteva glume nepotrivite: Cum o să ne îngrămădim în tramvai? Unde o să ne ținem batista? Cum o să mai putem ascunde josnicia dragostei noastre unei fete inocente, ce nu poate fi cucerită decât prin idealism serafimic?

Totuși nudismul e un fenomen social puternic. Este practicat de milioane de oameni și este susținut de o numeroasă elită de savanți și scriitori din lumea întreagă, ce prin viața și opera lor dovedesc cultură, inteligență și mulți, chiar moralitate după înțelesul clasic al cuvântului. Prin urmare, nudismul este o problemă socială a cărei cercetare trebue pusă la îndemâna societății.

Nudismul s'ar putea defini astfel: Un procedeu de educație, reeducație și terapeutică fizică, psihică și morală, care constă în practicarea unor anumite exerciții gimnastice și amuzamente, în grupuri cât mai numeroase, fără deosibire de sex ori de vârstă și cu totul gol.

Bine înțeles, această definiție, ca orice definiție, nu poate satisface pe toată lumea. Cred însă, că în actuala stare a fenomenului nudism, este cea mai cuprinzătoare. Altfel de manifestații sunt fals-nudism, exagerări, erezii, variante...

Idealul nudismului însă, ar putea fi programul de viață al inimosului și talentatului scriitor *Joseph Delteil: Vivre nu, agir nu, penser nu.*

Pentru precizarea definiției noastre, să dăm câteva exemple de ceiace nu este adevăratul nudism. Sunt unii care își trăesc cea mai mare parte din viața lor goi; dar în cea mai strictă izolare; sau cel mult în pereche conjugală. Aceștia totuși, nu sunt nudiști, deoarece nu beneficiază decât de foloasele igienii fizice. Gruparea după sex este deasemenea o erezie; cu toate că în această practică intră și ceva din elementul moral al nudismului; o luptă, măcar parțială, împotriva rușinei de trup.

Insă erezia cea mare, negațiunea totală a nudismului este nudismul cu frunza-de-vie. Adepții acestei formule au rămas sclavi ai faimosului *tabu* sexual; ba încă propagandiștii lui.

Să mai spunem, că trebue socotite ca exagerări dăunătoare ideei, riscante pentru moralitate, sau cel puțin ridicole, regulele unora dintre societățile nudiste germane. Membrii acestor grupări au cluburi unde se întrunesc goi, la ceai sau la cărți; iar când își fac vizite, își lasă la cuer toată îmbrăcămintea; servitoarea, goală și ea, îi ajută să se dezbrace, cum i-ar ajuta să-și scoată pardesiul.

Istoricul nudismului. — Așa cum l'am definit era practicat în Elada. Romanii și Maurii, care bine înțeles nu puteau fi decât favorabili principiului, realizau nudismul numai în incinta băilor. Era creștină nu l'a cunoscut. Adamiții, ca și alte secte asemănătoare, păgâne ori tot creștine, nu au la temelie principiul nudist. Călugărul *Pelagius* ca și *Montaigne* n'au fost decât teoreticiani; totuși ar putea fi socotiți drept precursori.

Origina nudismului de astăzi trebue căutată în solariumul unor sanatorii. El intră în faza lui actuală cam odată cu frigurile marelui război. Evoluția nudismului poate fi sintetic și elocvent arătată prin gradația întâmplărilor a doi campioni ai nudismului german. *Herman Beer,* propagandist prin fotografii, fu condamnat în 1914 la doi ani închisoare. Societatea nu vedea în albumurile lui decât pornografie. In 1920 a fost din nou condamnat, dar cu circumstanțe atenuante scoase din intențiile lui bune și astfel numai la opt luni. Astăzi, deși colecțiile și revistele lui au inundat Germania, procurorul nu-l mai urmărește. Un altul, profesorul de cultură fizică *Koch,* cam tot în ajunul războiului, a fost scos din învățământ, fiindcă introdusese nudismul. Apoi, școalele lui particulare, rând pe rând erau închise. Astăzi este subvenționat de stat.

Nudismul cucerește cu repeziciune surprinzătoare țările scandinave și mai ales Germania. Milioane de germani sunt nudiști, grupați în mii de cluburi, cu săli, grădini și parcuri proprii. Au zeci de reviste serioase conduse de personalități de mâna întâi.

In Franța, conservatoare, rutinară, refractară noutăților până când nu se entuziasmează de ele, nudismul progresează încet. Se pare că acolo abea dacă ar fi o sută de mii de nudiști. Succesul mișcării este datorit priceperii, energiei și seriozității cu care este condusă de d. *M-K de Mongeot* directorul fondator al grupării „Sparta-Club”. Societatea „naturistă” a d-rului *Durville* nu este decât pseudo- nudistă, deoarece n'a renunțat la principiul ascunderii sexului. Dealtfel această a doua grupare este de un real folos consolidării nudismului, prin aceia că pregătește spiritele timorate, deci marea mulțime. Acei care n'au curaj să fie nudiști, se lasă totuși goi la adăpostul unui *slip,* a cărui absurditate vor sfârși prin a o vedea.

Argumentele pro-nudism. 1) *Sănătatea și frumuseța trupului, deci îmbunătățirea rasei.* Știința a dovedit că omul trăește mult mai puțin decât este firesc; deci s'a îndepărtat prostește de natură, sacrificând prea mult idealului de spiritualizare.

Medicina a dovedit că pielea respiră și că baia integrală de lumină și de aer întreține sănătatea, previne și vindecă boli grave. Trupul fiind mai sănătos va fi și mai frumos. Pe dealtă parte, alături de dorința — legitimă — de-a fi frumoși prin îmbrăcăminte, se va dezvolta și aceia de-a avea trup frumos. Cochetele nu vor face sforțări numai pentru a-și plăti croitorese artiste, ci și pentru cultura fizică. Neputând să mai înșele cu sâni de cauciuc, vor face gimnastică și hidroterapie. De hatârul frumuseții își vor îngriji mai bine sănătatea.

De bună seamă că foloase medicale se pot obține și prin nudismul în izolare; dar izolarea costă scump. Săracii, adică muncitorii, adică acei care au mai multă nevoe de nudism decât oricare alții, n'ar putea să-l practice. Iar stimularea prin concurența de frumusețã, n'ar mai avea loc.

2) *Higienă morală; reeducație psihică.* O primă și esențială problemă pe care o soluționează nudismul este educația sexuală a copilului. Astăzi, toată lumea este de acord că copiii trebue să cunoască rostul organelor sexuale ca lecție de științe naturale, ca să nu-l afle în ascuns ca pornografie și numai odată cu inițiarea în emoții nesănătoase, dacă nu chiar împreună cu practicarea vițiilor degrădătoare pentru suflet și ucigătoare pentru trup.

Când zic „toată lumea” fac abstracție de o minoritate stupidă, deși (sau pentru aceia), puternică.

Nu de mult, în Statele-Unite a fost confiscată o broșură decentă, dar precisă, publicată de o institutoare pentru inițiarea sexuală a copiilor. Autoarea a fost eliminată din învățământ și condamnată la închisoare.

Dacă însă toată lumea gânditoare este de acord asupra principiului, este o adevărată zăpăceală în ce privește mijloacele de înfăptuire; mai ales în Europa, mai ales în Franța. Literatura franceză asupra acestui subiect este caracteristică. Foloasele fizice și morale ale inițierii timpurii prin educatori sunt pledate în chip cu totul convingător; dar capitolul în care să vezi, practic, ce să-i spui și cum să-i spui copilului, ori lipsește, ori este atât de nebulos încât nu-i de nici un ajutor.

De altfel lucrul nu-i ușor. Rușinea de trup este atavică în noi. *Taine* spune undeva, că „pour déshabiller l'homme il faut le démolir et le refondre”. Apoi, că „le grand changement de l'histoire est l'avènement du pantalon”.

Nudismul ușurează considerabil sarcina pedagogului. Dr. *P. Vachet,* profesor la înalta școală de psihologie din Paris scrie: „Practicarea nudismului este, de bună seamă, singurul mijloc de-a simplifica educația sexuală a copiilor, scutindu-i astfel de acea curiozitate nesănătoasă, de acele friguri ale imaginației, de acele îndoeli care cultivă misterul: preocupări ce sunt izvorul tuturor perversiunilor”. Când fetele își vor face cultura fizică în centre nudiste și astfel nu vor mai avea curiozitate de trup, iar părinți inteligenți le vor fi explicat și magnificența, nu numai mizeriile sexualității, nu vor mai fi preocupate de gânduri lascive, nici anemiate de emoții nesănătoase Astfel vor aștepta căsătoria caste și senine, căci fata sănătoasă nu are nevoi sexuale obsedante.

Pe adulți, nudismul îi dezintoxichează de sexualitatea cerebrală. Trebue să avem curajul să mărturisim că toți avem în nervi această otravă, mai mult sau mai puțin refulată, mai mult sau mai puțin virulentă. La mâncare, la apă, la somn, la odihnă, la mișcare, nu ne gândim de cât atunci când aceste nevoi trupești cer să fie satisfăcute. Cu nevoia sexuală nu-i tot așa. Psihicul intoxicat ațâță nervii și provoacă o falșă nevoe sexuală exagerată. Iar otrăvirea noastră e serioasă, căci e din vremea adolescenței, dacă nu chiar a copilăriei. Iată evoluția intoxicării: Neliniște fiziologică, curiozitate, dorință, sentimentul rușinii, al păcatului, abstinență abuzivă, satisfaceri umilitoare, clandestine, dispreţul voluptății... obsesiune, adică boală. Mai mult ori mai puțin, ori de loc aparentă, dar boală gravă, vinovată în mare parte de scurtarea vieții omului și a neurasteniei sociale.

Imbrăcămintea, care este mai totdeauna perversă și perfidă, întreține curiozitatea și dragostea de trup; curiozitatea agravează poftele și obsesiunea; iar obsesiunea stimulează curiozitatea. Diabolic cerc vițios. Nudismul suprimă curiozitatea. Urmările acestei suprimări sunt multe, variate și de cea mai mare importanță. Să numim aici pe acea mai neașteptată: dezarmarea femeii de grozava ei armă de luptă: cochetăria trupească. Dar va fi pedepsită pe unde a păcătuit. Prea ne-a chinuit născocind mode ca să ne arate când o linie, când o curbă, când silueta triunghiului. Prea

(Continuare în pag. II-a)

*) Supratitlul unui volum ce va apărea în curând. Nudismul va fi un capitol, rezumat în acest articol.

s'a jucat cu obsesiunea noastră de-a... uite popa nu e popa, adică uite ici, uite colea, dar nu-i pentru d-ta!...

Reducerea progresivă a îmbrăcămintei ne-a dovedit că emoţia erotică nu începe decât exact de la punctul de unde se pune întrebarea, de unde se provoacă curiozitatea, adică de la marginea stofei. Era o vreme când vârful pantofului emoţiona; apoi abea glezna; când rochia s'a mai scurtat, glezna fu detronată şi numai gambele mai erau emoţionante; pe urmă numai genunchii, astăzi abea pulpele... Şi de aceia nudismul cu *slip* este absurd, vitios şi obscen.

Dar efectul excitant al îmbrăcămintei l'a descris de mult un mare maistru al exprimărei prin cuvinte, Anatole France. Imi voi îngădui să-i reproduc câteva pagini:

„Sfântul Maël botezase pinguinii dintr'o insulă şi hotărî să-i îmbrace.

Soseşte călugărul Magis cu lăzi de haine.

— Ei bine, sfinţia ta, vreai cu tot dinadinsul să îmbraci acești pinguini? Nu crezi că ar fi mai cuminte să-i lăsăm goi? Pentru ce să-i îmbrăcăm? Când vor avea haine şi se vor lăuda cu moralitatea, vor fi peste măsură de trufaşi, şi de o josnică cruzime.

— Cum se poate, fiul meu, să înţelegi atât de greşit urmările legii morale, căreia chiar pinguinii se vor supune?

— Legea morală, răspunde Magis, sileşte pe oameni, care nu-s decât animale, să trăiască altfel de cât animalele, ceiace de bună seamă că nu le place; cum însă aceasta îi măguleşte şi cum sunt trufaşi, poltroni şi lacomi de plăceri, se supun constrângerilor cu care se fudulesc şi pe care îşi întemeiază atât siguranţa prezentă cât şi speranţele de fericire viitoare. Acesta este principiul oricărei morale. Dar să nu ne îndepărtăm de chestie. Uite tovarăşii mei descarcă ţăsături şi blănuri. Gândeşte-te, sfinţia-ta, cât mai este încă vreme. Imbrăcămintea acestor pinguini va avea urmări grave. Astăzi când un pinguin râvneşte la o pinguină, ştie cu preciziune ce doreşte şi poftele lui sunt limitate prin cunoaşterea exactă a lucrului dorit. In acest moment, vreo două perechi de pinguini fac dragoste la soare. Uite-i cu câtă simplicitate! Şi nimeni nu-i bagă în seamă; dar chiar ei însuşi nu par din cale-afară de preocupaţi de ceiace fac. Când însă pinguinele vor fi acoperite, pinguinul nu-şi va da o socoteală tot atât de exactă de ceia ce-l atrage spre ele. Poftele lui neprecizate se vor revărsa în tot felul de visări şi de iluzii; adică va cunoaşte dragostea şi nebunele ei dureri! In timp ce pinguinele, lăsând ochii în jos şi strângând buzele vor avea aerul de-a avea o comoară sub haine.. Ce jale!

Dacă voeşti, prea-sfinte, hai să facem chiar acum o probă. Să luăm, la întâmplare, una dintre aceste pinguine, cărora pinguinii nu le dau nici o atenţie şi s'o îmbrăcăm cât vom putea mai bine. Iată tocmai una care vine spre noi. Nu-i nici mai frumoasă nici mai urâtă decât celelalte; este numai tânără şi atâta tot. Nimeni n'o bagă în seamă. Uite-o! Merge a lene cu un deget în nas şi scărpinându-şi voiniceşte şăzutul. Observă sfinţia ta, că umerii îi sunt prea înguşti, sânii grei, pântecele mare şi galben, picioarele scurte; iar genunchii roşii şi parcă două capete de maimuţă ce se strâmbă la fiecare pas ce face. Labele picioarelor se prind unde calcă prin patru gheare solide, pe când degetul cel mare se ridică în sus ca un cap de şarpe prudent care cercetează drumul. Ea nu face altceva, decât merge; iar noi văzând-o îndeplinind această muncă avem impresia că nu-i decât o maşină de mers şi nici decum una de făcut dragoste; cu toate că este şi de un fel şi de cellalt. Ei bine, ai să vezi, sfinţia ta, cum am s'o prefac.

Zicând acestea, călugărul Magis, din trei sărituri ajunge o pinguină, o înşfacă, o aruncă sub braţ şi măturând cu părul ei nisipul o duce în faţa sfântului, căruia i-o aruncă speriată la picioare. In vreme ce ea plângea şi se ruga neştiind ce vor să-i facă, călugărul scoate dintr'o ladă o pereche de pantofi, pe care îi aruncă femelei poruncindu-i să se încalţe.

— Uite, sfinţia ta, picioarele ei, acuma strânse în şireturi, par mai mici; călcâile înalte ale pantofilor îi lungesc picioarele; iar greutatea ce ele duc pare ceva măreţ.

Magis îmbracă pinguina cu o tunică roz, îi pune bijuterii şi o pălărie cu flori pe cap. Femeia nu mai era speriată şi urmărea cu atenţie găteala ei.

Indată ce călugărul îi dădu drumul, ea se şi pricepu să-şi întindă fusta pe şezut, adunându-şi-o graţios cu mâna stângă şi având grijă să-şi descopere câte puţin glezna. Apoi se îndepărtă cu paşi mărunţi, legănându-şi şoldurile. Nu se uita nici în dreapta nici în stânga; numai când trecu pe lângă un părâu se oglindi cu coada ochiului.

Un pinguin care o întâlni din întâmplare, se opri surprins şi se întoarse după ea. Un grup de pinguini ce se întorceau de la pescuit o privirä lung, cu plăcere, apoi cu toţii se luară după ea. Fără întrerupere şi fără excepţie, la apropierea ei, cei culcaţi în nisip se ridicau, iar de pe cărările muntelui, din crăpăturile stâncilor, din marginea apei, de pretutindeni pinguinii măreau alaiul. Şi toţi, tineri mlădioşi, bărbaţi mai copţi, bătrâni ce-şi târâiau picioarele uscate ca şi băţul pe care se sprijineau, toţi se îngrămădeau în urma ei gâfâind şi răspândind miros acru de sudoare. Ea însă mergea liniştit şi parcă nimic nu vedea.

— Părinte, zise Magis, sfântului Mael, admiră te rog, cum toţi merg cu nasul aţintit spre centrul sferic al acestei domnişoare, de când este înfăşurată în roz. Sfera prin proprietăţile ei geometrice inspiră numai pe savanţi; dar când este şi vie capătă însuşiri nuoi. Şi pentru ca interesul acestui corp geometric să fie în totul priceput de pinguini, a trebuit să nu-l mai vadă lămurit cu ochii, ca să fie siliţi să şi-l reprezinte cu imaginaţia. Eu însu-mi nu-mi pot stăpâni acum atracţia ce simt către această pinguină. Oare să fie pentru că fusta a făcut din şăzutul ei ceva esenţial? Şi că simplificându-i-l cu măreţie i-a dat un caracter sintetic şi general şi n'a lăsat să vedem din el decât ideia pură, principiul lui divin? N'aş şti să spun; dar îmi închipui că dacă i l'aşi îmbrăţişa, aşi ţine în mânile mele tot firmamentul voluptăţilor omeneşti. Este neîndoelnic că pudoarea dă femeei o atracţie de neînvins.

Şi deodată călugărul dă năvală printre pinguini, înhaţă pinguina cea îmbrăcată şi fuge cu ea în umbra unei grote marine.

Sfântul Mael înţelese atunci că dracul luase chipul călugărului Magis ca să acopere cu voaluri pe fiicele Alcăi... Şi sfântul fu adânc mâhnit, că îmbrăcămintea în loc să slujească pudoarea, nu face decât s'o trădeze. Totuşi nu renunţă la ideia lui morală de-a îmbrăca neamul pinguin".

D. V. BARNOSCHI

Vagabondul

Iunie. Seceta îndopa vagonul de clasa a treia, cu praf de dogoare. Dogoare multă, de cuptor, ţestul imens al cerului sub care, de o parte şi de alta a liniei ferate, se prăjeau, în lanuri nesfârşite, grâne galbene. Acestea primeau poate altfel dogoarea, fiindcă îşi scăldau molatec în ea, spicele grele.

Oamenii însă, neînţelegând taina plămădită în talerul imens al Bărăganului, blestemau cerurile, soarele şi tăria lor.

Era şi prea cald. Nămiaza le pătrundea în măruntaie, le ucidea pofta de mâncare, le înfierbânta capetele şi trupurile şi le topea în stropi de sudoare. Gândul că acasă, la umbră, ar fi putut fi mai bine şi mai ales faptul că acolo chiar, în cealaltă jumătate a vagonului, arşiţa cădea pieziş, îi făcea pe cei condamnaţi să rămână nemişcaţi deadreptul sub vâlvătaie, (de frica celor rămaşi în picioare, cu ochii aţinuţi pe locuri), să suporte şi mai greu eterna inegalitate. Unii, copleşiţi, amorţiseră resemnaţi, rezemaţi la întâmplare de lemnul aspru al băncilor. Alţii luptau încă, aşteptând ca trenul să facă un ocol, iar soarele să ia la prăjit cealaltă jumătate a vagonului.

Erau acolo fel de fel de oameni. Călători de toată mâna, cu iţari şi surtuc nemţesc, în straie nemţeşti dar desculţi. Ţăranii călătoreau în costume foarte sumare, cu piepturile goale, cu capetele tunse. Intr'un colţ moţăia, cu traista 'n poală, o săteancă zbârcită. Lângă ea, plimba ochi aprinşi şi sperioşi pe figurile călătorilor, o fetişcană de şcoală, slabă şi ofilită. Un popă rural, bine hrănit şi rumen, ocupa cu rasa şi cu trăiştile sale două locuri. Nu-l supăraseră nici cei câţiva militari, culcaţi pe jos, care sforăiau acum cu capelele pe ochi.

Sufereau toţi, dar marea suferinţă o îndura o cucoană, neobişnuit de grasă, atârnată, ca vai de lume, pe-un colţ de bancă. Se topea femeea, cu toată rochia ei subţirică, de stambă, pe care se îmbinau toate nuanţele de liliachiu.

Cucoana deschisese o gentuţă de muşama şi după ce întinsese tot felul de bunătăţi în poală, se străduia să se ospăteze. Neavând apă, mâncarea i se oprise în gât de la cele dintâi îmbucături. Nu luneca şi pace. Işi făcuse vânt cu un ziar, se zbătuse pe banca fierbinte, răsuflase adânc, dar nu fusese chip să se liniştească. Incremenise cu masa întinsă, orbită de năduşeli. Şi poate că tot ar fi reuşit să guste ceva, dacă o întâmplare ciudată nu i-ar fi luat orice poftă de mâncare.

In faţa ei sforăia un jandarm. Lângă acesta, înghesuit în colţul de lângă fereastră, se zbătea plin de nelinişte, un călător între două vârste. Ochii acestuia nu se luau de la merindele ei. Se uitau, se uitau de parcă ar fi vrut să soarbă totul: pâine, brânză, copan de pui, fructe. Ochii aceia, şterşi şi plini de urletul flămânzirii, o sfredeleau mai chinuitor decât arşiţa soarelui. Ii măreau peste măsură supărarea, îi încremeneau fălcile, îi înţepeneau muşchii stomacului, îi astupau căile gâtului. In turburarea ei, cucoana simţea că nici aerul nu-i va mai prii şi că plămânii îi vor deveni nesupuşi, dacă ochii aceia, aproape albi, vor mai continua să-i otrăvească prânzul.

Auzise din gura jandarmului că necunoscutul e un vagabond trimis din Bucureşti, la urmă, în Călăraşi. Poate că n'ar fi înfricoşat-o acest amănunt, dacă foamea din ochii lui nu s'ar fi împerechiat cu foamea ei însăşi şi nu i-ar fi răzvrătit toată făptura.

Ar fi putut să-i spună scurt: „nu te mai uita!". Buna ei creştere, de târgoveaţă cu oarecare stare, o împiedeca însă, de la o faptă necuviincioasă.

S'a gândit mult, dacă n'ar fi mai bine să împartă prânzul cu vagabondul. Cu jumătate din merinde ar fi molcomit numai decât văpaia privirilor lui. Restul i-ar fi fost de-ajuns ei. Aproape hotărîtă să facă gestul, s'a luat să împartă în minte bucăţile, urmărind cu gândul dumicaţii hăpătiţi de nesaţiul ochilor şterşi. Dându-şi seama că prea ar fi neînsemnată porţia, pentru lăcomia cu care hămesitul sorbea mâncarea din colţul său, s'a răsgândit. Ca să scape de groază, a luat o hotărîre mare: îi va da lui, totul. Da. Era cea mai înţeleaptă faptă. Poate că, văzându-l cum mănâncă, îi va reveni şi ei pofta. Cu bani găseşte ea altă mâncare. Convinsă că aşa trebuia să facă a zâmbit cu blândeţe privirii sălbatece şi s'a pregătit să treacă merindea. Şi-a adus însă aminte că e cuviincios să faci milostenia fără să umileşti. Vagabondul părea om destul de curăţel la chip, şi merita această prevenire.

L-a privit deci, pe furiş, cu coada ochilor, cu aerul că i-a înţeles durerea şi s'a luat să împacheteze cu linişte de spiţer, hotărîtă să-i treacă pachetul fără a fi observată de vecini. Era aproape gata, când trenul, urmând capriciile celor două paralele, a întors, la un ocol, vagonul cu cealaltă parte către soare. Umbra, furată pe loc fericiţilor de până atunci, a răcorit ca prin farmec avântul milostivei cucoane în liliachiu. Foamea ei, tescuită undeva în pântec, se trezi nerăbdătoare, din adâncurile toropite sub căldură. Cucoana a înţepenit cu pachetul în mână, încleştată de o întrebare: „dacă lepezi mâncarea, ţie ce-ţi mai rămâne?"

A fost de-ajuns. Teama că ar putea, la rândul său, să moară de foame, îi înăbuşi orice pornire altruistă. Hotărîrea se schimbă fulgerător: nu va mânca nici ea, dar nici nu va înstrăina mâncarea. Bărăganul, — şi-a spus cucoana, — e lung şi pustiu; chiar cu bani, n'ai ce cumpăra.

Cugetând astfel, a dosit cu grije pachetul în geantă.

Vagabondul, care doar că nu întinse mâinile să primească darul, văzându-se înşelat în nădejdile lui, rânji fioros din colţul său:

— Nu-i aşa? Nu puteţi mânca...

Surprinsă în gândurile ei, cucoana sări înţepată:

— Ce te priveşte pe dumneata?

Hămesitul dădu plictisit din umeri:

— Aşa, mă gândeam şi eu...

Şi, ca şi cum şi-ar fi vorbit singur, adăogă:

— Unii nu pot mânca, fiindcă n'au ce; alţii fiindcă n'au voe, sunt bolnavi. Dumneata nu mănânci, fiindcă nu poţi.

Spunând acestea, rânjetul îi schimonosi iarăşi figura.

Era rândul cucoanei să privească acum sălbatec. Mărturisirea neputinţei sale, rânjetul streinului şi toată frământarea ei de până atunci, o scoaseră din fire:

— Eşti obraznic, — îi trânti ea, înfuriată.

Nepăsător, ca şi până atunci, vagabondul a încuviinţat din cap:

— Aceasta nu însemnează că oamenii nu sunt întotdeauna flămânzi... Şi cei ce au şi cei ce n'au... Flămânzi şi de voe şi de nevoe...

Sâcâită peste răbdarea ei, cucoana sări în sus:

— Tacă-ţi gura!...

In timp ce călătorii, stârniţi de pe la locurile lor, se înălţară în jurul lor, curioşi, vagabondul privi dispreţuitor:

— Te supără vorba mea?... Aşa-i... Şi vorba supără... Dar dumneata te-ai gândit cât mă supără vânturarea copanelor acelora de pui, pe sub nările mele? Te-ai gândit că-mi faci rău?

Incolţită pe neaşteptate cu astfel de întrebări, care îi puneau în cumpănă milostenia, cucoana era gata să-şi mărturisească frământarea: în adevăr, se gândise la el şi luase chiar hotărîrea să-i dea lui merindea toată, dar că, în sfârşit...

Simplitatea ei, neobişnuită cu astfel de judecăţi, s'a trezit desarmată. La urma urmelor de ce să stea şi să explice astfel de chestiuni unui necunoscut? Cel mai bun lucru ar fi fost, să fugă de sub sfredelele privirii vagabondului. Vagonul, trenul gemeau însă de lume. Unde să se ducă? Stâlcită acolo sub privirea dojenitoare a vagabondului, trebuind să asculte palavrele lui, de care râdeau în neştire ceilalţi călători, se trezi plină de revoltă împotriva lumii, împotriva soţului său, care o lăsase să se urce în clasa treia, la un loc cu toţi derbedeii; împotriva ei însăşi, fiindcă se gândise la economie şi preferase clasa aceasta plină de nespălaţi şi de nebuni. Nici o bucurie că vagabondul nu era om de rând, când se arăta atât de nesimţit, atât de ticălos. Exasperată de atâtea contraziceri, urlă deodată, gata să şi lovească:

— Vagabondule!...

De data aceasta, rânjetul omului nu a mai avut nimic omenesc, în el. Incolţit acolo, în furcile privirilor tuturor călătorilor, strânşi în jurul lor dornici de distracţii neprevăzute, vagabondul îşi rezemă coatele pe genunchi şi fălcile în palme. Fixând apoi cu tot albul ochilor lui privirea unui unchiaş, ce părea că-l cercetează cu înţelegere, oftă prelung:

— Hm!... Vagabond... Vagabond, de ce?... De ce vagabond, cucoană?... Pentru că n'am ce mânca?... Şi n'am ce mânca, pentru că vreau să fiu vagabond?... Nu vreau... Nu mai vreau nici să trăesc!... Inţelegi?... N'am la ce... Lumea, omenirea nu mai are nevoe de mine. Sunt o mâncare din care nu mai vrea nimeni să guste... Vagabond... Dumneata crezi că n'am avut şi eu serviciu?... Am avut, să ştii.... Serviciu bun... Am fost vânzător de prăvălie. Dar ce sunt eu de vină, dacă negustorul a dat faliment? Ce sunt eu de vină dacă toţi negustorii dau faliment? Mâine, o să dea faliment şi bărbatul dumitale. Tot eu o să fiu vinovat? Eu vreau să muncesc. Vreau, înţelegi? Oamenii, însă, nu mă vor. După muncă, am fost la Bucureşti... Aveam un prieten, unul cu care umblasem la şcoală. Bun meseriaş. A murit de foame... Auzi, cucoană? A murit de foame. I-a fost ruşine să spună că-i e foame şi oamenii l-au lăsat să piară, ca pe un câine. Eu n'am vrut însă să mor de foame. Am vrut lucru, dar n'am găsit... Auzi, dumneata, n'am găsit. Nu mai lucrează nimeni. Şi fiindcă n'am vrut să mor de foame, am vrut să mor de ştreang, dar oamenii nu m'au lăsat. La Bucureşti, nu e voe să mori de ştreang. De foame poţi să mori, că nu te supără nimeni. Dar nu voiam să mor de foame! Nu voiam. Am căutat otravă, dar nici de otravă nu e voe să mori. Numai de foame.

Se întinse puţin să-şi desmorţească oasele şi se adresă iarăşi cucoanei:

— Eu, auzi dumneata, vreau să mor de orice; dar de foame nu. Vrei să vezi?

Fiindcă drumul îi era barat de picioarele jandarmului adormit, vagabondul bătu hotărît, pe umăr, pe păzitorul său:

— Pardon!...

Jandarmul îşi trase picioarele, între două sforăituri şi, inconştient, se lăsă să adoarmă din nou.

Călătorii pufniră toţi în râs. Viligenţa jandarmului transformată de farmecul somnului în politeţă, faţă de arestat, era pe placul tuturor. Cucoana singură poate, ar fi strigat în clipa aceea: „Sări că fuge vagabondul", era însă grăbită să scape măcar o clipă de teroarea lui.

Hotărît să facă vreo trăznaie, vagabondul înaintă:

— Vreţi să vedeţi? — a mai întrebat el ajuns lângă

Oamenii s'au dat poznaşi, la oparte din calea lui şi i-au deschis drum spre uşe. Erau curioşi să vadă ce-i în stare palavragiul acela.

— Vreţi să vedeţi? a mai întrebat el ajuns lângă bara de de-asupra tampoanelor.

Unii tocmai îşi strâmbaseră fălcile de râs, gândind la nebuniile făcute de vagabond în ciuda cucoanei când aceasta înfricoşată ţipă. Privirile s'au îndreptat spre ea, dar în clipa următoare, cucoana în liliachiu urla de-abinelea:

— S'a aruncat jos!

Intâmplarea durase câteva clipiri. Surprinşi cu râsetele pe obraji, oamenii au început să urle şi ei, să se lovească, să se împingă grăbiţi de a privi măcar pe golul prin care dispăruse insul acela ciudat.

Zguduiţi de emoţie, de spaimă, au tras târziu semnalul de alarmă. Trenul s'a oprit pufăind nerăbdător pe nările lui de oţel. Călătorii din clasa a treia în frunte cu jandarmul năucit încă de somn, au alergat înapoi, mult înapoi, pe linie, căci abia departe au început să găsească dumicaţi din trupul vagabondului hotărît să nu moară de foame.

I. ŞT. IOACHIMESCU

A. Th. Steinnel — Litografie

Caleidoscop intelectual

Iacob Wassermann

Corespondentul ziarului „Observer" povesteşte întrevederea pe care a avut-o romancierul german Iacob Wassermann în proprietatea acestuia la Alt-Anssée în Stiria.

Autorul „Cazului Maurizius" a declarat că intenţionează să continue epopeea vieţii moderne, în care „Cazul Maurizius" şi „Etzel Andergast" formează primele două părţi.

Aceste lucrări vor fi urmate de alte două romane, care vor constitui un ciclu vast consacrat Germaniei de astăzi.

Wassermann speră să termine al treilea roman în doi ani de zile: „Va fi, — a spus el, — un „roman al banilor", în care voi zugrăvi demonul care guvernează epoca noastră".

Iacob Wassermann s'a născut în 1875. A debutat în literatură la vârsta de douăzeci şi doi de ani cu o nuvelă: „Evreii din Zirndorf". In epoca aceia era preocupat mai cu seamă de forma artistică.

In urmă Wassermann a făcut multă experienţă tehnică şi şi-a creat un stil particular pe care l-a numit: „stil de baladă în roman". S'a servit de el în operele „Omul cu gâsca" şi în „Iluzii asupra lumii".

In prezent Wassermann „traversează treapta cuceririi realităţii".

Scriitorul nu poate lucra decât în căsuţa sa de la ţară. El îşi reface fără întrerupere operele, mai ales în clipa când începe să scrie. De exemplu, „Etzel Andergast" a fost refăcut de optsprezece ori.

Lupta contra sărutului

Tineri, luaţi seama! Un şampion de temut, d-rul Charles Vaughan Craster, a sosit din America pentru a întreprinde la noi în Europa în numele higienei o ofensivă furioasă contra... sărutului...

E o adevărată obsesie a savantului american.

Transmiţător al tuturor bolilor, „punctul acesta roz care se pune pe *i*-ul verbului a iubi" — îl desgustă. Nu numai atât, doctorul şi-a propus să desguste şi pe alţii. Totuşi n'a reuşit în oraşul său natal Newark (New-Jersey), unde presidează Comisiunea de Igienă municipală, şi unde în zadar a încercat să convingă mamele ca să atârne de gâtul odraslelor o placardă scrisă în felul următor.

„Nu mă sărutaţi! Doresc să-mi păstrez sănătatea".

Intenţia e foartă lăudabilă. Totuşi se poate uşor obiecta că dacă în adevăr sărutul e atât de fatal sănătăţii, aproape toată lumea ar fi bolnavă, mai ales în Statele-Unite, unde obiceiul sărutului este cu deosebire în mare vază. Filmele din Hollywood sunt o mărturie destul de eloquentă.

Cenzura cinematografică americană, găsind că sărutările pe ecran erau prea prelungite, a trebuit acum câţiva ani, să reglementeze durata, adică lungimea metrică a peliculei pe care a fixat-o la doi metri jumătate. Mai înainte atingea adesea patru metri, ceiace era în adevăr dăunător sănătăţii morale.

De altfel e mult de când America posedă legi contra sărutului. Una din acestea, fondată în 1922 adoptase ca insignă distinctivă un bivol mic de email pe care-l purtau membrii la butonieră.... Ceiace însemna fără îndoială.

„Ne bisons pas!", — a remarcat cu multă dreptate un umorist parizian.

Anglia rigoristă are de bună seamă igieniştii ei.

In Decembrie 1929, înainte de sărbătorile Crăciunului, când vechea tradiţie a vîscului favorizează sărutul, doctorul Harold Kerr, şeful serviciului sanitar din Newcastle, a dat ordin să se afişeze pe zidurile oraşului următoarele:

„Nimeni n'are voie să sărute în comun, în cursul unei serbări sau reuniuni familiale mai înainte de a-şi fi gargarisit gâtul sau de a-şi fi clătit gura cu un desinfectant".

E drept, în timpul acela se constataseră numeroase cazuri de gripă...

E interesant de amintit micul „ghid oficial al îmbrăţişătorului standard", care a fost publicat şi popularizat anul trecut în Statele-Unite sub îngrijirea Serviciului Sănătăţii publice.

„Să nu săruţi niciodată într'un local public sau într'o cameră prost aerată".

„Adeseori seara se joacă aşa numitul „joc al sărutului". Este absolut indispensabil de a-ţi gargarisi din abondenţă gura în urmă.

„Dacă ai sărutat pe cineva şi apoi ai avut o senzaţie de frison, să eviţi orice curent. Prudent ar fi să faci şi o baie de muştar la picioare".

Sărman sărut! la ce grele încercări e supus! Dar el e tare, curajos şi va şti să înfrunte pe doctorul Craster...

Nimic în lume nu va fi în stare să împiedice pe cei ce se iubesc de a-şi contracta în formă de inimă — cum spune un poet fantezist — „muşchii orbiculari ai orificiilor lor bucale".

Tableta ghicitorii

O şcoală, de peste drum de biserică, refuzând să se oprească la limitele priceperii, continuă inteligenţa cu grădinile credinţei. De capătul firului de mătase, ea leagă o sfoară de aer: potecii de munte, isprăvită pe râpi, îi dă drumul în văzduh. Nu face nimic, poţi să treci... In momentul când stă cercetarea, vrea să zică, porneşte fabula: o fabulă imperativă. Acolo unde inteligenţa parcurge distanţa ei cea mai mică, întinderea credinţei cotropitoare începe chiar din scăldătoare.

Confruntat la el acasă, sentimentul credinţei nu răspunde la nimic şi nicăieri nu se găseşte mai la el acasă, ca la propagandiştii acestui sentiment a cărui cifră curentă e înlocuită cu nula ei. Filozofii credinţei, un singur lucru sunt neputincioşi sau în nestare să explice, obiectul filosofiei lor. Ei ordonanţează: „Crede!", şi nu mai zic nimic; sau spun nişte lucruri aşezate tot în afară de sensul inteligenţei, ca şi credinţa, artificiale, elucubrative, desorganizate.

Căci credinţa se difuzează pe cale de recomandaţie şi când veacul e prielnic, cum nu mai este, pe cale de porunci. Factorii credinţei s'au deosebit în toate timpurile de neinteligenţă sau de înspăimântare, prin stilul agresiv al propagandei, o propagandă menită, zice-s'ar, să împace pe oameni şi să-i îndulcească. Constrângerile fizice şi morale, din lumea de faţă, dacă s'a putut, în orice caz din lumea viitoare, de dincolo de lume, dacă nu s'a putut într'altfel, au avut în vedere exclusiv sentimentul credinţei.

Nu este totuş în sânul acestei logice deajuns să crezi. După ce ai obţinut posibilitatea de a crede, nu ai scăpat. Trebuie să vedem şi cum crezi, ce fel de credinţă ai, date fiind numeroasele credinţe contrarii, care nu onorează toate dificilul sentiment. Una singură credinţă se admite într'o regiune geografică, obligatoriu să i-te conformezi. Nu vrei? Vor interveni strămoşii, indiferent dacă osemintele lor se găsesc în ascendenţa propovăduitorului, originar nu rare ori din Saloniki, din Asia Mică sau din Indiile periferiei.

La o cazarmă funcţiona un sergent major care îşi bătea soldaţii din toate pricinile închipuite şi dintr'o pricină de sadism: atunci când soldatul refuza să dea o palmă într'alt soldat ales pentru duel de şef. Partea indiscutabilă a bătăii avea loc după ce soldatul primea întâia bătaie. Sergentul îşi acuza soldatul bătut că-l înjură 'n gând şi-l bătea şi pentrucă l-a înjurat în gând.

Nouă, oamenilor, ne este tot una dacă alţii, mulţi sau puţini, unul sau niciunul, au aceleaşi păreri ca noi despre un lucru anumit. Immaterial, zelul factorilor e inexplicabil, că ţin morţiş nu numai ca mai mulţi oameni să se cunune cu credinţa recomandată de ei, dar ca toată lumea, fără nici o excepţie, să creadă la fel, fără variantă, inventând tiparul, zincografia şi tirajul moral, înainte cu mult de a se fi fabricat maşinile tecnice respective. Toată lumea este obligată să poarte o pălărie şi să stea la acelaş număr de cameră de hotel. Urmărit să fie ars de viu de către catolici, Jean Calvin aruncă în rug pe Michel Servet, urmărit de protestantism.

Ori nevroza identităţii şi a imperialismului psihiatric ori numai vulgarul spirit de trafic au animat păpuşarii, unii cu obrazele trase şi cu fosforescenţe spectrale în lumina ochilor vineţi, strigoi acizi cu ficatul palid; alţii groşi în buze şi plini, cu doi pepeni în pantaloni. Ideile unora evocă grimasa pruncului lepădat, conservat în alcool, cu deosebirea că avortonul face gimnastică în lichid, cântă, păşeşte şi poartă monoclu.

Ar fi cultural, cum se zice după război, să separăm gloata în indivizi şi pe aceştia să-i desvăţăm să fie unul ca altul şi fiecare ca toţi. Forfota individualităţilor riscă să nască neîncetat începutul şi unicul. Gradul inteligenţei individual lăsat cu exercitarea lui, este slobod să-şi caute mierea, floarea, prisaca şi ştubeiul. Dumnezeu a făcut inteligenţa ca să nu-l poată cuprinde mai mult de cât o sensaţie, dar face grămezi de oameni proşti, pezevenchi şi bolnavi, care-şi iau sarcina mai presus de el, să-l detalieze, reclamându-se de o facultate suspectă şi goală. Este un fel de a fi, mai deştept decât inteligenţa. Unchiul nu-i calif, n'are mărgăritare, zmalţuri de aur şi mozaicuri — e un simplu negusor; dar vinde mulţi berbeci. E o avere, poate, şi credinţa, însă nu pentru intelecţi.

Atitudinea omului faţă de Dumnezeu este suficient de corectă: zâmbetul şi îndoiala; zâmbet pentru fiinţa lui din tremurul frunzelor şi al stelelor şi îndoială de portretele ce i se fac de prezumţioşii, care au mărturisit că ştiu mai mult decât inteligenţa, o ştiinţă încâlcită şi obscură. Dumnezeu nu te poate pedepsi că nu-l cunoşti, pentru că e discret, rezervat şi distant. Niciodată nu i-a dat prin minte să joace teatru pe Sinai şi să inaugureze opereta între perdelele cerului. Reprezintaţiile visate de anticii plictisiţi, se dau azi cu intrare, program şi afiş, între becuri şi proiecţii electrece. Dumnezeu este altceva.

Atitudinea omului faţă de oameni, trebuie să consiste într'un respect întreg al insului şi al individualităţii lui. Este nepermis să fie oamenii siliţi să creadă ca un bolnav, ca un copil, ca un trufaş sau ca un pişicher. Ei nu trebuie să creadă ci, dacă vor, să ştie, de cele mai multe ori actul al doilea fiind imens de aspru. Violentarea prin sentiment, ca şi violentarea corporală e necetăţenească şi inumană.

Copiii noştri se închină seara, pentru că ne-au văzut pe noi, închizând ochii şi raportându-ne cu gândul la ceva în afară de noi, pe care nici nu-l ştim nici nu-l bănuim precis, dar pe care îl presimţim. Capul nostru plecat i-a impresionat şi le-am spus că ne închinăm. Dar când ne-au întrebat cum de nu cade Dumnezeu din cer, unde au auzit că stă, le-am răspuns că nu ştim nici cum e el, nici unde stă, nici dacă e cer tare, unde poate sta ceva. Intre tot ce mărturisim noi că nu ştim şi tot ce bănuiesc ei că ar putea să fie sau să nu fie, e dreptul inteligenţii să circule şi să apropie sau să despartă.

Noi nu-i putem sili să vadă ce nu putem vedea noi şi să înţeleagă ceeace nu înţelegem. Peste cele cinci note ale gamei de pricepere, nu este voie nimic să cântăm, acolo începând imnul mut, marşul neantului, internaţionala desechilibrului.

T. ARGHEZI

PIERRE CORNEILLE

Prinţul urgisit

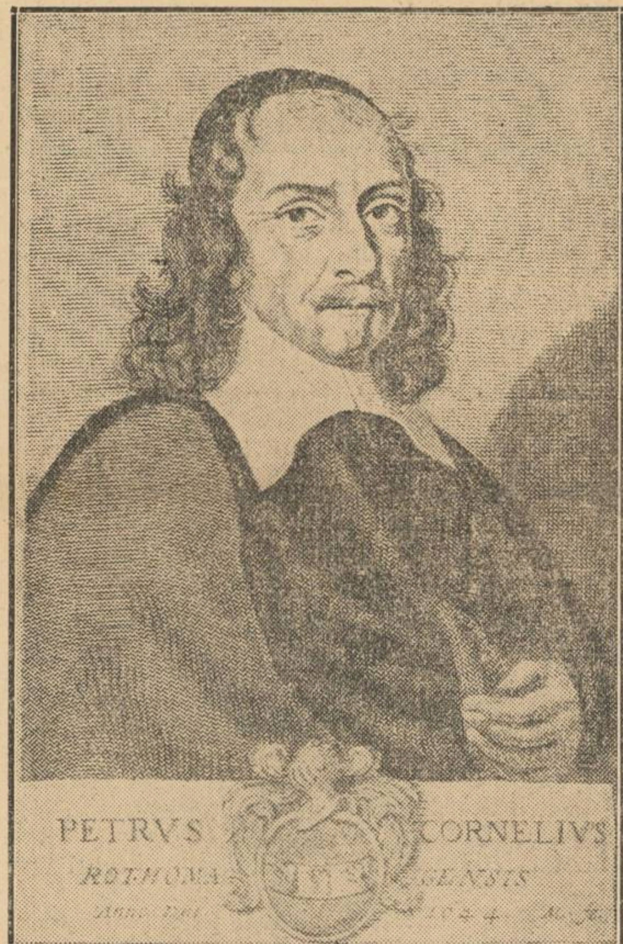
Tragedie în 5 acte

Avertismentul traducătorului. — *In* Nicomed, *(prinţul urgisit de însuşi tatăl său, regele Bithyniei), Piere Corneille se depărtează de drumul bătut al tragediei obişnuite, care cere autorului să smulgă înduioşarea spectatorului pentru soarta eroului; el ne va zugrăvi de astădată pe supra-omul care întrupează cura*jul împotriva tuturor celor ce-i stau piedică nobilelor lui ambiţiuni, *printr'o viziune îngustă a realităţii,* curajul la urma urmei împotriva chiar a evidenţei care-l poate zdrobi. *El nu pricepe viaţa în afară de împlinirea misiunii lui. Dacă fatalitatea îl zdrobeşte,* nu ea *are dreptate! Şi el nu poate merge decât pe căile drepte, chiar dacă pe ele pândesc uneori fatalităţile!*

Un asemenea erou, dacă prin soarta lui nu-ţi smulge mila, îţi răpeşte în schimb admiraţiunea prin acel fior pe care-l lasă poezia onoarei. Viaţa lui va fi împlinirea primei datorii a omului pe pământ: „fii brav. — împotriva nedreptăţilor din tine şi a celor din afară!" — datorie pe care zeul nordic Odin o sădise oamenilor din ţara Jötunilor; Corneille o simte valabilă şi pentru viaţa oamenilor de sud mai ales a celor meniţi să conducă popoare.

Măreţia curajului este singura care domină viaţa alesului; el priveşte cu un ochiu dispreţuitor nenorocirea ce i s'ar putea întâmpla „şi merge spre ţintă cu faţa descoperită; prevede primejdia fără să se cutremure şi nu vrea alt reazim decât acela pe care i-l oferă virtutea lui şi dragostea ce şi-a câştigat-o în inima semenilor săi [1])"

Nu treapta înnaltă socială vizează un asemenea **erou,** *când se descoperă pe sine, ci libera întrebuinţare a înnaltelor lui calităţi; exerciţiul lor liber este adus* **ca un** *prinos oamenilor,* e închinat nevoilor lor. *Cei care urmăresc rangul şi slăvile trecătoare — sărmane zdrenţe de purpură şi aur din care se croesc mantiile şi coroanele, — caută să-i împiedice ascensiunea. Dar el răstoarnă şi dejoacă toate uneltirile lor şi apoi îi iartă spunându-le: „păstraţi-vă tronurile, sceptrele, mantiile, — mie daţi-mi partea cea grea: grija cuceririi bunurilor voastre pierdute, şi consolidarea lor".*

Pierre Corneille
Gravură de Michel Lasne (1644)

Această concepţie a realizării unei mari individualităţi, e o treaptă înaltă în linia eroilor de teatru, pe care numai Ibsen a mai continuat-o, reluând firul întrerupt de Corneille la Nicomed, fără s'o depăşească însă: fiindcă eroul Cornelian în Nicomed nu are nici un scop egoist de ajuns, în schimbul valorii lui individuale. El cere oamenilor din jurul său să-l lase numai să respire în atmosfera vredniciei lui izolate (Actul al V-lea). Eroii lui Ibsen sunt cu totul străini de aşa abnegaţii. Corneille a fost cel dintâi care a arătat urmaşilor săi în această tragedie, un filon care suia mai departe. Apoi el a mai cuprins şi o altă temă în materialul acestui filon. Nici nu se vorbea pe atunci de „dreptul naţionalităţilor cu interese-limitate", *în forul marilor naţiuni.*

Corneille, ca un precursor al glasului tinerelor naţiuni de azi, dă glas lui Nicomed să 'nfrunte trufia romană cu toată căldura celor ce-şi cer dreptul lor sub soare, egal cu al celor mari. Prin ecoul acestei nobile inspiraţii el a atins cu mult mai înainte chiar de urmaşii săi cei mai târziu sosiţi, crestele spirituale ale năzuinţelor omeneşti, în lărgirea sferei umanităţii. Un larg orizont ne-a deschis de-atunci, celor mici, abia îngăduiţi şi astăzi, cu mare greutate de cei mari!

D.N.

PERSONAGII

PRUSIAS regele Bithyniei
ARSINOE a doua soţie a lui Prusias
LAODICE regina Armeniei
NICOMED fiul lui Prusias din prima căsătorie
ATTAL fiul lui Prusias şi al Arsinoei
ARASP. Căpitan de gardă al lui Prusias.

Scena V

NICOMED, ATTAL, LAODICE

ATTAL *(aţinând calea Laodicei)*

Doamnă, este atât de dulce convorbirea voastră 'n doi,
Că tot farmecu-i dispare când m'amestec între voi!

LAODICE *(gata să iasă)*

Supărarea ce mi-o faceţi — îndrăsnesc s'o spun, prea mare
Aţi putea s'o spuneţi altui *eu* al meu; el e în stare
Pentru că-mi citeşte 'n suflet, să răspundă 'n locul meu.
Cum răspunse lui Flaminiu pentru Rege; o vreau eu...

Scena VI

NICOMED, ATTAL

ATTAL

O alung? Atunci mai bine să plec eu... mă voi supune...

NICOMED

Nu, nu, nu! Şi eu, de-altminteri, am ceva 'ntre noi a-ţi spune,
Prinţe; când lăsai de-oparte titlul meu de prim născut,
Am lăsat de-asemeni tronul pentru care-am fost crescut;
Şi vrând singur să mi-o apăr pe femeea adorată,
Te-am rugat: porneşte lupta tot cu mine deodată.
Dar în planurile tale, tu să nu aduci ca spor,
Nici vre-un reazim de la Rege, nici al Romei ajutor.
Insă ori nu ai se vede bună ţinere de minte,
Sau nu-i dai nimic din cele poruncite mai 'nainte.

ATTAL *(cu fineţe)*

Doamne, mă sileşti tu singur să-mi reamintesc cu greu,
Când cu arme de-o potrivă nu mă laşi să lupt şi eu.
Te desbraci uşor de dreptul primului născut, dar iată:
Te desbraci tot astfel oare şi în inima-adorată,
De virtuţile prin care poţi uşor să fii iubit,
De podoabele înnalte ce prin farmec te-au vrăjit,
De trei sceptre cucerite, şi de prada-a şase lupte,
Sboru-a sute de asalturi, metereze, fronturi rupte?
A! fireşte, mergi la sigur c'un asemeni ajutor.
Lasă sufletul princesei însă... nepărtinitor:
N'o lăsa să vadă 'n urmă nesfârşitul şir de glorii,
Laurii ce-ţi aruncară nesfârşitele victorii,
Ci îmbie-o ca să uite un minut de poţi măcar,
Şi vestitele-ţi isbânde şi al vostru geniu rar!
Sau, — luptând cu-a sa iubire şi cu vraja voastră 'naltă
Lasă-mi Roma şi pe Rege în balanţa mea cealaltă!
Poţi să judeci din puţinul ce abia l'au câştigat,
Că în cumpănă cuvântul lor e foarte nensemnat.

NICOMED

N'ai pierdut la Roma timpul: duhul ei respiră 'n tine:
Mânueşti cu eleganţă argumentele ei fine.
Minte ai cu prisosinţă, — inimă dacă-ai avea!

Scena VII

ARSINOE, NICOMED, ATTAL, ARASP.

ARASP

Doamne, Regele vă chiamă.

NICOMED

Regele mă cheamă?

ARASP

Da.

ARSINOE

Calomnia se distruge, Principe, cu uşurinţă.

NICOMED

Nu pricep ce vreai anume să-mi trezeşti în conştiinţă;
De-adevărul ăsta, Doamnă, nu m'am îndoit de fel.
Atunci?

ARSINOE

Dacă nici odată nu te-ai îndoit de el,
N'ar fi trebuit, o! Prinţe, în nădejdile-ţi deşarte,
Zenon, Metrobat să vie pân'aci de-aşa departe!

NICOMED

Mă 'ncăpăţânasem, doamnă, să trec tot sub văl, ascuns...
Insă m'ai silit a-i face să vă dee un răspuns.

ARSINOE

Adevărul îi sileşte peste-a voastre stăruinţe;
Oamenii de rând ca dânşii nu prea ţin făgăduinţe:
Amândoi au spus mai multe de cât singuri au dorit.

NICOMED

O regret din suflet, Doamnă, dar voi înşiv'aţi voit.

ARSINOE

Şi vreau încă! Despre asta nici decum nu-s tulburată,
Fără numai că virtutea ce-o aveţi, eşi pătată,
Şi că trebui să v'adaog titlului de 'nvingător
Nobila 'nsuşire-a unui om de cuget vânzător!

NICOMED

Şi'mpotriva voastră, ziceţi, *eu făcui cumpărătoarea?*

ARSINOE

Am această neplăcere, — vă rămâne dezonoarea!

NICOMED

Şi voi credeţi că prin asta ei pierd orice crezământ?

ARSINOE

Doamne, nu! mă ţin l'aceea ce-a spus primul lor cuvânt.

NICOMED

Şi ce-a spus ca să vă placă, făcând starea mea mai gravă?

ARSINOE *(tainică)*

Două vorbe-adevărate ce v'acoperă de slavă!

NICOMED

Şi-aste vorbe însemnate, dela voi, pot să le ştiu?

ARASP

Regele v'aştepată, Doamne, ar fi timpul... e târziu...

ARSINOE

Da, îl faci cam mult s'aştepte... Poţi să afli dela Rege.

NICOMED

Insfârşit acuma, Doamnă, abia 'ncep a te'nţelege...
Dragostea de tată 'nvinsă de iubirea de bărbat,
Te va scoate fără vină, mă va scoate vinovat!
Dar...

ARSINOE *(intrigată)*

Sfârşiţi cuvântul, oare... acest dar cam ce înseamnă?

NICOMED

Două vorbe însemnate ce-mi dau respirarea, Doamnă!

ARSINOE *(ironică silit.)*

Pot să aflu aceste vorbe însemnate, sunteţi bun?

NICOMED *(biruitor)*

Regele ţi le va spune... prea-i târziu să ţi le spun...

Trad. de D. NANU

[1]) Notiţa lui Corneille.

Reflecţiuni asupra toleranţei

Toleranţa e ca şi Ştiinţa. Cu cât ai mai multă, cu atât îţi dai mai tare sama cât îţi mai lipseşte.

* * *

Toleranţa consistă în a da voie altora să iubească ce nu iubeşti, să gândească ce nu crezi şi să facă ce nu faci. O astfel de virtute nu cere un efort, ci doar o abţinere. S'ar părea deci că-i uşoară şi prin urmare curentă. In realitate ea este deosebit de rară.

* * *

Intolerantul nu se mulţumeşte să respecte el cutare principiu şi să-şi impună numai lui cutare linie de conduită; ar vrea să silească pe toată lumea să facă la fel.

* * *

Intoleranţa samănă foarte mult cu o psihoză. După cum maniacul vorbeşte cu deplin bun simţ atâta vreme cât îl ţinem afară din subiectul care constitue mania lui, tot astfel intolerantul poate fi un om perfect raţional în ce spune şi face, ponderat, cultivat, agreabil. Toate astea însă deodată dispar de îndată ce vine vorba de lucrul în care este el intolerant. Il vedem atunci înflăcărându-se, roşindu-se, supărându-se, înjurând, răcnind, calomniând. A încetat de a mai fi *el;* a căzut pradă unui delir psihastenic care îl face nedrept, crud, răufăcător.

* * *

Intoleranţii vor să convingă pe oamenii fericiţi că teoretic n'au dreptate să fie.

* * *

Tragicul soartei unui intolerant este că el *ştie* în fond prea bine că se înşală fiind aşa. Şi asta îl desconsideră în proprii lui ochi. Decât, paginile noastre sunt ca băutura beţivului. Suntem furioşi împotriva ei pentru că ne degradează, dar continuăm să o cultivăm pentru excitaţia pe care ne-o dă.

* * *

Pedeapsa naturală a intolerantului este invidia pe care o are în faţa convingerii calme şi seninătăţii acelora pe care îi persecută: revanşa victimelor este că el le simte că, prin suferinţa lor, îi sunt superioare.

* * *

Toleranţa aduce sănătate. Intoleranţa, din potrivă, ură, dispreţ, agitaţie; ea face arterele să devină fragile, creerele intoxicate, vieţile scurte... Astfel, senatorul W. J. Byran, retorul şi apostolul fanatic al tuturor prohibiţiunilor, n'a murit el oare subit de apoplexie şi de exasperare la Dayton, unde se dusese să facă proces acelui institutor vinovat de a învăţa pe elevi că omul ar putea să coboare din maimuţă?

* * *

Intoleranţa, ca şi amorul, îşi hrăneşte victima din propria ei substanţă. Dar prin asta îl şi consumă.

* * *

Intolerantul nu dezarmează nici chiar în faţa morţii. Adesea moartea însăşi îl înfurie. Gloatele intolerante obicinuesc uneori să insulte, să lovească, să mutileze cadavrele victimelor care au comis păcatul de a gândi altfel. Nu le lasă să fie înmormântate, şi astfel, cimitirele, locuinţe ale morţilor clădite de vii, capătă deodată înfăţişări şi apucături combative, grupând pe morţi ca pentru nişte meetinguri...

* * *

Toleranţa e una din puţinele virtuţi care ne fac să credem, din când în când, în existenţa utopicei egalităţi.

* * *

Cea mai îngrozitoare sclavie este să trăeşti într'o *societate* intolerabilă. Căci intoleranţa unui tiran individual, oricare i-ar fi fanteziile, este un fleac faţă de acele ale unei democraţii fanatice, autoritare, mânată de doctrine strâmte. In persecuţiile ei, o asemenea societate aduce incomprehensiuni nemiloase, hotărîri automatice şi metode „în serie" savant perfecţionate.

* * *

Dacă cineva te loveşte pe obrazul drept nu întinde ca un prost, obrazul stâng. Asta n'a adus niciodată nimic bun nimănui. Intoarce-i lovitura, cu dobândă dacă vrei. Dar după aceea explică-i celuilalt că e o brută. Toleranţa nu cere mai mult.

* * *

Ai voe să fii intolerant, dacă posezi adevărul Absolut. Decât, dacă crezi că posezi Adevărul Absolut eşti un dobitoc...

* * *

N'avem dreptul să ne indignăm de actele unei persoane atunci când ele nu produc urmări decât pentru cel ce le face.

* * *

Uneori omul pare a găsi mai multă plăcere în contrariarea plăcerii altuia decât în gustarea plăcerii proprii.

* * *

Acei ce se ocupă de tine ajung iute să se ocupe prea mult.

* * *

Intoleranţa socială are un cortegiu întreg de paraziţi care trăesc dintrînsa: delatorii profesionali sau ocazionali, şi şantajiştii.

* * *

Adevărata intoleranţă cu privire la moravurile sexuale ale altora constă nu din a aproba sgomotos legăturile legalmente neregulate, ci din a nu recunoaşte ilegalitatea lor, din a le privi ca şi când ar fi regulate.

* * *

In puţine cazuri toleranţa este aşa de agreabilă, de binefăcătoare şi de justificată ca în materie sexuală. Căci nici-un act nu se referă mai direct la viaţa privată, nu depinde mai direct de constituţia fizică şi de nevoile fiecăruia, nu ascultă mai strict de preferinţe intime deabia explicabile, şi însfârşit nu atârnă mai mult de dreptul pe care îl avem de a fi raţionalist, agnostic sau credincios.

* * *

Totuşi, manifestările sexuale sunt mai expuse decât toate celelalte la comentarii intolerante şi ostracisme strâmte. Ele provin din injoncţiunile familiilor, intervenţiile preoţilor, reglementele poliţiei şi clevetirile tuturora. Puţine domenii sunt unde toleranţa să fie totdeodată mai necunoscută şi mai fundată.

* * *

Una din pricinile cele mai grave ale nelinişteii şi dezorientării morale a veacului nostru este şi ciocnirea dintre concepţii foarte neasemănătoare cu privire la moravurile sexuale.

* * *

A alege, pentru viaţa dumitale privată, castitatea sau necastitatea ar trebui să fie un act căruia să i se garanteze o libertate tot atât de deplină ca şi în materie de atitudine filozofică sau practică religioasă.

RENÉ GUYON (Alcan)
p. c. *D. I. Suchianu*

Renaşterea

Il Rinascimento, Renaşterea, a exercitat şi exercită o fascinantă atracţiune, şi cu drept cuvânt, căci este una din epocile cele mai interesante şi cele mai decisive din istoria omenirii.

Către sfârşitul secolului al XIII-lea, fecunditatea, dealtfel foarte redusă, a Evului Mediu este complect epuizată. Umanitatea medievală, ignorantă, superstiţioasă şi dominată de cler, se sbate în chinurile unei nevroze perpetue, frica de Diavol, sinistru produs al unor minţi bolnave, şi care îşi întinde ghiarele spre suflete nevinovate, spre a le dărui focului etern al iadului. Şi peste toate acestea, un fatalism paralizant, destinul omului dinainte determinat de steaua sub care s'a născut.

Totuşi, această omenire sufocată sub tripla greutate a dogmelor, a ignoranţei şi a superstiţiilor, îşi va găsi eliberarea graţie câtor-va spirite de elită. Sub cenuşa, stânsă de mai bine de o mie de ani, a altarelor antice, ele au găsit scânteia divină, la care au aprins torţele Italiei, apoi ale Franţei şi în urmă ale întregii omeniri. Italia era predestinată să fie avantgarda curentului regenerator, căci pe pământul ei nu s'a întrerupt nici odată complect legătura cu clasicismul. Nici odată nu s'au pierdut complect de sub privire frumuseţile sculpturii antice şi armonioasa grandoare a arhitecturii romane.

Sub influenţa lui Petrarca, cel mai zelos propagandist al idealurilor antice, şi a lui Boccacio „întoarcerea la antichitate", devine repede o deviză curentă, întocmai ca „întoarcerea la natură", în sec. al 18-lea, sub influenţa lui Rousseau, desigur pentru că în ambele cazuri ne aflăm în faţa unei societăţi sleite, în agonie. Mai întâi în literatură, dar foarte repede şi în celelalte domenii spirituale şi sociale, antichitatea ajunge un ideal şi o putere dominatoare.

Deoarece Renaşterea începuse cu regăsirea operelor pierdute ale antichităţii (a celei latine mai ales) şi mai apoi cu imitarea lor, humaniştii ajung în cea mai înaltă consideraţie. Regii şi principii solicită prietenia lor. Şi e logic să fie aşa, căci ei au arătat drumul mântuitor, ei au descoperit sculptorilor şi pictorilor, poeţilor şi societăţii întregi lumea fermecătoare a lui Homer şi a lui Vergiliu, a lui Pericle şi a lui Cesar. Mitologia şi istoria antică invadează literatura şi arta. Zeii şi zeiţele veselului Olimp, nimfele şi naiadele, aceste fermecătoare simboluri ale frumuseţei şi ale dragostei libere de chinul păcatului, întreaga lume a lui Pan, zeul debordând de viaţă, este reprodusă în statui, tablouri şi basoreliefuri. Istoria lui Hanibal, brodată pe 12 covoare, împodobeşte salonul Caterinei de Medicis. Rafael pictează „Şcoala din Atena" iar Mantegna „triumful lui Cezar". Penelul lui Botticelli naşte „Primăvara", minunat tablou de graţie şi tinereţe, simbolul însuşi al Renaşterii. Pe o pajişte înconjurată de copaci, tinere femei, cu sveltele lor corpuri abea acoperite de un văl străveziu, dansează vesele, iar deasupra lor sboară Cupidon. Statuia lui Bachus de Sansovino, „Aurora" lui Michelangelo, Perseul lui Benvenuto Cellini, „Diana" francezului Goujon, „Şcoala lui Pan", a lui Signorelli, „Răpirea Europei" a lui Veronese, iată atâtea tablouri şi statui care ar fi putut împodobi Atena lui Pericles şi Roma lui August.

La fel procedează şi poeţii. Petrarca, Boccacio, Ronsard, au drept model poeţii clasici. Iată două versuri de Ronsard, imitate după Bion, poetul bucolic sicilian:

Hélas pauvre Adonis, tous les Amours pleurent,
Par ta mort, Adonis, toutes délices meurent.

Şi nu ne reamintesc oare o stelă funerară din Kerameikos, cimitirul Atenei, acolo unde şi doliul se învăluia în graţie, aceste versuri ale lui Ronsard?

Pour obsèques reçois mes larmes et mes pleurs,
Ce vase plein de lait, ce panier plein de fleurs,
Afin que vif et mort ton corps ne soit que roses.

Iar Ronsard devine renovatorul poeziei franceze şi a întregului lirism european.

Prima caracteristică a Renaşterii este o imensă dragoste de viaţă. Eliberat de teroarea vieţei de după moarte, privind în oglinda acelei lumi greco-romane a cărei singură lege era bucuria vieţei complecte, omul se descoperă pe sine însuşi. Ca deşteptat dintr'un somn greu, somnul dogmelor, care l-au împins pe drumuri nefireşti, omul priveşte în jurul său şi vede cât de frumoasă e viaţa şi că nu pot, nu trebue să existe scopuri mai presus de dânsa. Oamenii Renaşterii izbutesc să facă din viaţă un splendid balet. Pe orizontul ei însorit străluceşte deviza lui Lorenzo de Medicis: „Facciamo festa tuttavia". O goană pasionată după plăceri începe, dar după plăcerea înobilată prin sublimul artei şi graţia spiritului. Frumosul este adorat pe frontoanele palatelor, în interiorul saloanelor, în statuile de pe pieţele publice, în pitorescul costumelor, în poezii şi, evident, şi în femei. In fastuoasa Veneţie, ca şi în Roma lui Leon al X-lea, acel Papă, care şi-a inaugurat oficiul cu cuvintele „trăiască papatul vesel" şi despre care s'a spus că dacă ar fi trăit mai mult ar fi fost nevoit să vândă Roma, pe Christ, şi pe sine însuşi, în Florenţa Medicilor, ca şi în Milano lui Sforza, în bogatele oraşe flamande ca şi la curtea ultimilor Valois, viaţa ajunge un carnaval perpetuu. Serbări şi baluri, bijuterii, mătăsuri, velurul şi brocartul şi totul se cufundă într'un tablou cu tonuri calde. Caterina de Medicis este poreclită: „Femina superbi luxus".

Omenirea Renaşterii este tânără, corpurile sunt puternice şi pline de sevă, sângele Germanilor eşiţi de curând din codri curge în vinele tuturor neamurilor Europei occidentale, deaceea, de cum s'a văzut eliberată de zăgazul dogmelor, ea se dedă cu frenezie plăcerilor trupeşti. Ca şi altă dată la Atena, curtizanele se bucură de multă consideraţie şi, ca şi heterele elene, ele reunesc frumuseţa corpului cu graţia spiritului. Curtizana veneţiană Veronica Franco, care s'a bucurat de atenţia chiar a unui rege, Henric al III-lea al Franţei, făcea versuri. Altă curtizană veneţiană, Margareta Emiliani, este poreclită de un contimporan „a doua Cleopatra", iar palatul ei îi apare ca „paradisul zeiţei Venus". Curtizanele sunt foarte numeroase, numai în Veneţia sunt 12000. Maicele le fac o aprigă concurenţă. Documentele timpului sunt pline de povestiri despre serbările şi intrigile amoroase din interiorul mânăstirilor. Nimeni nu se indignează, căci moravurile sunt foarte libere. Orice jenă între sexe este înlăturată. Femeile şi bărbaţii se desbracă fără sfială unii faţă de alţii, iar în băi comune femeile se scaldă goale alături de bărbaţi. Chiar în cercuri înalte bărbatul îşi manifestă galanteria faţă de o femeie, pe care o simpatizează, vârându-i mâna în sân, fără ca cine-va să se scandalizeze câtuşi de puţin. Când Ludovic al XI-lea a intrat în Paris, cele mai frumoase fecioare l-au întâmpinat dansând complect goale în faţa lui. Deasemenea, o jumătate de secol mai târziu, cele mai frumoase femei din Anvers nu s'au sfiit să înainteze goale prin străzile oraşului, pentru a eşi în calea Impăratului Carol Quintul.

Dar lumea Renaşterii nu era conştientă de aşa numita ei imoralitate. Ea îşi trăia viaţa în plin, şi atâta tot, şi o făcea cu graţie şi naivitate. Faptul că o regină, sora regelui Francisc I al Franţei, Margareta, regina Navarei, a putut scrie Heptameronul, această îndrăzneaţă culegere de tragedii conjugale, de aventuri galante, de intrigi de alcov şi de glume pe seama vieţei libere a călugărilor şi a maicilor, ne arată mai bine ca ori-ce starea de spirit a opiniei publice contimporane. Ea nu se preocupă, nici nu are conştiinţa moralităţii sau imoralităţii, o interesează numai frumosul şi plăcerea. Margareta de Navara ne zugrăveşte plastic starea de spirit a vremii sale în versurile:

Tout le plaisir et le contentement
Que peut avoir un gentil coeur honnête
C'est liberté de corps, d'entendement,
Qui rend hereux tout homme, oiseau ou bête!

Amoralitatea şi curajul de a spune lucrurile fără ipocrizie, pe adevăratul lor nume, se evidenţiază clar la Machiavelli. El a deşteptat un entusiasm imens în lumea contimporană, căci în opera sa Renaşterea îşi găsea oglindită toată structura ei sufletească. Om politic şi fin observator, el descrie oamenii aşa cum sunt şi are curajul de a trage toate consecinţele practice ale observaţiilor sale, fără să se încurce cu morala şi căutând numai realizarea ţelului urmărit.

Realizarea ţelului, iată suprema lege a oamenilor Renaşterii. Rupând cu prejudecăţile şi cu tradiţiile şi chiar cu legile moralei, individul caută să ocupe în întregime locul la care îi dă dreptul valoarea sa. Deaceea Renaşterea este o pepinieră de individualităţi, aşa cum rar se mai întâlneşte în vre-o altă epocă. Numai vremea Revoluţiei franceze, reprezentând o altă renaştere, cea a poporului, se poate compara cu dânsa. Vom cita numai trei din cele mai caracteristice figuri, toate italiene şi aceasta nu este doar o simplă întâmplare, căci, numai în Italia Renaşterea s'a desvoltat pe deplin. Iată-l pe Iuliu al II-lea, „il pontifice terribile", personalitate colosală, care respiră forţa prin toţi porii şi despre care Gobineau zicea că, într'o vreme când toţi concepeau în mare, el i-a întrecut pe toţi. Soldat şi om politic mai mult decât prelat, titan în stare să escaladeze şi cerul, el îndrăzneşte să spue ambasadorului Veneţiei, atunci în culmea puterii sale, „voiu face din Republica voastră un sat de pescari". Deşi numai stăpânitorul micului stat pontifical, prin uriaşa lui energie şi talentul lui diplomatic, el aplică Veneţiei o lovitură atât de puternică, încât se poate spune că de atunci începe decăderea ei. Şi după ce umileşte Veneţia, isgoneşte pe regele Franţei din Italia. Dar nu aici se opresc planurile sale. Unitatea Italiei, isgonirea Turcilor din Europa şi recucerirea Ierusalimului îi se par lucruri realizabile şi el luptă pentru înfăptuirea acestor visuri grandioase. Alături de dânsul e Cesar Borgia, adevărată personificare a idealului Renaşterii, frumos, puternic, sălbatic şi viclean. Inzestrat cu o inteligenţă fără margini şi o ambiţie la fel, versat în toate domeniile spiritului, în pictură, ca şi în strategie, în sculptură şi inginerie, în muzică şi architectură, primul artilerist al vremii sale, el este „l'uomo universale", produsul specific renaşterii şi în atât de complectă contradicţie cu specialistul mărginit, caracteristic culturilor degenerate. Planul lui Cesar Borgia este aproape tot atât de uriaş ca al rivalului său, papa Iuliu al II-lea, unitatea Italiei sub sceptrul său. Spunea că prevăzuse totul ca să reuşească şi că numai o simplă întâmplare, faptul că n'a fost la Roma, când a murit tatăl său, papa Alexandru al VI-lea, l-a făcut să eşueze. Un al treilea făuritor de planuri măreţe este tribunul roman Cola di Rienzo. Viaţa lui fantastică, ascensiunea sa până la situaţia de stăpânitor al primului oraş din lume, a Romei papilor atotputernici, lunga sa captivitate, a doua sa ascensiune oferă un enigmatic amestec de Brutus şi de Peer Gynt.

Reforma lui Calvin şi a lui Luther şi reacţiunea catolică provocată de ele, vor aduce un nou val de ipocrizie puritană şi de sterile discuţii teologice şi vor întuneca orizontul senin şi larg al Renaşterii. Mai fusese odată alungată omenirea din paradisul raţiunii şi al frumosului, care a fost lumea antică, dar acum nu va mai trece o mie de ani până va regăsi drumul paradisului pierdut. Secolul al XVIII-lea va relua cu alte mijloace ţelurile Renaşterii, ţelurile omului eliberat de lanţul tradiţiilor perimate, şi le va răspândi în cercuri şi mai largi, în cercurile acelei burghezii, acum deplin conştientă de valoarea sa şi care, prin secolul al XV-lea, abea se deştepta la viaţă nouă. Dar şi secolul al XVIII-lea se va adăpa la acelaşi isvor miraculos de eternă tinereţe şi frumuseţă a clasicismului.

FILIP HOROVITZ

Fritz Winkler — Desen

JEAN DRAULT

Galupin, şofer de taxi

Printre numeroasele meserii pe care le-a încercat, înainte de a ajunge la o situaţie convenabilă şi sigură, Galupin a avut-o şi pe aceea de şofer de taxi.

Pe vremea aceea nu era aşa de mare concurenţa printre şoferi. Trăsurile cu cai formau încă majoritatea. Aşadar, cum vedeţi, e cam mult de-atunci.

Automobilele făceau şi pe vremea aceea destule boroboaţe şi răsturnau felinare, dar nu ajunseseră să realizeze încă accidentele într'adevăr remarcabile care stârnesc astăzi admiraţia provincialilor în călătorie la Paris.

Prima zi de şoferie a lui Galupin nu fu prea fericită. Stătu toată dimineaţa pe avenue des Champs-Elysées. La douăsprezece se duse să mănânce şi după amiază plecă cu taxiul în Piaţa Naţiunii, unde staţionă până la 5 seara.

Publicul se temea de trăsurile fără cai. Prefera birjele. Şi pe urmă, pe vremea aceea, taxiurile erau mai scumpe. Şi lumea nu era aşa de grăbită cum e azi.

Galupin, când văzu că vine noaptea şi nu-i chip să aibă un client, începu să se pună pe gânduri.

Un tovarăş îi spuse:

— Nu-i nimic. Aşteaptă ora mesei. Şi mai circulă şi tu prin faţa teatrelor, pe la douăsprezece, când iese lumea. Nu sta pe loc toată vremea.

— Hai să circulăm, îşi spuse Galupin.

* * *

O luă mai întâi spre Piaţa Bastiliei. Când să ajungă aproape de piaţă, un domn ras şi palid şi o doamnă cu părul roş, îi făcură semn.

— Insfârşit! îşi spuse Galupin. A avut dreptate tovarăşul!

Domnul, care purta o pălărie cu boruri largi şi o pelerină romantică, strigă:

— La teatrul Ambigu!... Repede!... Urcă-te, Filomeno!

Galupin porni pe bulevard. Dar, după câteva clipe, începu să tragă cu urechea, neliniştit. La spatele lui cei doi clienţi începuseră să urle.

— Oare ce au? se gândi Galupin. Nu cumva or fi mâncat ciuperci şi s'or fi otrăvit? Probabil că au stat la masă, dacă se duc la teatru. Ce-ar fi dacă i-aş opri la o farmacie?

La un moment dat urletele încetară. Sau, mai bine spus, urletele se coordonară în întrebări şi răspunsuri. Domnul şi doamna se înjurau rând pe rând, cumplit.

Galupin, care continua să tragă cu urechea, auzi cum domnul spunea doamnei:

— Ai făcut un lucru urât, doamnă, în ziua în care ai surâs tânărului aceluia.

— I-am surâs, răspunse doamna cu părul roş, numai ca să-ţi turbur indiferenţa şi să te fac gelos!

— Minţi! Ai mers până la capătul infamiei!.. Mi-ai pus coarne!

— E o calomnie! Nu ţi-am pus coarne! Dă-mi dovezi, Onisifor! Vreau dovezi!

— Am mai mult decât dovezi! Am instinctul meu de om dezonorat! Dacă voiai să mă faci gelos, doamnă, nu trebuiai să-mi pui coarne! Nu! Nu!... Il iubeşti! Am să mă răzbun! Vreau sânge!

Galupin se gândea:

— Vorbeşte foarte frumos! Dar se necăjeşte degeaba! Ei şi ce-i dacă i-a pus coarne! Nu-i nici cel dintâi, nici cel din urmă căruia i se întâmplă aşa ceva...

* * *

Discuţia, la spatele lui, continua cu violenţă. Femeia cu părul roş striga:

— Ticălosule!... Vrai să mă omori pentrucă eşti îndrăgostit de soră-mea şi ai de gând s'o iei în căsătorie după moartea mea!

— Bine mai vorbeşte, se gândi Galupin. Trebue să fie oameni din lumea bună. Au să-mi dea un bacşiş gras.

Dar tresări deodată când auzi pe soţ urlând această frază teribilă:

— Dacă este aşa, oribilă Messalină, fă-ţi rugăciunea din urmă şi imploră pe Dumnezeu să te ierte. Ţi-a sosit ceasul!

— Vorbă să fie! murmură Galupin, venindu-şi în fire.

Femeia răspunse cu urlete de desnădejde. Galupin auzi:

— A! nu!... Nu, Onisifor!... Lasă revolverul!... Nu vreau! Mai bine otravă! Nu trage!... Te rog!... Nu trage!

Galupin tresări din nou:

„S'au întrecut cu gluma!... E în stare să tragă şi are să mă nimerească pe mine în spate!... Am început să mă cam satur de ei! De-am ajunge mai repede!"

Urletele continuară, fără să se mai lămurească vorbele! Galupin fu apucat de o spaimă grozavă. Işi pierdu sângele rece, începu să meargă în zigzag pe bulevard, se urcă cu maşina pe trotuar şi auzi chiar în clipa asta o detunătură formidabilă.

Taxiul se isbise de un felinar, pe care îl îndoise. Galupin, cu sufletul la gură, sări jos strigând:

— Ajutor!

Un gardist apăru:

— Ce s'a întâmplat?

— Am în maşină doi clienţi care au început să-şi tragă cu revolverele!... Ar fi putut să mă nimerească pe mine! N'am poftă să fiu împuşcat.

Incepea să se adune lume. Gardistul se apropie de taxi şi deschise portiera:

— E adevărat că aţi tras cu revolverul?

Domnul cu pălăria mare păru uluit. Intrebă:

— Cu ce? N'avem niciun revolver!

— Parcă eu n'am auzit detunătura! strigă Galupin. Şi n'am auzit eu cum o ameninţai pe cucoana dumitale? Ce fel de treabă-i asta? Ei şi ce-i dacă ţi-a pus coarne?

Doamna cu părul roş vorbi:

— Şoferul ăsta e complect idiot! Nu-l priveşte ce vorbim noi.

Galupin protestă:

— Atunci n'aveţi decât să vorbiţi mai încet! Dar aşa: ţipaţi cât vă ţine gura! Mă rog, nimeni nu spune, vorbeaţi foarte frumos! Se cunoaşte că sunteţi din lumea bună.

— Insfârşit, ai auzit sau nu că a ameninţat-o cu moartea? întrebă agentul.

— Sigur, răspunse Galupin. Şi a tras cu revolverul.

— La comisie, ordonă gardistul.

Domnul cu pălărie mare protestă:

— Cum se poate una ca asta? Vreţi să ne faceţi să pierdem paralele? Suntem aşteptaţi la teatru, la Ambigu. Nevastă-mea trebue să dubleze rolul unei artiste care s'a îmbolnăvit. Şi făceam repetiţia cu ea. Suntem aşteptaţi. Ce ghinion! Tocmai când speram şi noi să luăm un onorariu mai bun, să fim siliţi să-l pierdem din pricina unui dobitoc care ia pe nişte actori drept nişte oameni din lumea bună, care se ceartă între ei! Un măgar!

Şi arătând un caiet gardistului!

— Poftim! Aici e rolul! Tot ce a auzit e scris aici!

— A! bun! atunci e altceva, spuse Galupin. Dar revolverul?

Alt gardist care tocmai venea să vadă ce s'a întâmplat, explică lui Galupin:

— E un cauciuc care a plesnit, când te-ai urcat pe trotuar!

— Al dracului! spuse Galupin.

Cei doi actori se coborâră. Soţul chemă alt taxi şi ajută nevesti-si să urce, strigând:

— La Ambigu!... Şi repede!... Dobitocul ăsta ne-a făcut să întârziem.

Apoi se urcă şi el. Taxiul plecă.

* * *

După ce încasă o contravenţie şi îşi repară roata, Galupin îşi aduse aminte că a uitat să ceară celor doi actori plata pentru drumul făcut.

Dar mai avea o seară întreagă înaintea lui. Galupin se grăbi să declare celor câţiva inşi care mai rămăseseră să-l vadă cum îşi repară roata că n'are să mai ia niciodată actori în maşină, chiar dacă l'ar plăti cu aur.

După ce-şi coborî maşina de pe trotuar, o luă iar la pas pe bulevard. La Ambigu observă titlul piesii pe afiş: *Calvarul Marchizei.*

Galupin îşi spuse:

— N'am să mă duc niciodată să văd aşa ceva. Cunosc piesa. S'a jucat la spatele meu!... Ce mai marchiz şi ăsta care pleacă fără să plătească şi să mă facă şi măgar!

Un domn îi făcu semn:

— Liber?

— Da. Unde mergeţi?

— Unde vrei!

— A! eu n'aş vrea să merg nicăeri. Vreţi să mergeţi la Arcul de Triumf?

— Bun! Dă-i drumul.

Galupin porni încetişor.

— E plăcut să duci un om singur, liniştit şi care nu-i grăbit — se gândi Galupin.

Dar nu trecură nici cinci minute şi tresări. Auzi o detunătură la spatele lui.

— Ei, al dracului! Iar a plesnit un cauciuc?

Opri, se dădu jos şi cercetă roţile. Erau intacte.

— O fi fost dela alt taxi, îşi spuse el.

Clientul, rezemat, cu capul pe spate, părea că doarme.

Galupin porni iar. Ajuns în avenue des Champs-Elysées auzi bătând în geam în dosul lui. Coborî geamul şi întrebă:

— Ce este?

Clientul îi arătă un revolver pe care-l ţinea în mână şi spuse:

— M'am împuşcat şi nu m'am nimerit. Am leşinat. Du-mă repede la spital: simt că am să leşin iar.

— Ei drăcia dracului! spuse Galupin, dând viteză maximă. Cum se face că am noroc numai de clienţi nebuni! Curat ghinion!...

La spital se coborî şi sună. Internul de gardă nu voi să-i primească clientul. Incercă să-l lase la comisariatul cartierului, dar nu isbuti. Un agent scotoci buzunarele sinucigaşului şi găsi o cartă de vizită pe care erau scrise numele şi adresa.

— Du-l acasă, spuse agentul şi predă-l portarului. Cere-i o chitanţă.

— Frumoasă ispravă! declară Galupin.

Pela 9 seara ajunse la locuinţa clientului, care, în vremea asta, îşi venise în fire a doua oară. Sinucigaşul păru mulţumit că a ajuns acasă şi explică lui Galupin:

— Mărturisesc că sunt încântat că nu m'am nimerit. Nu mai vreau să mă omor. Am de gând să dau o nouă lovitură la bursă.

— Păi sigur! Ce nevoie să te omori, spuse Galupin. Aveţi de plată şapte franci.

— Şapte franci, de ce?

— Aşa arată contorul!

— A! bun... Am să-mi înscriu şi datoria asta în carnet. Pentrucă trebue să-ţi spun: voiam să mă omor pentrucă nu mai am niciun ban... Dar treci peste două săptămâni pe aici. Poate până atunci mă refac la Bursă.

— Până una alta, spuse Galupin, eu rămân cu paguba! Halal de aşa meserie!

Şi se duse să depună o plângere la primul comisariat de poliţie.

A doua zi se puse să-şi caute altă meserie.

Trad. de A. P.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

MIHAIL ZOSCENCO

Bolnava

Treizeci de kilometri a mers Pelaghia până să a-
ngă la spitalul comunal. „Primeşte doctorul?" întrebă
un ţăran care stătea pe balcon.

— „Doctorul? întrebă ţăranul curios. Nu cumva eşti
navă de stomac?" „Bolnavă", zise Pelaghia. „Şi eu,
gă, sunt bolnav, zise ţăranul. Mi-am încărcat stoma-
cu nişte porumb; sunt al şaptelea la rând".

Pelaghia legă calul de gard şi intră înăuntru. Bol-
vii erau căutaţi de doctorul Ivan Kusmici. Un om mi-
l, bătrân şi straşnic de renumit. Toţi îl cunoşteau, îl
dau şi nu-l numeau degeaba doctor. Pelaghia intră
camera lui, salută respectuos, şi se aşază pe marginea
ea scaunului. „Eşti bolnavă?" o întrebă Ivan Kus-
i. „Bolnavă", răspunde Pelaghia. „Adică sunt toată
navă, fiecare os e putred şi clintit din loc, inima îmi
rezeşte!"

— „De unde mai scoţi şi asta? îi zice liniştit docto-
; dar de când?"

— „Din toamnă, Ivan Kusmici, tocmai din toamnă.
toamnă m'am înbolnăvit. Tocmai atunci, ştiţi, când
batul meu Dimitrie Naumici venise dela oraş, atunci
m îmbolnăvit. Stam, uite şi făceam gogoşi. Tare îi
ceau gogoşile lui Dimitrie Naumici.

Unde oare, mă gândeam eu, o fi acum Dimitrie
umici? E în oraş, e deputat sovietic".

— „Imi dai voe, femee, zice doctorul, spui minciuni,
... ce boală ai?"

— „Dar eu tocmai asta spun, zise Pelaghia. Stam
gă masă, făceam gogoşi şi de odată mama Agafia in-
ca o furtună dând din mâini.

— „Eşi afară Pelaghiuşca, mai repede... Dimitrie al
par'că vine din oraş şi par'că ar aduce un sac şi un
ton".

Mi s'a făcut inima cât un purice, mi-au înţepenit
oarele şi stam ca o proastă cu gogoaşa în mână; iar
ră soarele joacă, joacă vesel; aerul e uşor, pe când
stânga, lângă grajd, stă viţelul bălţat şi sperie muştele
d din coadă. Mă uit la viţel şi îmi dau lacrămile. Ce
urie pe Dimitrie Naumici, când va vedea acest vi-
galben.

— „Opreşte-te, zice nemulţumit chirurgul. Ce ai cu
e!

— „Dar eu tocmai 'ţi povestesc, tătucule Kusmici,
e supăra, despre boală vorbesc.

Ies la poartă, privesc, la dreapta biserica; capra po-
se plimbă, cocoşul râcâie pământul cu picioarele,
în dreapta tocmai la mijloc mă uit. Dimitrie Nau-
vine! L-am privit, inima mi s'a oprit. Nu mai pu-
n. Auleu, mă gândesc, Doamne Sfinte, Maica Dom-
i. Auleu! mă gândesc, îmi vine rău. El însă merge
pas mărunt şi serios.

Barba îi flutură în vânt. Imbrăcat în haine de oraş
pantofi!...

Când am văzut pantofii, par'că mi s'a rupt ceva
ntru. Vai! mă gândesc; cum pot eu, proasta de mine
fiu pereche, când el poate că este primul în oraş de-
t sovietic. Am rămas înlemnită lângă gard şi nu
am mişca picioarele. Dar el, Dimitrie Naumici, de-
tul sovietic se apropie de mine cu pas mărunt şi
salută:

— „Bună ziua, Pelaghia Maximovna; cât timp a tre-
de când nu ne-am văzut!" Eu, proastă, să-i fi luat
l din mână, dar de unde; stam nemişcată şi îi pri-
pantofii. Vai! mă gândeam, s'a desobişnuit de
, omul poartă pantofi. Cu orăşencele poate, numai
comsomolcele vorbeşte!

Iar Dimitrie Naumici răspunde cu glas adânc:

— „Aşa eşti tu! neştiutoare mai eşti şi tu, Pelaghia
imovna! Despre ce, zice, voi vorbi acum cu tine?

Eu sunt om luminat şi deputat sovietic; cunosc
toate operaţiunile din aritmetică. Fracţiunile le
sc perfect. Dar tu, iată cum eşti. Mi se pare, că nici
iscăleşti nu ştii. Altul pur şi simplu te-ar lăsa din
a ignoranţei şi analfabetismului tău. Eu, ce să fac?
lângă gard şi bâlbâi. Par'că-mi venea să zic: de
, Dimitrie Naumici, lasă-mă, ce-ţi pasă". El mă ia
mânuţă şi zice: „Am spus-o în glumă, Pelaghia Ma-
vna, să nu crezi... o glumă şi nimic mai mult". Din
mi s'a strâns inima. Şi eu, Dimitri Naumovici, pot
u de rostul fracţiunilor şi de cele 4 operaţiuni, sau
ă iscălesc pe hârtie. Eu n'o să te dau niciodată de
e pe tine".

Ivan Kuzmici s'a ridicat de pe scaun şi începu să se
be enervat prin cameră: „Destul, destul zice, ai
t, ce boală ai?"

— „Ce boală am? Acum, nimic, Ivan Kuzmici!
ă mi-e mai uşor acum! De sănătate nu pot să mă
... Dar Dimitri Naumovici, a glumit.

— Desigur că a glumit, zice doctorul — să-ţi dau
nişte prafuri?

— „Nu-i nevoie, răspunde Pelaghia. Vă mulţumesc
Kuzmici pentru sfaturi, trebue să plec".

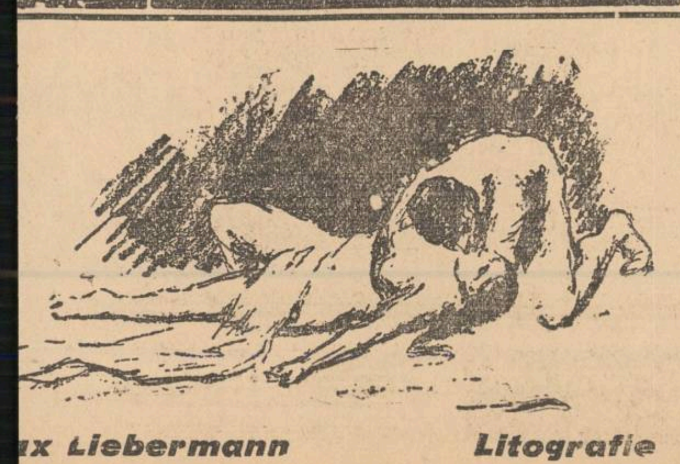
Şi Pelaghia lăsând pe masă un săculeţ cu grâu, s'a
pt... spre uşă. Dar imediat se întoarce:

— „...racţiuni îmi trebue, Ivan Kuzmici, unde oare
treb de aceste fracţiuni?... Nu cumva de învăţător
e să mă rog?...

— „De învăţător... de învăţător, răspunse doctorul
d. Sigur că de învăţător. Asta nu priveşte medi-

Pelaghia salută respectos şi eşi gânditoare în
ă.

Traducere de A. B.

...x Liebermann Litografie

Palatul mondial

Parcul Cincantenarului din Bruxelles. Am trecut prin aleele umbrite de înaltele bolţi ale castanilor bătrâni, într'o atmosferă jilavă — ceiace nu împiedică pe pensionari să stea la taifas pe băncile înfundate în boschete, iar copiii să alerge pe prundiş cu cercul sau mingea. Am ocolit vasta clădire cenuşie cu sute de încăperi care au servit expoziţiilor şi instituţiilor oficiale, m'am rătăcit prin atelierele de mulaje şi statui — ca să aflu că intrarea la *„Palatul Mondial"* e prin cealaltă aripă, străjuită de o colonadă în stil de templu roman.

Paul Otlet, fondatorul şi animatorul acestui Palat (care nu se bucură de prea multă generositate din partea guvernelor), n'a venit încă. O doamnă secretară mă conduce. Incepem cu *Institutul internaţional de Bibliografie.* Creat în 1895, el e menit să cuprindă un repertoriu bibliografic universal, al operelor apărute în toate ţările şi în toate domeniile. E un uriaş catalog, după autori şi materii, cuprinzând, în dulapuri cu mii de cutiuţe, aproape 14 milioane de fişe. O parte din ele sânt tipărite. Se poate afla ce s'a scris, când şi unde au apărut lucrări privitoare la orice chestiune. Biblioteca însă, cuprinde numai 150.000 de volume şi broşuri. Ea e destinată să reunească operele cele mai însemnate din toate ţările, precum şi publicaţiile instituţiilor ştiinţifice, colecţiile de ziare reprezentative şi archivele organizaţiilor internaţionale, păstrate ca „fonduri autonome". Hemeroteca are vreo 80.000 de specimene. Archivele Enciclopediei documentare au un milion de piese clasate în zece mii de dosare, la care se adaugă un Atlas universal cu cinci sute de tablouri şi filme microfotografice ale actelor şi operelor rare, ale căror còpii pot fi împrumutate cercetătorilor care nu se pot deplasa. Rostul acestei Enciclopedii e să adune documente privitoare la chestiuni expuse în marile tratate, să colecţioneze în dosare, extrase din ziare, reviste, memorii — pentru uzul oricărui specialist, complectându-le cu o iconografie universală: lumea în imagini. Numai repertoarele care înregistrează şi analizează documentele, sunt volume cu mii de pagini. Pentru muncitorii intelectuali, aceste fişe şi enciclopedii sunt o mare înlesnire.

Acest instrument de „cercetare şi organizare a ştiinţei şi culturii universale", a fost sporit prin eforturile *Uniunii Asociaţiilor Internaţionale,* care şi-a ţinut congresul de constituire în 1910. Inainte de războiu, existau vreo 400 de asociaţii internaţionale; cea mai veche datează din 1840. Reunite abia de nouă ori în decada 1840-49, ele au ţinut 1019 congrese între 1910-19, iar după războiul european se pot înregistra cel puţin câte 200 congrese internaţionale în fiecare an. Create ca expresii ale vieţii internaţionale, cu ramificaţii în toate ţările culturale, aceste asociaţii şi-au păstrat autonomia regională, naţională — dar interdependenţa lor s'a vădit an cu an şi astfel, s'a ajuns prin liberă federaţie la această „Uniune a Asociaţiilor Internaţionale" care numără 240 de asociaţii, sub auspiciile „Palatului Mondial". Aceste asociaţii s'au reunit de zece ori, desvoltându-şi activitatea prin mutuală încredere, prin acel magnetism pe care îl dă visiunea clară a idealurilor urmărite.

Paul Otlet a venit. Bătrân înalt, a cărui energie scânteiază în priviri, gesturi iuţi, largi, cordiale. E din rasa acelor realizatori, care pun în mişcare o idee şi o urmăresc cu îndârjire, îi dau trup şi suflet, luptând cu indiferenţa sau inerţia acelora care trebuie să-i fie colaboratori — şi cu acel formalism al oficialităţilor cărora le impune totuşi respect prin prodigioasa lui muncă, lipsită însă de „fonduri" (care se scurg pentru opere mai puţin necesare şi chiar inutile).

— Suntem adăpostiţi în acest locaş oficial, pe care voim să-l facem universal prin realizarea deplină a Palatului Mondial. Am fost odată scoşi de aci, de către un guvern care a socotit că sălile acestea pot servi unor întreprinderi comerciale. Dar ceiace am adunat aci nu mai poate fi aruncat în magazii şi prin maidane. Avem cu noi autoritatea morală a sutelor de Asociaţii reunite... Ai văzut Biblioteca, cu bibliografia şi enciclopedia ei documentară. Ea e nucleul unei biblioteci mondiale. Pe de altă parte, congresele Asociaţiilor internaţionale m'au dus la proectul unei Universităţi mondiale, în legătură cu toate universităţile naţionale. Există azi 200 de universităţi, cu cel puţin 25.000 de profesori şi o jumătate milion de studenţi. Trebuesc unificate aceste focare ale ştiinţei care, în esenţa ei, e supranaţională. Universitatea mondială are rostul de a închega într'un înalt învăţământ, într'o cultură universală, universităţile şi asociaţiile naţionale. Un anumit număr de studenţi îşi vor desăvârşi cultura lor în această Universitate mondială, iniţiându-se asupra aspectelor comparative, internaţionale, ale marilor probleme. Organizându-se în fiecare an cursuri şi conferinţe cu profesori de la toate universităţile, se vor putea expune rezultatele generale în toate domeniile ştiinţifice — şi totodată, vor fi cunoscute instituţiile şi civilizaţiile locale. Am izbutit să fondez această Universitate în 1920. Până acum, am adesiunea a 18 universităţi şi a 352 profesori din 23 ţări. In ultima sesiune de vară s'au ţinut vreo sută de conferinţe de către 70 profesori.

Paul Otlet îmi dă o broşură cu subiectele conferinţelor; toate problemele ştiinţei pure şi aplicate. In acest timp, el rezolvă câteva scrisori: biroul covârşit de dosare şi tipărituri. Imi amintesc că scrisorile ce le-am primit dela dânsul poartă numere de ordine de la zece mii în sus. Toate scrise de această mână noduroasă, dar febrilă, neistovită.

— Să-ţi arăt acum Muzeul Mondial. Rostul său e să visualizeze elementele lumii. El, trebuie să fie expresia integrală a activităţilor şi realităţilor indicate în bibliografie şi enciclopedie — în Biblioteca mondială; el trebuie să fie imagina sintetică a problemelor care preocupă Uniunea Asociaţiilor Internaţionale şi care sunt expuse la Universitatea Mondială. Muzeul acesta e schiţa acelui *Mundaneum* în care sunt armonizate toate organismele internaţionale. E instrumentul intelectual cel mai eficace pentru marile realizări comune ale oamenilor...

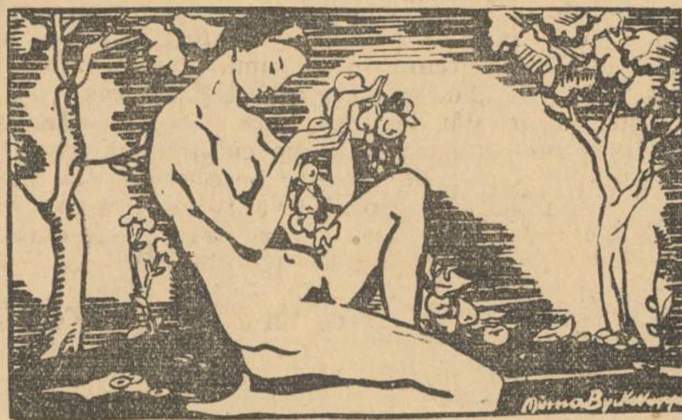
Şi Paul Otlet mă conduse prin muzeu, explicându-mi, dintr'o sală în alta, planul de organizare. Muzeul mondial e împărţit în trei serii de secţiuni. In secţiunile naţionale sau geografice, sunt reprezentate aspectele vieţii fiecărei naţiuni, caracteristicele teritoriului şi ale populaţiei, economia, cultura, politica în figuri dominante, în tabele rezumative, în diagrame şi statistici. Secţiunile istorice reprezintă sinteza istoriei universale din cele mai depărtate epoci, dealungul tuturor veacurilor, într'o înlănţuire a marilor fapte care alcătuesc destinul omenirii. Evoluţie a popoarelor şi raselor — dar şi a ideilor, a moravurilor, a formelor sociale şi a civilizaţiilor. Secţiunile ştiinţifice reprezintă ciclul ştiinţelor şi al activităţilor practice, desvoltarea lor istorică şi realizările moderne. Aci sunt expuse toate elementele care au o însemnătate umană şi mondială, fiind părticele ale universalităţii. Din ansamblul lor trebue să reiasă corelaţiile, influenţele, succesiunile acestei trinităţi: Natura, Omul, Societatea, unificate în viaţa lumii...

Am străbătut cele 65 de săli ale acestui muzeu, ale cărui colecţii cuprind 30.000 de piese adunate prin contribuţiile Asociaţiilor Internaţionale şi ale guvernelor din 13 ţări. Contribuţii în natură, căci banii Statelor nu ajung pentru propriile lor nevoi egoiste, pentru paraziţii patriotici... Intr'o sală acoperită de un luminător, am călcat într'o băltoacă. Apa ploilor s'a strecurat prin câteva geamuri sparte, rămase aşa de multă vreme. Otlet dă din umeri:

— Nu voi spune pe cine desonorează această sgârcenie faţă de noi, sgârcenie ce nu are măcar scuza altor economii riguroase. Se vor găsi în cele din urmă câţiva oameni generoşi care să ne dea mijloacele de a adăposti colecţiile într'un palat demn de menirea lor. Nu filantropie, ci conştiinţă activă. Dacă în 20 de ani am putut aduna singur, numai prin apeluri stăruitoare, aceste zeci de mii de piese rânduite şi păstrate de câţiva amici statornici, cred că Asociaţiile Internaţionale care vor prelua acest muzeu vor avea posibilităţi mai mari — şi acele lucruri, reprezentate deocamdată prin imagini şi desemnuri, vor fi realmente la locul lor...

(Sfârşitul în numărul viitor).

EUGEN RELGIS

Halucinaţie

In tren, la fereastră — departe...
Pe-o creastă pleşuvă un fort,
O casă pe mal ca un cort,
O stâncă plecată 'ntr'o parte...

Cascadă-i sau sună un bucium?
Aproape-ţi simt părul desprins...
Văd lacul şi muntele nins,
Prin pletele negre în zbucium.

YACASSA

Vrajă

Apune Helios rumenind seninul
Şi 'n jur presară pace-îmbietoare.
Stau nimfele şoptind lângă izvoare,
Iar prin dumbrăvi foşneşte blând măslinul.

Pe ţărm pustiu, cu faţa gânditoare,
Privind la marea limpede ca vinul,
Ulysse-şi plânge 'ndurerat destinul
Ce l-a reîntors sub al Itacei soare.

Nu mai găseşte-aci nici-o plăcere:
E desgustat de jalea lui Laeste,
De recea Penelopei mângâere.

Cum ar pleca!... şi simte că-l pătrunde
Un vag fior, iar pleoapele-i inerte
Tresar zărind a Circei umbră 'n unde.

I. M. MARINESCU

MARCELLE TINAYRE

Femeia emancipată

Femeia emancipată! Ce este oare? O imitaţie literară ca „Neînţeleasa" din 1830? Un adevăr bine definit, primit cu sau fără voie de societatea actuală? O sfântă? O cinică? O afectată? O smintită? Femeia Viitorului, Intelectuala şi Tovarăşa (numai cu litere mari) sau numai muncitoarea care îşi câştigă viaţa şi cum spune poporul cu mândrie „nu cere nimic nimănui"?

Femeia emancipată s'a desrobit ea de sub puterea modei, a corsetului, a rochiilor cu trenă, a tocurilor înalte, a guvernantelor, a părinţilor, a menajului şi a bărbatului? Şi-a mai păstrat servitudinea firească a sexului ei? (Nu ne-am putea îndoi când vedem că s'a scăpat de sân şi şolduri fără ajutorul chirurgilor şi numai printr'un fenomen minunat de scamatorie!)

Femeia emancipată, este o expresie care arată douăzeci de feluri de femei care nu se aseamănă şi nu înţeleg în acelaş fel emanciparea lor. Fiindcă unele înţeleg prin acest cuvânt libertatea, altele descătuşarea intelectuală, unele dreptul de a iubi în afară de căsnicie, altele egalitatea de a trăi în desfrâu a celor două sexe, iar unele numai libertatea de a trăi după dorinţa lor, natural, cinstit şi curat. Sunt emancipate care visează să robească oamenii şi altele cărora le-ar fi plăcut să fie roabe, dacă şi-ar fi găsit stăpânul. Sunt femei care vor neapărat ca tinerele fete să aibe o educaţie băeţească şi alte femei — de obicei cele dela Nord şi protestantele — care vor ca băeţii să primească o educaţie la fel cu a fetelor tinere. Mai sunt în sfârşit cele care cred cu tărie în virtutea suverană a buletinului de vot şi în suverana înţelepciune a sufragiului universal, tocmai atunci când bărbaţii după experienţa făcută încep să nu mai aibă nici o încredere.

Mi se pare că adevărul este că, femeile nu au nici o plăcere de emanciparea, care aduce prea multe oboseli, responsabilităţi şi plictiseli, cu o nesiguranţă de viitor contrară firii feminine.

Femeile în marea majoritate nu ar cere decât să fie căsătorite, hrănite şi îmbrăcate — cât mai bine — de un soţ nu prea plictisitor, să crească doi sau trei copii şi mai ales să fie stăpâna căminului, ministru de interne, având dreptul să dea sfaturi şi pentru afacerile externe. Pe urmă, să-şi căsătorească copiii la timpul potrivit şi să se bucure de buna stare materială la bătrâneţe, iată care e idealul Francejilor din clasa mijlocie, dar mai ales al soţiilor lor.

De dreptul femeilor şi de voturi, fiinţele astea cinstite îşi bat joc şi puţin le pasă, sau nu se gândesc absolut de loc. Cunoştinţele lor sunt mărginite, orizontul vieţei lor e foarte strâmt. Nu sunt prea fericite, nu sunt nici prea nenorocite. Spuneţi că sunt înapoiate? Vă rog să mă credeţi că nu sunt mai proaste decât cutare sau cutare emancipată cu capul plin de himere. Ele sunt puterea naţiunii, pământul în care încolţesc flori strălucitoare, care îmbobocesc dispreţuind pământul care le-a dat viaţa. Dar pot să existe flori fără pământ?

Numai atunci când aceste femei simple nu-şi pot îndeplini rolul, şi când născute pentru cămin nu au cămin, sau poate unul aproape îngheţat, — fiindcă bărbatul nu ştie sau nu poate să întreţie focul care face oalele să fiarbă—ele se gândesc să muncească, sărmanele, şi-şi dau seama cât este de greu să câştigi pâinea unei familii, că Societatea nu a prevăzut această calamitate socială: Munca forţată a femeilor. Şi atunci ele devin sau încearcă să devină emancipate.

In faţa acestora, domnilor, descoperiţi-vă, şi daţi-le repede ajutorul şi dreptatea ce le-o datoraţi.

Sunt altele, nu mai puţin meritoase, femei care având un dar, un talent, o vocaţie, caută mijlocul de a pătrunde în viaţa intelectuală şi dreptul de a munci alături de bărbaţi, cu bărbaţii, însă poate altfel decât bărbaţii, după însuşirile lor sufleteşti şi morale care diferă de ale bărbaţilor. Nu văd ca cineva să aibe vre-un drept să le împiedice. Afară de aceasta nimeni nu le mai stinghereşte acum, când cea mai mare parte din carierele libere le sunt deschise.

Şi în sfârşit sunt femei care s'au emancipat cu desăvârşire chiar de străvechile moravuri, chiar de legea impusă de fire, care trăesc bărbăteşte, fiindcă iubesc prea mult bărbaţii sau câteodată fiindcă nu-i iubesc destul, iar viţiul lor glorificat de literatură li se pare o eleganţă...

Mă întrebaţi care e părerea mea? Gândesc că aceste diverse cazuri nu intră în subiectul care ne interesează. Din vremea cavernelor au existat astfel de „emancipate". Şi într'adevăr „feminismul" nu are de aface cu chestiuni intime. Emanciparea femeii este un fapt economic, poate regretabil, mai mult ca sigur prea puţin dorit chiar de femei, de care bărbaţii care conduc societatea sunt primii vinovaţi.

Restul este literatură şi pornografie, mai desgustătoare atunci când se ascunde sub masca „moralei".

Ca o femeie să-şi câştige pâinea, să-şi aranjeze viaţa cum trebuie, asta o priveşte pe ea singură şi niciodată libertatea nu a conrupt fiinţele normale. Dar dacă luăm acum latura fericirii să ne păzim de a amesteca personalităţi excepţionale, cu imensa majoritate a femeilor şi fiindcă unor fiinţe puternice şi zdravene le place să poarte vesele poveri mari, să nu înrolăm şi pe surorile lor mai puţin rezistente să le imite. Munca intelectuală, singurătatea atelierului sau a laboratorului, libertatea moravurilor cu riscurile ei, credeţi de bună seamă că toate femeile se pot mulţumi sau obişnui numai cu atât? Credeţi că au găsit calea fericirii? Eu nu cred!

Calea fericirii? nu se află nicăeri însemnată dinainte de formule sigure. Lăsaţi această închipuire masselor fanatizate şi minciuna aceasta profeţilor mincinoşi şi nu puneţi în practică pentru femei metoda demagogiei! Calea spre fericire fiecare din noi şi-o face zi cu zi, vesel sau trist, în sforţări uşoare sau muncind din greu. Fericirea mea nu este la fel cu a Dv. şi nu vă interesează. Cu toate astea pentru cele din clasa din mijloc sunt clipe de destindere, momeli care simplifică datoriile şi micşorează pericolele. Să nu dispreţuim căile străbune pe care umblă mulţimea femeilor. Să ne mărginim a le netezi şi a le lumina.

Tradus de C. D.

NOTĂ. — La o anchetă întreprinsă în mediul feminin asupra problemei: dacă obţinerea drepturilor a făcut femeia mai fericită, — s'au dat mai multe răspunsuri interesante. După răspunsul d-nei Kameneva publicat în No. trecut, — dăm aici răspunsul d-nei Marcelle Tinayre.

CRONICA TEATRALĂ

Sexul slab

La Teatrul Ventura s'a reprezentat „Sexul slab", comedie în trei acte de Edouard Bourdet.

E o şarjă împotriva tinerilor crescuţi în vederea „măritişului" — ca fetele odinioară. Munca este exclusă din cercul preocupărilor lor. Părinţii se îngrijesc numai de educaţia lor mondenă în vederea căsătoriei cu o fată bogată.

In această comedie, bogată în peripeţii, plină de cuvinte de spirit, — actorii au jucat cu vervă, puşi la punct de un abil director de scenă, care ştie să realizeze la perfecţie ansamblul.

In rolul unei argentiniene, d-ra Leny Caler a pus drăgălăşie şi vioiciune. D-sa a găsit intonaţii şi gesturi inedite, care au provocat ilaritatea publicului. A dat scenei viaţă şi bună dispoziţie.

Leny Caler

D-na Tanzi Cutava Barozzi — cam exagerată — a redat rolul unei contese bătrâne în goană după tineri pasionaţi. Rolul a avut linie. Succesul i-ar fi fost asigurat fără şarjare.

O creaţie incomparabilă a făcut d. G. Timică în rolul unui maître d'Hôtel. cu pecetea meseriei, cu atitudinea fizică adecvată, cu o politeţă discretă, cu supunere dar fără slugărnicie, d. Timică şi-a dus rolul unitar şi egal dela început până la sfârşit — în aceiaşi atmosferă de fină ironie şi de conştiinciozitate profesională, care uneori merge până la servicii cam inavuabile.

După atâtea roluri create cu atâta talent de d. Timică, rolul maître d'Hôtel-ului din „Sexul slab" constitue o creaţie aparte, care se intercalează printre cunoştinţele noastre din viaţa zilnică.

Cu toată pofta de râs a publicului, d. Timică nu se lasă antrenat de şarjă, ci — reţinut — îşi joacă rolul ca un model simplitate şi de naturaleţă.

M. SEVASTOS

Cronica Filatelica

Ca urmare la propunerea noastră apărută în ultima Cronică filatelică (Adevĕrul Literar No. 562 din 13 Sept. a. c.) prin care cerean; *emiterea unei serii de timbre româneşti pentru comemorarea gloriilor noastre naţionale, literare, artistice şi ştiinţifice*, semnalăm pentru azi, apariţia în *Austria* a unei serii de timbre de binefacere compusă din 6 valori, serie dedicată poeţilor austriaci.

In 1922, *Austria* comemorează printr'o serie de 7 valori — *Seria muzicanţilor* — pe *Haydn, Mozart, Bethoven, Schubert, Bruckner, I. Strauss* şi *Wolf*.

Seria de azi — seria poeţilor — s'a pus în vânzare pe ziua de 12 Septembrie a. c. şi se compune: 10 gr. = *Ferdinand Raimund*, 20 gr. = *Franz Grillparzer*, 30 gr. = *Johann Nestroy*, 40 gr. = *Adalbert Stifter*, 50 gr. = *Ludwig Anzengruber*, şi 1 Sch. = *Peter Roseger*.

Toate efigiile — afară de a lui Raimund — sunt reproduceri după tablourile din Colecţia consilierului imperial *Constantin Danhelovsky*.

Luposta 1932

In Iulie 1932, va avea loc la Dantzig o expoziţie internaţională aerofilatelică. Secretariatul *„Luposta" Post Box 111 Dantzig*.

ALDO

Poşta cronicei filatelice

PERU, LOCO. — Timbrul 1857; 1 r. galben n'a fost în curs, cred să fie stampila falsă. Marca dv., 1 r. bleu trebue verificată, cu atât mai mult stampila (neuzată este catalogată 1000 Fr., pe când stampilată 4500 Fr.). Hârtia *azurée* este albăstrie, iar *vergé*, vărgată, are dungi albe (în fabricaţiunea hârtiei) care se văd „în zare". Preţurile de cumpărare variază; azi găsiţi cu de 2—3 ori Yvert.

CITITOR, IAŞI. — Adresaţi-vă Poştei Centrale Bucureşti.

FILATELIST, CRAIOVA. — Revistă filatelică românească nu există. Urmăriţi cronica viitoare.

PARASCHIVESCU, LOCO. — Cel mai sigur prin colet poştal. Timbrele uzate sunt libere şi scutite de taxe pentru Export.

Formalităţile vi le îndeplineşte oficiul poştal.

„Aş vrea să ştiu"

H. BZ. — BUZĂU.

Cum pot fi caracterizaţi Sanin şi Bazarof, eroii lui Arţibaşev şi Turgheniew?

Sania, eroul romanului cu acelaş nume, datorit scriitorului rus Arţibaşev, încarnează pe omul naturii, trăind o viaţă liberă, largă, desbărată de orice convenţionalism şi prejudecăţi. Această francheţă absolută se manifestă în planul afectiv printr'un epicurianism exaltat, o erupţie tumultoasă a animalului sănătos, o contopire integrală cu natura ambiantă şi o intensificare a forţelor elementare şi primitive, ce mocnesc în întunecimile subconştientului.

Dacă ar fi să caracterizăm pe eroul lui Arţibaşev, astăzi la lumina doctrinei psichanalitice a lui Freud, am vedea într'însul un exemplu tipic de exaltare a „libido-ului".

In vremea când a apărut însă, Sanin a fost apreciat în Rusia ca şi în restul Europei mai mult ca un psichopat amoral, stăpânit de obsesia erotică. Totuş, influenţa acestui roman în Rusia a fost covârşitoare şi comparabilă întrucâtva cu aceea a lui „Werther".

O generaţie întreagă a văzut în Sanin întruchiparea plină de miragiu a „amorului liber". Urmarea a fost că s'au format în Rusia o sumedenie de „organizaţii Saniniste" cu adepţi entuziaşti, nevrâstnici, cari înţelegeau să sărbătorească pe „eroul" lor, printr'un cortegiu de orgii, urmate adeseaori de sinucideri răsunătoare.

Cartea a fost interzisă pentru un timp, din cauza acestor „ravagii". Unii critici au văzut în opera lui Arţibaşev, un răspuns drastic la adresa „Sonatei Kreutzer" a lui Tolstoi: natura clocotitoare şi elanul vital care-şi cer drepturile lor împotriva ascetismului tolstoian. In ceiace priveşte pe Bazarov, eroul romanului „Părinţi şi copii" de Turghenew, avem şi aci aface cu un personaj, care a stârnit o deosebită vâlvă şi un şir de polemice aprige, însă nu atât în lumea literilor, ci mai mult în cercurile politice.

Conaţionalii i-au reproşat lui Turgheniew, că a voit să înfăţişeze ca un simbol al tineretului intelectual rus un personaj, sceptic, cinic şi dizolvat. „Nihilistul" Bazarov (Turgheniew a creat această titulatură indicând un scepticism radical, denumire care mai târziu a degenerat, confundându-se cu aceea de terorist), apărea Ruşilor ca o caricatură, un pamflet, explicabilă numai prin faptul că Turgheniew, trăise prea multă vreme departe de patria sa şi nu-i mai cunoştea sufletul.

Critica era exagerată şi nedreaptă. Bazarov este într'adevăr un sceptic, în planul intelectual şi afectiv. Dar, inteligenţa lui largă şi pătrunzătoare, mândria admirabilă şi lealitatea ce-l caracterizează, îl clasează între personagiile de elită. Un Hamlet rus. Se pare de altfel că psihologia prinţului nordic îl obsedează încontinuu pe Turgheniew: mai toate personagiile masculine ale romanelor sale amintesc sufletul contemplativ şi dizolvat al eroului shakesperian.

Rezumând, Sanin şi Bazarov, cei doi eroi ai literaturii ruseşti au stârnit o egală vâlvă, în vremea lor, însă din cauze şi cu efecte fundamental opuse. Sanin, eroul exaltării elanului vital, a creat proseliţi fanatici, Bazarov „nihilistul" întruchiparea inhibiţiunii aceluaş elan, a fost batjocorit şi detestat. Patimă deoparte şi de alta şi excese caracteristice sufetului rus.

M. IONAŞ — P. NEAMŢ.

Care sunt operele mai de seamă ale scriitorului francez Georges Duhamel?

Georges Duhamel s'a făcut cunoscut în literatură mai ales prin operele:*„Vie des martyrs"* şi *„Civilisation"*, cuprinzând o critică necruţătoare şi străbătută de o adâncă amărăciune, a epocii războiului mondial, această crimă împotriva umanităţii şi civilizaţiei.

In calitate de medic a avut prilejul să urmărească mai deaproape mizeriile şi suferinţele infinite ale eroilor anonimi care au străbătut grozava epopee a carnagiului şi din viaţa lor ne-a înfăţişat crâmpee admirabile ca pătrundere psihologică şi duioşie discretă, animate de un cald elan de umanitarism.

Din operele lui principale citām *„La possesion du Monde"*, *„Entretiens dans le tumulte"*, *„Confession de minuit"*, şi două volume recente cu note de călătorie, cuprinzând o serie de impresiuni şi reflexii deosebit de interesante şi sugestive: *„Le voyage à Moscou"* şi *„Scènes de la Vie future"* (Impresii din Statele Unite ale Americei).

Toate aceste scrieri sunt tipărite în editura revistei „Mercure de France" Paris.

CUGETĂRI

Femeile nu păstrează secretul altora, fiindcă le trebuie toată energia să păstreze pe ale lor.

Echilibrul sufletesc la o femeie e adesea un desechilibru sexual.

Imi place femeea care cântă, care plânge, care strigă. Nu-mi place femeia care tace.

Femeia duioasă? Eroarea secolelor.

Romantismul a înfrumuseţat femeia. Naturalismul a arătat-o aşa cum este.

Sunt femei care au toate defectele sexului lor, fără să aibă măcar una din calităţile lui.

Autorul Bibliei a fost mare psiholog, atribuind femeii toate nenorocirile bărbatului.

E ciudat, dar explicabil: de la Socrat încoace, nici unei femei nu-i mai zice Xantipa.

Unele femei nu se pot abandona nici trupeşte, nici sufleteşte. Acelea trebuiesc abandonate.

Bun precept în căsnicie: Bate-mă, dar pe urmă să mă mângâi!

Pe predicatori lumea îi ascultă, dar nu-i ascultă.

Cronica Sahului

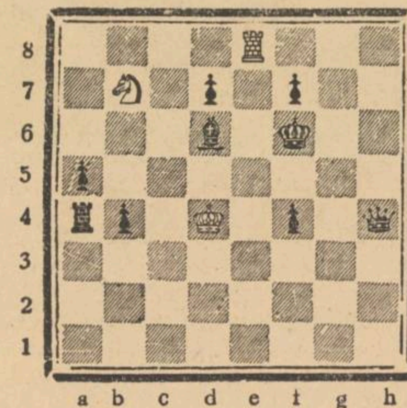
PROBLEMA No. 397

— *Din concursul nostru de probleme* —

Motto : „Pierrot lunaire"

Negru:

Rf6, Ch4, Ta4, Nd6, Pa5, b4, d7, f4 şi f7 (9).

Alb:

Rd4, Té8, Cb7 (3).

Mat ajutor în 3 mutări.

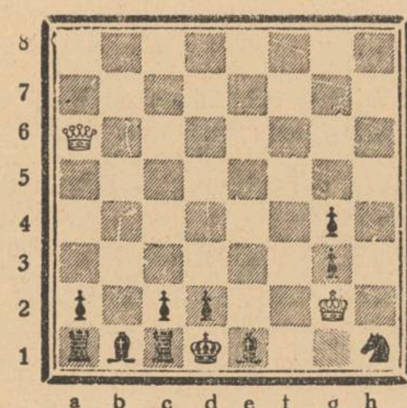
PROBLEMA No. 398

de **P. A. Orlimont**

(*«Wiener Schudizeitung» 1931*)

Negru:

Rd1, Ta1 şi c1, Ch1, Nb1 şi é1, Pa2, c2, d2, g3 şi g4 (11).

Alb :

Rg2, Da6 (2).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 182

Jucată la Olimpiapa de şah din Praga în ziua de 17 Iulie 1931.

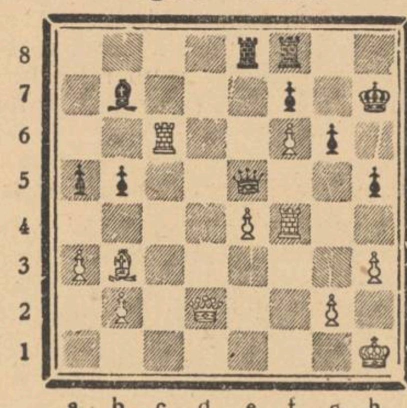
Alb: Noteboom *(Olanda)* **Negru: Gromer** *(Franţa)*

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2, c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4, Nc1—g5, Nf8 - é7; 5. é2—é3, Cf6—é4; mutarea de apărare a lui Lasker. 6. Ng5 × é7, Dd8×é7; 7. Ta1—c1, Cé4×c3; la Db4, ar fi urmat: c×d, é×d; a3!, C×c3; Dd2, Dé7; T×c3 cu avantaj pentru alb. 8, Tc1 ×c3, c7—c6; 9. Cg1—f3, Cb8—d7; 10, Nf1—d3, d5 × c4; 11. Nd3× c4, 0—0; 13. 0—0, é6—é5; 13, Cf3 × é5, Cd7 × é5; 14. d4 × é5, Dé7 × é5; 15. f2—f4, Dé5—é7; 16. f4—f5!, Dé7—é5; 17, f5—f6, g7—g6; 18. Dd1 - d2, Dé5—g5; alb ameninţa: é4. D × é4: Dh6. 19. Tc3—d3, Nc8—g4; 20. Tf1—f4, Ta8—é8; 21. Td3—d6, h7—h5; 22. Rg1—h1, Dg5—é5; 23, é3—é4!, Rg8—h7; 24. h2—h3, Ng4—c8; 25. Nc4—b3, a7—a5; 26. a2—a3, b7—b5; 27. Td6 × c6. Nc8—b7;

Situaţia partidei după a 27-a mutare a negrului,

Negru: Gromer.

Alb: Noteboom.

28. Tf4—f5!! o foarte frumoasă şi profundă combinaţie plină de sacrificii; deşi negrul obţine 3 figuri pentru damă, alb rămâne cu un atac decisiv. 28...., Dé5 × é4? la g × f ar fi urmat: Dg5, Tg8: D×h5 mat. 29. Tf5 × h5+!!, g6 × h5; 30. Nb3—c2, Nb7 × c6; 31. Dd2—g5, poanta finală şi hotărâtoare. 31..., Dé4—g6; 32. Dg5 × h5+, Rh7—g8; 33. Nc2 × g6 şi negrul abandonează.

O foarte frumoasă partidă a tânărului maestru olandez.

BIBLIOGRAFIE

Primim la redacţie revista italiană „Il Problema" dedicată exclusiv problemelor de şah. Pusă sub direcţia cunoscutului problemist dr. Guido Cristoffanini, numărul pe August al acestei reviste conţine un frumes articol al d-lui Cristoffanini, o fantezie a d-lui Brogni, numeroase şi frumoase probleme premiate şi inedite, printre care o colecţie de probleme feerice. La sfârşit o vastă serie de articole care se ocupă de problemele de şah în 2 mutări.

Abonamentul la „Il Problema" e de 55 de lire pe an şi de 35 pe 6 luni. Adresa: Dott. Guido Cristoffanini, Via S. Nazaro 14, Genova (Italia).

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţ

Zeppelinul pe şine

Inginerul german Krukenberg a inventat un gon cu elice, care a fost pus în circulaţie pentru pr oară pe linia Hamburg-Berlin.

Vagonul are înfăţişarea unui Zeppelin pe şi are lungimea totală de două zeci şi şase de metri de culoare gris.

Partea din faţă este în formă de ţigare, iar pa din spate se termină printr'un vârf ascuţit.

Propulzarea este efectuată de o elice, iar forţa împingere e dată de un motor-aviatic cu esenţă, cinci sute H. P.

Vagonul e prevăzut deasemenea cu un motor electric în vederea manevrelor în gări.

El este de oţel şi poate transporta două zeci şi tru de persoane. Nu cântăreşte totuşi decât opts zece tone în timp ce o locomotivă de rapid de o pu egală ajunge la greutatea de aproape patruzeci de ne. „Zeppelinul acesta pe şine" a parcurs distanţa 257 kilom. într'o oră şi treizeci şi şapte de minute o viteză maximă de 230 km. şi o viteză mijlocie de km. pe oră.

Formele subţiri şi delicate ale vehiculului şi tul că e uşor i-au permis să obţină acest rezultat. pulziunea prin elice nu constituie decât o caracter că secundară.

Sovietele au descoperit un oraş pe fundul Mării Negre

O expediţie arheologică organizată de Soviet descoperit pe fundul Mării Negre, în apropierea p lui militar Sevastopol, ruinele vechiului oraş Che Acum 100 de ani s'a desgropat lângă Sevastopol o grecesc Cherson, pe care arheologii l'au denumit *Cherson*, spre a-l deosebi de Chersonul de dinaint Christos, prăbuşit acum câteva mii de ani în mar urma unui cataclism. La cercetările arheologice î prinse acum de Soviete — cu aparate şi instrum ultra-moderne — au participat şi numeroşi scafa După luni de zile de muncă, s'au găsit în mare, la 14 metri adâncime, rămăşiţe de ziduri şi de tur antice, care în zilele luminoase se pot vedea des dela suprafaţă. Curând după aceasta, s'a descoperi fundul mării un oraş întreg. Scafandrii scufundaţ fundul apei îi comunicau prin telefon comisiuni savanţi rămase la suprafaţă toate descoperirile c ceau. Acest Cherson de dinainte de Christos, desc rit acum pe fundul Mării Negre, are formă de po vă; zidurile protectoare s'au conservat foarte bi sunt prevăzute cu vre-o 20 de turnuri de luptă. Int rul oraşului a suferit mult din cauza vegetaţiei ma totuşi s'au putut stabili contururile unei mari precum şi străzi şi ganguri subterane. Judecând fragmentele de vase de lut şi inscripţiile găsite, o a existat între secolul 4 şi secolul 2 a. Chr. Toate lu rile, în special acelea ale scafandrilor, au fost cin tografiate, dar nu sub apă din clopote de scafandr cu un aparat fotografic acţionat prin electricitat izolat într'un înveliş de cauciuc prevăzut cu un o de sticlă. Filmul astfel întocmit va fi în curând pre tat marelui public.

Opere de artă expuse de... nebuni

In satul flamand Gheel s'a organizat de curâ expoziţie *sui generis*. S'au expus lucruri de mână, obiecte de îmbrăcăminte până la covoare, perdele, articole de menaj, etc., care — deşi destul de abil cutate —, trădau imediat mâna diletantului. Ni n'ar fi putut însă crede că erau opera unor oame tinşi de alienaţie mintală. La Gheel trăesc vre-o de nebuni, dar nu într'un aşezământ închis, ci ri pe la casele locuitorilor. Impreună cu pensionari tul numără vre-o 18.000 de locuitori. Aproape fi familie are unul sau maximum doi pacienţi de îng Colonia însăşi — condusă de unul din cei mai cap psihiatri ai Belgiei — constă dintr'un mare comple clădiri, cuprinzând locuinţele medicilor şi ale per lului sanitar, pavilioanele pentru primirea bolna un stabiliment de băi, un spital, laboratorii, celu izolare, birourile administraţiei, morga, etc. Există şcoală pentru copiii înapoiaţi. Pacienţii rămân n scurtă vreme în pavilionul de primire; după ce pune diagnoza, sunt daţi în îngrijirea unei famili sat, unde li se dă o ocupaţie potrivită, în casă sa câmp. Sunt pacienţi din toate clasele sociale şi de neamurile. Se primesc numai alienaţi inofensivi, locuitorii sunt atât de versaţi în tratamentul lor, ştiu să se comporte just în toate situaţiile.

Expoziţia de curând organizată cuprindea ş crări de artă; între altele picturi remarcabile. Unu bolnavi, născut din tată belgian şi mamă turcoai plecat din Constantinopole dela vârsta de 5 ani, a tat peisagii cu caracter pur oriental, a căror ami o avea desigur în substratul inconştient. Se întâ adesea ca alienaţii să evidenţieze talente, pe care nu le bănuiseră înainte de îmbolnăvire.

A apărut

Viaţa Romîneasc

No. 6

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea inte tuală în străinătate.

PREŢUL 40

A apărut:

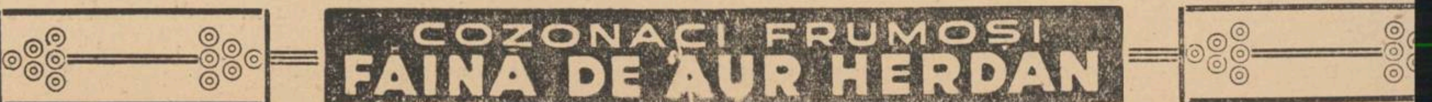
Probleme noui în filoso

de **I. Brucăr**

Doctor în filosofie

Un volum elegant format 8° de 208 p

Preţul Lei 1

Cărţi şi Reviste

MAURICE DE VLAMINCK: Tournant dangereux
(Stock—Paris)

D. Maurice de Vlaminck e pictor şi, pedeasupra, muzicant şi poet.

Pânzele d-sale nu sunt „gândite". Sunt lipsite de idei. Ele sunt înfiorate de emoţii uşoare şi zugrăvesc întru eternitate anumite atmosfere şi momente, acele atmosfere pe care ştie să le deştepte amintirea pentru cine ştie să-şi aducă aminte şi acele momente care formează capitalul interior, pe care niciodată nu-l risci la jocul bursei sentimentelor.

Sunt adică peisaje totdeauna şi din când în când portrete.

„Am astăzi, scria el acum zece ani, patruzeci şi cinci de primăveri şi totuşi cele mai frumoase entuziasme ale mele au aceleaşi origini ca acelea ale copilăriei: o cărare în pădure, şoseaua, fizionomia drumurilor, o margine de pârâu cu apa-i profundă, o oglindire de casă, un profil de barcă, o casă la marginea unei şosele, un cer cu nouri negri, un cer cu nouri trandafirii".

Un asemenea pictor, care-şi întemeiază arta pe sentimentul minor al amintirii şi nostalgiei, te întrebi cum ar putea să scrie, când a scrie înseamnă, înainte de a simţi, înseamnă a gândi.

Totuşi, d. Maurice de Vlaminck pictorul, nu s'a opintit în opiniile noastre despre ce poate conţine pictura şi ce conţine literatura — şi a scris.

Iată cartea admirabilă care se chiamă: *Tournant dangereux*.

Şi, vedeţi dv., el a scris aici, cum picta dincolo. Adică nu s'a împiedicat de opinii străine lui. A scris, fiindcă ceva lăuntric i-a poruncit s'o facă. Dacă nu mă înşel, aşa se întâmplă decâteori facem câte-un lucru bun.

Cine şi-a făcut meserie din a clasifica literatura după gen, va fi foarte încurcat să spună pe unde trebue aşezat acest *Tournant dangereux*, care într'adevăr, din punctul acesta de vedere, este o cotitură primejdioasă.

Această proaspătă carte a lui Vlaminck e o carte şi de amintiri şi de observaţii şi de filosofare şi de critică de artă. E cartea unui temperament viu, neastâmpărat, chinuit şi optimist.

Indeobşte, recenzia pretinde o rezumare a cărţii recenzate. N'o voiu face, în ciuda şi spre excitarea dv.

Mă voiu mulţămi să spun că *le Tournant dangereux* e o lecţie de integritate artistică, nu în sensul moral al cuvântului, ci în sensul lui adevărat. Vlaminck se emoţionează ici, înjură colo, visează dincolo — şi e în carte ca şi pe pânză, ca şi în cântecele tremurate pe lăuta lui, om întreg şi om original, om, mă rog.

Dacă pânzele lui n'au idei, cartea are. Dar stilul pictorului Vlaminck e şi stilul scriitorului. Cu nimic, cu amintirea, Vladimink întâiul şi Vladiminck al doilea se joacă uşor şi chinue.

Tournant dangereux care închide viaţa autorului până în clipa de azi, e tezaurul acestor jocuri estetice şi naturale.

ALFREDO PANZINI: Dizionario moderne
Ulrico Hoepli editore—Milano—1931

Atunci când am tradus în româneşte *Io cerco moglie* (v. „Caut nevastă!" ed. Ciornei), mi-am exprimat regretul că deliciosul Alfredo Panzini nu e cunoscut la noi. Il exprim pentru a doua oară, acum când apare în italieneşte un formidabil *Dizionario moderne* — dicţionar „delle parole che non si trovano negli altri dizionari".

Vă voiu spune că Alfredo Panzini e latin şi e epicureu. Adică inteligent, spiritual şi senzual. Are o sumedenie de cărţi în care ironia, peisajul, amintirea, lecturile, micile voluptăţi se joacă frumos, adică estetic şi vorbesc despre o viaţă personală. *La lanterna di Diogene, Viaggio di un povero litterato, il padrone sono me, Santippe* şi altele, sunt un bagaj greu de filosofare, de trăire intensă a voluptăţii de-a trăi cu care Panzini trece vama vieţii.

Greu de acelaş spirit lejer, de fantazia lui doctă, dacă se poate spune şi în orice caz de originalitatea lui specială, apare azi în vitrinele italiene — şi la noi a apărut în vitrina „Librăriei italiene," pe care n'o cercetăm îndeajuns — acest mare „Dicţionar modern al cuvintelor ce nu se află în celelalte dicţionare".

Mă rog, ştiţi ce cuprinde acest dicţionar? Ascultaţi: Conversazione — Politica — Guerra — Fascismo — Filosofia — Medicina — Moda — Aeronautica — Sport — Voci straniere — Dialetto — Gergo — Giornalismo — Banca — Legge — Burocrazia — Sciense — Bizzarrie — Amenita — Motti, motteggi, ecc. — Nuove accesioni — Modi latini e greci — Etimologia — Storia del costume nel sorgere e tramontare delle parole.

Interesant, nu?

Dicţionarul are circa 600 pagini mari. Iată o lectură care nu se termină aşa uşor, tocmai când şi doreşti acest lucru.

Nu s'ar putea spune că lămuririle scrise de Panzini în dreptul cuvintelor şi expresiilor, sunt cu totul lipsite de seriozitate. Dimpotrivă. Sunt mai totdeauna docte. Să nu uităm: Panzini e *accademico d'Italia* şi profesor de latină.

Dar, peste explicarea gravă şi adecvată, încalecă interpretarea personală a noţiunii şi expresiei citate, care e întotdeauna nostimă, când nu e original şi fermecător stranie.

La lectura acestui dicţionar, fiindcă dicţionarul acesta e o lectură, nu un manual utilizabil când şi când, regretul de-a nu-l şti răspândit printre noi, ca atâtea alte cărţi ale lui Panzini, e cât se poate de plausibil.

Cine nu ştie italieneşte, ar trebui să înveţe limba lui Dante, măcar pentru această mică lectură. Apoi, poate s'o uite. L. S.

Latinité

Revista aceasta, care se intitulează „revue des pays d'Occident", este o publicaţie cu scop de a strânge legăturile dintre ţările latine. Colaborarea este exclusiv rezervată scriitorilor francezi, italieni, spanioli sau sud-americani. Totuş fiecare număr are o rubrică de „Scrisori din Anglia". Simpatia revistei nu merge mai departe de anglo-saxoni. In chip sistematic manifestările de cultură germane, scandinave, ruse sunt ignorate. Această voită ignorare face parte din programul revistei.

Bine înţeles, rezultatul acestui program este că revista are aerul unui club închis, şi poartă caracterele evidente ale unei coterii, ale unei bisericuţe. De aice o impresie de limitare, câteodată cam penibilă. Subiectele sunt uniforme şi se repetă, periodic, cu o insistenţă care se explică, dealtfel, tot prin programul revistei. Există câteva *leit-motivuri:* Frédéric Mistral, Provansa şi felibrismul; Charles Maurras şi mişcarea naţionalistă-monarhistă dela „Action française; Petrarca şi petrarchologia; etc., etc. Evident *leit-motivul* principal, ideea de bază a revistei este superioritatea spirituală a ţărilor latine şi susţinerea tradiţiei culturale mediteraneene. Catolicismul, deasemeni, este reprezentat prin scriitori ca Emile Baumann, Henri Ghéon, şi alţii.

Rubrica scrisorilor hispano-americane este într'adevăr interesantă. Aflăm veşti din ţări depărtate şi puţin cunoscute europenilor. Revista „Latinité" aduce prin asta un serviciu real cititorilor.

In numărul de faţă (Septembre) d. Adolphe de Falgairolle publică câteva ştiri culturale din Argentina, Uruguay, Chili, Mexico, Cuba.

Din Argentina: Buenos-Aires care a suferit, cu mai multă sau mai puţină intensitate, influenţa Parisului, a produs câteva exemplare de literatură elegantă şi facilă al cărei unic ţel este snobismul. Scriitorul argentinian Rudolfo del Plato, în romanul „Nebunia lui Nirvo", încearcă o reacţie împotriva acestei literaturi. Este un roman cu tendinţe revoluţionare, îndreptate împotriva prejudiţiilor sociale de tot felul care (în Argentina ca şi aiurea, ca şi în România) anormalizează viaţa şi o falsifică.

Din Chili: Poezia chiliană este influenţată de poziţia geografică a lui Chili, fâşie de pământ îngustă, strânsă între masivul Cordilierilor şi ocean. Această situaţie e făcută să inspire poeţilor „ceva din dorul de evadare şi din spleenul vechilor Indieni, atraşi de nemărginirea oceanului".

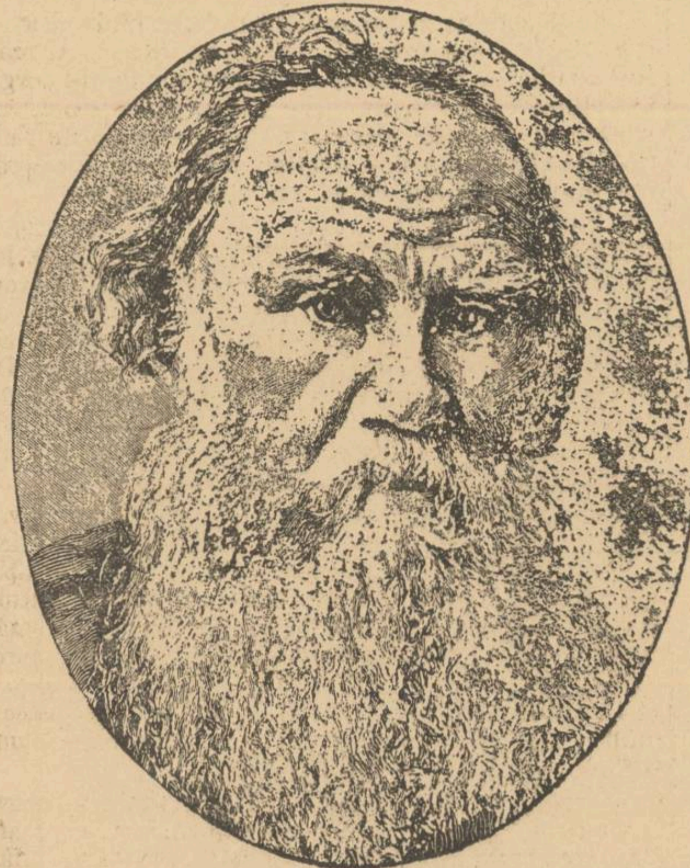
Din Mexico: In Mexico, care, economiceşte, trăeşte sub dominaţia Statelor -Unite, îşi face loc din ce în ce mai mult o mişcare de neatârnare intelectuală. Mexicul, prin tradiţie, este legat culturaliceşte mai mult de Madrid şi de Paris. Influenţa yankee se exercită numai pe terenul politic. Pe terenul intelectual influenţa Statelor-Unite este foarte slabă. Mexicul are o literatură originală interesantă, însufleţită de scriitori de valoare, printre care trebue pomenit în primul rând José Vasconcelos, sociolog şi scriitor de renume mondial.

PH.

Iarăşi certurile familiei Tolstoi

„Revue de Paris" publică în jurnalul intim al contesei Leon Tolstoi noi fragmente referitoare la perioada dureroasă dintre 1891 şi 1895, în care contesa îşi pierduse fiul preferat. Neînţelegerea dintre soţi luase forme acute; printre rândurile jurnalului se presimte criza violentă din ultimii ani ai vieţii scriitorului. Contensa îi copia jurnalul intim, cu toate că Tolstoi i-o interzisese formal. Iată un pasaj caracteristic:

„Mi-a repetat de câteva ori că-i este neplăcut să-l copiez. M'am gândit atunci în sinea mea: „Dac'ai putut duce o viaţă atât de urâtă, poţi să suporţi şi această mică neplăcere". Chiar azi a făcut o gălăgie nespusă, pretinzând că fără să vreau îi fac mult rău şi că vrea să nimicească aceste documente. După ce mi-a făcut mustrări amare, m'a întrebat dacă mie mi-ar plăcea să mi se vorbească de faptele urâte, a căror amintire mă chinueşte. I-am răspuns că oricât de rău i-ar face asta, nu mi-e milă de el, că dacă are poftă poate să-şi ardă jurnalul, că eu nu voi regreta osteneala transcrierii. Am adăogat că dacă s'ar compara răul ce i-am făcut eu lui, cu acela pe care mi l-a făcut el mie (m'a jignit atât de adânc în faţa întregii lumi cu ultima lui nuvelă, „Sonata Kreutzer"), socoteala ar fi greu de soldat. Armele lui sunt mai tari şi mai sigure decât ale mele. In timp ce în faţa lumii ar vrea să rămână pe piedestalul pe care s'a urcat cu preţul atâtor sforţări, — jurnalul tinereţii lui îl scufundă din nou în noroiul de odinioară, şi asta-l irită".

Tolstoi

Precum se vede, contesa Tolstoi transcria jurnalul soţului ei ca să-şi facă din el o armă. Totuşi, în aceeaş epocă o vedem apărându-i cu căldură interesele; în Martie 1891 ea pleacă la Petersburg, pentru a obţine dela Ţar revocarea interdicţiunii decretate de cenzură împotriva volumului 13 al operelor complecte. Se adresează mai întâi unui funcţionar, care-i spune:

„*Despre Viaţă* a fost interzis de Sfântul Sinod; articolul *Ce-i de făcut* de Poliţie; *Sonata Kreutzer* a fost oprită din ordinul împăratului. I-am replicat că „Despre Viaţă" apăruse deja în *Săptămâna* fără a provoca obiecţiuni din partea cenzurii; că articolele „Ce-i de făcut" nu făceau parte din volumul 13, ci din al 12-lea, care apăruse deja. Nu mai rămânea decât Sonata Kreutzer, pentru care speram să obţin dela împărat autorizaţia de publicare".

Osteneala aceasta a contesei nu era însă desinteresată. Iată ce ne spune în jurnalul ei sub data de 21 Iunie 1891, cu privire la scrisoarea către ziare, prin care Tolstoi renunţa la drepturile de autor asupra operelor lui mai recente.

„Mi-am dat pentru prima oară seama că prin această renunţare, el recunoaşte odată mai mult, în mod public, desacordul cu soţia şi cu copiii lui. Asta mă alarmează mai mult decât orice. Ne-am spus unul altuia multe vorbe neplăcute. Când i-am reproşat vanitatea şi setea de glorie, mi-a strigat că mie îmi trebue numai bani şi că n'a văzut în viaţa lui femee mai proastă şi mai lacomă decât mine. I-am reproşat că m'a umilit fără încetare pentru că nu-i obişnuit să aibă deaface cu femei cumsecade; el pretinde că toţi banii pe care-i capăt îmi slujesc numai ca să răsfăţ copiii. La urma urmei, mi-a strigat: Pleacă, pleacă".

Scurt timp după aceasta, apare totuşi renunţarea la drepturile de autor asupra volumelor 12 şi 13. La 19 Septembrie 1891 contesa scrie:

„Totul izvorăşte din una şi aceeaş sursă: vanitatea, setea de glorie, nevoia de a face să se vorbească de dânsul cât mai mult. Asta nu mi-o poate scoate nimeni din cap".

Cărţi despre problema agrară

Problema agrară în România are un dublu aspect:

a) *chestia socială* legată de luptele de clasă şi de situaţia proletariatului în genere, menit de a creia o lume nouă, mai bună şi mai dreaptă,

b) *tehnica productivităţii*, care tratează despre rentabilitate, randament, etc. Pe când primul aspect tratează despre Repartiţie, al doilea nu vrea decât rareori să se intereseze de această vitală chestiune rămânând cu regretabilă „obiectivitate" şi „seninătate" în regiunea pură a Producţiei. Avem astfel două categorii de cărţi: *a)* cărţi de *polemică socială* în problema agrară şi *b)* cărţi de *tehnică şi ştiinţă agricolă*.

De prisos să spunem, că luăm cu hotărâre partea lucrărilor de polemică agrară. Heghemonia punctului de vedere exclusiv de tehnică a producţiei ne-a dus la actuala criză mondială unde agricultura are partea măgarului docil şi suferind. Intre Producţie şi Repartiţie sunt relaţiuni organice. Despărţirea lor în sistemul capitalist provoacă suferinţele atroce ale lumii moderne. Fuzionarea lor într'o unitate armonică va dezrobi, însfârşit, planeta într'un viitor pe care îl vedem cât mai apropiat de crizele ciclice capitaliste şi de marasmul mondial actual, în care un sistem agonizează grandios şi prevestitor de mari furtuni.

Cărţile de polemică socială în România se fac tot mai rari cu toată acuitatea chestiei. Lipsa de libertate şi jena financiară le întârzie în manuscripte sau în discuţii înfrigurate la colţ de cafenea sau în mansarde revoluţionare. Statul burghez ajută din toate puterile publicaţiile unde problema agrară se pune mai ales din punct de vedere tehnic.

Dl. *Dr. G. Bontea,* conferenţiar universitar la Iaşi, publică ca supliment la „Buletinul Ministerului Agriculturii şi Domeniilor" (vol. IV, Nr. 7—8, 1931) o doctă lucrare eminamente tehnică despre *„Influenţa condiţiilor naturale de producţie asupra sistemelor economice în agricultura din stepele româneşti"* (234 pagini, Imprimeria Naţională, Regia M. O., Bucureşti 1931).

Cartea tratează despre: 1) zonele şi tipurile agricole naturale din România (caracterizarea lor sumară),

2) studiul factorilor ökologici din stepele româneşti: *a)* constituţia morfologică a stepelor, *b)* caracterizarea cursurilor de ape, *c)* însuşirile climatului predominant, *d)* însuşirile pământului agricol, *e)* vegetaţia spontană ierboasă,

3) *evoluţia istorică a formelor de agricultură din stepele româneşti,*

4) influenţa condiţiilor naturale de producţie asupra felului de folosirea pământului,

5) influenţa condiţiilor naturale de producţie asupra felului de folosire a arăturii,

6) influenţa condiţiilor naturale asupra unor metode de cultură şi recoltă *(a)* pregătirea pământului, *b)* semănatul şi sămânţa, *c)* lucrările de combaterea duşmanilor animali ai culturilor, *d)* lucrările de recoltă),

7) influenţa condiţiilor naturale asupra productivităţii solurilor din stepe şi asupra unor *mijloace de a mări şi de a menţine ridicată producţia (a)* alegerea de soiuri de plante adaptate condiţiilor naturale locale, *b)* fertilizarea solurilor prin gunoire, *c)* rotaţia raţională a plantelor),

8) consecinţele condiţiilor naturale asupra producţiei maxime realizabile în stepe,

9) influenţa condiţiilor naturale de producţie asupra ţinerii vitelor.

Lucrarea este însoţită de numeroase date statistice, diagrame, literatură, şi de un rezumat în franceză.

Buletinul Ministerului Agriculturii şi Domeniilor (seria III, vol. IV—V, Nr. 7—10) conţine raportul faimos al d-lui Prof. M. Chiriţescu-Arva la *al doilea congres internaţional pentru ştiinţa solului* ţinut la Leningrad şi Moscova, care n'a fost dat publicului decât într'o a doua variantă prin câteva articole în *„Cuvântul"* strânse într'o broşură astăzi epuizată, lipsită de onoarea retipăririi. Motivele sunt politice.

Din acest raport ascuns într'o voluminoasă şi aridă publicaţie oficială extragem fragmente din cuvântarea d-lui Arva la deschiderea congresului:

„sunt peste 20 de ani, de când nouile şi interesantele căi deschise de savanţii ruşi în studiul solurilor au început a fi cunoscute la noi. Prin munca regretatului nostru profesor şi înaintaş *G. Murgoci* s'a început studiul solurilor noastre sub conducerea Institutului naţional geologic, pe nouile baze ale doctrinei naturaliste"... „Cercetările întreprinse în domeniul pedologiei de către savanţii ruşi, începând cu marele *Docuciaev* şi continuate de către elevii săi, *Sibirtzev* şi *Glinka* şi alţi mulţi colaboratori, s'au închegat tot mai mult, dând naştere unei ştiinţe cu renume universal care şi-a găsit mulţi adepţi în ţara noastră".

Dar asupra „cazului Arva" vom reveni...

Sub zodia eternităţii

E ciudat că şi cei care-l citesc şi recitesc pe Caragiale până ajung să-l înveţe pe dinafară nu au pătruns în totul valoarea operei lui. Se delectează intens oridecâteori citesc schiţele şi comediile lui, dar îi auzi mai apoi suspinând cu regret: „Păcat că eroii lui Caragiale sunt oamenii unei epoci şi nu pot fi înţeleşi şi gustaţi decât în evocarea atmosferei acelei epoci şi numai de noi românii".

Dacă ar fi aşa, Caragiale ne-ar desfăta pe noi cei de azi mai puţin decât pe cei de ieri şi tocmai contrariul se întâmplă: din zi în zi opera marelui satiric se integrează mai mult în conştiinţa publicului cititor şi critica îi descoperă tot mai multe calităţi. Iar străinătatea ce cunoaşte din opera lui Caragiale, afară de câteva nuvele şi Năpasta, cea mai puţin bună din piesele sale? Greutatea de a face accesibili străinătăţii pe eroii lui Caragiale, stă în traducerea jargonului acestor eroi, în echivalarea coeficientului lor de cultură, — superficială sau periferică, cu un coeficient analog în ierarhia socială din alte ţări. Pentru prezentarea lui Caragiale în străinătate e nevoe de traducători geniali, perfect cunoscători a două mentalităţi şi a două limbi: cea din care şi cea în care ar voi să traducă. Eroii lui Caragiale, înainte de a prezenta un specific românesc — şi care ar interesa străinătatea tot atât cât interesează specificul rusesc, senegalez, nipon sau tahitian— prezintă un adânc caracter uman, sunt şi ei născuţi sub zodia eternităţii tot atât de mult, dacă nu şi mai mult decât un Don Quijote şi un Hamlet, întrucât omenirea creiază puţine exemplare în felul prinţului danez şi al seniorului spaniol şi naşte serii întregi de Pristanda, de Ziţe, şi de Caţavenci. Latura eternă a acestor figrui tipice şi în acelaş timp banale e mai bogată decât trăsătura naţională. Să privim la aceşti eroi cu ceva mai multă stăruinţă şi ne vom convinge de acest lucru. Iau înadins pe acel personagiu care pare schiţat sumar, la prima vedere, şi copleşit de atmosfera naţională a unei epoci dispărute, pe „Conu Leonida".

Vorbeşte el, ce-i drept, de 11 Februarie, de republicanii Ploeştiului, de zarzavagii, de Cişmigiu, de lăsata secului, — de întâmplări, oameni, locuri şi moravuri de pe la noi care par neînlocuibile într'o localizare străină a piesei. Totuşi, momentul, situaţia şi oamenii pot fi transpuşi cu uşurinţă în multe ţări, în toate ţările care au fost frământate de lupte politice şi revoluţii (şi care n'au fost?) unde lăsata secului devine un „Mardi gras" sau altă sărbătoare locală cu chef şi carnaval, unde jargonul sau dialectul specific regiunii, pus în gura Papei sau a lui Garibaldi („Bravos naţiune! Halal să-ţi fie!" — „Măi, nene, ăsta nu-i glumă") ar da efecte şi mai hazlii.

Iată cum, specificul naţional şi local nu ar mai fi o piedică pentru încadrarea în atmosferă a lui Leonida. Cât despre caracterul intim al personagiului, el prezintă, în totalul trăsăturilor, un tip uman universal.

Căci ce este Conul Leonida altceva decât, — în toate ţările cu funcţionari, — eternul funcţionar scos la pensie care, cu pensioara şi economiile, cu soţia care-i lucrează scufii, halate şi papuci calzi pentru răsfăţarea bătrâneţii lui liniştite şi sănătoase, duce un dulce trai între cafenea şi domiciliu? Cât a fost tânăr a muncit ca să trăiască o viaţă strâmtă şi monotonă, lipsită de orizont şi de bucurii mari. Acum, ca pensionar, e un fel de rentier şi de boier. Soţia Efimiţa şi Safta, servitoarea, îl dispensează de orice muncă materială. Şi el să nu facă nimic? Tocmai acum când este mai liber şi are viaţa asigurată, să fie scos din circulaţia vieţii? Petrecerile fastuoase, călătoriile mari, vâltoarea politică îi sunt, oricum, interzise de veniturile modeste, de incolorul său temperament cât şi de totala lui nepregătire pentru o astfel de viaţă. Dar iluzia unei asemenea vieţi şi-o poate oferi uşor.

Şi cine nu şi-o oferă, mai ales când lipsa de griji materiale îţi lasă timp liber pentru zborul fanteziei? Pe unde nu ajunge imaginaţia liberată de griji a liniştitului şi tabietliului Con Leonida stârnită numai de paginile unui ziar cotidian cu ultimele ştiri din lumea întreagă? Prin ce lux de evenimente nu se avântă? Prin ce revoluţii şi ţări mari cu Papi şi cu patrioţi de talia lui Garibaldi. Nu lipseşte mult, ba nu lipseşte nimic, ca tihnitul Leonida să nu devie, în imaginaţie, Garibaldi însuşi. Nu spune el Efimiţii:

„Ei, mai dă-mi încă unul ca el şi până mâine seară, — nu-mi trebue mai mult, — îţi fac republică?...".

Nu există tendinţă mai universal umană ca cea pe care o întrupează Carageale în Leonida al său, tendinţa de a-ţi da iluzia vieţii mari chiar atunci când eşti scos din circulaţia ei bogată, tendinţa de a te pune în centrul şi vâltoarea evenimentelor universale.

Natural, fiecare om tălmăceşte şi reflectă evenimentele universale — lărgindu-le sau micşorându-le orizontul, după oglinda sufletului său. Un biet Leonida incult şi strâmt la minte, lipsit de real avânt şi de un curaj numai factice, ia parte, între pereţii domiciliului şi ai cafenelei, la toate revoluţiile lumii, dar în conştiinţa lui umilă şi copilăroasă, revoluţia s'a cristalizat ca o plimbare prin mulţimea aglomerată în pieţe, cu înghesuială, muzică, câteva înghionteli şi geamuri sparte. Atât! căci atâtea palide elemente i-a furnizat creerul lui nătâng şi pusilanim, viaţa lui mediocră de fost funcţionar.

Papa vorbeşte ca el, cu „măi nene" şi „fiticine". Garibaldi se exprimă tot în limbaj de entuziasm mahalagesc „Bravos naţiune, halul să-ţi fie" — toată arena marilor frământări universale, — devine prin prisma lui Leonida, o biată incintă de circ ambulant sau o platformă din trei scânduri a unei panorame de bâlci.

Şi această tendinţă a proectării din 'năuntrul sufletului în afară, peste spectacolele vieţii, n'o are ori şi cine? De aceea oamenii lui Caragiale, toţi, dar absolut toţi, sunt născuţi sub zodia eternităţii şi cu niţică osteneală a marilor noştri traducători (de geniu dacă se poate) am convinge şi pe neconvinşii de acest lucru de la noi, şi am descoperi lumii întregi cât de mari glorii s'au născut pe pământul ţării noastre.

ZOE VERBICEANU

INSEMNĂRI

Demonul literar

Aţi observat, probabil, că nu mai există şcoli literare. Nici la noi, nici aiurea. Curentele literare care au apărut după războì, n'au durat mai mult decât „l'espace d'un matin". Şi nu putem — oricât am fi de binevoitori — să le închinăm nici cel mai mic regret.

Scriitorii de astăzi nu se mai adună în şcoli. Cel mult în sindicate profesionale sau în societăţi cu scopuri direct materialiste. Când se adună, discută bilanţuri, pun la cale intrigi, aleg comitete, votează statute, ţin discursuri vehemente, se ceartă între ei — însfârşit întreţin, în existenţa lor ca grup social — o atmosferă foarte parlamentară. Politica înainte de orice! Viaţa literară nu putea să scape de demonul politic — acest Michiduţă pervers şi subtil, pe care îl poartă în suflet orice cetăţean cu drept de vot şi obligaţii de contribuabil.

N'am putea spune că demonul literar — tot aşa de pervers şi de mucalit ca şi cel politic — stă ascuns în sufletul fiecărui om. Nu; demonul literar e un drăcuşor confortabil şi comod. Ii place să aleagă. Nu se aşează oriunde. E un demon cu temperament şi cu gusturi subtile. Nu se bagă în orice muritor ca tovarăşul lui politic. Are o misiune mai delicată. Intre alte însărcinări o are şi pe aceia de a face pe om ridicul. Demonul literar cunoaşte la perfecţie toate procedeele humoriştilor englezi: face cele mai mari năzbâtii cu un calm desăvârşit şi păstrând o seriozitate ireproşabilă. Şi ştie să insufle această seriozitate celor pe care îi stăpâneşte. Dacă se poate spune: grav ca un antreprenor de pompe funebre, se poate spune şi: serios ca un om de litere. Până mai dăunăzi credeam că oamenii cei mai gravi şi cei mai importanţi (după antreprenorii de pompe funebre) sunt universitarii (şi din aceştia în primul rând sociologii). Dar a trebuit — după îndelungate şi repetate experienţe — să ne schimbăm părerea. Oamenii de litere sunt şi mai gravi şi mai importanţi (atenţie: în sensul că îşi dau importanţă!).

Demonul literar se cuibăreşte în sufletele oamenilor încă din adolescenţă. Odată fixat nu-l mai poate alunga nimeni. E un demon fidel şi cu obiceiuri sedentare.

Mijloacele lui de acţiune sunt felurite şi neprevăzute. Ştie să aţâţe în sufletul omenesc patimi cumplite şi ambiţii ciudate. Măguleşte instinctul de dominaţie, ca şi apropiata lui rudă, demonul politic. Dar mirajul lui cel mai puternic şi cel mai sigur e gloria.

Scriitorii de astăzi afişează oridecâteori au prilejul — dispreţ pentru glorie. Toţi se întrec să declare că gloria nu-i interesează. Mai ales de când bântuie profesionismul literar, acest dispreţ şi-a găsit un pretext foarte bun: Scriitorul de azi scrie ca să-şi câştige existenţa.

Mărturisim că nu credeam nici în acest dispreţ nici în justificarea lui. Ar însemna să nesocotim rolul covârşitor pe care îl are vanitatea în literatură. De această vanitate (care se traduce printr'o arzătoare dorinţă de glorie şi de succes), nu scapă nici un scriitor.

Dar demonul literar întrebuinţează şi alte mijloace de pervertire. Humorul lui nu se opreşte aici. Vanitatea de orice fel, literară sau nu, este o veche meteahnă omenească; ne-am obişnuit cu ea; dacă n'ar mai fi, comedia umană ar pierde unul din aspectele ei cele mai pitoreşti; şi, câteodată, (de ce n'am spune-o?) vanitatea este un veritabil stimulent — ca şi ambiţia, cu care e înrudită de-aproape. Nu ne-am plânge de vanitatea scritoricească. Departe de noi această ispită. E vorba despre altceva.

E în firea omului să-şi ia în serios meseria sau profesia. Cel din urmă copist şi tot e plin de importanţa rolului pe care îl joacă în societate. Dar rari sunt oamenii care să se ia pe ei înşişi în serios mai grozav decât unii scriitori. Un scriitor care se ia în serios şi îşi dă importanţă, execută acest lucru cu o intensitate, cu o încăpăţânare şi cu o frenezie, de care nu dă dovadă nici-un alt muritor, fie ce-o fi: om de stat, şef de armată, actor sau ministru (acesta din urmă numai atunci când nu e şi literat: s'au văzut şi asemenea cazuri).

Această atitudine a unor scriitori îşi are originea într'o lipsă: lipsa simţului de auto-ironie. Demonul literar, odată instalat într'un suflet, se grăbeşte să distrugă acest simţ al auto-ironiei. Cu această boroboaţă demonul poate fi satisfăcut. Nu mai are nici-o grijă. Consecinţele acestei lipse se desfăşoară automatic într'un perpetuum mobile admirabil.

Totuş, tocmai la scriitori acest simţ ar trebui să fie mai desvoltat. Un om care îşi ia sarcina de a observa lumea şi de a o judeca, ar trebui, poate, să se desprindă mai uşor, din când în când, de vanităţile acestei lumi. Ar trebui să aibă o atitudine mai îngăduitoare faţă de patimile omeneşti şi să privească comedia umană cu mai multă seninătate. Ingrijindu-se toată vremea să vadă limpede şi just, în lumea înconjurătoare scriitorii, totuş, demulteori uită să vadă tot aşa de limpede şi just în ei înşişi. Demonul literar le ia aceată putere.

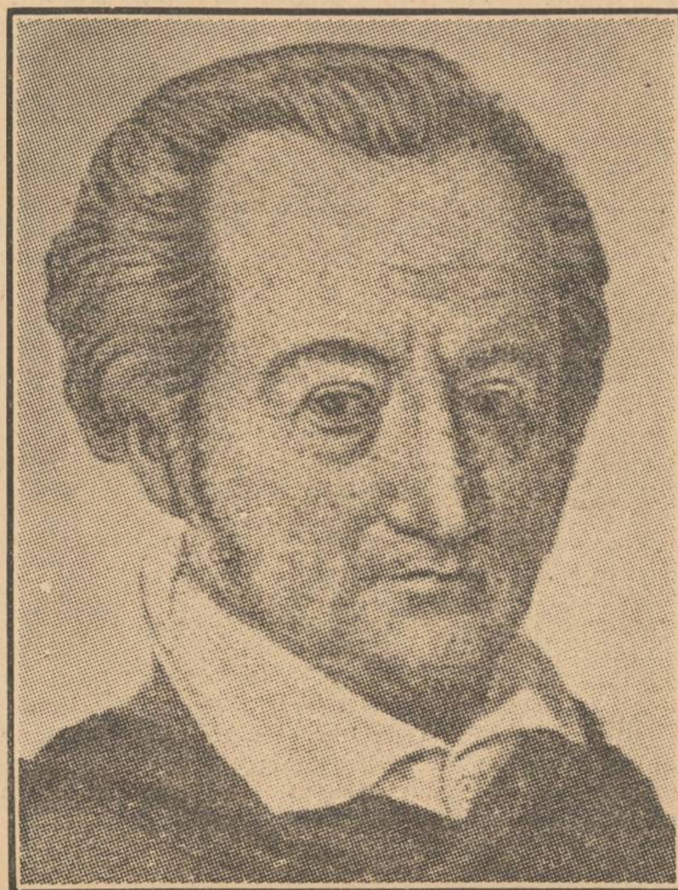
E de mirare atunci că asociaţiile literare oferă de-atâtea ori spectacolul penibil al unui cuib de viespi sau al unei întruniri electorale? E explicabil. Gândiţi-vă ce încărcată atmosferă pot produce câţiva inşi atât de gravi, şi de importanţi cum sunt unii scriitori!

An regreta dispariţia şcolilor literare numai pentrucă — cu toată pedanteria şi exclusivismul lor — ele dădeau scriitorilor prilejul să se întâlnească şi pentru altceva decât să voteze statute, să ţină discursuri veninoase şi să se trateze reciproc cu nume de animale. — *Al. A. Philippide.*

„Faceţi cu Faust ce poftiţi"

Puţină lume ştie că prima reprezentare a lui „Faust" n'a avut loc la Weimar, sub conducerea lui Goethe, ci la teatrul curţii din Braunschweig. Directorul acestui teatru, un oarecare August Klingemann, montându-şi în 1828 o piesă proprie intitulată „Faust, legendă dramatică în 5 acte", şi fiind felicitat de ducele de Braunschweig care asista la toate premierele, răspunse: „Alteţă, nu sunt desigur la înălţimea lui Faust al lui Goethe". „Cum, şi Goethe a scris un Faust? răspunse dulce. Trebue să-l reprezentăm şi pe acesta". Klingemann se sili să-i explice ducelui că „Faust" este un poem dramatic şi nu se poate reprezenta pe scenă. Ducele insistă însă să i se trimeată imediat cartea la Palat şi a doua zi i-o restitui directorului cu însemnarea „Se va reprezenta". Disperat, directorul îi scrise lui Goethe la Weimar o scrisoare, rugându-l să-i dea instrucţiuni cum să-i monteze piesa, Goethe îi trimise următorul răspuns glacial: „Operele mele au apărut tipărite şi sunt un bun obştesc. Adaog că de multă vreme nu-mi mai bat capul cu teatrul. Faceţi ce poftiţi cu Faust".

Goethe

Directorul Klingemann prelucră atunci poemul pentru scenă; această prelucrare s'a utilizat mai târziu de majoritatea teatrelor germane. Prima reprezentare a avut loc la 19 Ianuarie 1829 la teatrul curţii din Braunschweig, repurtând un succes răsunător. Pe vremea aceea, veştile se răspundeau încet; ştirea acestui succes ajunse totuşi la urechile lui Goethe, care fu destul de loial ca să recunoască meritele prelucrării lui Klingemann. In acelaş timp, el se văzu silit să iasă din apatie şi, după vre-o şase luni, Faust fu reprezentat cu succes şi la teatrul din Weimar.

Realism şi vulgaritate

Un prieten scriitor îmi mărturisea dăunăzi, în cursul unei discuţii, că are impresia, de câtva timp încoace, că se face, în lumea noastră literară, o confuzie între realism şi vulgaritate.

Mulţi dintre scriitorii noştri, — susţinea prietenul meu, — în grija lor de a scrie cât mai realist şi cât mai aproape de viaţă, cred că vor izbuti acest lucru întrebuinţând un stil neglijent şi mahalagesc, plin de expresii parcă înadins alese ca să fie cât mai vulgare. Aceşti scriitori afişează chiar un dispreţ faţă de preocupările stilistice. Prin asta ei cred că vor cuceri mai uşor publicul şi îşi vor uşura succesul.

Iată nişte afirmaţii care nu sunt lipsite de temei.

Am observat şi noi confuzia. Sub pretextul că întrebuinţează metodele realiste de descriere a vieţii aşa cum este, scriitorii pot cădea uşor într'o cursă. Sunt ispitiţi — porniţi pe calea asta — să confunde stilul realist cu stilul vulgar, să creadă că lipsa de artă este o calitate şi că a scrie simplu şi limpede înseamnă a scrie sarbăd şi fără culoare.

Această atitudine a venit, poate, la noi, dintr'o reacţie împotriva abuzului de „stil artistic" cu care literatura noastră începuse să se intoxicheze în anii din preajma războiului. Sub influenţa şcoalei simboliste franceze literatura noastră ameninţa să devină o seră înăbuşitoare plină de plante delicate şi fragile, de flori monstruoase cu miresme dulci şi înecăcioase. Era epoca în care poemul în proză era considerat drept cea mai rafinată şi mai evoluată formă literară — poemul în proză, avorton pretenţios şi penibil, pe care îl concepuse odinioară Baudelaire. (Pentru Baudelaire poemul în proză era o formă de exprimare *necesară*. Baudelaire nu putea scrie altceva decât versuri şi poeme în proză. Chinuit al formei, şi limitat în mijloacele lui de exprimare, abulic şi plictisit, lipsit de imaginaţie creatoare de viaţă, Baudelaire găsise în poemul în proză o formă intermediară între vers şi proză. De remarcat că a scris poeme în proză când *nu mai putea* scrie versuri, şi când, obsedat de dorinţa de a se exprima, se găsise deodată în alternativa de a scrie romane pentru care talentul lui n'avea mijloace suficiente sau să inventeze *cu orice preţ* o formă nouă de exprimare). „Noutatea" poemului în proză a înşelat multă vreme pe scriitori. In realitate, poemul în proză este o formă imposibilă. Chiar poemele în proză ale lui Baudelaire sunt astăzi ilizibile.

Epoca poemului în proză „artistic" a fost pentru literatura noastră o epocă de blegire. Atmosfera literară era saturată de imagini vaporoase şi metafore eterate. Era o miorlăitură şi o tânguire continuă. Pretutindeni numai flaşnete, parcuri autumnale, lacuri cu lebezi, pajişti cu păuni, turnuri de fildeş, amurguri maladive, iubite palide şi ftizice, amanţi jigăriţi şi visători, — însfârşit o poezie de spital şi de ospiciu.

Din fericire toată această atmosferă a dispărut. Scriitorii noştri s'au obişnuit să scrie şi despre ceeace există efectiv în jurul lor. Acum literatura noastră s'a obişnuit să-şi caute motivele în viaţa de toate zilele. Nu putem decât să ne exprimăm mulţumirea faţă de această fericită evoluţie.

Totuşi această evoluţie n'a avut, în ce priveşte stilul, un echivalent potrivit. Dela stilul vaporos, eterat, saturat de metafore suprateresţre s'a ajuns, fără tranziţie, la predilecţia pentru vulgar şi abject. Sau s'a ajuns la neglijarea oricărei cizelări stilistice. Credem că poţi foarte bine să vezi realist şi să scrii frumos. Maupassant — cel mai grozav realist al literaturii franceze — are un stil de o implacabilă decenţă şi de o puritate desăvârşită. Caragiale în descrierea tipurilor dela mahala, în „Momente", rămâne mereu artist.

Aceste mici adevăruri n'ar strica să fie meditate mai des de către „realiştii" noştri. — *Phil.*

Tendinţe în muzica Sovietelor

Viaţa muzicală din capitala sovietică continuă şi acum aceleaşi tendinţe contradictorii pe care ţin să i le imprime dirijorii: pe de o parte se cer cu orice preţ noutăţi pe cât posibil în stil „marxist-proletar", pe de alta, se respectă tradiţia naţionalistă rusă, care dispreţueşte tot ceiace e străin.

Manifestările cele mai caracteristice ale tendinţei acesteia au fost prefacerile bizare aduse textului operei „Magnificat" de Bach, sub îngrijirea poetului comunist Sergiu Gorodetskij.

Cantorul din Leipzig e considerat, în cercurile muzicale sovietice, compozitorul prin excelenţă al muzicii proletariene viitoare. Religiozitatea lui necadrând cu ideologia dominantă, textul piesei „Magnificat" a fost remaniat şi transformat într'un „Imn" pentru planul quinquenal. Finalul Simfoniei cu corale de Beethoven a fost corectat în acelaş sens.

Cea mai mare parte a compozitorilor ruşi moderni: Seriatin, Prokofieff, Strawinsky, rămân necunoscuţi auditorilor concertelor de la Sophil (Filarmonica sovietelor) care centralizează de altfel — exceptând câteva rari eforturi ale orchestrei la Teatrul mare — efortul muzical moscovit.

Organizaţia a atras anul acesta celebra orchestră fără dirijor „ Persimfam", care conta printre cele mai bune din lumea întreagă.

Direcţia concertelor a fost încredinţată dirijorului american Vladimir Savitch şi lui Albert Coates. Acesta din urmă, englez de origină dar pătruns de educaţia rusească, a încercat să facă cunoscută Moscovei, muzica engleză, fiind în acelaş timp pentru Occident apostolul muzicii ruse.

In felul acesta unul din concertele sale în ultimul timp avea pe program „Simfonia Londrei" de Vaughan Williams, Poem norvegian de Frédéric Delius şi un Pickwick (după Dickens) de Coates însuşi, toate trei opere în primă audiţie rusă. Opera primului, cea mai remarcabilă, a fost concepută de către muzician, care a scris-o în 1914, ca o lucrare cu adevărat simfonică; interpretul a ştiut să redea o descripţie a situaţiunii dezesperate în care se află clasele lucrătoare, a şomeurilor înfometaţi mergând la Londra într'un cortegiu trist şi alte tablouri în acest gen.

Toate acestea au contribuit ca opera să fie înţeleasă şi apreciată

Citiţi azi:
LECTURA No. 345
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
ACHMED ABDULLAH
DIN SUFLETUL CHINEI
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

ŞCOLARE

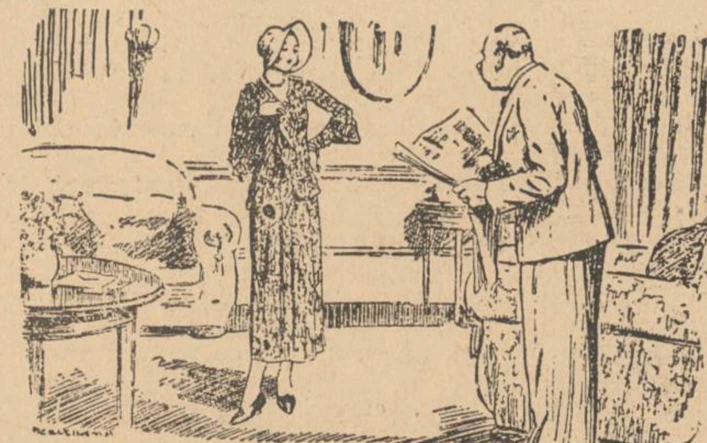
SOCIOLOGIA
de D. I SUCHIANU

Cel mai complect manual de sociologie, în curent cu cele mai recente cercetări.

D-nii profesori care vor să consulte volumul se vor adresa la Editura „Adevĕrul", Bucureşti.

De vânzare la toate librăriile principale şi la Editura „Adevĕrul".

Soţie model

— Iarăşi rochii? Şi cu ce crezi că am să le plătesc?
— Ştii doar că nu sunt curioasă din fire.

Intoarcerea din vacanţă

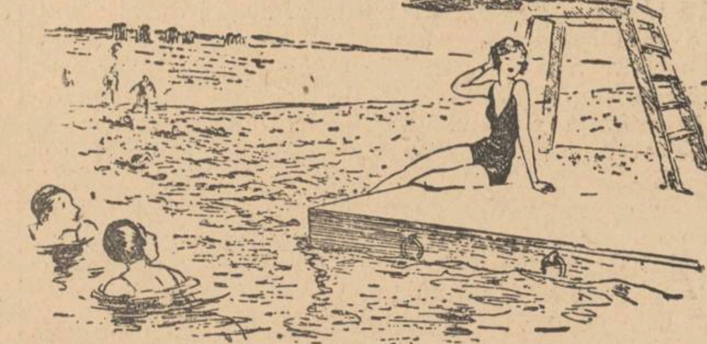
— Uf! Ce frică am tras! Am crezut că e controlorul!...

Copiii

— De ce plângi ?
— ...Nu-mi mai aduc aminte!...

La mare

— O vezi pe fata asta? A învăţat, să înoate pe o mulţime de oameni!
— Cum?
— Stă pe pontonul ăsta şi se uită spre plajă.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - No 564

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 27 Septembrie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: | AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

America și Europa

Acum douăzeci de ani, nu mai departe, Europa elegantă, conservatoare și aristocratică, considera invazia americanismului ca supremul flagel. Moravurile comercial-burgheze, criteriul mercantil și pecuniar cu care căutau să se răsplătească până și elanurile sufletești cele mai pure, fabricația lucrurilor, a oamenilor și a gesturilor în serie, inspira pe vechiul continent o profundă oroare. Cuvântul „americanism" însemna trivialitatea materialistă. In adevăr, și astăzi când Europa, ea însăși ca să poată trăi are nevoe de raționalizare, când o parte din idealurile americane au fost adoptate și aici, America e încă țara care înseamnă pentru noi mai ales două lucruri: triumful materialismului în viață și desființarea individualismului. Parcurgând istoria în timp și etnografia în spațiu e ușor de stabilit două tipuri de civilizații: a) religioase, în care sufletul ca esență spirituală e divinizat așa cum e în India și în alte societăți extrem orientale; b) economice în genul germano-american, unde goana după avere, după posibilități pecuniare din ce în ce mai mari a creat o viață de confort.

După război, când continentele s'au legat așa de indisolubil printr'o mie de fire invizibile, când Europa a încetat de a deveni centrul tuturor inițiativelor, sistemul celor două tipuri de civilizație a avut entuziaștii și detractorii lui. Atunci s'au cântat mai întâi osanale culturilor extrem orientale.

Au apărut puzderie de adepți ai filozofiei lui Çakya Muni.

Am văzut brahmani, fakiri și înțelepți, mișunând cu „melon" în cap și cu ghete americane în cele mai comerciale centre ale Europei.

Apoi moda extrem orientală a căzut și a venit rândul Americanismului. Preoți noi au apărut. Dar a apărut și reacțiunea. Oameni imparțiali, dar serioși și-au spus cuvântul. Cartea lui A. Siegfried, indulgentă în aparență, dar așa de severă în nepărtinirea ei a dat semnalul. Au venit apoi Duhamel și Kayserling.

In privința Americei, trăim astăzi între imnuri și înjurături.

Continentul nou ne trimite de dincolo de ocean chemările misterioase ale unei societăți în devenire. Celelalte popoare și-au găsit formula lor defintivă de viață. America își dibuește încă stilul național. Acolo nimic nu e fixat, nimic nu e făcut, ci pe punctul de a se face: material prin excelență indicat pentru orice experiență bergsoniană. Nu știm ce va fi mâine America. Azi, ea ne oferă o luptă sfâșietoare între vechiul spirit puritan, conservator și religios și o formă de viață quasi-socialistă, de un modernism feroce, dărâmător al tuturor prejudecăților.

Până la ultima criză, lumea transoceanică prezenta două calități perfect atrăgătoare amândouă: fericirea și tinerețea.

E incontestabil că astăzi tinerețea nu se mai găsește decât în două locuri: în Rusia și în America. Despre fericire e greu de găsit măcar un singur loc. Dar tinerețea cântă și se joacă chiar când nu e fericită. Ea conține în ea însăși intrinsec, ca o finalitate proprie, fericirea. Unii au numit americanismul puerilitate și primitivism. Se poate. Dar aceste două ipostaze presupun și-o grație: tinerețea. Priviți filmele americane: Sunt singurele stenice, tonice așa cum erau altădată romanele englezești. Și aceasta fiindcă eroii, eroinele, genul de viață sunt adolescente.

In fața acestei uriașe calități se opune, ca o antiteză, ca o revanșă a morții și a bătrâneții, despotismul tehnicei, mașinismul. Automatismul regulat până în cele mai mici mișcări unde e strivită complect spontaneitatea e o formă de scleroză. Asistăm astfel la un al doilea contrast formidabil care agită viața americană: *lupta între mașină și tinerețã.*

Tinerețea care creează, cântă, se joacă, inventează și mașina care înghite, anihilează, suprimă relieful, aduce regula implacabilă, ofilirea și moartea. Ingerul și demonul american.

Gândiți câte visuri, câte generoase și duioase tinereți pornesc către Holywood. Și câte existențe sfărâmate ies umilite și zdrobite, din acest teribil iad, mâncător de idealuri tinerești.

Desigur și mașinismul cu proporțiile lui uriașe, cu exagerarea lui enormă, cu lipsa lui de tact e tot fructul unei imaginații puerile. Și tot pueril e și scientismul american, care se coboară absolut în toate detaliile vieții, cu rost sau fără. Când se pune în gura a o sută de călători așezați cazon pe două rânduri, chiar la debarcarea de pe vapor o sută de termometre în gură; când unui funcționar care cere un post i se pretinde pe lângă act de naștere și analiza globulelor roșii din sânge, e evident, că știința devine ridiculă, compromisă de un spirit copilăresc care nu cunoaște măsura. Și tot de acolo pornesc preocupările obsedante de eugenică, de prohibiționism, de antidarwinism, etc.

Viața americană e azi o viață de masă. Individul a dispărut aproape. Sufletul său e încorporat. Independența și solitudinea sunt noțiuni care au murit. Dar aglomerarea e tot un efect al tinereței. Copiii se joacă. Cine se joacă trebue să se joace în mai mulți.

Adulții pot suferi și adesea caută singurătatea. Tineretul nu poate suporta izolarea. Camaraderia e pentru el o condiție de viață.

Contele Keyserling pretinde că America n'are încă un suflet.

S'o așteptăm puțin să mai crească.

MIHAI D. RALEA

BERTRAND RUSSEL

Căsătorie și morală

Iubirea romantică

Odată cu biruința creștinismului și năvălirea barbarilor, raporturile dintre bărbat și femeie se sălbătăciră tot mai mult, ajungând la o stare pe care antichitatea n'o mai cunoscuse de veacuri, căci antichitatea a fost desigur vicioasă, dar nu sălbatecă. Femeia în sânul căsniciei n'avea nici un drept, iar în afară de căsnicie tot ce făcea era păcat. In aceste vremuri întunecate domnea totuși imoralitatea cea mai desgustătoare. Episcopii trăiau pe față cu propriile lor fete și aduceau în eparhie toate curtezanele favorite. Deși se cerea preoțimii celibatul, teoria nu se supunea practicei. Papa Grigore VII a făcut tot ce i-a stat în putință spre a sili preoții să se despartă de ibovnice; dar Abelard în veacul al 11-lea, a socotit cu putință o căsătorie a lui cu Eloiza. Pe de altă parte biserica nu era în stare cu concepția ei ascetică să creeze o concepție superioară despre iubire. Dimpotrivă moralitatea reprezentanților ei căzuse uneori sub a laicilor. Papa Ioan XXIII pe lângă alte păcate, era și incestuos; episcopul Sf. Augustin din Canterbury în urma unei anchete făcute în 1171 s'a dovedit că are șaptesprezece copii nelegitimi într'un singur sat, iar episcopul San Pelayo din Spania avea în 1130 nu mai puțin de șaptezeci de amante. Episcopul de Züttich a fost destituit la 1274 pentru că era tatăl a șaizeci și cinci de copii nelegitimi. Autorii din evul-mediu au descris de nenumărate ori mănăstirile de maici ca pe niște case de toleranță, între zidurile cărora nouii-născuți erau sugrumați fără milă.

In asemenea împrejurări o adevărată schimbare în moravuri și mai cu seamă în concepția iubirii nu putea veni decât dela laici.

Am greși dacă am afirma că iubirea romantică a fost necunoscută înainte de evul-mediu; adevărul e că în evul-mediu a fost recunoscută ca una din formele pasiunii. Esența iubirii romantice constă în faptul că femeia iubită e socotită ca fiind foarte prețioasă și foarte greu de cucerit. De aceia pentru a birui toate piedicile și în special împotrivirea femeii, bărbatul face tot ce crede că ar place iubitei, căutând s'o cucerească prin poezii și cântece, prin supunere și fapte eroice. Credința în înălțimea de neatins a femeii iubite e numai efectul psihologic al greutăților de a o cuceri; simțirea bărbatului care nu se lovește de greutăți la cucerirea femeii nu va lua niciodată forma iubirii romantice. Iubirea poetică, așa cum o cunoaște evul-mediu, nu se îndreaptă spre femeile cu care bărbatul poate avea legături ci spre femeile de rang superior, de care-i despart piedicile uriașe ale moralei și nobleței. Creștinismul a isbutit într'atât să convingă pe oameni de necurăția relațiilor sexuale încât iubirea pentru o doamnă devenea poetică numai în măsura în care rămânea nesatisfăcută. De aceia orice iubire mare și frumoasă trebuia să rămâe platonică. E foarte greu omului modern să se transpue în starea sufletească a trubadurului medieval. Și totuși iubirea lui Dante pentru Beatrice, așa cum o vedem în *Vita Nuova* nu era de loc convențională; dimpotrivă, se poate spune că era o pasiune mult mai puternică decât aceia a multor bărbați din zilele noastre. In evul-mediu bărbatul care iubea și respecta adânc o femeie nu și-ar fi îngăduit niciodată s'o mânjească prin gânduri voluptoase, căci sexualitatea era pentru el ceva necurat; iubirea lui lua astfel formele poeziei, ale fanteziei, se învăluia în simboluri. Evul-mediu a fost epoca de aur a poeziei lirice. In nici o altă epocă nu s'a legat atât de mult idealul unei culturi cu iubirea femeii ca în răstimpul veacurilor 12—15.

Deși sunt secolele cele mai sălbatice, concepția iubirii în „Roman de la Rose" bunăoară e de o delicatețe și gingășie necunoscute până atunci. Aceste stări de suflet erau, firește, un privilegiu al nobilimii care avea destulă vreme liberă și se eliberase întrucâtva de tirania bisericii. Diferitele curse de 'ntrecere — adevărate „concursuri" masculine — nu plăceau de loc reprezentanților bisericii; ei n'au izbutit să le suprime, cum n'au izbutit să stârpească iubirea cavalerească. Epoca democrată în care trăim să nu ne facă să uităm că datorim nobilimii medievale o concepție a iubirii și femeii din cele mai distinse.

Odată cu Renașterea iubirea își pierde caracterul platonic, deși rămâne poetică, ca urmare a ivirii unei concepții păgâne, greco-romane, a vieții. Părerea omului Renașterii asupra iubirii medievale o cunoaștem din povestea lui Don Quichotte și a Dulcineei lui. Renașterea a păstrat totuși ceva din iubirea cavalerească a evului-mediu: poezia, ca mijloc de cucerire a femeii. Clot în „Cymbeline" e luat în râs pentrucă nu e în stare să facă singur o poezie de dragoste ci o cumpără făcută gata de la un poet de meserie. E remarcabil faptul că până'n evul mediu avem puține poezii de iubire scrise anume pentru a cuceri grațiile iubitei, deși nu lipsesc poezii al căror subiect e dragostea. Avem poezia chineză asupra mâhnirii doamnei că iubitul e departe, avem poezia mistică indiană în care sufletul e înfățișat ca o logodnică năzuind spre Dumnezeu, ca spre un logodnic; din toate acestea reiese însă că bărbatul poate atât de ușor ajunge la femeia iubită, încât n'are nevoe de ajutorul poeziei și muzicii. Din punct de vedere al artei trebue să ne pară rău că femeia se lasă atât de ușor cucerită; mult mai avantajos ar fi să fie greu de cucerit, dar nu imposibil.

Situația s'a schimbat foarte puțin de la Renaștere încoace. Iubirea poetică atinge punctul culminant în vremea romantismului, iar apostolul ei cel mai elocvent a fost poetul *Shelley*. Când Shelley iubea era plin de simțiminte prețioase și gânduri înalte care cereau expresie artistică. Indemnul cel mai puternic la creație poetică se afla în piedicile care se puneau în calea dorințelor lui. Dacă nobila, nefericita lady Emilia Viviani n'ar fi fost închisă la mânăstire, poetul n'ar fi avut prilejul să scrie „Epipsychidion"; dacă Jane Williams n'ar fi fost o soție oarecum virtuoasă, poetul n'ar fi scris „The Recollection". Barierele sociale împotriva cărora se ridica violent, erau de fapt origina iubirii lui romantice.

Pilda cea mai elocventă a fenomenului ne-o dă ordinea socială din China. Acolo unde această ordine domnește, bărbatul nu vede altă femeie cinstită, decât pe-a lui; soția îi e aleasă de rude și de cele mai multe ori o vede pentru întâia oară în ziua nunții. Dacă soția nu-l mulțumește, se duce la casa de toleranță. Raporturile sexuale sunt astfel cu totul deosebite de iubirea romantică și n'are prilejul să cunoască acea năzuință amoroasă care duce la crearea poeziei. In cazul contrar, al unei depline libertăți, bărbatul înzestrat poate cu talent poetic, va avea prin propria lui persoană destule prilejuri și destul succes, ca să nu fie silit să cheme în ajutor fantezia creatoare, pentru cucerirea unei femei.

Poezia lirică e deci condiționată de un anumit echilibru între piedică și libertate sexuală și nu-și va atinge desăvârșirea în cazul unei turburări a acestui echilibru.

Iubirea nu ține neapărat să ajungă totdeauna la creație poetică; simțirea romantică poate foarte bine înflori, fără să caute o expresie artistică. Văd în iubirea romantică izvorul celor mai înalte plăceri pe care ni le oferă viața. In iubirea dintre un bărbat și o femeie, care se simt atrași și care au destulă pasiune, fantezie și gingășie, există ceva de-asupra oricărui preț, iar cei cărora le-a lipsit acest simțimânt sunt de plâns. Cred că nici o ordine socială n'are dreptul să suprime iubirea, deși iubirea e poate numai o parte a vieții și nu scopul ei principal.

In vremurile moderne, adică de la Revoluția Franceză încoace, a biruit ideia că orice căsătorie trebuie întemeiată pe iubire romantică — ceiace pare firesc, fără să ținem seama că nu de mult această ideie era o noutate revoluționară. Romanele și piesele de teatru de acum o sută de ani sunt pline de luptele duse de tânăra generație spre a impune noua concepție despre căsătorie, contrară concepției după care alegerea soților se făcea de părinți. Succesul tinerilor de atunci nu rezolvă problema dacă ideia lor e mai bună. Scriitoarea engleză Malaprop are oarecare dreptate când spune că atât iubirea cât și antipatia se uzează în căsnicie și e deci mult mai cuminte să începem căsătoria c'o mică antipatie. Fapt sigur e că acei care se căsătoresc sub influența unei iubiri romantice fără să se cunoască sexual, văd unul în cellalt încorporarea tuturor desăvârșirilor omenești și își închipuie că această căsătorie trebue să fie raiul pe pământ. E ceiace se 'ntâmplă mai cu seamă cu soția care a avut o educație pură și care nu poate face deosebire între iubire și instinct sexual.

In America unde concepția romantică a căsătoriei e luată mai în serios ca oriunde și unde legile și mora-

(Continuare în pag. II-a)

Țintirim

Pentru M.

Ai observat ce straniu știu a privi groparii?

Toți oamenii ce umblă grăbiți sau pe 'ndelete.
Sunt pentru dânșii numai cadavre și schelete,
Pe care șerpii beznii și-or cuibări vlăstarii.

Ei sapă, veșnic sapă cu trupuri încordate,
Iar gropile sfârșite, îndată-s astupate.
Așteaptă țintirimul — un lacom uriaș —
Să vină morți la dânsul, toți viii din oraș.

Și viii vin: azi unul, mâni altul — vin șirag,
Ințepeniți pe spate spre umbră se retrag.
Se 'nchid peste sicrie obloane de pământ,
Incepe marea noapte cu viermi și cu tăceri
Și nu mai este astăzi și nu mai este ieri,
Nu-i somn, nu-i așteptare, nici veacuri nu mai sânt.
Groparii știu că viața e-o mână de noroi...
Ai observat ce straniu privit-au și la noi?

Și totuși printre albe coloane funerare,
Pășind prin iarba sveltă, surâdem amândoi.
De printre cruci se 'nalță înmiresmări de floare,
Cad din frunziș pe lespezi, bănuți lucioși de soare,
Gângăniile 'și poartă vremelnicele sorți
Șopârlele se culcă în preajma celor morți,
Eternu-i drum viața urmându-și ne 'ntrerupt,
Colindă pretutindeni cu mândrul ei convoi
Și râde de deasupra de cei de dedesupt...

Știm. Undeva, odată, va râde și de noi...

Acum, privim alături, fotografii uitate,
Inscripții vechi și versuri pe marmoră săpate,
In ochi ni se-oglindește întregul țintirim,
Cu-al lui noian de visuri și doruri sfărâmate,
Și vezi? Un tril de mierlă ne face să zâmbim...
...Așa ca noi odată și alții s'or plimba,
Prin locurile-acestea cu mohorît îndemn.
Noi vom dormi în glie, subt crucile de lemn —
Și nicăieri, pe lume, nimic nu s'o schimba;
Se vor opri cu ochii la nume și la flori,
O clipă triști, pe urmă, din nou surâzători,
Printre coloane-or trece așa cum astăzi noi;
Nu vor lua aminte la semnul unui craniu;
Ca noi, or să zâmbească, la soare, amândoi,

Și ca pe noi, groparii or să-i privească straniu...

5 August 1931. GEORGE LESNEA

Din cugetările lui Dumas-fiul

Lanțul căsătoriei este așa de greu, încât sunt necesare două persoane pentru a-l purta.
Câteodată trei.

* * *

Suntem atașați câteodată de o femeie mai mult prin infidelitățile pe care i le facem, decât prin fidelitatea ce ne-o poartă...

* * *

Femeia este ultima creație a lui Dumnezeu din săptămâna descrisă de Biblie. A făcut-o, probabil, Sâmbătă seara. Se simte oboseala.

* * *

Din ce cauză sunt atât de inteligenți copiii, iar majoritatea oamenilor maturi atât de proști? Educația...

Frans Masereel — Gravură în lemn

vurile corespund viselor fetei nemăritate, numărul divorţurilor e extraordinar de ridicat, iar al căsătoriilor fericite foarte scăzut. Căsătoria de altfel e ceva mult mai important decât convieţuirea a doi oameni, care găsesc că e uneori plăcut ca bărbatul să stea laolaltă cu femeia. Căsnicia prin copiii pe care-i aduce 'n lume, alcătuind o parte esenţială a clădirii sociale, însemnătatea ei, a căsniciei, depăşeşte simţimintele personale ale soţilor. Nu e rău — şi eu cred că e bine — ca iubirea romantică să stea la temelia oricărei căsătorii. Dar tinerii căsătoriţi să-şi spue în acelaş timp că acea iubire care ţine o căsnicie în fericire şi îi ajută să-şi împlinească rolul social, *nu e romantică*, ci ceva mult mai adânc şi ceva, în acelaş timp, mult mai aproape de realităţi.

In iubirea romantică obiectul iubirii nu e limpede şi lămurit, ci văzut ca printr'o pânză vrăjită. Fără îndoială unui anumit tip de femee îi e posibil să păstreze mreaja fermecată şi după căsătorie, dacă soţul este şi el de un tip corespunzător; dar acest lucru e cu putinţă numai dacă soţia evită orice reală intimitate cu soţul, aşterne o tăcere de sfinx peste gândurile şi simţirile-i lăuntrice şi păstrează o anumită discreţie trupească. Aceste vicleşuguri împiedică însă căsnicia să-şi realizeze cele mai frumoase posibilităţi, bizuite pe viaţa în comun plăcută, deşi lipsită de iluzii. —*W.*

Aşteptând să însăreze

Sosisem în ajun, odată cu toamna. Toată ziua a bătut vânt rece din spre Copou, şi au trecut ciori peste statuia lui Cuza Vodă.

Intr'o cameră ursuză, ca toate camerele de hotel, în tovărăşia lui Mihnea şi Doru, pe care nu-i mai văzusem din vremea când toţi trei la un loc nu împlineam o viaţă de om, aşteptam să însăreze, să pornim în căutarea unui vin bun, undeva, afară din oraş.

Mihnea ne răscolise amintirile, cu întâmplări duioase pe care le-am trăit împreună, când deodată s'a ridicat depe scaun, rezemându-se de fereastră:

— Dar să lăsăm trecutul. A fost trist pentru toţi trei. Să vorbim despre viitor. Ce-aţi făcut voi pentru viitor, pentru viitorul omenirii întregi?... Nimic!... Ştiţi că în fiecare sărbătoare preotul spune în biserică „Ai, Doamne, grije de cei ce sunt pe mare".... Dar eu nu am lăsat această grijă numai lui Dumnezeu. Ascultaţi!... Vă spun numai vouă, prieteni buni de odinioară, şi să rămână deocamdată aici, în camera asta de hotel. Peste puţin timp o va şti toată lumea. Ascultaţi... Vapoarele vor pleca în larg cite două odată. Când unul din vapoare va fi să se scufunde, oamenii se vor salva pe celălalt vapor... De-acum nu mai există nici o primejdie pentru călătorii pe drumuri de apă.

Apoi a tăcut, stând nemişcat, rezemat de fereastră, cu mâinile la piept.

Doru şi-a aruncat în scrumiera de pe masă ţigara abia începută:

— Mi-ai adus aminte de o întâmplare. Sunt mulţi ani de atunci. Mă dusesem la ospiciul de la Socola, să mă interesez de un prieten, internat acolo. Când am ajuns la poartă, mi s'au muiat picioarele. Din stradă, m'am uitat cu frică înăuntru să nu fie vre-un nebun slobod. Nu era nimeni. Am intrat încet şi cu paşi de fantomă am pornit spre clădirea roşie din fundul aleii principale. Dar deodată, dintr'un boschet, mi-a eşit înainte un bărbat slab, cu halat şi tichie pe ceafă:

— Vă salut!

Am dus mâna la pălărie, şi atât. Inlemnisem. Cel din faţa mea mă măsura cu privirea:

— Căutaţi desigur un nebun?

— Nu... Caut un prieten... Nu-i nebun... E bolnav... Un bolnav internat aici...

— Aici sunt numai nebuni. Toţi sunt nebuni. Am să înebunesc şi eu dacă mai rămân mult aici... Eu am avere şi familia m'a internat aici, la un loc cu nebunii...

Ascultându-l, îmi trecuse frica. Era om ca toţi oamenii. Avea privirea blândă şi vorba domoală. Imi era milă de el:

— Şi pentruce te-a adus aici?

— Să stăm puţin pe banca asta.

Şi ne-am aşezat alături.

— Eşti de mult internat?

— De doi ani... Doi ani între nebuni. E grozav... Poate cunoaşteţi pe cineva să mă scoată de aici.

— Am să mă interesez.

— Mulţumesc... Nu ştiu cum să vă mulţumesc... Stau aici de doi ani... Om cu avere... 7 milioane... Dacă le-aş da cu 8 la sută... 7×8 fac 46, scriu 5 şi ţin 3 la mână...

Ceva rece mi-a trecut în zigzag prin şira spinării, am sărit în picioare şi fără să mă mai uit înapoi, am pornit la goană spre poartă.

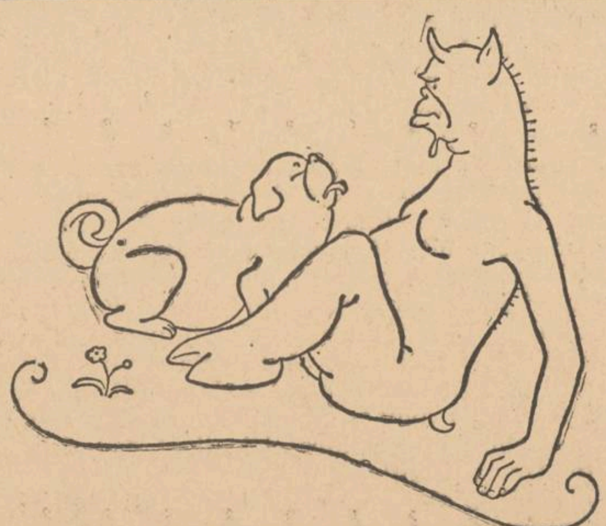
Doru a tăcut, aprinzându-şi o ţigară.

Intunericul umpluse camera.

Mihnea, cum stătea nemişcat în dreptunghiul cenuşiu al ferestrei, a întors capul, privind o clipă în Piaţa Unirii, plină de umbre şi lumini. Apoi fără să spună nici un cuvânt, s'a îndreptat spre uşă, şi-a luat pălăria, şi a dat busna pe scări.

Dar Doru şi cu mine, l-am ajuns din urmă, şi toţi trei am pornit în căutarea unui vin bun, afară din oraş.

D. N. TEODORESCU

Th. Th. Heine **Desen**

Caleidoscop intelectual

Muzica americană

La Hamburg a avut loc un festival de muzică americană.

Organizată de Irving Schwerke, manifestaţia aceasta a dat — pentru prima oară în Europa — un tablou succint, dar complet al evoluţiei muzicale din Statele-Unite din epoca „colonială" a sec. XVIII până în zilele noastre.

Marele clasic al muzicii americane, Edward Mac Dowell, era reprezentat prin „Concerto pour piano et orchestre" care-i justifică renumele de „Schumann american".

Din nenorocire, festivalul a demonstrat de asemenea scăderea nivelului talentelor din epoca lui Mac Dowell. Nici uvertura din „C'est l'automne" de Leo Fowerby, nici poemul simfonic „Pan et le prêtre" de Howard Hanson, care-şi dau silinţa de a-l urma, — nu sunt la înălţimea înaintaşului lor.

Singurul compozitor care părea mai dotat dintre cei tineri, — după cum arată poemul său simfonic, „Catedrala din Kubla-Khan", — a murit în 1920.

In cadrul acesta mai modest, compozitorii Quiney Porter (cu un quator de coarde), Fréderic Jacobi (care într'o operă de acelaş gen se inspiră din folklorul american), William Grant Still, care ştie să întrebuinţeze cu multă iscusinţă muzica neagră, Roger Sessions, în sfârşit, în „Sonata pentru pian", — asociază în chip fericit un formalism clasic cu un temperament romantic pe care-l are în comun cu maestrul Ernest Bloch.

Un nou gen de teatru

Teatrul Bourdon situat la Onesse, în plină pădure, a reprezentat de curând ciclul său anual de reprezentaţii.

Creat acum doi ani, Bourdon-ul este un teatru modern, care-şi găseşte inspiraţia în arta creştină de altădată.

Anul acesta s'a montat piesa „Colombe la petite", o dramă muzicală şi coreografică de Claude Duboscq.

Drama are ca subiect legenda Sfintei Colombe, fecioara spaniolă martirizată în Franţa în sec. III.

Pe subiectul acestei legende d. Duboscq a construit o operă simfonică, în care se amestecă dansul, cântecul, corurile ritmice şi pantomima.

Masca, machiajul sintetic şi corul realizează un tot unitar şi armonic, însă după o formulă nouă.

Spectacolele teatrului Bourdon au loc într'o clădire de beton armat, construită special de d. Edmond Durandeau şi care constitue în acelaş timp un element constructiv al dramei, o parte integrantă a spectacolului.

Sala în care stau spectatorii este acoperită cu o pânză care-i adăposteşte de soare şi de intemperii. Sala e legată de scenă printr'o arenă. Arena aceasta e destinată ca să servească de legătură între actor şi spectator.

Animatorii acestei întreprinderi interesante caută să reformeze complect arta teatrală.

Arta lui Dégas

Au fost adunate la Paris la Musée de l'Orangerie, portrete, desemne şi sculpturi de Dégas. Numai studiindu-le amănunţit, îţi dai seama de rolul important pe care l-a jucat artistul acesta şi locul pe care-l ocupă în pictura franceză.

Născut în urma mişcării romantice, în perioada de triumf a naturalismului, Dégas prezintă o figură cu totul aparte: „Calitatea sa umană, sufletul său de artist, — scrie M. B. Huyghe, — îl făcea să simtă intens necesitatea de a plasa arta pe planul acesta de supranatural. In locul romantismului, Dégas nu găsea decât reacţiunea pe care o provocase. In el, pictorul nu-şi vedea decât lipsa forţelor lirice şi o inteligenţă critică, adeseori caustică, care prima toate elanurile pasionate.

In primele sale tablouri, Dégas a încercat să picteze subiecte legendare. Experienţa însă a dat un rezultat negativ. — Pictorul s'a îndreptat atunci către realism, dar spre un realism original.

In adevăr, el a încercat mai cu seamă să sugereze viaţa interioară a modelelor sale, mai profund decât o făcuse Ingres. Dacă în portretele sale, figurile sunt închise şi greu de pătruns, ochii şi gura sunt însufleţite de o viaţă intensă. Nu sensaţia însăşi încântă pe pictor, ci irealul, neobişnuitul, pe care-l deşteaptă şi pe care-l conţine o sensaţie simplă.

„Cursele" şi „Dansatoarele" sale sunt studii realiste de fapt; dar întotdeauna aspectul neaşteptat al mişcării deşteaptă curiozitatea.

Dégas avea predilecţie pentru „supranaturalul veridic", după expresia unui critic. Din cauza aceasta pictorul se simţia atras către caii de curse şi corpul de balet al Operei. Mişcarea lor dictată de un ritm original, prezenta acea parte reală şi'n acelaşi timp ceva ce depăşea realitatea şi părea că aparţine unei lumi de vis.

Ura aceasta pentru copierea trecutului şi elanul pentru creaţiunea liberă, apropie pe Dégas, — (fapt foarte curios, dacă ţii seama de realismul perfect al acestui artist), — de aspiraţiunile epocei noastre.

Dégas însă transforma viziunea simplă prin fantezia sa rafinată, rămânând totuşi pe terenul solid al realităţii observat şi studiat, în urmă transfigurat.

Artiştii ultimei generaţii parcă l-au înţeles. Căutarea unei obiectivităţi noi este cea mai bună probă. Şi pe calea aceasta, învăţătura pe care o poţi lua din opera lui Dégas — este cu deosebire preţioasă.

Clovnul şi politica

O subdiviziune a satirei este reprezentată de activitatea clovnilor, care poate fi exclusiv îndreptată în domeniul psihologiei individuale. S'a întâmplat de câteva ori în istoria circului, ca simpaticii prieteni ai copiilor, femeilor şi bărbaţilor copilăroşi (domnii gravi nu gustă circul) să aibă opinii politice şi să le exprime cu ironia caracteristică profesiunii lor.

Nu de mult a murit marele şi vestitul clovn rus Vladimir Leonidovici Duroff. Moscova a sărbătorit în Aprilie 1927 cu trâmbiţe şi surle împlinirea a 50 de ani de activitate artistică şi ştiinţifică ai acestui Maestru. Editura de Stat a scos chiar un volum despre *„Dresajul animalelor"* (Noui descoperiri în Zoopsichologie), Moscova, 1924, 500 pagini.

Cine a fost Duroff?

S'a născut în 1863 şi a rămas orfan de tată şi mamă. Internat într'un liceu militar a fost eliminat pentru indisciplină. Ajuns servitor la un prestidigitator de bâlciu a intrat în legătură cu dresorii de animale. Acolo i-a venit ideea de a utiliza animalele pentru scopuri de satiră socială. Calambururile lui spirituale şi muşcătoare făceau înconjurul Rusiei. Deportat în câteva rânduri şi ameninţat de bandele huliganice ale lui Cruşevan şi Purişchievici a trebuit să se refugieze în Germania. Acolo a trăit ca un exilat politic, aşa cum au trăit mulţi ani Lenin şi Trotzki. Numai, că în loc de a scoate ziare şi publicaţii ilegale pentru a le trimite în Rusia, şi-a reluat profesia în circurile germane.

Duroff a dresat un purcel pe care l-a numit Wil. Pentru giumbuşlucurile lui care îi vor aduce o nouă expulzare, se servea de o cască de ofiţer german pe care o punea pe capul purcelului. Cască se zice pe nemţeşte *Helm.*

Purcelul încercând să se debaraseze de cască, Duroff îi striga:

— Wil! Helm! Wil! Helm! (ceeace însemna tocmai numele Impăratului Wilhelm...)

Acest proces politic, unic în Germania feudală din această epocă a atras atenţia generală. Karl Liebknecht a fost advocatul lui la proces. Rezultatul a fost bineînţeles expulzarea...

După izbucnirea Revoluţiei din 1917, Duroff a aderat la regimul bolşevic şi a adus servicii propagandistice. Către sfârşitul vieţii sale a întreprins studii speciale asupra reflexelor emoţionale la animale şi meritul său principal constă în creiarea unei metode de dresaj emotiv, care înlătură orice întrebuinţare a violenţei, servindu-se numai de blândeţe şi necontrariind înclinaţiile animalelor,

BOUM-BOUM ŞI BOULANGER

Boum-Boum avea un porc dresat. Un clovn îl întreabă pe Boum-Boum:

— Cum se face, că porcul tău e aşa de gras şi de frumos?

— E tovarăşul meu. Mănâncă la fel cu mine...

— A... va să zică îi dai supă?

— Da. Mănâncă supă, ca şi mine.

— Şi pâine albă?

— Ca şi mine. Porcul meu nu se poate dispensa de... brutar. (Mon cochon ne se peut pas passer de... boulanger".)

Boulanger, în franţuzeşte, însemnează brutar. Tunete de aplauze. Generalul Boulanger era tocmai atunci ales deputat cu 50.000 de voturi.

A doua zi Boum-Boum a fost chemat la poliţie şi rugat să nu mai amestece circul cu politica.

PORTO ŞI REGELE EDUARD

Porto aducea în circ o gloabă mizerabilă.

— Ah! ce frumos eşti! Ce gras! Ce urechi frumoase! Parcă ai fi un monarh!

— Ce nume are calul tău, Porto?

— Eduard.

— Eduard? De ce Eduard?

— O amintire.

L'am botezat în ziua încoronării Regelui Angliei.

Toată lumea râdea, gândindu-se la Antanta Cordială pe care diplomaţia o aranjase cu atâta greutate în epoca de aur a lui Porto la circul Rancy. Eduard îşi dăduse toată osteneala să realizeze Antanta. Urechile lui semănau cu ale gloabei. Poliţia a trebuit să intervie pentru a nu se strica eşafodajul diplomatic...

Curiozităţi

Statuia omului preistoric

In pitoreasca vale a Vezerului se înalţă de scurtă vreme un monument unic în felul său. Construită din piatră brută, această statue uriaşă — vizibilă de la sute de metri — îl înfăţişează pe omul preistoric, aşa cum şi l-a imaginat omul de ştiinţă, pe baza osemintelor date la iveală de săpături, şi aşa cum i-l arată artistului imaginaţia lui intuitivă: cu fruntea teşită, arcadele orbitelor eşite în relief, gâtul îndesat, braţele şi gambele musculoase, totul dând la prima privire impresia unui animal feroce. Şi totuşi, omul acesta cu chip de fiară redă o etapă de dezvoltare mult superioară celui din epoca terţiară, — contimporanul mastodontului şi al lui dinornis maximus, — sau celui din epoca glacială, contimporanul mamutului. Omul înfăţişat de statuia din Franţa este acela de la începutul erei postglaciale. Alegerea acestei văi din Dordogne nu se datoreşte unei simple întâmplări. La cunoaşterea acelei epoci a contribuit mult Valea Vezerului; aci s'au desgropat obiecte care dovedesc o treaptă înaltă de cultură. S'au găsit cuţite cioplite din piatră, aşa zisele „lames magdaleniennes", a căror destinaţie de armă de luptă o poate recunoaşte orice profan de la prima ochire. Dar îndemânarea omului din Valea Vezerului mergea mai departe; alcătuia din oase şi fildeş adevărate obiecte de artă. Cercetătorii Lartet şi Christy au găsit relicvii de o valoare considerabilă pentru cunoaşterea acestei epoci, extrem de importante, din istoria omenirii. Statuia, plănuită încă acum 10 ani, este încoronarea activităţii atât de rodnice a arheologilor şi istoricilor francezi.

Şi în America se proectează de mult ridicarea unei statui uriaşe a omului preistoric, care să-l reprezinte însă pe aşa zisul „Missing Link". Se ştie că nu s'a găsit încă tipul de tranziţie dintre omul cel mai vechiu şi maimuţa cea mai înaintată, — tip care după teoria lui Darwin trebue să fi existat odată. S'a anunţat în repetate rânduri descoperirea scheletului acestui *missing link*, dar de fiecare dată afirmaţia s'a dovedit prematură. Doi nababi americani au donat acum 12.000 de dolari pentru înălţarea unei statui acestui *missing link*. Ridicarea statuii din valea Vezerului va stimula probabil ambiţia Americanilor, accelerând înălţarea monumentului.

Filmul în culori

O descoperire recentă a inginerului milanez Gualtierotti pare că va avea darul să revoluţioneze filmul în culori prin simplitatea procedeului.

Metoda sa e bazată pe un principiu fizic şi nu pe un proces chimic. Aparatul de luat vederile e dotat cu două filtre care descompun toate culorile în două fotografii suprapuse şi simultane.

Aparatul de proecţie e prevăzut cu două filtre similare care recompun culorile pe ecran, cu o fidelitate absolută. Se pot extrage depe negativ oricâte copii doreşti.

Realismul tonurilor obţinute este remarcabil; nu numai prin faptul că culorile vii sunt foarte exact redate, dar pentrucă nuanţele delicate ale albului chiar sunt reproduse. cu o exactitate uimitoare.

Arabii şi cinematograful

In revista „Pour vous" d. Paul Saffar vorbeşte de influenţa, pe care o exercită cinematograful asupra rasei pe jumătate primitivă a Arabilor din Africa de nord.

Arabul nu e un spectator pasiv:

„Când se face întuneric în sală, fiecare spune în gura mare ceiace vede pe ecran ca şi cum vecinul lui ar fi orb. Cum toată lumea face la fel, vă puteţi închipui mediul sonor din sală...

Arabul participă şi la acţiunea dramei, încurajând actorii prin diverse exclamaţiuni, care înăbuşesc muzica ce acompaniază drama. Urletele devin de nedescris atunci când eroul săvârşeşte o acţiune de efect.

...Pentru indigeni spectacolele sunt cenzurate cu severitate... Nu există scenă violentă, de cruzime sau de rebeliune contra armatei. Toate astea ar inspira pe unii spectatori să facă la fel. Din contra, filmele reprezentate sunt toate cu subiect moral, filme de-o veselie cinstită şi sănătoasă, amestecate cu filme de aventuri şi acrobaţii.

Toate reprezentaţiile au de scop să încurajeze o asimilare sufletească şi să contribue la o înţelegere deplină a mentalităţii europene.

CINEMA
Cele mai interesante articole de doctrină şi estetică cinematografică, cele mai frumoase fotografii din lumea filmului, se găsesc în fiecare săptămână în revista „CINEMA"
CINEMA

Citiţi azi:
LECTURA No. 346
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
Contele VILIERS de L'ISLE-ADAM
DECAPITATUL
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

TABLETE

Frişcă şi carte

Lăptăreasa noastre are numai şapte copii şi lăptarul se sileşte să-i înmulţească anual, posomorît că nevasta îl înşală cu doctorul şi moaşa. Cu toate că rezidează la 15 kilometri, furnisoarea extractului alb al păşunii, distilat prin biberoane lipite pe ugeri, a învăţat câteceva din medicină, făcând ca doamnele din metropolă. Ea nu ştie din abecedar decât covrigul, care indică litrul, şi linia scurtă, semnificând jumătatea lui; tibişirul, pe care şi-l scoate dintr'un buzunar din faţă, ca dintr'un compartiment abdominal, ştie să scrie pe singurul material al uşii, unde coloana nulelor coboară între balamale. Dar ştie ce este o canulă, o spălătură, o injecţie, un avort, din punctul de vedere al ştiinţei aplicate şi ştie cât costă manipularea lor tendenţioase.

Problema estetică a căsniciei, judecată de dinafară înlăuntru, consistă pentru cumpărătorul de lapte, informat cum se mulge vaca şi cum se fac şi copiii, în a ghici mental cum se petrece fiorul conjugal, dat fiind că fără pricina lirică a dorinţei şi a entuziasmului, el nu ar putea să aibă loc. Examinând burduful uriaş al corpolenţei lăptăresei, prevăzut monstruos cu un cap cât o portocală cu bariş, mărginit ca labe grele atârnate de braţe, hidos monumentale, şi cu tălpi de goril obez în papuci unificate; şi şoldurile de butie şi toată anatomia dedusă din atâta ilogică şi hibridă fizică întocmire, cel mai domol spirit critic l-ar propune, caricatural în gras, pentru divorţ. Cămeşile unsuroase subt cojocul de dihanie flocoasă, dau un miros de tăbăcărie şi lasă în cuhnie, în aer, un gust de argăseală şi piftii. Clientul îşi dă seama că meştera farmecului, care induce animalul cu coarnele arhitecturale şi cu ochii catifelaţi, licăritori de scânteile blajine ale luciolei, să-şi abandoneze cu încredere sânul, nu s'a spălat la botez. Un iaurt cenuşiu îi unge gura, ceafa, pleoapele şi, cu atât mai mult şi mai intens, invizibilul total, mascat cu ţoale şi acoperit cu fuste.

Bătrân de timpuriu, ca oamenii munciţi şi avari, bărbatul lăptăresei, lăptarul, are mustaţa umflată ca spicul de porumb, vorbeşte deandaratele, alegându-şi cuvintele după jurnal, din obligaţie faţă de o clientelă, după opinia lui, distinsă şi cultă. Criza, pe care profesiunea o rezolvă prin sporirea volumului de apă în volumul de lapte, îi smulge accente sufleteşti, lăsate în starea sentimentului de tristeţe, în bucătărie. Bănuind că Erji nu ar putea să o înţeleagă, el îşi rezervă documentarea, înfrumuseţată cu argumente politice pentru cucoană, dacă se iveşte, sau pentru domnul, care dă bună-dimineaţa. Căci şi lăptarul este un bărbat distins şi cult, care votează cugetând şi cântăreşte candidaţii şi diferenţele dintre oamenii de Stat. Cu spiritul lui de analiză, nu se pricepe îndeajuns de ce îşi iubeşte şi cum îşi iubeşte lăptăreasa.

Imaginaţia caută de pildă şi deduce cauza şi momentul. Va să zică, vaca a fost mulsă, vacile au fost mulse; lăptăreasa noastră e bogată: are 40 de vaci. Va să zică, ciuberele s'au umplut cu lapte, amestecat cu balegi lichide şi mocirloase: perfect! De fapt, nu e nimic, produsul fiind filtrat printr'un ciorap şi lăsându-şi elementele grele şi agenţii groşi, în căpută. Ce se petrece atunci? Şi unde se petrece lucrul, în grajd, în văzul sfânt al viţeilor sau după coteţul cu găini? Cum se precipită instinctul, pentru ca lăptarul cetăţean să încerce să mai croiască un băiat cu bacalaureat sau o fată cu cinci clase normale? Poezia dragostei pare inseparabilă idilic, oricum ar mirosi aderenţii, de flori, de răsăritul lunii şi de parfume. Te iubesc... A cui eşti tu?... A cui să fiu, dacă nu a ta şi pentru totdeauna?

Părerea mea este, ar putea răspunde personajul masculin din dialog, că e vorba de două simple brute, în care se aprinde strechea vitelor fără motiv cerebral şi mistic — şi care se încaieră în grajd, lângă lopată şi târn. Movila de fân nu mai miroase a fân şi după un minut apare unul la uşă şi celălalt la fereastră, întorcându-se în casă deosebiţi şi indiferenţi ca două raţe, raţa şoldie şi răţoiul berbant. Biblic, ea va avea în pântec, iar el va scoate din buzunar veriga cu chei, ca să umble la podul cu fasole.

Cum? Nici un preludiu? Nici o sensaţie? aşa, fără preambul, de-a dreptul? Şezi colea. Cât ziceai că ai încasat din Bulevard?... Şi ea gândindu-se, ca să răspundă exact, în vreme ce masculul o deranjează, e necăjită că a uitat de unde a luat o rămăşiţă de 22 lei şi 75 de bani, pe smântână şi ouă. Şi iar doctor sau iarăşi moaşă. Operaţia s'a deghizat în termenul raclaj, ca să pară onestă şi să aibă aerul de altceva decât de uciderea prematură a unui eventual inginer hotarnic sau pedagog de limba latină. A racla un fiu pare mai acceptabil decât a-l lepăda. Dumnezeu ne-a învăţat să nu facem semenului nostru rău, însă n'a spus că nu-i putem vârî briceagul în ochi sau că nu-l putem găuri cu furca.

Din şapte copii câţi are până azi, patru fete şi trei băieţi, lăptăreasa şi lăptarul s'au organizat să facă şapte intelectuali, profesoare, advocaţi, matematicieni. Nu e oprit ca vreunul dintr'înşii să devie ministru. Tatăl le-a inculcat principii politice experimentale şi, de pe acum respectuos cu nişte vlăstare, care vor putea conduce lumea, el are conştiinţa că a muls din sineşi nişte învăţaţi, cu colaborarea butiei lăptăresei, şi a dat ţării frişcă şi unt presat.

Ştii cum sare scânteia iubirii şi de ce lăptarul cuprinde amoros, cu braţul întreg, a opta porţiune din spinarea lăptăresei, în regiunea lombară, unde se găsesc mi se pare rinichii şi carnea de tocat? Personajul feminin din dialog evocă ochii albaştri ai lăptăresei şi glasul ei nevârstnic. Intr'adevăr, în capul fioros, cu buzele lăbărţate groase, al lăptăresei, luceşte privirea de zmalţ din ochii păpuşilor noi şi vocea ei minusculă scârţâie muzical ca o tărăboanţă. Intr'adevăr, fiecare lucru are un sâmbure secret şi un brotăcel care cântă din zmârcul lui.

Am venit, zice lăptarul, fiindcă s'au desfiinţat bursele, să caut un post pentru băiatul meu cel mare, ca să nu mă coste universitatea... Nu ştiţi ce băiat am. Dacă vreţi să vorbiţi cu el, e pe faiton. Vreau să-l fac om învăţat. Nu-i mai place la ţară, nici mie nu-mi place să-l fac lăptar. Nu ştiţi undeva o funcţie pentru el? „La început" poate să fie şi mai puţin.

De câteori se îngrămădesc în colţul de lângă urluială, lăptarul cu lăptăreasa, poate să iasă un raclaj, dar poate să iasă şi un funcţionar, plătit deocamdată cu mai puţin...

Fiul mai mare al lăptarului a fost adus în bucătărie. In cravata violetă, bărbia se sprijină cu demnitate şi copitele lui sunt încălţate într'o compoziţie de piele galbenă şi de pânză albă. Manşeta pantalonului e întoarsă englezeşte, adoptată prin croitoriile succesive, dela Canalul Mânecii încoace, până în Rumelia, de toată politica şi cultura. La chestoare, tânărul neraclat la timp, poartă o cocardă metalică de boxă şi vocea lui zice „bonjur" cu o muscă în laptele accentului.

— Asta e, prezintă lăptarul.

T. ARGHEZI

J. F. LOUIS MERLET

Pe mare

Soseam din pădure, după ce umblasem cu piroga dealungul golfurilor, şi poposeam acum într'un sat păcătos pe malul oceanului, între Guyana engleză şi Guyana olandeză, pe o făşie de pământ unde trăesc fiinţe fără chip şi fără nume, de toate rasele şi de toate naţionalităţile. Câţiva chineji ţin prăvălioare în care se bea, se mănâncă şi se doarme. Acolo am cerut şi noi adăpost. Decor bizar: păreţi de lemn acoperiţi de reclame multicolore care te îndeamnă să cumperi cutare whisky sau cutare cacao; bănci, mese alcătuite din poloboace legate între ele cu scânduri; lămpi de aramă aninate de plafonul jos.

In atmosfera asta, oameni care vorbesc toate limbile: portugheza, franceza foburgurilor pipărată cu expresii de apaşi, engleza, olandeza şi dialectul creol amestecat cu vorbe indiene care se întrebuinţează numai în colţul acesta al Americei de Sud, — al cărui farmec misterios şi trist n'o să-l înţeleagă nimeni nicicodată.

Când am intrat, câteva fraze franţuzeşti ne-au ajutat să identificăm pe indivizii care se aflau acolo:

— Aici, să nu-mi umbli cu revolver.

— Nici n'am...

— Dacă ai de gând s'o ştergi în Guyana engleză, fii cu ochii 'n patru.

— Las că ştiu eu.

— Eu vin de acolo.

— Spune...

Tovarăşii mei şi cu mine vorbeam englezeşte, aşa că oaspeţii cei ciudaţi şi-au urmat discuţia fără să bănuiască nimic. După ce a înghiţit la şir două pahare cu whisky, unul dintre ei a început să povestească, în vreme ce tovarăşii îl ascultau într'o tăcere impresionantă.

* * *

— „De mai bine de şase luni pusesem la cale, în închisoare, evadarea, cu Dédé, cu Martin-cel-slab şi cu Paquet. Ne fabricasem o barcă de pânză. Ce mai corăbioară! Trebuia să fie solidă. Că nu era vorba numai să traversăm fluviul Maroni, ci să ajungem în largul mării, s'o luăm pe Demerara — şi, cine ştie, poate şi mai departe...

„Nenorocita ceia de barcă s'a luptat cu vrednicie împotriva talazurilor. Avea şase metri lungime, doi metri lărgime şi un metru şi cincizeci înălţime. In cutia asta ne-am îngrămădit unsprezece oameni, un butoi cu 125 litri de apă, douăzeci de pâni proaspete, 150 de biscuiţi, douăzeci de cutii cu lapte, doi litri de esenţă de cafea şi patru chilograme de slănină sărată. Asemenea provizii nu se adună fără oleacă de trudă, — nu-i aşa?

„Am plecat înainte de răsăritul lunei. Ca fost marinar, luasem comanda „flotei".

„Ne tăiasem vâsle de tinichea, bătute 'n cuie pe bucăţi de lemn. Opt oameni vâsleau. Vorba oprită, fumatul oprit. Toată lumea s'a supus. Oamenii îndemnau din greu. Refluxul ne lua repede înainte.

„Miezul nopţii. Trecem prin faţa lui Saint-Laurent. Rămâi sănătoasă, ocnă!

„Ne încrucişăm din când în când cu câte o pirogă cu chineji.

„Când am ajuns pe la *Dame Blanche*, ne-am oprit câteva minute. Mai aveam încă un ceas de reflux. Am hotărît să profităm de el ca să ne ascundem prin tufişuri în cel din urmă ostrov de la gura fluviului. Doi tovarăşi, înarmaţi cu săbii, s'au aşezat la botul luntrii ca să descurce manglierii în calea noastră. Ne-am adăpostit într'un desiş adânc de pădure, care ne ascundea cu barcă cu tot. Tovarăşii au adormit. Eu am stat de pază până dimineaţa şi, când s'a făcut ziuă, m'am dus să cercetez marea de o linişte desăvârşită.

„Două cutii cu lapte drept dejun, şi a trebuit să aşteptăm sara ca să plecăm iar.

„In amurg, am scos barca din desiş şi am întins pânzele. Am luat-o dealungul coastei franceze, ca să evităm bancurile de nisip de la capul Galibi, ai cărui locuitori, indieni câinoşi, nu ne-ar fi cruţat.

„Am trecut pe lângă Hattes, unde-s bărăcile ocnaşilor telegrafişti. Un vânt destul de răcoros umfla pânzele.

„Tovarăşii s'au îngrămădit pe fundul bărcii care se plecă spre babord şi-şi luă vânt. Toată lumea suferea de rău de mare. Când ne-am văzut trecuţi de semnalul de la nord, m'am mai liniştit. Mi-am întins picioarele înţepenite şi mi-am aprins luleaua.

„Coasta nu se mai vedea. La ceasurile patru, am mâncat. Odată cu noaptea, vântul s'a întors, mai înteţit ca în ajun. A trebuit să ţin cu mâna funia pânzelor, căci ne ameninţau vârtejuri.

„Am dat de veste camarazilor că ne apropiem. Am lăsat barca s'o ia uşurel spre stânga. Se zărea pâcla care învălue coasta şi am ţinut-o tot într'acolo.

„Şi am făcut bine, căci pe la şase sara, după 52 de ceasuri de la fuga noastră, am văzut sclipind farurile de pe Nikery şi de pe Corentin, cele două fluvii care despart Guyana olandeză de Guyana engleză.

„Totuşi, am spus prietenilor: să nu ne apropiem de ţărm noaptea. E şi primejdios din cale-afară ş'or să ne mănânce şi ţânţarii. O să ancorăm aici şi o să ne odihnim până mâne dimineaţă.

„Şi cum făcusem rost de o bucată mare de fontă legată de capătul unui otgon, am aruncat-o în apă. Barca a rămas nemişcată. Am strâns pânzele, — vai de capul lor în ce hal erau! Şi toţi zdrobiţi de oboseală, am căzut într'un somn adânc, ca nişte copii.

„Când a răsărit soarele, am scos din apă bucata de fontă, am întins pânzele şi ne-am dus deadreptul pe bancul de nisip dintre Skalden şi Berbice-Sprigland. Un pescar chinez ne-a dat peşte.

„Ah, băeţi, ce bucurie pe noi! Trei tovarăşi cântau cât îi ţinea gura. Ceilalţi stăteau ca tâmpiţi: trecuseră, săracii, prin ceasuri de îndoială şi de groază, când credeau că s'a isprăvit cu ei.

„Am lăsat pescarului barca pe o livră şi am plecat.

„Ce s'au făcut ceilalţi tovarăşi, — habar n'am. Fiecare cu pielea lui, — nu-i aşa? Dédé, Martin-cel-slab, Paquet şi cu mine, am rămas împreună. Am găzduit trei zile la un chinez. La plecare, i-am şterpelit ceva bani şi oleacă de marfă. Şi cum zbiera ca un idiot, l-am ameţit pe câteva ceasuri...

„Şi uite-aşa. Acum, trebue să ieşim din încurcătură. Şi nu prea are aerul că-i chiar aşa de uşor cu englejii ăştia..."

* * *

In clipa asta, un poliţist intră, cu strigătul tradiţional:

— *Hands up!*

Pământii dintr'odată, oaspeţii au împlinit porunca. Unul din ei a încercat să protesteze. Dar soldatul de serviciu a pus puşca la ochi, — şi nenorocitul şi-a plecat capul.

Omul care-şi povestise chiar atunci fuga din ocnă, vorbi printre dinţi:

— Halal ghinion! Când credeam c'am scăpat, nimeresc deadreptul peste poliţie... Când nu-i noroc, nu-i, — şi pace!

Traducere de OTILIA CAZIMIR

Reverso & Verso

PICTORUL ERACLIE SPOIELESCU CATRE EXCELENŢA SA MINISTRUL X...

Buc. 17 Mai...

„Excelenţă, Imi îngădu-i de a vă ruga să bine voiţi am-i face deosebita onoare am-i vizita expoziţia de portrete ce am deschiso în marele Salon al marelui cotidian „*Cosmosul*", care toţi marii şi severii critici de artă, români şi străini, începând cu d. *V. Bibilescu* din Bucureşti, până la d. *Th. Sauçisse* din Paris, cronicarul de artă ale tuturor marilor ziare franceze, engleze şi americane, de mondială reputaţie, îmi au adus elogii şi laude cum încă nici un artist român nu s'a bucurat până în prezent, ca mine; rugându-vă totodată a primi, Excelenţă, asigurarea expresiunei celor mai distinse sentimente..."

EXCELENŢA SA, MINISTRUL X... CATRE D-NA RUXANDA

Balcic, 19 Mai...

„Dragă Ruxando, Iţi trimet din Balcic primele cireşe din vara aceasta, pe care le-am zărit râzând purpuriu în Soare, pe pământul ţării noastre. Imparte coşul cum te vei pricepe mai cuminte, satisfăcând, fireşte, mai întâi pofta copiilor noştri şi pe urmă pe aceia a gogomanilor lui Valeriu — (că's mai mari şi deci mai puţin lăcomiori de trufandale). Nu stau aici de cât două zile, să răsuflu în linişte — (politica m'a neurastenizat) — şi să-mi repausez mintea cu terminarea studiului meu asupra artei plastice în epoca brâncovenească, ce neapărat ţin să apară la toamnă. E o splendoare mediteraneeană, acum, în târguşorul acesta turcesc, ale cărui vechi căsuţe cu olane ruginii stau risipite pe voluptoasele dealuri de cretă albă, profilate pe nemărginirea albastră — adâncă şi pură — a unui cer de basm oriental. Curierul mi-a adus azi între o sumedenie de hârtii oficiale, a doua scrisoare dela Spoielescu, a căruia stil şi ortografie mă fac să mă cutremur (ca şi pictura lui) — plus patru alte epistole şi o telegramă, dela diverşi amici politici, care — cu toţii — mă imploră să vizitez neapărat expoziţia acestui domn (uf!... o mai văzui odată şi astă toamnă, la Tennis-Club!) pentru ca după vizitarea, ce va să fie cu fast şi tămbălău (tipul e destul de bogat şi-i dă mâna să înjghebeze un spectacol costisitor) să-l propun... pentru decorarea cu... *Steaua României, în gradul de Comandor!* Fă, te rog, tot ce-ţi stă în putinţă şi scapă-mă de această belea — sau amân-o, dacă altfel nu se poate, cât mai mult, până la Calende..."

D-NA RUXANDA CATRE EXCELENŢA SA MINISTRUL X...

(telegramă urgentă — 20 Mai)

„Vino primul tren Bucureşti. Sunt aproape înăbuşită. Până aseară sosit şeaptezeci şi patru scrisori în chestia Spoielescu. Aparte douăsprezece vizite mari (vei afla numele lor la sosire) — pentru expoziţia şi decorarea lui. Rog din suflet pleacă urgent, altminteri dezertez casa ori înebunesc — Ruxanda..."

. . . .

D-L MINISTRU X — LA EXPOZIŢIA SPOIELESCU

(Ziarul „Cosmos" — 24 Mai)

„Expoziţia de portrete a maestrului Spoielescu, care a întrunit, credem, cel mai mare număr de cercetători atins până acum la noi, a fost onorată eri de vizita Excelenţei Sale, D-l Ministru X...

„D-sa a venit însoţit de d-nii C. Vasilescu, secretarul general al Ministerului şi I. Ionescu-Hotin directorul ziarului „Naţiunea" şi a fost întâmpinat de d-nii Aurelian Popescu, directorul ziarului „*Cosmos*", J. Alviţianoff, H. Popescu-Popeşti şi de maestrul Spoielescu.

„Marele om de Stat, a căruia sensibilitate artistică excepţională îi ajută să prindă dela prima ochire valoarea unor lucrări de artă, pe care iarăş dela prima ochire, le acceptă sau le respinge fără multă etichetă, s'a arătat eri cu adevărat încântat de minunile de expresie, de culoare, de inobilată viaţă interioară concentrate în portretele lui Spoielescu.

„Intr'o rară dispoziţie sufletească, Excelenţa Sa a trecut dela tablou la tablou, pentru fiecare din ele având o caracteristică fină, exprimată în accente admirative:

— Portretul prinţului X... privit de departe... ce puternică viziune de artist! Simţi transfigurarea...

— Dar călugărul acesta în care clocoteşte energia epică? Incadrat într'un subiect istoric, am avea în el un impresionant popă Farcaş, din vremea lui Mihai Viteazu.

— Portretul ministrului A... este o capodoperă de forţă calculată, în care tronează siguranţa de sine.

— Şi florile sunt tot atât de expresive şi de minunate.

— Pe „*Domnişoara Mellon*" am văzut-o întâi într'unul din clişeele colorate ale „*Cosmosului*" de pe pag. I, care au ajuns într'adevăr la o technică remarcabilă în execuţie. Căci vă pot spune: citesc eu multe gazete, dar nu uit niciodată „*Cosmosul*".

„Oprindu-se apoi în faţa a două peisagii italice, Excelenţa Sa, D-l Ministru X... a propus maestrului Spoielescu să expue lucrările sale şi în casa românească dela Neapole, cumpărată şi întreţinută prin strădania d-sale.

„Excelenţa Sa s'a întreţinut mai bine de o jumătate de oră cu grupul conducătorilor ziarului nostru, atacând, cu volubilitatea neîntrecută a spiritului său, chestiuni de artă şi chestiuni politice, presărând cu glume şi amintiri, al căror farmec este imposibil de redat.

„Numerosul public ce se afla la acea oră în frumoasa sală de expoziţii a „Cosmosului", a făcut deasemeni cerc în jurul d-lui Ministru, sorbindu-i cu nesaţ cuvintele ca pe o cuminecătură.

„Seara târziu, Excelenţa Sa şi-a luat rămas bun dela amfitrioni, felicitând încă odată pe purtătorul penelului vrăjit — maestrul Spoielescu".

. . . .

DIN JURNALUL INTIM AL MINISTRULUI X...

22 Mai — 11 seara.

„A fost imposibil altfel: a *trebuit* să vizitez expoziţia de „portrete" a lui Spoielescu. Abilitate vidă. Mediocritate vertiginoasă. Dar încântat de sine şi de laudele altora, până la topirea elementarei demnităţi omeneşti. Adevărat, adevărat: fericiţi cei sărmani cu duhul... Mâine îi voi remite „Steaua României în gradul de Comandor" — pentru înalte merite culturale şi artistice... *Et nunc reges, intelligite; erudimini qui judicatis terram...*"

. . . .

N. N. TONITZA

Răspuns la „Noua morală sexuală"

După veacuri de dizgraţie „noua morală sexuală" va reapare la suprafaţa vieţii moderne, căutând să imprime problemelor pecetea sa.

După ce odinioară, omenirea deşteptată la alt plan de conştiinţă prin glasul creştinismului, o înlăturase ca nemai corespunzând cerinţelor sufleteşti, — astăzi intervine ca factor prin încercarea noului ritm universal.

Lupta dintre sexe care a îmbogăţit literatura, ştiinţa şi arta, aducând în domeniul psihologiei noi elemente de cunoaştere, nu mai prezintă contimporanilor nici-un interes. Or, ce voia această luptă? Depăşirea sentimentului exclusiv material, prin o mai largă înţelegere a fenomenului. Dorinţa adânc intuitivă de a cunoaşte un tărâm neutru în care „eurile" în perpetuă ciocnire să se confunde într'un tot indisolubil, cu un „arrière goût" de eternitate.

A obţine armonia sufletească după ce obsesia cărnii şi-a reluat rolul ce i se cuvine. A depăşi gama instinctelor deslănţuite de posesiunea absolută, este să fi ajuns la maximum de echilibru interior şi să cânţi pe coardele sufletului omenesc cu degete de maestru. Ori cât de sublimă ne-ar apărea prietenia — fie că e înfăptuită între fiinţe de acelaş sex, sau între sexe contrarii, — ea nu rămâne decât o palidă cucerire în domeniul necunoscutului.

Ca o experienţă să dea maximum de tensiune spiritului pentru a întrepătrunde şi îngenuchia acest necunoscut, trebuie ca instinctul sexual cu toată gama lui de egoisme să fi deslănţuit furtuna. Numai adâncurile eului răscolite aprig pot da omului noţiunea adevăratei lui măsuri; şi numai atunci solii care să poarte făclia fraternităţii printre oameni pot fi recunoscuţi de ei ca atare. Această luptă dintre sexe cu toată aparenţa zădărniciei, privind-o cu ochii viitorului, ia proporţii simbolice.

Numai privirea care a stat aplecată înlăuntru poate găsi un sens existenţei, fără de care totul n'ar fi decât goana smintită în căutarea satisfacţiei instinctelor primitive.

Când dorul de plenitudine nu poate fi satisfăcut în mirajul formelor — îl vedem silit să-şi lărgească la suprafaţă zona-i de activitate, pentru ca 'n variate senzaţii să-şi dea iluzia intensităţii de care simte nevoie.

Ceiace leagă, clipă cu clipă două suflete, e parfumul izvorît din idealurile şi prăbuşirile comune — e amintirea. Or, ce rezonanţă poate trezi un act îndeplinit numai de dragul plăcerii şi considerat pe aceiaşi treaptă „cu foamea, setea şi somnul"? Cine îşi mai aduce aminte ce-a mâncat sau băut la prânz oricât de intensă ar fi fost voluptatea în momentul ingurgitaţiei? Amintirea, în acest caz nu va dura mai mult decât parfumul alcovului în care iluzia s'a consumat. Făcând „tabula rasa" de tot acel produs viu al trecutului şi înlocuindu-l cu o formulă ce şi-a trăit până la disoluţie semnificaţia, omenirea nu-şi amplifică posibilităţile de creştere individuală, ci îşi oferă din oboseală un comod repaos. E clipa, când spiritul îşi strânge aripile rostate de prea îndrăzneţe zboruri? — pentru a lăsa altor energii dreptul de a-şi spune cuvântul.

Aceste energii însă nu pot în nici un caz ocupa primul plan în evoluţia umană cu toată însemnătatea pe care le-o acordă prezentul. Ele vor rămânea veşnic vehiculele din care spiritul îşi alege forma cea mai adecvată ţelului.

Felul noii morale sexuale îl defineşte astfel d. Pandrea, când spune: „ea (adică noua morală) intră în viaţa omului contemporan în acelaş rang cu foamea, setea şi somnul; iar sentimentele născute în jurul ei sunt de aceeaşi simplicitate fruscă". Quod erat...

O pereche armonizată după atari principii simpliste, e firesc să prezinte ochiului fără experienţă o linişte, dar care nu-i decât aparentă. Aşezaţi pe vulcanul propriei lor necunoaşteri e suficient un freamăt ca să-i arunce brusc faţă'n faţă ca pe doi duşmani.

Violenţa suferinţei va fi cu atât mai zguduitoare, cu cât refularea întregului complex a fost mai voit artificială. Aceste aspiraţii, fireşti din moment ce s'au integrat în conştiinţa omului prin imperativul inexorabil al intuiţiei, — nu-şi caută oare confirmarea prin setea pe care o incumbă noilor generaţii împingându-i spre toate excesele? „Un număr cât mai mare de logodnici şi logodnice", după cum cere noua soluţie, nu-i oare aceasta un indiciu sigur pentru observatorul obiectiv că necesitatea imponderabilă a supravieţuirii momentului îşi caută prin orice mijloace şi à tout prix „verificarea existenţei?" D. Pandrea spune mai departe: „In genere sexualitatea nouă, nu e o deboşare, ci funcţionarea normală fiziologică, fără intervenţia factorilor streini (idei, obsesii, idealuri) şi mai încolo. Bernier scria lui Saint-Evremont: „C'est un grand péché que de se priver d'un plaisir". Or „aceşti factori streini, idei, obsesii, idealuri", — sunt acceptaţi cu frenezie acum, când vin pe calea sugestiei din afară. Asistăm uimiţi, la graba cu care tânăra generaţie îmbrăţişează... fără discernământ avalanşa formelor de viaţă socială ce flutură vertiginos dela un capăt al lumii la celălalt. Un frig interior îi aruncă în bătaia tuturor vânturilor ca pe nişte pescăruşi ce şi-au pierdut direcţia, — luând exaltarea lor drept generozitate, când „in facto" nu-i decât impulsia acelora care nu cunosc valoarea vieţii şi însemnătatea gravelor probleme decât pe calea iniţierilor exterioare. Iată-i martirii noilor idei pe aceşti desrădăcinaţi care văd salvarea în viteză şi în uitarea clipei pe care vor s'o umple cu orice preţ şi pe orice cale. Pentru a crede în dragostea lor pentru umanitate, trebuie să-i ştim capabili să se iubească pe ei în alţii. Or, cum se pot înţelege oameni care n'au trecut prin focul iubirii depline, ci numai prin forma ei elementară.

Vechea morală, repet, a pornit din căutarea unei chei care prin revelaţia dragostei să deschidă porţile unităţii. Calea... Imbrăţişarea cât mai în vast a tuturor zăcămintelor de viaţă ce sălăşluesc în noi până la depăşirea lor prin cunoaşterea esenţialului. Chiar dacă rezultatul strălucit al acestor eforturi a fost rar, nu-i mai puţin adevărat că visul acesta treaz rămâne veşnic oaza spre care omenirea va tinde de'ndată ce zvârcolirile actuale vor lua o întorsătură normală. Asta nu înseamnă că ignorez însemnătatea momentului şi nobleţea celora care'ncearcă să echilibreze cu propria lor jertfă, starea umilitoare a omului, redus la mizerie prin consecinţele războiului şi a lăcomiei celor care nu ştiu decât profita...

Privind însă obiectiv, îmi dau seamă de un lucru extrem de important şi care nu trebuie să mai fie trecut cu vederea. Conştiinţa colectivă nu este o oglindă uniformă care să reflecte pasiv ş'apoi activ o idee, decât atunci când semănătorul, făcând abstracţie de restul aspiraţiilor din om, toate numai într'o singură lature comună tuturor. Şi asemenea victorie nu poate da decât rezultate parţiale, lăsând curs liber conflictelor ce nu vor întârzia s'apară din ignorarea celorlalte valori, cu acelaşi drept la viaţă. Numai când fiecare instrument va fi pus la punct nu prin bagheta magică a unui conducător, sau chiar a mai multor conducători, prin dorinţa fiecăruia de a se acorda pe sine, — numai atunci armonia universală va fi un ideal comun.

Pentru a rămânea în spiritul vremii trebuie să recunoaştem acestei fierberi în continuă creştere, o însemnătate de dincolo de clipă. Cataclismul mondial făcând ravagii printre valorile vechilor sisteme de conducere, — dă omului contimporan viziunea exactă a ceiace s'ascundea după vălul sentimentului naţional. Exaltarea acestuia, în detrimentul altora, servea în mare parte interesul unei anumite caste şi care în oarba-i lăcomie s'a pierdut târând după dânsa întreg edificiul social. Deşteptată la realitate, întreaga Europă încearcă să stabilească echilibrul prin destinderea limitei impuse de sentimentul exclusiv al fiecărei naţii, creind prin sforţări comune o punte de înţelegere între ele: Fraternitatea popoarelor. Pentru a pune stavilă catastrofelor viitoare, atât timp cât fiecare individ nu-i pus prin propria-i înţelegere pe un plan de conştiinţă egal, noua problemă rămâne suspendată de un fir de păr.

Noilor generaţii le incumbă menirea de-a polariza prin autoconştiinţă aceste energii, selecţionând ceiace în adevăr poate da naştere la crearea unui ritm de armonie totală, ca nici o coardă a vastului proect să nu rămână necăutată. Tinerele generaţii însă, născute în ambianţa marelui război fără să posede rezonanţa interioară a tragicului trăit în plin, iau drept firească această beţie de viteză creiată de înaintaşii lor sacrificaţi.

Aceştia, văzând prea devreme grozăvii ce vor părea neverosimile urmaşilor noştri, au căutat, — în narcoza exceselor de tot felul, — uitarea fantomei cu ochi de oţel. E drept ca'n ultimul timp apele s'au mai limpezit — prin înlăturarea muzicii şi dansurilor barbare — şi înlocuirea lor cu sporturi ce odihnesc şi normalizează. Totuşi beţia vitezei n'a scăzut. De aceea, ne temem ca'n faţa evenimentelor în curs, să nu se confunde viteza cu scopul final, care cere gradaţie şi strictă dozare a mijloacelor de realizare, cu nevoia de manifestare a acelora a căror axă caută echilibru în afara lor.

Revenind la noua morală, trebuie să-i recunoaştem calitatea de-a fi evidenţiat ridicolul unor prejudecăţi ce nu-şi mai au rostul. Virginitatea şi tot fastul cu care se arunca sfânta inconştientă în ghiara tuturor realităţilor în care nu ştiai pe cine să compătimeşti — pe victimă sau pe călău? Apoi alegerea necondiţionată a tovarăşului de viaţă, care deschide noi ferestre conştiinţei individuale.

Crescând, prin liber arbitru responsabilitatea fiecăruia, în momentele de criză nici un factor strein nu poate fi făcut răspunzător, dând în felul ăsta câmp liber noilor experienţe. Germenii distrugerii şi ai împăcării vor fi găsiţi înlăuntrul lor prin comună înţelegere. Din păcate, rodul acestor noi impulsii nu trebue să-l aşteptăm dela cei în sânul cărora a crescut. In graba cu care soluţionează tot ce le cade la îndemână, în dispreţul ce-l au pentru problemele psihice, se vor mulţumi să culeagă fructul uşor al plăcerii — variindu-l fără teama moralei, la infinit. Scopul? îl numesc deja: „îndeplinirea normală a necesităţilor fiziologice".

Brazdele vii, or să fie trase de mica minoritate a oamenilor cu suflul larg, deprinşi să-şi oglindească posibilităţile într'un orizont mai îndepărtat. Aceştia sunt veşnicii inactuali.

Pentru a rămânea obiectivi până la urmă, trebuie să găsim şi altă semnificaţie acestui ritm trepidant. Se prea poate ca zgomotul acesta să servească drept cordial spiritului cufundat în sine, până la deşteptarea energiilor lui scăzute?! In acest domeniu e greu să umbli pe o singură latură. Şi e firesc ca anumite valori să bată'n retragere când nu pot răspunde unui imperativ izbucnit din nevoile generale ale massei, decât prin paliative spirituale. Asta e cercul viţios al evoluţiei omeneşti. Ceiace dorim să aibă însă tânăra generaţie este eroismul conştient al unui spirit ce s'a clătinat de-asupra tuturor prăpastiilor, care'n zboruri necugetate şi-a frânt aripile — ca apoi printr'un efort de voinţă supremă, lucid, să-şi creeze din cenuşa iluziilor — altele noi.

De nu ai putinţa să deschizi aripi de vultur scopului tău, ca dela o anumită înălţime să cântăreşti adevărata valoare a lucrurilor, vei cădea victima propriului tău tiran: orgoliul.

Bătrâna omenire îşi ia vacanţă pentru câteva decenii şi asemenea copiilor ai căror părinţi lipsesc deacasă, se joacă'n praf cu valorile preţuite de ei? Viitorul va spune dacă jocul acesta i-a deschis perspective noi.

Cât despre „noua morală sexuală", — îi dorim ca'n actuala formă „să salveze lumea de nevroze", după cum preconizează d. Pandrea. Intronând în locul omului cugetător pe „omul sportiv" sau mai bine pe „tipul şofeur", după definiţia minunată a contelui de Keyserling în cartea lui: „Le monde qui nait".

SORANA ŢOPA

Palatul mondial*)

Am fost totuşi covârşit de uimire şi admiraţie. Omul acesta a vrut să ridice singur un munte — şi n'a rămas îngropat sub el... Şi ţinându-mă de braţ el m'a dus cu pasul său zorit (căci amurgul se apropia şi electricitatea nu funcţiona acolo) dintr'o încăpere într'alta, explicându-mi semnificaţia fiecărei colecţii. Am văzut primele arme ale omului — dar şi imaginile industriei moderne a maşinilor de distrugere. Am văzut tabelele celor mai vechi alfabete — dar şi primele modele ale maşinilor de tipărit şi de scris. Am văzut schema piramidelor egiptene — dar şi motoarele care înmiesc energiile, scobind Alpii şi purtând transoceanicele. Şi am văzut în foliante, în pergamente şi tratate, în simboluri religioase şi în diagrame ştiinţifice evoluţia unei idei, ascensiunea unei credinţe, biruinţa unui adevăr... Pe mese, în vitrine, pe ziduri, pe pardosea, miile de obiecte, de instrumente şi maşini, de relicve de planşe şi tablouri vădiau, într'o clasificare riguroasă, opera milenară a creaţiunii omeneşti, încadrată în evoluţiile multiple ale naturii şi în armoniile cosmice.

— Acest Mundaneum, realizat în formă embrionară, însă pe baze integral concepute, este un rezumat al lumii — spuse bătrânul idealist. Prin puternica sa unitate, el va înlesni şi va grăbi evoluţia omenirii spre un stadiu superior. Prin scris şi imagine, prin obiecte şi prelegeri, el trebuie să arate cum s'au ridicat oamenii, de la umilele lor începuturi până la realizările lor geniale, până la sfinţii şi eroii lor...

Am ajuns în sala unde se ţin conferinţele Universităţii internaţionale, austeră, cu clasice coloane între care se văd încăperile vecine încărcate de lucruri. In fundul sălii, o estradă cu câteva tablouri alegorice: Adevărul, Binele, Frumuseţea. Pe estradă, un fel de altar laic pe care se află o sferă: planeta noastră, cu oceanele şi continentele ei, cuprinsă de cercuri şi elipse care indică mersul planetelor în sistemul solar. Aceste traiectorii sunt totodată simboluri ale evoluţiei vieţii naturale şi ale gândirii umane. In penumbră, glasul lui Paul Otlet avea resonanţe profunde; un glas ce vibra de pasiunea credinţei, disciplinată însă prin voinţa lucidă:

— Iată ce putem învăţa în acest Mundaneum: cum a fost descoperită planeta noastră, cum au fost cucerite de om puterile naturii. Cum s'au înălţat satele şi oraşele, rasele, naţiunile şi civilizaţiile pe acest pământ care va avea în curând două miliarde de oameni. Aci mai învăţăm că omenirea e ca un singur om care trăeşte neîncetat, care studiază şi care creiază neîncetat. Cu încetul, timpul şi spaţiul sunt biruiţi. Ideile şi activităţile se înlănţuiesc, influenţele se repercutează spre cele patru puncte cardinale... Există o gândire colectivă alcătuită din toate gândirile particulare, o activitate generală care dă ritm activităţilor speciale. In faţa Muncii şi a Stiinţei, foametea şi epidemiile dau înapoi şi azi, în faţa Păcii voluntare şi organizate, Războiul se va retrage în cavernele amintirilor... Aci vedem că spiritul se suprapune tot mai mult materiei şi că destinul omului e subordonat idealurilor sale care, veac cu veac, se încorporează în genii şi instituţii. Credinţa, Speranţa, Caritatea, Adevărul, Frumuseţea, Bunătatea, Dreptatea, Frăţia şi Libertatea nu vor rămâne deapururi cuvinte consolatoare — ci înfăptuiri resimţite de toţi oamenii. Căci pământul e de-acum un domeniu colectiv al oamenilor care, prin silinţi coordonate, au datoria să-l transforme într'un locaş de belşug şi de bucurie pentru toţi...

Când am revenit în birou, la lumină, am văzut pe chipul bătrânului resfrângerile credinţei.

— Acest Mundaneum, continuă Paul Otlet, e o schiţă prea săracă totuşi faţă de visul meu: crearea unei *Cetăţi mondiale*. Intr'un anumit punct al globului, ea să se înalţe ca un rod suprem al lumii. Acolo să fie un loc sacru, unde marile idei şi nobilele activităţi să fie concepute şi armonizate. Acolo să fie tezaurul alcătuit din operele Ştiinţei, ale Artei şi organizaţiei universale — ca o mărturie permanentă a marei epopei pe care omenirea a trăit-o şi o va trăi în curgerea veacurilor... Sper că Uniunea Asociaţiilor internaţionale va provoca o mişcare puternică pentru realizarea Cetăţii mondiale pe un teren de câteva sute de hectare, care va beneficia de o exteritorialitate colectivă. De altfel, la Geneva s'a pus problema unui atare teren şi există chiar un litigiu între Franţa şi Elveţia. Societatea Naţiunilor e încă supusă contingenţelor politice şi recunoaşte foarte greu şi parţial o idee superioară. Unele dintre realizările noastre sunt puse sub protecţia Societăţii Naţiunilor — dar trebuie să se ştie că, de pildă, Comisiunea de Cooperare intelectuală e rezultatul iniţiativelor luate de Uniunea Asociaţiilor noastre internaţionale... Incă nu s'a recunoscut oficial proectul Cetăţii Mondiale, care e apolitică, supranaţională. Dar fie că se va înălţa la Geneva sau în altă parte, Cetatea aceasta există, rudimentară, în acest Palat mondial din Capitala Belgiei.

Am plecat cu Paul Otlet. Birourile şi culoarele întunecate — şi, afară, o ploaie rece, învolburată de vânt. Dar animatorul cu inima tânără, gânditorul, pentru care ideia trebuie să fie şi înfăptuire, continua să schiţeze planul Cetăţii mondiale:

— Terenul ales va fi un parc internaţional împărţit în două: o parte pentru instituţiile Cetăţii, cealaltă pentru locuinţe şi residenţe. In centru, un palat pentru Mundaneum, organizat după sistemul pe care l-ai văzut la Palatul mondial, iar în jurul lui fiecare naţiune va avea pavilionul ei, fiecare ştiinţă, artă, tehnică va avea casa ei, fiecare epocă a evoluţiei istorice va fi reconstituită în esenţa ei. Cetatea va fi astfel ca un organism. Planul trebuie conceput în unitatea lui totală, destul de suplu ca să se adapteze desvoltărilor viitoare, dar destul de stabil ca să orânduiască toate străduinţele, ca să încadreze clădirile ce vor fi înălţate, colecţiile ce vor fi complectate... Cetatea mondială va fi un memorial al prezentului, un simbol al unităţii şi înţelegerii dintre popoare şi, totodată, un instrument practic demn de marile opere pe care oamenii le-au înălţat pretutindeni prin solidaritate încă silnică. Această solidaritate va fi în cele din urmă conştientă, liber voită, liber acceptată...

Şi strângându-mi mâna, la despărţire, Paul Otlet accentuă, caşicum în surâsul meu ar fi bănuit o urmă de îndoială:

— Da, acum, cu toate dificultăţile, momentul e mai prielnic. E mai uşor să se centralizeze acum toate întreprinderile internaţionale particulare. Mâine, ele vor fi atât de numeroase şi fixate în atâtea locuri diferite, încât reunirea lor va fi mult mai costisitoare şi cooperarea lor mai lentă.

Că se poate realiza această Cetate, cred că te-ai convins acolo, la Palatul mondial prin al cărui luminator spart se prelinge ploaia de acum...

Figura lui Otlet e totuşi senină, indulgentă:

— Dar ca să ducem toate la bun sfârşit, e de ajuns o mână de oameni luminaţi, entusiaşti şi hotărîţi...

Cum m'aş putea îndoi de biruinţa acestei idei pe care, în peregrinările mele, am simţit-o palpitând în atâtea inimi, în atâtea conştiinţi? Paul Otlet a început s'o înrădăcineze şi în pământ. Incă firavă, ideia are totuşi tulpină, care creşte şi va rodi sub un soare mai generos.

EUGEN RELGIS

*) Vezi „Adevĕrul literar" No. 563.

Prietenul

Prietenul Gem e om, — e drept nu între ghilimele şi nici cu literă mare, — dar în ori ce caz e integrarea pe care i-o dai la prima vedere în regnul animal.

Dar poate vreţi să ştiţi atunci cum îl puteţi recunoaşte pe Gem dintre ceilalţi oameni? Simplu.

— Cine e Gem?

— Gem? Prietenul lui Tony!

— Aha!...

Toată lumea ştie acum cine e Gem.

Tony şi Gem sunt foarte buni prieteni. De ani de zile, împart aceeaşi odaie, mănâncă împreună, merg în oraş împreună, Gem vine regulat să-l ia pe Tony dela birou. Intr'un cuvânt sunt nedespărţiţi, încât lumea glumeşte că sunt fraţi siamezi. E o chestiune în care nu mă pot pronunţa. Cred însă că Gem a întemeiat acest menaj de complectare reciprocă constatând că unde e unul nu-i putere. Cooperaţia s'a dovedit a fi totdeauna fructuoasă. Gem are avantajul de care nu se poate bucura oricine, ca odaia lui să primească vizita multor femei frumoase, fără nici o bătaie de cap. Trebue doar să le ţină de urât în lipsa celuilalt, lucru de care se achită cu mult spirit. Tony are perfectă încredere că nici una nu-l va înşela cu Gem... Sunt prea buni prieteni.

Neprevăzutul s'a întâmplat totuşi într'un fel. Gem s'a îndrăgostit. — Ce lucru de mirare? — Bine, dar vedeţi că treaba s'a complicat fiindcă fata ţinea la Tony...

Ei! Şi ce-i cu asta? Ori care dintre dv., s'ar simţi brusc cuprins de un acces de bărbăţie geloasă şi şi-ar părăsi prietenul, fie ca să lupte contra lui, fie ca să nu fie martor că a mâncat bătaie.

Puah! Dumneavoastră toţi, şi cu mine care am putut gândi această posibilitate, suntem nişte oameni necivilizaţi sau laşi. Dacă-ţi ia omu femeia de sub nas, trebue numaidecât să te baţi cu el? Şi încă cu un prieten? Când eşti cel mai slab, trebue să învingi prin generozitate, renunţând. Gem are o concepţie foarte înaltă despre sacrificiu. Poate dv. n'o veţi înţelege. Dar Gem a fost veşnic un neînţeles.

Gem îi însoţeşte peste tot. Nu credeţi că suferă mai mult văzând-o mereu cu celălalt decât dacă ar pleca de tot? Vedeţi dar că nu poate fi acuzat de laşitate. Şi e aşa de discret! Nu-i vorbeşte de dragostea lui decât când nu e şi Tony cu ei. Merge cu obiectivitatea atât de departe încât adesea crede că el e Tony şi vrea să-i ţină locul... prieteneşte. Când o vede amărâtă că Tony nu e destul de tandru, o distrează povestindu-i câte dragoste a avut Tony, cum s'a purtat cu ele... O! să nu vă închipuiţi cumva că Gem e indecent. Are atât de desvoltat simţul responsabilităţii morale, încât nu-i lasă niciodată singuri. Ar fi păcat de atâtea tinereţe nevinovată. Mai ales că ştie că Tony nu o iubeşte... doar are metresă în oraş... l'a întâlnit chiar eri cu ea. Gem nu se poate face complice cu Tony, e prea cavaler. Dar fata n'a fost recunoscătoare să ştie adevărul! Ce vreţi, aşa sunt femeile, ingrate! Chiar eri, — a fost timp pentru toate, — Gem a dat o nouă probă de cavalerism: Un oarecare fiind obrasnic cu fata, Gem i-a povestit imediat totul lui Tony, care revoltat a tras două palme imprudentului. Şi fiindcă s'ar fi putut ca fata, când o afla, să creadă că Tony o iubeşte, — vă închipuiţi că nu trebue să persiste într'o aşa rătăcire, — Gem l'a scuzat pe Tony: era... puţin... cam... beat... Fetei nu i-a părut bine nici de explicaţia aceasta. Dar v'am mai spus că Gem e un veşnic neînţeles.

Ea nu l-a înţeles. Dar Tony l-a înţeles şi văzând suferinţa tăcută a prietenului s'a hotărât să-şi sacrifice această dragoste pe altarul prieteniei. Avea la îndemână o dragoste mai puţin complicată...

Fata însă n'a prea priceput; a durut-o, dar nu s'a consolat cu Gem. Acum zice că vrea să se mărite.

Genial! Gem i-a propus imediat un proect de căsnicie cooperativă. Ea n'a primit. Dar Gem lucrează înainte la proect. Titularul va fi ales prin tragere la sorţi. Astfel că s'ar putea să-l vedem şi pe Gem însurat.

ANA DOMINIC

Fritz Winkler — Gravură în lemn

Arkadij Avercenko

Omul care nu putea vorbi

In vilă petrecere mare, musafiri mulţi. Pela orele 3 din noapte se simţiră toţi frânţi de oboseală şi doreau să se odihnească... Se stabili că opt persoane vor să rămână peste noapte în vilă, dar n'auveau la dispoziţie decât patru camere de musafiri. Incântătoarea gazdă îmi prezentă un domn scund şi îndesat şi-mi zise cu un zâmbet prietenesc:

— Acesta-i tovarăşul d-tale de cameră. Imi daţi voie să vă prezint?... Alexei Maximovici Maximov. Trebue să rămâi peste noapte în aceiaşi cameră cu domnul!

Aş fi preferat o cameră proprie, dar trebuii să înghit în sec şi zisei moale:

— Mă rog, Anna Petrovna! !

Domnul cel scund mă privi cercetător şi-mi spuse apoi pe un ton aproape sfios:

— Sper că n'aveţi nimic împotrivă?

— Dar, mă rog, pentru ce aş avea ceva împotrivă?

— Vezi d-ta, eu nu-s un tovarăş de cameră tocmai plăcut!

— Pentru ce? — întreb eu.

— Sunt un om mai vârstnic, vorbesc foarte puţin... Sunt, ca generalul german Moltke, un taciturn. D-ta însă eşti un om tânăr căruia îi place, fără 'ndoială, să mai schimbe o vorbă, două, înainte de culcare şi cine ştie, dacă ne-om potrivi!

— Nu face nimic. Voiu tăcea cu plăcere. Nu mă prea tentează să vorbesc noaptea! — răspunsei politicos.

— Excelent, strigă Maximov, atunci ne potrivim de minune.

Când am ajuns în camera noastră şi începurăm să ne desbrăcăm, îl aud pe Maximov:

— Ştii: există unii oameni care nu pot suporta organic tăcerea. Din cauza asta te-am întrebat mai adineaori. Eu sunt un om cunoscut prin tăcerea mea şi e greu să scoţi dela mine un cuvânt; din pricina asta mulţi nu mă înghit. Mulţi spun: ăsta nu-i om, e o bucată de lemn!

— Eu sunt o excepţie plăcută, zisei râzând, căci cum sunt în pat, încep să sforăi.

Maximov îşi scoase cu băgare de seamă o gheată, o puse într'un colţ, se cufundă o clipă în tăcere şi spuse apoi dus pe gânduri:

— Da, da... îmi aduc aminte... In tinereţea mea mi s'a întâmplat odată următorul caz: locuiam în aceiaşi cameră cu studentul Silantjev... Studentul nu mă prea cunoştea. Insfârşit ne mutăm împreună... Locuesc cu el; nu scot un singur cuvânt... Trec două, trei, cinci zile — eu tac. La început mă ia în bătae de joc, apoi devine nervos, până, în cele din urmă, îmi strigă scos din fire:

— Maximov, ţi-ai pierdut minţile? Pentru ce taci? Scoate, omule, o vorbă!

Dar eu tac ca un peşte. Atunci îşi iese din sărite, îşi strânge lucrurile şi-mi zice:

— Cu un mort nu pot trăi. Mâine mă mut!

Şi în dimineaţa următoare o luă la sănătoasa. Ei, ce spui de una ca asta?

— Era pur şi simplu un om nervos! — observai eu scurt şi mă vârîi în patul rece.

— Poate fi şi o fată de 20 de ani nervoasă?, întrebă Maximov. Vezi, d-ta, aveam o logodnică. La început îmi spunea: „Aleoşa, tu îmi placi pentrucă eşti foarte serios!" Insă mai târziu, când începui să mă duc mai des pela ea, observă: „De ce taci întotdeauna?" — „Despre ce să vorbesc?" — „Ce înseamnă despre ce? Ce-ai făcut azi?" — „Am fost la slujbă, apoi la restaurant unde am luat prânzul şi de acolo am venit la tine". — „Doamne, Dumnezeule, o fată vrea s'audă şi ea odată un cuvânt plăcut; altminteri te cuprinde frica când stau unul lângă altul, se privesc, şi nu-şi spun o vorbă". — „N'am ce-i face, sunt aşa şi pace... Sunt un om care nu poate vorbi mult şi ar trebui să mă înţelegi". Frumos... Intr'o zi mă duc din nou la ea. Găsesc acolo un sublocotenent. Acesta vorbeşte fără sfârşit... — „Domnişoară, te-am văzut ici şi colo... Frecventezi teatrul? Iţi plac dansurile moderne? Frecventezi ceaiurile dansante? Pentruce mi-ai dăruit trandafirul galben? Are acest dar vreo semnificaţie?" Ea ascultă cuvintele ofiţerului şi eu sunt floare la ureche. Stau şi nu scot o vorbă... Ofiţerul mă priveşte, îi şopteşte ei ceva la ureche şi ea râde cristalin. Stătui astfel, tăcut, o oră întreagă, mă ridicai apoi şi plecai... Când revenii peste câteva zile la logodnica mea, ofiţerul îmi deschise uşa şi spuse doar atât: „Afară!" Logodnica mea sta în prag şi râdea... Apoi spuse: „N'am nevoie de d-ta... D-ta nu scoţi o vorbă, taci, masa mea, scaunul meu, şifonierul meu tac de asemeni... Atunci mă logodesc mai bine cu şifonierul... Intre d-ta şi şifonierul meu nu există nici o deosebire. Amândoi sunteţi o bucată de lemn. Şi eu n'am nevoie de un lemn ca bărbat. Ai înţeles! Adio!". Atunci plecai, fără să spun un cuvânt...

Căscai şi spusei adormit:

— Stupidă afacere... Noapte bună!

— Noapte bună, somn uşor... visuri plăcute... Bărbaţii mai au o logică, dar femeile, femeile... Am trăit odată un roman cu o femeiuşcă simpatică şi căsătorită. Ştii pentru ce mă alesese? Pentrucă sunt aşa de tăcut. Trei zile le-a suportat cu mine, pe urmă i-a pierit răbdarea, m'a numit un „cadavru viu" şi nu vroia să mai ştie nimic despre mine. Logică e asta?

Cu multă osteneală deschisei ochii şi zisei:

— Noapte bună! Culcaţi-vă! E aproape ora 5!

Maximov îşi trase uşor a doua gheată:

— Da, să ne culcăm!

Şi după un minut:

— Intr'o călătorie mi s'a întâmplat odată o peripeţie... în vagon. In compartimentul meu intră un călător... Eu, stau la locul meu şi tac, ca de obicei...

Inchisei ochii şi începui de îndată să sforăi, ca să pun capăt pălăvrăgelii.

Şi atunci mă întrebă: „Incotro călătoriţi?"

Incepui să sforăi mai tare...

— Hm, a adormit... Da, da, tinereţea... Studentul care locuia cu mine într'o cameră sforăia şi el...

Atunci, sării înfuriat şi strigai nervos:

— Ascultă, domnule, susţii că eşti un taciturn, că vorbeşti puţin. Povestea asta o poţi zdrăngăni altuia. Astâmpără-ţi odată gura. Vreau să dorm. Noapte bună!

Câtva timp interveni o pauză, apoi auzii din nou vocea lui:

— Tinere, vreau să-ţi povestesc o întâmplare... Noapte bună! Noapte bună!

— Gata, strigai revoltat, dorm. Noapte bună! Noapte bună! Noapte bună!

Işi desfăcu cravata, bolborosi „noapte bună!" şi continuă să vorbească ne'ncetat mai departe... Atunci trăsei pătura peste urechi şi adormii curând. Când mă deşteptai, soarele era sus pe cerul albastru. Vecinul meu de pat nu mai era acolo. Mă îmbrăcai repede şi părăsii camera. Când ajunsei pe terasă, Maximov şedea într'un fotoliu de grădină cu spatele la mine, având în faţă o doamnă tânără şi drăguţă. Il auzii cum îi spunea:

— Lipotşka, poţi avea încredere în mine. Sunt un om tăcut, un om căruia îi poţi încredinţa totul, căci sunt mut ca un mormânt!

Zâmbii ironic şi o ştersei pe furiş fără să mă simtă.

Spiritul lui Dumas-fiul

Se juca *Fiul natural* la Théâtre-Français. Intr'o lojă se aude următoarea convorbire:

— Ah! ce bine cunoaşte Dumas inima femeilor!

— Desigur, numai, că o plasează ceva mai jos.

* * *

Alexandre Dumas-Fiul spunea:

— Sinceritatea etalată nu este adeseori decât o disimulare rafinată. Exemplu: o femeie nu mărturiseşte decât vârsta pe care n'o are.

* * *

Arthur Meyer dela *Gaulois* poseda o scrisoare compromiţătoare pentru Dumas. După o ceartă, i-o trimite însoţită de următoarele rânduri:

— Din fericire, această scrisoare n'a căzut în mâinile amicilor Dv.

A doua zi, Dumas s'a dus să-l îmbrăţişeze.

* * *

Un pictor a expus portretul unei femei excesiv de slabe având la picioare un câine superb.

— Cine-i Doamna? întreabă un prieten pe Dumas.

— Un câine cu un os în gură!

* * *

O cucoană întreabă pe Dumas-Fiul cu un aer languros de cuceritoare:

— Scumpe Maestre, Dv. care ştiţi să spuneţi tot şi care puteţi să exprimaţi orice nuanţă, ce diferenţă găsiţi între iubire şi prietenie?

— O diferenţă enormă, Doamnă. Ziua şi Noaptea.

* * *

Un critic reproşa lui Alexandre Dumas-Fiul, că a scris într'un roman „vidul dureros născut în orele de slăbiciune".

— Ce imagine curioasă, spuse criticul. Cum poate fi *vidul* dureros?

Dumas a răspuns cu multă răceală:

— Nu v'a durut niciodată capul?

* * *

O principesă străină, invitând în zadar de câteva ori pe Dumas-Fiul în salonul ei, îl întâlneşte la o prietenă.

— Ce păcat, că oamenii de spirit nu sunt şi oameni de lume, — îi spune principesa.

— Ce păcat, că femeile de lume nu sunt şi femei de spirit, — a replicat Dumas, înclinându-se amabil.

* * *

Se compara frumuseţea a două cocote celebre, una remarcabilă printr'un oval minunat, cealaltă prin corpul magnific.

— Pe care o preferaţi? — îl întrebă principesa Matilda pe Dumas-Fiul.

— Prefer să ies seara cu una şi să mă întorc acasă cu cealaltă.

Dezarmarea

(După *Judge*)

MIGUEL ZAMACOIS

Dedicaţia

Andrei Levalhet, romancier, primi dela editorul Philigeot un bilet: „Cartea d-voastră a ieşit de sub tipar; puteţi veni mâine să vă faceţi serviciul de presă". A doua zi disdedimineaţă, Levalhet se înfăţişă la editură. Bătu la o uşă pe care scria *Expediţia,* intră şi zări imediat pe masă un teanc de exemplare din romanul lui, *Femeia-satir.*

Cu toate tendinţele lui ultramoderniste, care îl dispuneau să facă titluri ilizibile, desenatorul casei de editură, de data asta, păstrase titlului toată vizibilitatea. Asta din ordinul directorului care pentru vânzare se bizuia mai mult pe titlu decât pe text.

Romancierul se aşeză la o masă, rezervată anume pentru dedicaţii. Masa aceasta văzuse scriindu-se pe ea, ani de zile, cele mai neruşinate platitudini laudative; şi văzuse pe cei mai talentaţi scriitori ai timpului trimiţând cele mai mincinoase mărturii de dragoste şi de admiraţie criticilor celor mai mediocri şi mai obscuri.

Pe masa aceasta, un funcţionar respectuos construi cu teancurile de *Femeie-satir* monumente ciclopeene în miniatură. Puse în faţa scriitorului lista tuturor acelora care aveau drept la un exemplar precum şi a tuturor criticilor literari din Paris şi provincie dela care se putea spera o publicitate gratuită, fie chiar sub formă de injurii.

Şi Andrei Levalhet începu să scrie dedicaţii.

Timp de trei ore scrise fără intrerupere nenumărate fraze măgulitoare, care se uscau imediat pe hârtia de proastă calitate, uitând unul după altul numele necunoscuţilor cărora le expedia, maşinal, declaraţii de cordialitate, de stimă şi de simpatie literară.

Editura se închidea între douăsprezece şi două. Levalhet, la amiază, încă nu sfârşise. Mai avea de lichidat lista lui personală. Se hotărî să ia dejunul într'un restaurant din apropiere: putea să-şi îngăduie luxul acesta pentrucă după amiază avea să încaseze onorariul pentru patru mii de exemplare.

Când ieşi luă de pe masă un volum. Voia să vadă ce impresie are să-i facă romanul, în forma lui definitivă şi aşa cum are să se înfăţişeze publicului.

La restaurant ţinu cartea aşa ca toţi cei deprinprejur să-i poată vedea titlul atrăgător. Poate că vor fi curioşi s'o citească. Mai ajută la vânzare.

Când avu impresia că toţi dela mesele vecine ştiau de existenţa *Femeiei-satir,* voi să recitească. Dar la restaurant e greu să citeşti o carte. Muştarul, solniţa, paharul îl jenau. Insfârşit isbuti, printre obiectele de pe masă, să-şi plaseze cartea, cam strâmb, în faţa ochilor, printre tacâmuri.

Dar cartea era nouă şi se închidea mereu. Enervant lucru. Tot încercând s'o ţină deschisă Levalhet o pătă cu untdelemn. Asta îl indispuse pentru tot restul mesei.

Şi pe urmă cartea nu era tăiată. Nimic mai plicticos decât să tai o carte la masă. Niciodată nu isbuteşti s'o aşezi cum trebue printre farfurii, cuţite şi furculiţe. Pe lângă asta Andrei nici n'avea un cuţit curat. Tăie cartea cu coada unei linguriţe. Şi, natural, tăie strâmb, zdrenţuind filele. De-abia la urmă se hotărî să ceară chelnerului un cuţit curat.

Incepu să citească. Mai întâi examină lista *operelor de acelaş autor.* Graţie unei liste imaginare de opere „în preparaţie" isbutise să mai adauge câteva titluri celor trei romane pe care într'adevăr le publicase.

Dar deodată tresări, cu ciudă:

— Ei, al dracului!

Dăduse cu ochii de o gafă cumplită. Numai de n'ar observa-o vre-un mizerabil de jurnal, din acelea care scotocesc pretutindeni ca să-şi procure material pentru rubricile lor răutăcioase *(Prostiile altora; Ridicolul ucigător; Dobitocisme literare; etc. etc.).*

Ce era? Printre operele imaginare, destinate *să apară* în curând, una din ele *„Androginul îndrăgostit",* era urmată de menţiunea *epuizat...* Pe lângă că această notificare apărea, din punct de vedere editorial, ridicul de timpurie, asemenea epitet după asemenea titlu putea da loc la tot felul de glume într'adevăr ucigătoare... E drept că, din romanul anunţat, nu exista nici-un rând scris, ba chiar nici subiectul nu era încă găsit. Dar, oricum, era plicticos...

Prost dispus, André Levalhet începu să citească textul, o pagină ici, una dincolo... Ii plăcu mai puţin decât se aştepta. Două sau trei paragrafe i se părură exagerate... Mai departe constată că pe aceeaş pagină cuvântul *sexual* se găsea de trei ori. Repetarea era supărătoare. Câteva erori tipografice, care scăpaseră la toate reviziile, îi săriră în ochi imediat... Un joc de cuvinte pe care îl păstrase după lungi ezitări, îi apăru deplorabil şi nevrednic de o carte „gândită şi scrisă".

Insfârşit se întoarse la librărie otrăvit de o decepţie iremediabilă.

Totuş trebuia să-şi termine lucrul. Dedicaţiile pe care le scrise de aici înainte purtară pecetea stării lui sufleteşti. Fură făcute cam în grabă şi la întâmplare, cu plictiseală.

După ce mulţumi în acest chip pentru o mulţime de invitaţii la masă; după ce achită o datorie prin trimeterea unei cărţi care nu-l costa nimic, Andrei Levalhet îşi dădu seama că sfârşise toate adresele; nu mai rămăsese decât vechiul lui prieten Yves Yvonnel, ultimul după alfabet.

— Ce-o mai fi făcând Yves? se gândi el. Cel mai vechi prieten. Nu l-am mai văzut de cinci ani. Exact de când s'a însurat... Ce ciudat lucru e viaţa! Şi când te gândeşti că ne cunoaştem din şcoala primară! Şi la liceu am fost împreună... Am luat bacalaureatul împreună... Armata am făcut-o în acelaş timp... Şi războiul tot împreună l-am făcut... Şi pe urmă, nu ştiu de ce, nici-un cuvânt... Nu ne-am mai întâlnit... E drept că el e fabricant de curele de transmisiune şi eu fac literatură... Meseriile noastre nu prea au legătură... Ce prostie! Am petrecut atâta vreme împreună! Poate că şi de-acum înainte... O ocazie minunată să începem din nou prietenia... Şi pe urmă unde mai pui că are să fie destul de surprins şi... flatat... Ia să vedem în anuarul monden dacă stă tot în rue de Rivoli... Da: *Yvonnel (Yves) şi d-na, născută Lemirail, rue de Rivoli 184 bis...* Ce! e deja decorat?... Pentru curele de transmisiune!... Prea din cale-afară!... A, da! mi-aduc aminte... L'a cununat un senator... Bun! Poate că are să se gândească şi la mine!... Ia să-i tragem o dedicaţie straşnică... Să începem cu nevastă-sa...

Şi Levalhet scrise: *„Doamnei Yves Yvonnel, fermecătoarea tovarăşă a celui mai simpatic tovarăş, cu dorinţa de a petrece din nou în tovărăşia lor ceasuri plăcute".*

Semnă. Apoi, cum nu mai avea nimic de făcut, se hotărî să ducă el însuş cartea. Era mai bine aşa.

Când ajunse, un servitor îl primi, grav. Domnul era acasă. Va veni imediat.

Yves fusese întotdeauna un glumeţ şi un farsor. Andrei, ştiind asta, se grăbi să ia de pe o etajeră o căciulă de grenadier imperial, cu un pampon enorm, şi şi-o puse în cap. Era sigur că Yves, când are să-l vadă, are să isbucnească în râs. In felul ăsta ghiaţa are să se rupă imediat...

Yves intră...

— Eu sunt, dragă! strigă romancierul repezindu-se spre el... Iţi mai aduci aminte ce viaţă veselă am dus noi pe vremuri...

Yves îl întrerupse, lugubru:

— Scuză-mă, dar ai căzut rău... Cum nu se poate mai rău... Nevastă-mea a murit acum câteva zile... Sunt nenorocit...

Andrei îşi scoase repede căciula de grenadier:

—Vai, dragul meu... Iartă-mă... Nu ştiam...

Şi, bâlbâind încurcat, se grăbi s'o ştargă ascunzând cum putea mai bine exemplarul din *Femeia-satir,* cu dedicaţia entuziastă şi inoportună...

Trecură doi ani, după care, într'o zi, scriitorul primi o scrisoare dela Yves: „Bine înţeles nu voiu uita nimic din trecut. Dar dacă întâmplarea mi-a scos în cale un înger, de ce m'aş lipsi de o fericire în existenţa căreia nu mai credeam?... Sunt două luni de când m'am însurat din nou...

— Bun, se gândi André Levalhet — noul meu roman, *Femeia tuturora,* apare peste o săptămână. Am să profit şi am să i-l duc...

Peste o săptămână, André se duse în rue de Rivoli, cu un volum proaspăt pe care scrisese: „Doamnei Yves Yvonnel, dătătoare de fericire. Toată prietenia mea anticipată."

Yves îi ieşi înainte posomorît şi îndurerat:

—Dacă ai şti ce mi s'a întâmplat?

— Ce?

— Nevastă-mea... O ticăloasă!... Dealtfel, ca toate femeile... Toate fără excepţie!... A avut amanţi!... Şi după ce m'a luat pe mine!... Am prins-o... Dar acuma s'a sfârşit... Divorţez şi plec în America să organizez nişte uzine... Am să lipsesc doi ani, cel puţin... Şi nu mă mai însor niciodată... Toate sunt nişte ticăloase... nişte ticăloase...

Andrei Levalhet, dela primele vorbe, ascunsese repede sub haină exemplarul din *Femeia tuturora:* dedicaţia şi titlul, mai ales, nefiind deloc în armonie cu situaţia...

Mai trecură doi ani, în care timp romancierul nu mai auzi nimic despre prietenul lui... Intr'o bună zi ceti în ziar că d. Yves Yvonnel, marele industriaş, s'a întors în ţară, dintr'o mare călătorie de afaceri.

— Insfârşit, îşi spuse Andrei, de data asta avem să fim din nou prieteni... Yves e liber, e singur... Nu ne vom mai despărţi niciodată... Titlul romanului meu, de data asta, e foarte nimerit...

Luă un exemplar din ultimul lui roman *Scăpaţi de căsătorie,* îl împodobi cu o dedicaţie şi se duse repede la Yves.

Yves apăru însoţit de o femeie tânără şi foarte drăguţă:

— Iţi prezint pe nevastă-mea... O perlă pe care am găsit-o în călătoria mea şi pe care m'am grăbit s'o culeg.

Levalhet rămase uluit, cu cartea în mână. Yves i-o luă repede:

— A! ştiu ce-i asta! E-o carte pentru noi...

Intr'o clipă, nevastă-sa, curioasă, o deschise şi citi dedicaţia...

O tăcere glacială îi amuţi pe toţi când soţia, furioasă, întinse lui Yves dedicaţia:

„Bine ai spus, prietene Yvonnel: toate femeile sunt nişte ticăloase! Toate fără excepţie!... De asta, trăiască femeile provizorii şi libertatea!"

Yves Yvonnel şi André Levalhet nu s'au mai văzut deatunci niciodată.

Trad. de A. P.

Magna Mater [1]

Trec preoţii Cybelei în nesfârşit şirag:
Gem cornuri, bat în tobe ciocanele de lemn,
Pe când, ca un balaur ce şerpuie 'n zigzag,
Pe-al mării ţărm, cortegiul se mişcă 'n mers solemn.

Cu capetele rase, cu chipul alb de fard,
Trec toţi purtând pe braţe cununi de trandafiri,
Iar la mijloc Zeiţa, spre faclele ce ard,
Indreaptă de pe tronu-i extatice priviri.

Nainte-i se prosternă bărbaţi, copii, femei.
Cu strigăt o imploră, cu strigăt ne'ncetat
Şi banii curg într'una ca ploaia 'n jurul ei:
Gem cornuri, plâng cimbale, ciocane 'n tobe bat.

Dar iată stă cortegiul pe loc: Un preot gol,
Dansând şi 'nseamnă trupul cu roşii mutilări,
Se sbate 'n spazmuri, urlă şi spre-al mulţimii stol,
El svârle stropi de sânge drept binecuvântări.

I. M. MARINESCU

1) Magna Mater, zeiţa frigiană Cybele în onoarea căreia se celebrau la Roma jocurile numite *Megalensia.*

Cronica cinematografică

Tabu, sau: „Nous-autres, chevaliers du moyen-âge,..."

Este din ce în ce mai dezolant spectacolul pe care îl oferă arta cinematografică. Nu mai vorbesc de filmul vorbitor, care a ajuns mai prejos de orice. Dar chiar şi filmul mut. Regisorii, marii şi bunii regisori de altă dată, parcă ar fi uitat tot ce ştiuseră. Iată de pildă Murnau, un director de studiu aşa de abil şi plin de bun gust, în filmul „Tabù" trădează scăderi considerabile. Şi fiindcă a venit vorba de Tabù, trebue să recunoaştem că există în acest film pasagii, sau mai precis:*tablouri* remarcabile. Se vede cât de colo că n'au fost precupeţite cheltuelile, că nu s'a cruţat niciun sacrificiu bănesc pentru a se da impresia de autenticitate, de lucru veritabil. Aborigenii reprezentaţi pe ecran, nu numai că sunt realmente indigeni, dar şi *joacă,* se poartă ca adevăraţi indigeni în faţa obiectivului. Şi scenele episodice-documentare sunt cât se poate de interesante (păcat că la un moment dat ni se reprezintă un duel între un scufundător şi un rechin de tinichea). Ceiace însă lasă mult de dorit, este aranjarea scenariului. Povestea este condusă cu atâta stângăcie, încât devine la tot pasul puerilă şi — ceiace-i încă mai grav — complect incomprehensibilă. In tot cazul, acei ce cunosc, din lucrări de sociologie şi etnografie, viaţa aşa zişilor „sălbateci", acei ce ştiu ce înseamnă un totem şi diversele tabu-uri pe care acesta le determină, au dreptul să fie scandalizaţi de naivele inexactităţi istorice din filmul lui Murnau.

Una din păcălelile cele mai vizibile a fost aceia cu tabla de lemn pe care scria, cu litere de o şchioapă şi în caractere, mă rog, latine, cuvântul: TABU. Este foarte comic; căci cuvântul acesta — ca dealtfel şi acela de totem — aparţine sociologilor, iar nu indigenilor. Totem şi tabù sunt expresii găsite într'un tribuleţ şi apoi convenţional adoptate şi extinse de geografi, sociologi şi etnografi ca termen general pentru a determina o instituţie ce se întâlneşte în toate triburile studiate, bine-înţeles însă în fiecare trib purtând un alt nume, în limba tribului. Totem şi Tabù sunt termeni ştiinţifici, nu vorbe uzuale ale popoarelor primitive. A face pe un australian să pronunţe cuvântul tabù, este exact tot atât de inexact cât şi cuvintele pe care (mi se pare Cocteau?) le punea, în glumă, în gura unor cavaleri medievali, care ar spune: „nous-autres, chevaliers du moyen-âge, etc., etc"...

Sau, în aceeaş ordine de idei, îmi aduc aminte de o foarte caraghioasă aventură şcolară, povestită de Thibaudet. Pe când acesta era profesor de liceu, a dat elevilor săi următoarea compoziţie. Autorul trebuia să-şi imagineze că este cardinalul Richelieu, care scria Regelui Ludovic al XIII, cu câţiva ani înainte de începerea războiului de treizeci de ani. Primul ministru trebuia să desvolte în corespondenţa sa felurite propuneri şi argumente, al căror obiectiv era evitarea războiului. Ei bine, spune Thibaudet, aproape în jumătate din teze, se găseau fraze ca:

„Aceasta, Sire, ar fi un excelent mijloc pentru a se evita războiul de 30 de ani..."; sau: „trebue ca cel puţin Franţa să nu ia parte la războiul de 30 de ani...", etc., etc.

In sociologie există cuvinte ca: mana, totem, potlatch, tabù, etc., care au fost împrumutate din idiomul unui tribuleţ oarecare, şi care, în mod convenţional, pentru comoditatea ştiinţifică, au fost pe urmă întrebuinţate ca termen technic pentru a desemna instituţia în sine, în caracterele ei generale.

Şi în legătură cu asta, trebue să remarcăm că s'ar fi putut face un film extrem de interesant dacă s'ar fi urmărit redarea, pe calea imaginilor, a mentalităţii foarte speciale din acele societăţi. Sunt multe trăsături în moravurile acestor popoare, capabile să furnizeze cele mai dramatice efecte în materie artistică. Iată câteva exemple. Triburile acestea sunt în genere împărţite în două jumătăţi (numite *fratrii;* cuvântul de data asta e grecesc!) Aceste fratrii sunt ceva asemănător cu cele două mari partide politice din Statele-Unite. Ambele fratrii sunt identice, doar că unul e „la putere", altul „în opoziţie", sau dacă preferaţi termeni de oină: unul e „la prindere", cellalt „la bătaie", cu alte cuvinte unul are un rol activ, cellalt rol pasiv de spectator. Dar „rol" în ce activitate? In cea mai importantă din toate: în viaţa publică, în alegerea soţiilor, în distribuirea măştilor sacre, în declarările de războiu şi încheerele de tratate de pace, în organizarea dansurilor rituale, în schimbările numelor, în marile expediţii de vânătoare sau pescuit, însfârşit în operaţiile care, în ochii indigenului, au însemnătate supremă. Ce efecte minunate de film documentar s'ar putea face cu asta! Şi chiar de film dramatic, căci în unele triburi rivalitatea aceasta între fratrii ia proporţii enorme. In societăţile pe care sociologii le numesc „cu bază de potlatch", are loc un fel de întrecere, o întrecere desperată care samănă cu ceva totodată comercial, politic, sportiv, religios, o întrecere de... daruri, cu obligaţia de a te „revanşa" cu dobândă, cu dobândă enormă (100%, 200%!). In vederea acestor dueluri de generozitate se strâng oameni cot la cot, şi fiecare contribue cu ceva. Se formează un fel de quasi-feodalism din care s'ar putea scoate în ordinea artistică şi special cinematografică nişte adevărate noi „Chansons de gestes" sau „Niebelungi", frumoase aşa cum au fost şi acei „Niebelungi" făcuţi de Ufa acum câţiva ani (şi care ar trebui reluaţi, căci conţin lucruri cu adevărat minunate).

Sau, altceva. In societăţile primitive căsătoria este — cum spune etnograful Frazer — „a state affair", o afacere de stat. Fiecărei femei îi este destinat un soţ şi fiecărui bărbat o femee aleşi de mai-marii clanului, aleşi numai din fratria cealaltă a tribului, după anumite norme rituale. Iată material bun pentru un film în care să se descrie cum doi tineri calcă aceste „tabù"-uri pentru că se iubesc, cum capătă concursul unora din membrii clanului, cum trebue să lupte cu ura celorlalţi, etc., etc...

Sau rudenia. Există triburi care oglindesc o fază de tranziţie între filiaţia masculină şi cea uterină. In clanurile cu rudenie după mamă, copilul e al clanului; în cele cu filiaţie masculină se naşte acel sentiment curios, sentimentul de tată mândru de urmaşul numelui său. Ar fi foarte dramatic de reprezentat un conflict între aceste două mentalităţi, între dragostea abstract totemică pe care fratele mamei o are faţă de copiii soră-sii (Unchiul e acel care în societăţile pur-totemiste are autoritate morală asupra copiilor minori), şi între sentimentul mai modern al tatălui care se simte proprietar exclusiv pe sufletul copilului său şi femeii cu care el trăeşte. Conflictul între cele două psihologii ar putea da o dramă nu se poate mai interesantă.

Dar chestia vrăjitoriei? Magicianul are acolo o situaţie foarte curioasă; este totodată respectat şi dispreţuit. Oamenii se tem de el ca de un rău-făcător periculos, pe dealtă parte recurg la serviciile lui. Afară de asta el, magicianul, îşi dă sama că adesea „trişază", dar tot crede în eficacitatea riturilor sale (ca probă că atunci când e bolnav recurge la oficiul unui coleg).

* * *

Dar iată că, din vorbă în vorbă, am ajuns să umplem tot locul disponibil pentru cronica noastră. Aş fi vrut să spun câteva cuvinte despre un film agreabil („Jenny Lind") şi despre altul care a fost foarte bun: „Milionul". O vom face data viitoare.

D. I. SUCHIANU

„Aş vrea să ştiu"

M. HIRSCH-CRAIOVA.

a) Ce deosebire este între raţiune, raţionament şi inteligenţă?

Raţiunea nu este decât o parte din facultatea *inteligenţii,* şi anume, funcţiunea ei cea mai înaltă, care guvernează şi regulează toate operaţiunile intelectuale.

Pe de altă parte, raţiunea se deosebeşte de *raţionament,* prin faptul că sesizează obiectul ei pe cale *intuitivă,* în timp ce raţionamentul, operaţie *discursivă,* nu ajunge la stabilirea adevărului, decât prin intermediul unor alte adevăruri evidente sau demonstrate.

b) Care e deosebirea, după Kant, între „raţiunea pură" şi „raţiunea practică"?

La Kant, *„raţiunea pură"* (teoretică sau speculativă) are ca obiect înţelegerea ideilor transcendente despre suflet, lume şi Dumnezeu, idei care nu pot servi decât la sistematizarea cunoştinţelor noastre, reducându-le la tripla lor unitate: *psichologică, cosmologică, teologică.*

Raţiunea practică, la rândul ei, nu este altceva decât *conştiinţa morală,* sau facultatea de a judeca binele şi răul, cu ajutorul legii morale sau a „imperativului categoric".

Dacă raţiunea pură consideră ideile fundamentale ca având un obiect real transcendent, ea cade în *antinomii* (contradicţiunile raţiunii cu ea însăşi).

Dimpotrivă, raţiunea practică ne permite să vedem că această lume de „numere" („lucruri în sine" sau esenţe inaccesibile ale lucrurilor), care apare numai ca *posibilă* raţiunii pure, este în acelaşi timp *reală* şi *necesară.*

Unii au văzut în această concepţie a lui Kant o subordonare a raţiunii pure faţă de raţiunea practică, cu alte cuvinte, a *metafizicei* faţă de *morală;* alţii, o contradicţie fundamentală între atributele celor două feluri de raţiuni.

De fapt nu există nici subordonare, nici contradicţie, întrucât „realul" şi „necesarul" implică şi complectează „posibilul", fără a-l contrazice.

I. SOLOVEANU-LOCO.

Cum a ajuns Dr. Sigmund Freud la doctrina psichanalizei?

Incă în 1893, Freud, pe atunci elev al celebrului savant francez Dr. Charcot, de la Salpetrière a fost isbit de o anumită trăsătură caracteristică la nevropaţi, isterici şi obsedaţi: frecvenţa preocupărilor de ordin sexual, în special a unor remuşcări în legătură cu anumite amintiri ruşinoase din copilărie.

Impreună cu F. Breuer se aplică cu o deosebită insistenţă să studieze acest fenomen ciudat, care pentru Freud nu era explicabil numai prin simple coincidenţe.

Analiza unor fapte clinice în special la persoanele atinse de isterie, îi sugeră ipoteza că o nevroză poate isbucni în urma unui eveniment impresionant (de ordin foarte intim şi ascuns, în cele mai multe cazuri) — şi anume atunci, când — neputând să-şi dea curs liber emoţiilor individul le înăbuşia într'însul, păstrându-le astfel „refulate" în fundul conştiinţei.

Prin hipnoză, medicul, făcând pe bolnav să mărturisească faptul uitat, reuşea să „libereze" de obsesia inconştientă şi astfel simptomele morbide încetau.

Extinzând acelaş principiu şi la celelalte genuri de nevroze, Freud ajunge să caute germenul boalei în cele mai îndepărtate amănunte de la începuturile vieţii sexuale pierdute adesea în copilărie. Incidentele variate din această epocă, capabile de a fi lăsat în spirit urme afective, vii şi nepotolite, Freud le socoteşte ca isvorul celor mai multe psichoze. Acesta e cursul preocupărilor savantului vienez în intervalul de timp între 1896 şi 1900.

In anii următori (1900—1905) el imaginează o nouă metodă de diagnostic prin interogarea bolnavului asupra amintirilor sale celor mai vagi şi interpretarea visurilor şi a unor gesturi, în aparenţă cu totul străine de boala propriu zisă.

Concomitent cu aceste noi procedee de terapeutică psichică în care regăsim toate caracterele fundamentale ale tratamentului modern prin psichanaliză, Freud nu se mărgineşte la studiul psichozelor şi concepe o psichologie cu totul nouă, după care tendinţele sexuale, în cea mai mare parte inconştiente, joacă un rol esenţial, nu numai în geneza nevrozelor, dar chiar şi în formaţiunea caracterului normal.

Din acest moment teoria psichanalizei este întemeiată şi se cristalizează în 1911 în lucrarea *„Analiza visurilor",* una din cele mai îndrăzneţe şi mai caracteristice opere ale lui Freud.

A apărut:
Probleme noui în filosofie
de **I. Brucăr**
Doctor în filosofie
Un volum elegant format 8° de 208 pagini
Preţul Lei 100

CRONICA FILATELICA

Seria românească jubiliară 1931 „Centenarul armatei"

Seria se compune din 7 valori şi a fost emisă pentru comemorarea Centenarului armatei Române. Tiraj 200.000 serii. Executate în *heliogravură* în Atelierele Fabricii noastre de timbre.

Marca de 25 bani negru pe hârtie albă, reprezintă Infanteristul român în atac la Mărăşeşti, desbrăcat de tunică, cu arma întinsă. Timbrul poartă inscripţia: *România,* sus la stânga: *„Pe aici nu se trece!"* sus la dreapta: *Mărăşeşti* 1917. 6. VIII. Jos poartă data *1830—1931 Poşta Bani 25.* Atât desemnul (datorat d-lui Murnu) cât şi execuţiunea sunt bune. Jos în dreapta iscăleşte *Murnu.*

Marca de *50 bani* sepia închis pe hârtie albă, reprezintă, Dorobanţul român, reproducerea tabloului Grigorescu. Sus deasupra legendei: România 1830—1931, iar jos *bani 50. Poşta.*

Marca de 1 Leu violet închis pe hârtie albă, reprezintă 3 infanterişti români în 3 diferite uniforme vechi. Sus pe chenar românesc, *1 L. România 1 L.* Legenda: 1830 *Armata Română* 1931 2 steme vechi şi *„Poşta". Desenul* datorim d-lui *Basarab.* Timbrul este bine reuşit şi simpatic. Jos în dreapta iscăleşte: *Basarab.*

Marca de 2 lei verde pe hârtie albă, reprezintă, pe Domnitorul Carol I, călare, după lupta de la Calafat (după tabloul original din Muzeul Armatei). Legenda sus: *1830 Centenarul Armatei Române 1931.* Jos: *Poşta România Lei 2.*

Marca de 3 lei roş carmin pe hârtie albă, este o reproducere după tabloul lui *Grigorescu:* „Atacul de la Griviţa". Legenda sus: *Armata Română, România 1830—1931, jos 3 Lei. Poşta 3 Lei.*

Timbrul este prea mic *(chiar de cât mărcile în curs Carol II)* ceea ce este un defect, cu atât mai mult, cu cât desenul reprodus în timbru nu permite o reducere atât de mică. Nu se poate distinge bine tabloul — ca să zicem aproape de loc — şi ceea ce este mai principal; cerneala roşie nu scoate în relief bine desenul.

Marca de 7.50 Lei ultramarin pe alb. Reprezintă pe Regele Ferdinand, în „cască". (Campania 1917). Lgenda sus, 7.50 *Lei România 7.50 Lei* iar sub efigie, *Ferdinand I* jos în *stânga 1830—1931,* în dreapta, *Poşta.* In dreapta iscăleşte *Basarab,* autorul desenului. Timbrul este foarte frumos, simpatic şi bine executat.

Păcat numai că efigia este repetată de pe timbrul de 3 lei din 1922. (Incoronarea.)

Un alt defect sau scăpare de vedere este că data 1830—1931 urmează sub titulatura; *Ferdinand I.* aceastä dată trebuia pusă deasupra timbrului, sau cel mult întovărăşit de expresia *Centenarul armatei,* altfel se poate crede că este un jubileu al Regelui Ferdinand I. (Această greşală o întâlnim şi mai pronunţată la marca de 2 lei (Carol I) din seria jubiliară *„50 de ani de la înfiinţarea Regatului"* (seria din Mai 1931).

Marca de 16 lei, verde în albastru pe hârtie albă, ne înfăţişează admirabila ţinută a Suveranului nostru Regele Carol II în uniforma cavaleriei (din Escorta Regală) cu bastonul de Mareşal şi coif. — Silueta admirabilă, mândră şi impozantă a Suveranului ar fi fost îndulcită, dacă era fără Coif redată. — Tabloul ce-l admirăm în fiecare zi (expus în vitrina unui atelier fotografic din Cal. Victoriei,) — şi care este identic cu cel al desenului de pe timbrul de 16 lei, ne dovedeşte cu succes părerea noastră (în acest tablou admirabil Coiful este ţinut în mână de Suveran.)

Pe timbru sus în stânga este desenată *Stema ţărei,* în dreapta *16 Lei.* In dreptul piciorului stâng al portretului, *Jubileul Armatei 1830—1931. (Aşa cum trebuia să fie trecute şi în timbrele mai sus pomenite de 7.50 Ferdinand şi 2 lei Carol).*

Timbrul se termină cu *România Poşta.* — In dreapta jos iscăleşte *Basarab.* Timbrul este splendid executat atât din punct de vedere al desenului cât şi al execuţiunei. Se prezintă admirabil şi ne aminteşte cele 3 timbre jubiliare — admirabile — belgiene din 1930, dintre care culminează *1.25 Fr. „Regele Albert" în execuţie şi în culoarea bleu-albastru închis* — culoare ce ar fi reliefat mai bine şi timbrul nostru de 16 lei din seria ce avem plăcerea a descrie azi.

Toate 7 valori descrise mai sus, sunt dantelate 13½. Filigranate cu *P. T. T.* cu *coroană,* multiplu, oblig pe coala întreagă.

ALDO

Poşta cronicei filatelice

X., GALAŢI. — Nu ne interesează; rugăm să ne semnalaţi colecţiuni mari de timbre care merită a fi descrise.

A apărut:
MOARA PITICILOR
de
ION ROTARU şi ZAHARIA STANCU
Lei 40.-

Cronica Şahului

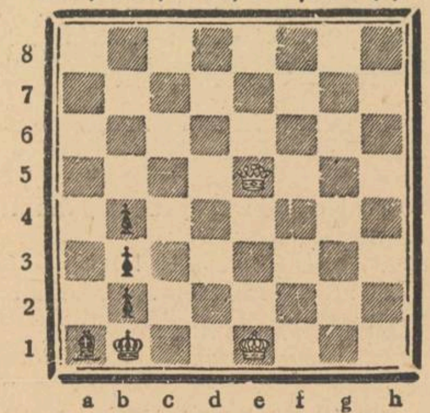
PROBLEMA No. 399

de W. Pauly, Bucureşti

(«Wiener Schachzeitung» 1931)

Negru:

Rb1, Na1, Pb2, b3 şi b4 (5).

Alb:

Ré1, Dé5 (2).

Alb joacă şi face mat în 4 mutări.

Concursul de şah din Capitală

La Expoziţia de Auto-Aero-Radio-Electricitate din Parcul Carol a avut loc un concurs de şah organizat de d. chimist-căpitan I. Gudju, comisar al Expoziţiei, cunoscutul şi popularul animator al atâtor manifestaţii de şah din România.

Rezultatul concursului a fost:

Premiul I şi Cupa Expoziţiei au fost câştigate în mod strălucit de *A. Baratz* cu 8 jum. puncte din 9 partide.

D. A. Baratz

Premiul II de *M. Silbermann* cu 7 puncte.

Premiul III şi IV au fost împărţite între *Ing. L. Loewenton* şi *I. Mendelssohn* cu câte 5 puncte.

Urmează apoi: M. Wechsler cu 4½ puncte, N. Dumitrescu cu 4, G. Alexandrescu şi Al. Ungureanu cu câte 3½, C. Gheorghiu cu 3 şi I. Vasilescu cu un punct.

Rezultatul amănunţit al partidelor jucate se poate vedea din următorul tablou:

NUMELE JUCĂTORILOR	Baratz	Silbermann	Ing. Loewenton	Mendelssohn	Wechsler	Dumitrescu	Alexandrescu	Ungureanu	Gheorghiu	Vasilescu	TOTAL
1. A. Baratz	■	1	1	½	1	1	1	1	1	1	8½
2. M. Silbermann	0	■	½	1	1	1	1	½	1	1	7
3. Ing. L. Loewentou	0	½	■	1	½	1	1	0	0	1	5
4. I. Mendelssohn	½	0	0	■	1	½	½	½	1	1	5
5. M. Wechsler	0	0	½	0	■	1	½	½	1	1	4½
6. N. Dumitrescu	0	0	0	½	0	■	1	1	½	1	4
7. G. Alexandrescu	0	0	0	½	½	0	■	½	1	1	3½
8. Al. Ungureanu	0	0	1	0	½	0	½	■	1	½	3½
9. C. Gheorghiu	0	½	1	½	0	½	0	0	■	½	3
10. I. Vasilescu	0	0	0	0	0	0	0	½	½	■	1

★

D. A. Baratz, care a obţinut premiul I este poate cel mai tare jucător al ţării noastre. Locueşte la Paris şi a fost în câteva rânduri campion al Parisului. A reprezentat România la Olimpiadele de şah din anul trecut, la Hamburg şi la cea din anul acesta dela Praga. La aceasta din urmă a reuşit să câştige, luptând cu mari maeştri internaţionali, 10 jum. puncte din 17 partide, adică un rezultat aproximativ de 66 la sută (maximum realizat de Alechin campionul de şah al lumii şi de câţiva alţi jucători a fost 75 la sută).

D. M. Silbermann, care a obţinut premiul II este pentru noi un om nou. N'a luat parte până acum la nici un concurs. Fără să fie cunoscător al teoriei a făcut dovada de bun jucător şi de puterea sa de combinaţie învingând chiar jucători tari şi cunoscuţi ca Mendelssohn şi Wechsler.

Ceilalţi doi premianţi d-nii ing. L. Loewenton şi I. Mendelssohn sunt bine cunoscuţi din toate concursurile anterioare. Aceştia împreună cu d. Max Wechsler fac parte din cei mai tari jucători din ţară. Au jucat însă de data aceasta sub forţa lor obicinuită, fie din lipsă de antrenament, fie din indispoziţie.

Ceilalţi participanţi nu sunt de talie de a rezista jucătorilor de mai sus, cari au luat primele locuri. Printre aceştia s'au relevat d. N. Dumitrescu şi Al. Ungureanu (care a câştigat partida împotriva d-lui ing. Loewenton şi a făcut remis cu d. Wechsler).

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Cărţi şi Reviste

MIHAIL SADOVEANU: Neamul Şoimăreştilor (Roman)

Edit. „Cartea Românească", Preţul 96 lei

Intr'o zi de indispoziţie fizică şi de necazuri, când de dimineaţă până seara aveam timpul să citesc în voe, — am luat în mână „Neamul Şoimăreştilor" de d. Mihail Sadoveanu, nu în calitate de recenzent cu gândul veşnic la articolul ce trebue să scriu, ci ca bolnav care caută o doctorie.

Şi am izbutit. Am găsit în roman alinare şi echilibru sufletesc.

„Neamul Şoimăreştilor" nu-mi era necunoscut. Il citisem în prima ediţie — sunt vre-o zece ani de-atunci. Din lectura întâia nu-mi rămăsese în minte decât ultima pagină, simplă, în care autorul spune că istorisirea aceasta a fost scrisă „în liniştea unei prisăci, având în inima mea răsunetul durerii strămoşilor".

Şi mi-a mai rămas ceva: scena din amurg, când eroina (Magda) şi eroul (Tudor Şoimaru) mergeau pe cai pe subt ramuri, când s'au sărutat în dumbravă — unde nu se auzea decât în depărtare cum castorii băteau cu coada, surd, pământul.

Dar sunt silit să reproduc aici scena întreagă:

M. Sadoveanu

„Se repeziră la vale prin dumbrava de mesteceni. Şi deodată începură să se legene crengile fine deasupra lor, purtate de cea din urmă lumină a zilei. Fata le privea călărind săltat, şi sorbea cu capu 'nălţat şi cu nările tremurătoare mireazma văii.

Deodată privi c'un râs fugar pe Şoimaru şi cu pintenii dela cizmele ei de marochin roş lovi calul şi zvâcni înainte. Oşteanul simţi ca o lovitură în piept; îşi îndemnă şi el fugarul.

Dar la o cotitură fata se oprise sub crengile unui mesteacăn bătrân. Intoarsă în şea, îi făcu un semn de taină cu degetul la gură. Il privea şireată, cu ochii aprinşi şi gâfâia, cu buzele puţin deschise, aţintindu-şi urechea.

Se opri şi Şoimaru, simţind, în tăcerea care-i împresură deodată, ca o înfiorare tainică cuprinzându-i pe amândoi. O privighetoare îşi ascuţi parcă de câteva ori glasul într'o tufă din apropierea lor; apoi, în tăcerea văii, rămase ca o bătaie surdă şi depărtată, necontenită, caşicum lucrători necunoscuţi băteau pământul cu maiurile în adâncimile singurătăţii.

— I-am mai auzit... şopti Şoimaru înălţat în şea şi ascultând... Când eram odată cu bunicul, i-am şi văzut bătând cu coada în viziunile lor...

— Cânii de apă!... zise fata râzând şi privindu-l ţintă. Şi eu i-am văzut... Şi i-am auzit de multe ori din locul acesta... Aici e frumoasă şi tainică pădurea de mesteceni...

Fără îndoială că frunzişul gingaş, şi ecourile, şi răsuflările pădurii aveau un îndemn; dar şi fata, cu înmlădierea-i de ramură şi cu privirea-i de şarpe, visase clipa aceasta pe când în blănuri moi o legăna căruţa. Cum stăteau alături, deodată oşteanul o cuprinse scurt cu braţul şi ea se sbătu la pieptul lui. Sta înlănţuită ca o liană de el, şi primea cu ochii închişi sărutările lui pătimaşe. Un braţ o strângea s'o frângă şi ea ofta biruită de iubirea furtunoasă a bărbatului şi de bolnava ei curiozitate de fecioară.

Răzbătură pe sub mesteceni mai departe în umbră, se făcu pe urma lor tăcere; şi tainica bătaie a castorilor iar începu a suna în adâncimi".

După zece ani, recitind cartea, — pe lângă atmosfera limpede a romanului, pe lângă frumuseţile de detaliu, — am înţeles că pagina de mai sus, caşi atunci, îmi place şi acum mai mult decât orice. Nu-i numai una din paginile cele mai bune ale d-lui Sadoveanu — dar din toate literaturile. E o piesă din autologia pe care fiecare om şi-o face în capul lui.

Dar ceiace scăpasem desigur la prima lectură, şi ceiace am priceput acum — este modul interesant cum Tudor Şoimaru, un vântură-lume din copilărie, se angrenează în trecutul satului şi al familiei lui... cum prinde rădăcini în pământul răzăşesc, de îndată de soarta îl aduce iarăşi acasă după o dragoste fugară.

Parcă din mormânt s'a ridicat ca o umbră sufletul lui Ionaşcu, tatăl lui Tudor Şoimaru, care-i dă puterea să suporte dragostea înfrântă şi umilită — şi care, cu rana de buzdugan în frunte, îl conduce pe drumul răzbunării.

Şi închizând cartea mi-a venit în gând o dorinţă: ca a treia oară să citesc şi eu minunata carte a d-lui Sadoveanu — în liniştea unei prisăci, în locurile unde am copilărit.

M. SEVASTOS

ANDRÉE MARTIGNON: Montagne

(Stock-Paris)

M-me Andrée Martignon, cea care dă azi la iveală cartea despre *Munte*, este autorul celeilalte cărţi, tot atât de originală şi fermecătoare, apărută acum vreo doi ani, *Le promeneur à pied*.

In cea dintâi lucrare, d-na Andrée Martignon făcea elogiul „mersului pe jos".

Trebue să fii şi poet şi filosof — şi poate puţin sportiv, rămânând inteligent — ca să apreciezi, cum se zice, la justa lui valoare umbletul pe jos.

D-na Andrée Martignon care e câte puţin din toate astea şi este pe deasupra o subtilă scriitoare, cu idei şi stil propriu, arată că ştie să preţuiască sportul filosofic care-i deplasarea dintr'un punct într'altul cu propriile tale mijloace. Şi, cum se întâmplă totdeauna omului pervers, care nu-i niciodată mulţumit să-şi exercite singur perversitatea, d-na André Martignon, autor al cărţii *Le promeneur à pied* ne poftea, ne aţâţa, ne ispitea şi pe noi să facem ca domnia sa şi să umblăm pe jos.

Argumentele sale erau subiective, dar convingătoare şi pline de farmec. Erau de ordin oarecum metafizic.

Astăzi, aceiaşi d-nă Martignon care — pe lângă pasiunea de a merge pe jos — mai are şi aceia de-a merge pe jos în sus, ne vorbeşte, cu fantazie, spirit şi fină sentimentalitate despre *Montagne*.

In literatura românească există o carte extraordinară, adică nu îndeajuns de remarcată. Anume: „Cartea munţilor", scrisă şi ea de o mână subţire de femee, care ştie să deseneze cu gingăşie şi să se joace în arabescuri cu subiectele mici, neînsemnate şi frumoase, scrisă de mâna Bucurei Dumbravă.

Găsesc între „Cartea munţilor" şi „Montagne" mai multe înrudiri: nu numai sexul autorilor şi subiectul general, dar înrudiri de adânc, înrudiri de spirit.

Evident, nici Bucura Dumbravă n'a cunoscut-o pe d-na Martignon, nici d-na Martignon pe Bucura Dumbravă. Dar „coincidenţe" de-acestea sânt frecvente în literatură, ca şi coincidenţele vieţii.

D-na Andrée Martignon, ca şi romînca, ne arată cum trebue să ne pregătim plecarea pe munte, care tovarăşi să ne luăm, ce avem de văzut în linii generale, pe cine vom întâlni sus şi unde şi câte popasuri vom face.

Se'nţelege, pe munte — fie Bucegi, fie Alpi, fie Himalaia — ai cam aceleaşi peisaje, aceleaşi senzaţii. Zăpadă de vară, noapte clară, furtună înfricoşătoare, văi adânci, piscuri ascuţite, — înnălţime, singurătate, sublim.

Totuşi, câtă deosebire între „Pe drumuri de munte" de Calistrat Hogaş şi acest „Montagne" de-acum.

Observaţiile d-nei Martignon, mai puţin sentimentale ca ale unchiaşului Hogaş, au altă savoare. Deşi şi d-sa frecventează înnălţimile, e mai pământeană în senzaţii, păstrându-şi spiritul viu şi ascuţit. Deşi peisajele d-sale au imponderabilul în ele, observaţiile care au haina alusiilor, sunt pline de răutate franţuzească.

Noi, cei dintre Tisa şi Nistru, avem în acest cuprins, munţi şi înnalţi şi frumoşi. Nu-i vizităm. Sau îi cercetăm prea puţin. S'au scris la noi, cu dragoste şi de munte şi de stil, cărţi care voiau să fie o invitaţie la urcuş. Nu ştim întrucât au izbutit să strângă invitaţi mai mulţi.

La apariţia cărţii d-nei Martignon despre munte, şi anume despre munţii francezi, şi întemeiat pe credinţa că snobismul nu-i încă o vorbă goală, poftim pe domnii români care n'au citit cărţile româneşti despre munte şi ştiu franţuzeşte, să citească frumoasa carte a d-nei Martignon. Poate că citind atâtea pagini vibrante şi spirituale şi franţuzeşti despre Alpi, vor simţi îndemnul românesc de-a sui pe Bucegi.

L. S.

Ovidius şi Constanţa...

D. *Peytavi de Fougères*, autorul câtorva cărţi în franţuzeşte despre România, a compus „Viaţa lui Ovidiu". E un pasagiu în această lucrare: „Constanza ou le Crépuscule d'Ovide", care merită să fie reprodus parţial. Autorul cunoaşte bine ţara şi oamenii; impresiile sunt expuse cu bunăvoinţă ironică vorbind despre Constanţa modernă, transformare a vechiului sat turc Custengi, în care erau pripăşiţi câteva sute de pescari în mijlocul deşertului şi ţinutului părăsit.

„Astăzi — scrie d. de Fougères — Constanţa e locul de întâlnire pe vară a ceiace ţara înumără ca lume bogată şi elegantă, boieri şi negustori parveniţi, burghezi de mâna întâia şi mijlocii, amatori de o viaţă mondenă unde să se exibe.

„De multă vreme e de bon ton a petrece lunile cu căldură pe plaja de la Constanţa, sau mai exact pe bancurile de nisip fin de la Mamaia. Acolo se etalează, nu totdeauna în avantajul ei, o societate compozită, venită din toate punctele ţării, dar care ajunge să capete omogenitatea unei societăţi speciale de iniţiaţi prin faptul că se regăseşte aceeaş anual.

„Pe larga plajă bătută de valuri se formează grupuri, amiciţii, se înoadă legături sentimentale, ba chiar mariaje. Cancanurile zboară din gură 'n gură, duse dintr'un colţ în altul al ţării de oameni pe care hazardul ori capriciul i-a adunat — şi ajung să dea ţării întregi aspectul unei mari familii unde toată lumea se cunoaşte, se spionează, unde se petrec sub perdea comediile cele mai pipărate şi anecdote de tot felul.

„Galanteria devine un joc spiritual; legăturile ţin cât ţine vremea cu zile de soare arzător şi lenevie puţin lascivă. Timp de glumă şi de râs.

„In felul acesta retrăeşte şi se întreţine viaţa mondenă şi leneşe, care e viaţa oraşelor de apă, însă ea se lăfăe cu deosebire aici sub cerul dogoritor care aprinde simţurile şi exaltă ardoarea pasiunilor...

„Cu faţa la marea mângâietoare, sub soarele ce dă epidermei coloraţia brună apropiată de a negrilor din Africa, urmaşii spirituali ai Daciei latinizate — cam flecari, destul de superficiali precum şi pretenţioşi la exces, jumătate occidentali şi jumătate cu impregna orientului alăturat — se salută, îşi surâd, în vreme ce femeile îşi etalează farmecele cât mai puţin voalate şi par că nu desconsideră plăcerea încercată de o tânără frumoasă, cam perversă, de a aţâta dorinţe nebune...

„Aşa e Constanţa modernă. Uşor de înţeles că ar fi vărsat uitarea în inima lui Ovidiu. Poetul s'ar fi consolat repede de izgonirea din Baiae, pe care a celebrat-o „cea cu ţărmurile acoperite de pânze, cu băi clocotitoare de apă sulfuroasă" şi de unde revenea „rănit de săgeţile amorului".

„In lipsa Romei, el ar fi găsit la Constanţa prilej să cânte Amorul şi dulcile sale suplicii. L-ar fi sărbătorit elegantele şi orgoliul cu nostalgia s'ar fi potolit în asemenea întreţinere facilă şi tandră.

„N'ar fi fost curtea lui Augustus, dar prelungirea ei, în parte...

„Când vine timpul bun, totul se uită. Reputaţia Constanţei stă în farmecul său de vară... In ochii românilor ce se duc acolo, ea rămâne cetatea amuzamentului şi uitării voioase... Seara, vilegiaturiştii cu pielea bronzată de soarele mângâietor se regăsesc, în smoking şi toalete fine, pe terasa cazinoului şi ascultă suspinele mării în revărsarea jazzului. Femeile, cu ţinuta mândră a celor ce se ştiu frumoase, îşi leagănă graţiile suple ale corpului în braţele dansatorilor robuşti; perechi de îndrăgostiţi schiţează, ca un preambul, o „ars amatoria" spontană, care nu ar displace umbrei rătăcitoare şi întristate a lui Ovidiu..."

Descrierea Constanţei moderne şi mondene poate să nu fie tocmai flatantă, totuşi cuprinde atâta adevăr crud în satira uşoară, fină.

V. G.

Marele premiu Pen-Club

Societatea literară internaţională Pen-Club a fondat un nou premiu.

D. Hermon Ould, secretar general al Comitetului Central al Pen-Club-ului, în declaraţiile făcute presei, a vorbit de organizarea acestui premiu mondial.

„Diversele secţiuni ale Pen-Clubului — spune el — formulaseră de multă vreme dorinţa de a institui un premiu literar internaţional, asemănător celui ce aparţine celebrei fundaţiuni suedeze.

Proectul n'a fost îndeplinit definitiv decât anul trecut, la Congresul de la Varşovia, date fiind numeroasele dificultăţi întâmpinate de realizarea unui plan de categoria acestuia.

Premiul are de scop să recompenseze nu întreaga operă literară a unui scriitor, ci pur şi simplu o operă apărută cu un an înainte.

Lucrările concurente vor fi desemnate de comitetele naţionale ale Pen-Club-ului — acestea sunt în număr de patru zeci şi patru — şi vor fi traduse în limba franceză, sub îngrijirea comitetelor respective...

Răspunderea juriului este foarte mare şi 'n acelaşi timp extrem de delicată, deoarece numărul manuscriselor prezentate e considerabil.

Un comitet special va proceda la prima lucrare eliminatorie. Acelaşi comitet va desemna apoi cele trei opere destinate să-şi dispute marele premiu.

Comitetul central va decide apoi pe calea votului decernarea premiului.

Să sperăm că Premiul Mondial al Pen-Clubului va servi mai bine decât orice schimbul intelectual mondial.

BIBLIOGRAFIE

Junimea No. 1-4, Indreptar No. 12, Contimporanul No. 99, Curierul Cooperaţiei române No. 4, Profit şi pierdere No. 27, Gazeta cooperatorului No. 17, Monitorul Municipiului Timişoara, Incotro? No. 15, Satul No. 6, Braşovul Literar No. 3, Vremea No. 204.

— *Frontul Ţarului* şi *Moscova*, pblicate în revista noastră sunt fragmentele unui vast roman al colaboratorului nostru d. *F. Aderca*, intitulat *Lucifer*, care va apărea la sfârşitul anului în editura „Naţionala", S. Ciornei.

— In editura Societăţii de Filosofie a apărut: *Din problemele culturii europene* de *N. Bagdasar*. Preţul 50 lei. Comenzile se fac la Administraţia „Revistei de Filozofie", str. Rozelor 9, Bucureşti VI.

— In aceiaşi editură a apărut

I. BRUCAR: *Probleme noi în filozofie*. Preţul 100 lei.

Literatura adolescenţei

Note pe marginea unui nou roman *)

In literatura contemporană, în care preocuparea de analiză şi de cunoaştere a vieţii, sub aspectele ei multiple, creiază imense resurse de inspiraţie, — există o etapă de desvoltare a personalităţii, tratată cu indiferenţă şi, mi se pare, evitată cu abilitate. Vreau să vorbesc despre adolescenţă.

Căci e greu de descoperit prea des în vasta panoramă literară a ultimului deceniu, încercarea de a reda această perioadă de viaţă. Personal îmi reamintesc două romane profund deeosebite ca inspiraţie, concepţie şi manieră literară: Fermina Marquez, romanul lui Valéry-Larbaud, vioiu şi inciziv, dar dedublat de un sentimentalism pueril şi lipsit de vitalitate; şi însfârşit, cartea lui Jean Cocteau „Les enfants terribles", învăluită într'o atmosferă de mister, şi de psihism morbid, dar nuanţată fin în redarea stărilor sufleteşti.

Desigur raritatea nu e o calitate. Dar ea impune o atitudine de circumspecţie şi de atenţie deosebită, pe care frequenţa, obişnuinţa curentă o înlătură. De aceia apariţia unui roman original şi atractiv prin însuşi subiectul său, mi-a apărut cu deosebire interesantă. Şi puteam uita oare că exceptând aceste opere recente — pentru a întâlni aceiaşi preocupare literară,— trebuia să cobor până la inspiraţia romantică de altădată, ce a creiat „Adolphe" şi capodopera de sensibilitate nostagică şi înduişătoare, întrupată în tipul lui Werther?

* * *

A reda epoca adolescenţii, în scene şi imagini reale şi viabile, înseamnă a trata concret psihologia adolescenţei. Inconsistentă şi volubilă, schimbând neaşteptat cursul normal al evoluţiei fenomenelor sufleteşti, ea oscilează între atitudini extreme şi se situează adesea la limita dintre normal şi patologic.

Aci e o primă dificultate.

Dar mai există şi o alta. Inconsistenţa stărilor psihice ale adolescenţei e datorită nu numai caracterului de transiţie al acestei vârste, ci şi efortului de formaţie, de cristalizare a unor tendinţi, adesea simple impulsiuni neprecise. Dedublată de un sentiment egocentrist, ce impune o continuă raportare la eul încă neformat, şi orice interpretare numai în raport cu aspiraţiile personale, ea reprezintă poate cel mai vast câmp de experienţă, proprie, pe care mai târziu raţiunea şi simţul de echilibrată maturitate o limitează sau o suprimă integral.

Aşa dar, impulsiuni diverse, fanteziste şi ideale, pe care elanul acestei vârste încearcă să le impuie realităţii înconjurătoare.

Adăugaţi acum acestor caractere enumerate succint, elanul libertar şi pasiunea ardentă care le însoţesc aproape întotdeauna, şi veţi vedea atunci de ce orice încercare de a reda această epocă de sbucium în cuvinte şi de a o reproduce în imagini, este adesea sortită unui cert eşec.

Am voit în rândurile de faţă să explic caracterele fragmentului de viaţă, prezentat cu atâta amploare, detaliu şi forţă evocatoare, în romanul lui Alex. Marai: „Les revoltés".

Alex. Marai este un realist în accepţiunea complectă a sensului acestui termen. Ponderat şi comprehensiv, el redă viaţa, adesea scabroasă şi insuportabilă, în forme atenuate de acel văl meditator pe care îl creiază concepţia unei umanităţi complecte cu viciile, defectele şi calităţile ei inerente.

Realitatea ce ne înconjoară e însă atât de complexă, încât pentru mijloacele, pe care ni le oferă sensibilitatea cu care suntem înzestraţi, ea apare în fiecare clipă sub un aspect variat după puterea de selecţie a temperamentului individual. S'a spus altădată — cu indiscutabilă autoritate — că lumea e o creaţie personală, că ea depinde de experienţa şi de însuşirile proprii, ce creiază cadrul în care apare imaginea şi apoi concepţia noastră despre univers. Azi se afirmă, şi mi se pare cu perfectă dreptate, — că în această operaţie de cunoştinţă, selecţia o face individul cu însuşirile-i variabile de la un exemplar la altul şi cu acea obişnuinţă de reflexie care determină interpretarea-i personală. Şi dacă distincţia nu apare complectă între indivizi, ea apare însă cu perfectă claritate între etapele de vârstă, deosebite în timp şi în forma de înţelegere a vieţii. Este aci desigur, originea eternului antagonism, pe care îl creiază distanţa între generaţii, — care separă adolescenţa de maturitate şi pe aceasta din urmă de etapa degresivă a bătrâneţii. Acest conflict l-a sezisat Marai sub un aspect impresionant, — şi l-a tratat cu artă şi înţelegere sub acea pregnantă formă a necesităţii de izolare şi refugiu.

Inchipuiţi-vă un mic oraş de munte în primele luni ale războiului. Viaţa monotonă, mecanizată şi uniformă, se resimte de tristeţea zvonurilor de luptă şi de aspectul tragic al reîntoarcerii ostaşilor răniţi. Pentru tinerii, care în curând vor fi chemaţi să-şi jertfească viaţa în sânul imensului măcel uman ce se numeşte războiu, schimbările primelor zile reprezintă o posibilitate de eliberare de sub stăpânirea autorităţii obişnuite, consacrată de fiecare zi din trecut. Şi astfel în mijlocul buliversării generale, visul evaziunii din viaţa cu cadre prea rigide şi prea precis trasate, devine pe încetul realitate. Intr'o modestă clădire — aproape părăsită — necesitatea de izolare ce chinuia amar un mic grup de adolescenţi în preajma absolvirii liceului, se întrupează în fapt.

Biată adolescenţă torturată! Pentru refugiul din mijlocul unei societăţi, pe care o resimţeau prea dură, ea nu a cruţat nimic; şi nu fără efort ea a justificat minciuna, ce singură le asigura discreţia izolării şi furtul creator de mic confort în sânul noului mediu ales.

Adăugaţi apoi eterna bănuială de trădare, care în mod constant apare odată cu secretul însuşi, incertitudinea salvării şi grija consecinţelor ce trebuiau să sancţioneze concesiunile onestităţii pentru realizarea acestui plan original de traiu. Astfel apare denaturat şi coborît către nivelul unei vieţi nesigure şi rău chinuite, idealul pe care entuziasmul juvenil plin de încredere şi de vitalitate îl plăsmuia în clipe de revoltă sub forme de imaculată puritate.

Şi cum nici un destin fatal nu se opreşte până nu îşi epuizează forţa-i distrugătoare, adolescenţa înşelată în aspiraţiile ei este trădată până şi în viaţa-i intimă prin intervenţia inoportună a unui exemplar de anostă şi degradantă maturitate.

* * *

A reuşit creatorul acestui fragment de viaţă, exprimată concentrat şi pregnant, să redea — în afară de micile comportări cotidiane — impresia unei generale dispoziţii sentimentale pentru eroii săi? Şi i-a însufleţit cu sensibilitatea lui vibrantă, redându-i realist în tot tragismul lor?

Iată o serie de întrebări la care vom răspunde, menţionând câteva scene caracteristice prin gestul şi mentalitatea pe care le trădează.

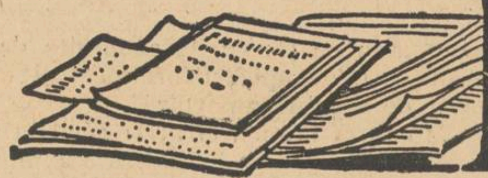
In grupul liceanilor timizi, apare temerară, la un moment inoportun, problema cunoaşterii intime a femeii. Şi din contrastul atitudinii izolate, lipsite de experienţă în faţa vieţii complecte, apare răspunsul afirmaţiunii exagerate, confuze şi neadevărate. Era în el, mai mult decât efortul pentru evitarea unei aparente inferiorităţi, necesitatea unei certitudini personale reconfortante. Şi nu e oare tot aşa de eloquentă repulsia pe care o provoacă în sufletul adolescentului, expresia nudităţii complecte, gestul ce şterge impresia ei, dar în acelaş timp mărturiseşte realitatea actului consumat?... Timiditate dublată de un sentiment de teamă neprecisă şi de dorinţa aprinsă de curiozitate... Există ceva mai tineresc şi mai caracteristic adolescenţei?

Aş putea multiplica sensibil aceste scene perfect reale, în care vârsta nu a impus încă comportarea uniformă, rigidă şi prudentă a maturităţii. Esenţa sufletului adolescent, turnat din mobilitate şi efort de cristalizare, din curiozitate şi perpetuă nesiguranţă, dar mai ales din acea superbă tentaţie a izolării şi a dispariţiei în spaţiul imens, ce a creiat robinsonia de altădată şi-a găsit un interpret de necontestat talent în personalitatea romancierului Marai.

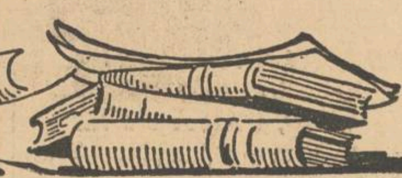
E în această remarcă, poate, unicul omagiu pe care i-l aducem.

MIRCEA MANCAS

*) Al. Marai — Les révoltés. Paris 1931.

INSEMNĂRI

D. Duca şi literatura

D. Duca — un intelectual de fină şi bogată cultură a acordat ziarului „Rampa" un interview, în care d-sa (printre chestii politice) vorbeşte şi despre cei paisprezece ani de gazetărie (Cronicele externe la „Universul",) despre oratorii, scriitorii, pictorii, etc. preferaţi.

La întrebarea: „Dintre oratorii noştri, pe cine aţi admirat?" — d. Duca a răspuns:

„Ah, mi-ar fi foarte greu să-ţi răspund. Tot ce pot să-ţi spun, este că am avut mari oratori parlamentari, care se puteau incontestabil compara cu cei mai iluştri oratori din parlamentele străine.

Ca farmec, ca avânt, ca fond, ca interes, ca valoare oratorică propriu zisă, precum ţi-am spus, erau mulţi şi nu ştiu căruia să-i acord preferinţă. Ca meşteşug însă, ca artificiu oratoric, cel mai extraordinar, era fără discuţie Titu Maiorescu. Cetite, discursurile lui nu prezintă nici un interes. Auzite însă erau extraordinare.

I. G. Duca

Gesticulaţia, accentuările lui, prin mimica figurii şi prin circonvoluţiunile arătătorului era ceva într'adevăr fără de precedent. Era aşa de curios încât aş vrea spre pildă să-ţi povestesc cum printr'un singur gest al mânii, a descris şi înfierat, într'un discurs dela 1913 toată acţiunea pe care Filipescu o ducea împotriva guvernului prezidat de el. Şi oricât m'aş căzni, nu reuşesc să-ţi traduc în cuvinte, neîntrecuta măestrie a acestei execuţii, pe care aş putea-o califica digitală.

„Dl. Filipescu e un om de caracter", a spus Maiorescu însoţindu-şi cuvintele cu vre-o câteva zig-zaguri prin aer".

— D. Duca, — adaogă interviewerul, — se scoală şi imită atât prin glas, cât şi prin gest atitudinea lui Maiorescu.

***

La sfârşit, a avut loc următorul dialog:

— „Am auzit că sunteţi un pasionat bibliofil.

— Intr'adevăr citesc foarte mult şi sunt la curent cu tot ce se scrie privitor la viaţa reală. In special citesc cu pasiune memoriile. Citesc mai puţin romane, căci viaţa reală mi se pare înfinit mai interesantă şi cred că nu poate fi întrecută de fantezia scriitorului, oricât de bogată ar fie ea.

— Aveţi o bogată colecţie de tablouri? Ce pictori preferaţi?

— Pe Luchian, pe Costin Petrescu, şi în alt gen pe Tonitza.

— Dar în muzică?

— In privinţa asta am gusturi foarte eclectice. Prefer Beethoven, Bach, Wagner, Berlioz, Debussy".

Oamenii politici de aiuri se ocupă mai mult de literatură decât cei dela noi.

De-aceia sistemul interviewului literar este foarte util. Poate omul politic — cel puţin de dragul reclamei şi subt teroarea interviewului cultural — se va apuca să citească literatură.

„Vremea"

De când François Coty a cumpărat *Figaro*, a lansat *L'Ami du Peuple* şi a devenit o figură politico-literară interesantă, iar junele Roland Coty îşi poate spăla rufele pe prima pagină a ziarului citit de aristocraţia şi vedetele intercontinentale, mulţi brânzari şi fii de brânzari bucureşteni cu aspiraţii culturale nu mai pot dormi.

Când ai parale e şic să fii om de cultură. Inainte un bogătaş tâmpit cu veleităţi politice îşi anexa un grajd şi un salon. Grajdul cu cai de curse mergea uşor (hotărau jockeii), salonul ceva mai greu. Cum spunea Oscar Wilde? Multă lume deschide un restaurant gratuit şi îşi imaginează că ţine un salon...

Astăzi veleităţile politice se satisfac prin gazetă. „*Vremea*" apare Duminica, Bucureşti, Str. Carol 10 şi conţine Politică—Economie—Literatură—Finanţe—Teatru. Director: Vladimir Al. Donescu. Are şi o ediţie sportivă. Editorialele de teorie politică semnate C. A. Donescu sunt tot ce poate fi mai nostim. *Vremea* vrea să fie ultima vestală în teoria liberalismului clasic.

S'au angajat acolo şi amuzanţi jockey.

Un mic ideolog scos din buzunarul familiei Donescu comentează fără pic de talent şi cultură „Incercările de precizie literară" ale d-lui Paul Zarifopol.

Micul ideolog — d. Octav Şuluţiu *(Vremea,* 20 Septembrie) — a prins din aer ca pe o muscă un extraordinar *distinguo filosofic:* 1) „gânditor al ideilor mari", 2) „gânditorii nuanţelor", adică filosofie cu metrul!

Vreţi proprietatea termenilor? Iată: „iar arta ca orice manifestare din zona submetafizică a *cunoaşterii, cunoaşte* numai valori relative".

Jockey-ul angajat la partea filosofică pune note: „D. Zarifopol scrie bine. Scrie frumos. scrie elegant". „D. Z. e *modest*".

Reţinem *modestia*. In schimb, d. O. Şuluţiu nu suferă de modestie: „apreciez personaltiatea literară şi critică a d-lui P. Z. Ciudat, deoarece mă aflu la un pol cu totul opus celui al d-lui Z".

Parcă ar interesa pe cititor polul unde a aterizat d-l Şuluţiu. Ar strica mai puţină modestie?

„Indreptar" franco-român

„Indreptar" se chiamă o revistă de literatură, care ne informează de existenţa unui cenaclu neotomist în Valahia. Dintre poemele „care vor apărea" aflăm cu surprindere pe Sfânta Theresa din Lisieux.

Domnii aceştia sunt grozav de „spiritualişti". Marele teoretician al grupării „Indreptar" a scris opuri cu următoarele titluri: „Unitatea *spirituală*" (1929), „Factorul *ideal*" (1929), „Fenomenul social ca proces *spiritual*" (1930). Face şi versuri: „Pasul *umbrelor* şi al veciei" (1930). Alt corifeu anunţă: *Renunţări luminoase.*

Pretutindeni presărate cuvintele: spiritual, ideal, cupole, vis, rază, Flori de flacări, Preludii în zări, etc. Citind, mă trezesc canibal. Aş vrea să taiu cu un briceag grosolan nasul, urechile şi mâinile acestor fiinţe diafane. Ar curge sânge? Lapte? Bragă? Creierii la tavă ai acestor îngeri literatori au gust de iască?

Gruparea dela *Indreptar* e o influenţă târzie şi debilă a simbolismului francez parfumată cu niţeluş Léon Bloy şi Jacques Maritain. Literatori franco-valahi, desrădăcinaţi în Francia, desrădăcinaţi pe cheiurile Dâmboviţei, fără rădăcini în Europa, locatari în Lună şi Sirius, de unde ne trimit oftaturi lirice, recenzii multe despre broşurele franceze şi o excelentă hârtie de lux. (Abonamentul 150 lei pe an; Instituţii şi Bănci 250 lei).

Vreţi cuprinsul ultimului număr (anul I, No. 12)? D-l *Eugeniu Speranţia* scrie despre „Epicul în patima livrescă", fragment dintr'o carte în pregătire *Papillons de Schumann; I. M. Raşcu,* Mingile, Port-Royal; *Alex. Colorian:* Toamnă citadină, Stampă, Prevestiri în Primăvară, Sub zorii primăverii, Umbră şi azur, *Mihail Cruceanu* publică versuri cu:

SALONUL GOL

Aseară ţi-ai uitat o mănuşă
Lângă fotoliu pe covor.

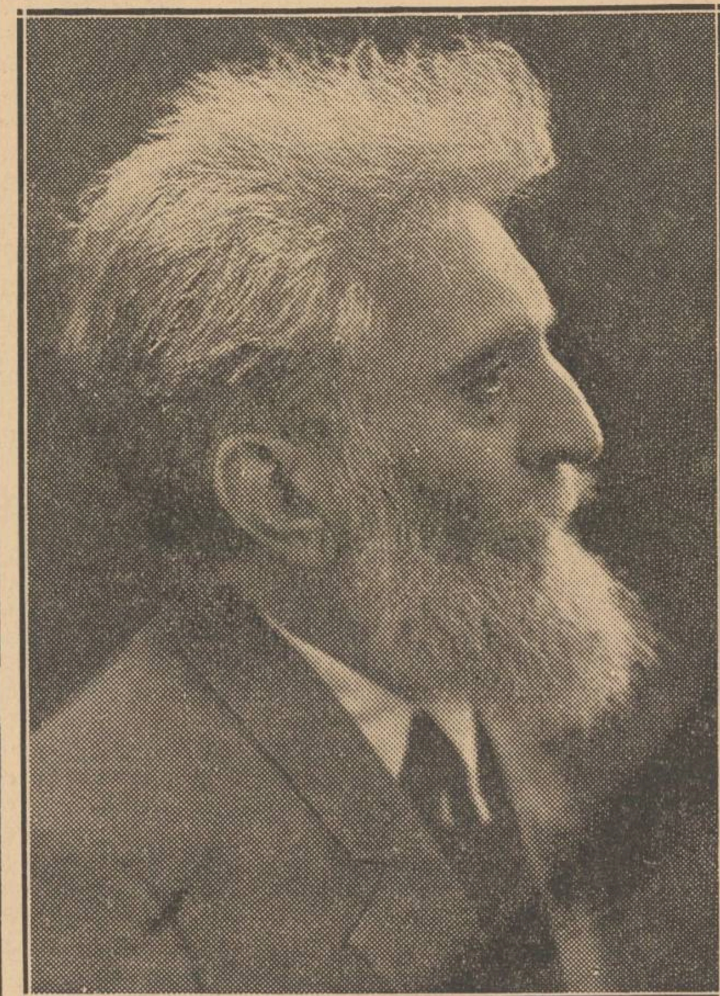
şi se gândeşte anxios la:

Clipa'n care eşti altcineva,
Nebunia splendidului chin...

A se scuti...

Cine-i C. Vraja?

D-nii M. Dragomirescu, Gh. Adamescu şi N. I. Russu au tipărit de curând două volume apărute în editura „Cartea Românească" şi intitulate „LITERATURA ROMANĂ" *„din cele mai vechi timpuri, până în zilele noastre".*

G. Ibrăileanu

Autorii indică pe copertă că sunt „bucăţi alese şi caracterizări" din şi asupra scriitorilor noştri, consacrându-se fie-căruia în parte o notiţă biografică, o apreciere critică şi portretul respectiv.

La pagina 253 din volumul II, în notiţa biografică despre criticul şi sociologul *Raicu Ionescu-Rion,* se afirmă că *C. Vraja* este pseudonimul d-lui *C. Stere.*

Eroare.

C. Vraja este pseudonimul d-lui *G. Ibrăileanu* care astfel şi-a semnat articolele literare în *„Evenimentul Literar"* din Iaşi (1894), unde a publicat seria intitulată „Psichologia de clasă" critică asupra volumului *„Intim"* de Traian Demetrescu şi *„Dan"* de Vlăhuţă, şi unde, împreună cu *Raicu Ionescu-Rion*, a susţinut cu mult brio pasionate polemici împotriva artei pentru artă.

Tot cu pseudonimul *C. Vraja,* d. *G. Ibrăileanu* a scris articole politice şi sociale în ziarul *„Lumea Nouă"* şi tot astfel, în anii tineri, a semnat traducerea romanului „Bel-Ami" de Maupassant apărut pe vremuri în „Colecţia romanelor celebre" în editura „Samitca" din Craiova. — *C. S.*

Finanţele lui Pallenberg

Intre arta şi finanţele unui mare actor, scriitor sau om de cultură circulă diverse svonuri. Concepţia romantică pedepsea şi mai pedepseşte pe creatorul de frumos la o sărăcie perpetuă. După cum lebăda scoate cântecul cel mai melodios în ora morţii, tot astfel şi artistul trebuie să fie mereu cu sufletul la gură pentru a-i veni inspiraţia...

Se ştie îndeobşte, că romantismul e reacţionar în tendinţele lui, căutând să arunce cu hlamida fantaziei peste urîciunile socieăţii prezente şi să glorifice trecutul. Dar nu e nevoie să fii numai decât romantic pentru a împărtăşi această crudă concepţie. Dl. S. Mehedinţi, de pildă, care nu are nici în clin nici în mânecă cu romantismul, arta, etc. a dus o sublimă campanie idealistă împotriva „americanismului literar" instaurat de „Viaţa Romînească". Ciocoii de la „Convorbiri Literare" lăsaseră pe Eminescu şi Creangă într'o mizerie vecină cu foamea (corifeii se înfruptau din toate bunătăţile ministeriale), iar omul lor încerca să justifice teoretic lipsa de omenie a stăpânilor. Pedeapsa sărăciei aplicată artistului demonstrează pretenţia burgheză şi conservatoare: numai anumite genuri de muncă sunt rentabile. Munca proletară şi munca artistică, nu. De ce este rentabil numai un anumit gen? Domnii se află în stăpânirea mijloacelor de producţie, la comandamentul preţurilor şi cine împarte parte îşi face.

De când arta a început să devie prin câteva sucursale (cinematograf, teatru, roman de aventuri) o marfă a masselor, s'au deschis poteci spre fabuloase grădini burgheze şi pentru artişti. Revistele se înspăimântă citând milioanele câştigate de Remarque, Greta Garbo, Wallace şi Mary Pickford. Reminiscenţa Artist = Lebădă agonizantă nu vrea să dispară. Omul de bancă devenit milionar în 30 de ani de muncă nu e un *arivist.* Artistul provoacă uimire.

***

Geniul actoricesc al lui Max Pallenberg a fost totdeauna năvalnic şi complex. Il cunoşteam din *Shylock,* din *Defraudantul* amuzant şi cu slăbiciuni etern omeneşti, scos din adâncurile biurocraţiei sovietice, îl iubisem în *Micado*-ul înscenat de Erik Charell la *Grosses Schauspielhaus,* dansând şi cântând alături de soţia lui, etern tânăra şi fermecătoarea Fritzy Massary. Ca toată lumea, nu-mi imaginam pe Max Pallenberg un geniu financiar! Şi totuş Max Pallenberg cu Fritzi Massary au depus economii la *Amstelbank* în Amsterdam aproximativ 40 milioane lei în dolari...

Banca a dat faliment.

O veste de două ori penibilă: 1) se infirmă povestea geniului însoţit de sărăcie şi legenda actorului risipitor, care moare la Azilul de noapte, 2) Pallenberg-Massary, doi actori de limbă germană strălucită, intră în categoria „trădătorilor de patrie", care şi-au depus averea câştigată autohton, în depozite străine. Oricât s'ar aduce argumentul turneelor în străinătate de unde au scos în ani grei de muncă fabuloasa avere, patriotismul german s'a formalizat şi a început campania de denigrare.

Până aici, aventura lui Pallenberg e banală. Câţi mici rentieri n'au suferit o tragedie analogă? Amintirea inflaţiei germane e încă vie. La fiecare pas, în ore de depresiune financiară şi psihică, auzi refrenul blestematei inflaţii din gura oamenilor bătrâni rămaşi la discreţia şi ruşinea *„Wohlfahrtsamt"*-ului (oficiul ultim şi mizer de ajutorare, după ce s'au trecut treptele ajutoarelor de şomaj, pentru a cădea într'un infern, unde nu poţi să mori, nici să trăeşti...).

Intrat în faliment, în preajma anilor de pensie, Max Pallenberg s'a trezit cu instincte şi gesturi de Shylock. Agitaţia lui e umană, înduioşătoare şi nu rare ori comică. A condus desbaterile deponenţilor intraţi în panică: orator şi conferenţiar mânios ca un modern *Jupiter tonans.* Se agaţă de pulpana reporterilor vienezi pentru a le da interviewuri, pe care altădată le refuza cu nonşalanţă de principe moştenitor. Scrie articole furioase şi lungi în *Berliner Tageblatt* (6 Septembrie 1931). A comandat unui dramaturg o piesă cu numele directorului înşelător pe care o va juca *urbis et orbi* chiar Pallenberg cu un ansamblu special.

Rotschild e un nume magic în lumea artiştilor cu visuri financiare. Rotschild era în consiliul de administraţie la *Amstelbank* în Amsterdam. Pricepeţi cursa? Deşi oferea numai 4¼%, au căzut în ghiarele falimentului 50 de artişti din Viena şi Berlin.

Faţă de Shylock Pallenberg, Rotschild e un biet logodnic al frumoasei Jessica.

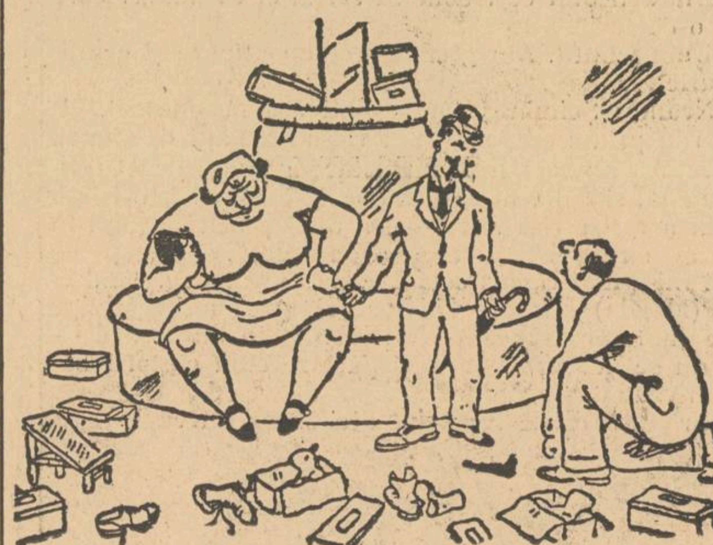
Noua morală sexuală

La articolul:„Noua morală sexuală", publicat de d. Petre Pandrea într'un număr recent al revistei noastre, dă o judicioasă replică d-na Sorana Ţopa, societară a Teatrului Naţional din Bucureşti.

Cum chestia este de ordin bilateral, — am crezut interesant să publicăm şi ceiace susţine „altera pars".

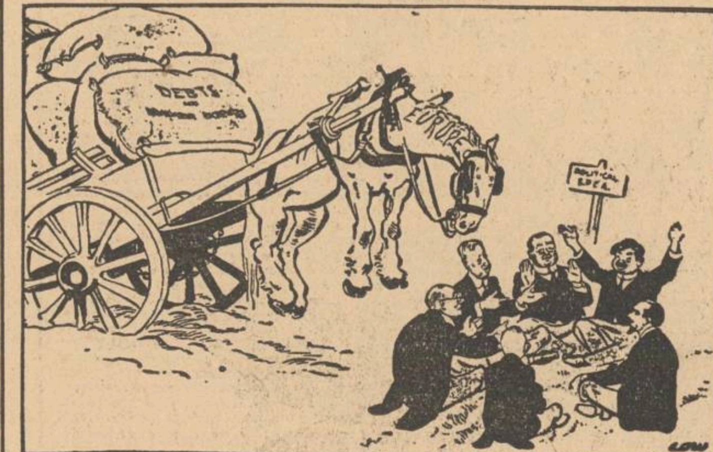
Iar dacă dintre cetitori — bărbaţi şi femei — vrea cineva să-şi spună cuvântul asupra acestei palpitante probleme, — coloanele „Adevĕrului Literar" îi vor sta oricând la dispoziţie.

Martirul

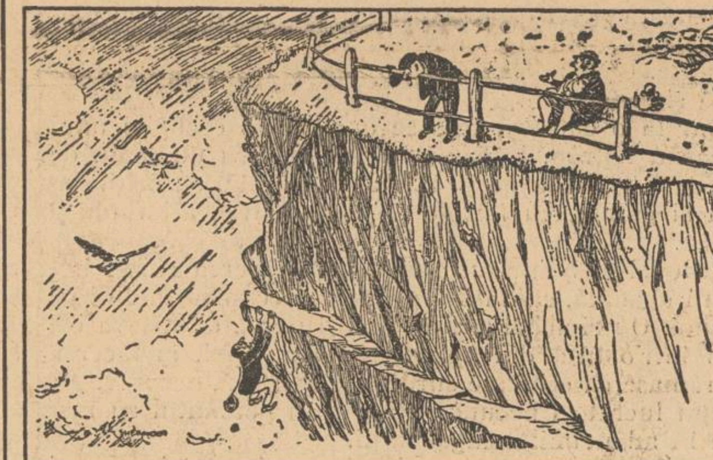
— Dar ghiata asta vă strânge?
— Nu ştiu; să vedem ce spune nevastă-mea.

Europa

...în aşteptarea unei hotărîri.
(Evening Standard)

Primejdia

— Ajutor! Ajutor!
— Spune-i să nu mai strige, că ne deşteaptă copilul.
(London Opinion)

In ora de morală

Institutoarea. — Mama Grachilor nu purta găteli... Copiii erau singura ei podoabă.

Turism

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11